

Харківський національний
економічний університет

**Управління
розвитком**

Збірник наукових робіт

№ **14**(154) 2013

видається щомісячно

Харків · ХНЕУ · 2013

Засновник і видавець ХНЕУ.
Свідоцтво про державну реєстрацію
друкованого засобу масової інформації
КВ № 16779-3351 ПР. від 21.05.2010 р.

Затверджено на засіданні
вченої ради університету,
протокол № 9 від 25.06.2013 р.

Редакційна колегія

Пономаренко В. С. — докт. екон. наук, професор (головний редактор)

Афанасьєв М. В. — канд. екон. наук, професор ХНЕУ

Внукова Н. М. — докт. екон. наук, професор ХНЕУ

Гришова В. М. — докт. екон. наук, професор ХНЕУ

Дікань Л. В. — канд. екон. наук, професор ХНЕУ

Дороніна М. С. — докт. екон. наук, професор ХНЕУ

Дорохов О. В. — канд. техн. наук, професор ХНЕУ

Іванов Ю. Б. — докт. екон. наук, професор Науково-дослідного центру індустріальних проблем розвитку НАН України

Кизим М. О. — докт. екон. наук, професор

Науково-дослідного центру індустріальних проблем розвитку НАН України

Клебанова Т. С. — докт. екон. наук, професор ХНЕУ

Козьменко О. В. — докт. екон. наук, професор

Української академії банківської справи Національного банку України

Криворотов В. В. — докт. екон. наук, професор

Уральського федерального університету імені першого Президента Росії Б. Н. Ельцина (Россія)

Левікин В. М. — докт. техн. наук, професор

Харківського національного університету радіоелектроніки

Луцай Л. А. — докт. екон. наук, професор

Донецького національного університету економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського

Малярець Л. М. — докт. екон. наук, професор ХНЕУ

Назарова Г. В. — докт. екон. наук, професор ХНЕУ

Орлов П. А. — докт. екон. наук, професор ХНЕУ

Пилипенко А. А. — докт. екон. наук, професор ХНЕУ (заступник головного редактора)

Попов О. Є. — докт. екон. наук, професор ХНЕУ

Пушкар О. І. — докт. екон. наук, професор ХНЕУ

Сєдова Л. М. — відповідальний секретар

Чернов В. Г. — докт. екон. наук, професор

Владимирського державного університету (Россія)

Чухрай Н. І. — докт. екон. наук, професор

Національного університету "Львівська політехніка"

Ястремська О. М. — докт. екон. наук, професор ХНЕУ

Chauchat Jean-Hugues — Professeur (HdR)

de l'Université Lumière Lyon2 (France)

Chen Wei — PhD, Professor, Hebei University

of Science and Technology (China)

Gang Fan — Dr., Professor, Graduate School

of Chinese Academy of Social Sciences; Director

of China's National Economic Research Institute (China)

Hofshabler Hannes — Professor, Upper Austria

University of Applied Sciences (Austria)

Hollner Helmut — FH-Prof. DL Dr Techn University

of Applied Sciences FH "Technikum Wienn" (Austria)

Kalashnikov Vitaliy — Economy Doctor (ED), Assistant

Professor, Universidad Autónoma de Nuevo León (Mexico)

Ohrimenco Serghei — Dr. Sc. (Econ.), Professor,

Academy of Economic Studies (Moldova)

Pucher Robert — FH-Prof. DL Dr Techn, University

of Applied Sciences FH "Technikum Wienn" (Austria)

Sarkisyan Agop — PhD, D.A., Tsenov Academy

of Economics (Bulgaria)

Solarz Jan Krzysztof — Prof. nadzw. dr hab., Akademia

finansów, Warszawa (Poland)

Vulanovic Milos — PhD, Assistant Professor

of Finance, Western New England University (USA)

Wackowski Kazimierz — Prof. nzw. dr hab.,

Politechnika Warszawska (Poland)

John (Jack) William McNeill — PhD, Professor

of Anthropology and Intercultural Studies, Providence

University College (Canada)

Irina Yatskiv — Dr. Sc. Eng., Vice rector, Professor,

Transport and Telecommunication Institute (Latvia)

Duro Benic — PhD, Full Professor with tenure,

University of Dubrovnik (Croatia)

Поштова адреса

засновника і видавця:

61166, Україна, м. Харків, пр. Леніна, 9а

Головний редактор **Пономаренко В. С.**

Конт. телефон: (057)702-03-04

Поштова адреса редакції:

61166, Україна, м. Харків,
пров. Інженерний, 1а, 1 під'їзд

Зав. редакції **Сєдова Л. М.** (057)702-07-38

Редакція (057)702-07-28

Редактори: **Пушкар І. П., Новицька О. С.,**

Бутенко В. О., Семенова І. М.

Комп'ютерна верстка — **Чередій К. Е.**

E-mail: vydav@ksue.edu.ua

Відповідальність за достовірність фактів, дат, назв, імен, прізвищ, цифрових даних, які наводяться, несуть автори статей.

Рішення про публікацію статті приймає редакційна колегія. У текст статті без узгодження з автором можуть бути внесені редакційні виправлення або скорочення.

Редакція залишає за собою право їх опублікування у вигляді коротких повідомлень і рефератів.

При передрукуванні матеріалів посилання на збірник обов'язкове.

Підписано до друку 28.08.2013 р.

Формат 84×108 1/16. Папір MultiCopy.

Ум. друк. арк. 21,0 Обл. виг. арк. 26,5 Зам. № 332.

Ціна договірна.

Видавець і виготівник — видавництво ХНЕУ, 61166, м. Харків, пр. Леніна, 9а.

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єктів видавничої справи
Дк № 481 від 13.06.2001 р.

Магістр 1 року навчання
факультету економіки і права ХНЕУ

ВПЛИВ HR-БРЕНДА НА СКОРОЧЕННЯ ПЛИННОСТІ ПЕРСОНАЛУ

Анотація. Визначено основні причини вивільнення персоналу. Досліджено взаємозв'язок системи HR-бренда та плинності персоналу.

Аннотация. Определены основные причины высвобождения персонала. Исследована взаимосвязь системы HR-бренда и текучести персонала.

Annotation. The article identified the main causes of the release of the staff. The relationship of HR-brand and staff turnover was investigated.

Ключові слова: персонал, плинність персоналу, HR-бренд.

У сучасних економічних умовах якість виконуваної роботи є однією з головних передумов ефективної діяльності підприємства. Позитивна тенденція у розвитку підприємства спостерігається при залученні персоналу та формуванні міцного HR-бренда, що є запорукою ефективного розвитку діяльності та підвищення рівня конкурентоспроможності продукції, забезпечення позитивного іміджу на ринку праці.

Головною проблемою сучасних підприємств є високий рівень плинності кваліфікованих кадрів, що стає серйозною перешкодою при реалізації тактичних та стратегічних цілей. Тому вкрай актуальним стає виявлення ролі причин плинності персоналу в контексті розвитку HR-бренда.

Вивченням питання HR-брендингу займалися такі вчені, як: Ф. Анзель, С. Берроу, Ш. Ерленкемпер, О. Єгоршин, С. Кнокс, Г. Мартін, Р. Мослі [1], К. фон Таден, К. Торне, Н. Тучина, С. Хетрік. Незважаючи на розробленість проблематики HR-бренда, залишаються нерозглянуті питання про взаємозв'язок плинності персоналу та HR-бренда.

Метою статі є дослідження впливу HR-бренда на залучення персоналу на підприємство.

Під час роботи виявлено основні завдання, які потребують вирішення:

визначити цілі HR-брендингу;

виявити причини вивільнення працівників;

розробити рекомендації по усуненню існуючих проблем.

Бренд роботодавця – це набір якостей, які працівники, в тому числі потенційні, асоціюють із даним підприємством [1]. Тому придбання роботодавцем якостей, яких не мають його конкуренти, є головною перевагою на шляху зменшення плинності персоналу та утримання кадрів.

Створення HR-бренда є складним процесом, результат якого позитивно вплине на діяльність та розвиток підприємства. Для цього необхідно розробити логічну та ефективну програму побудови бренда, етапи якої наведено в таблиці.

Таблиця

Етапи побудування HR-бренда (розроблено за роботою [2])

Найменування етапу	Сутність
Бачення бренда	Важливо для виділення основи бренда роботодавця те, як підприємство хоче бути представлене на ринку праці. Дане подання може спиратися на споживчий бренд, його цінності або на цілі підприємства, які воно збирається вирішити найближчим часом. Стратегія підприємства, місія і цінності корпоративної культури зазвичай є базою для розробки бачення бренда роботодавця
Дослідження переваг сегментованої цільової аудиторії	Визначаються переваги сегментованої цільової аудиторії. Етап реалізується у такій послідовності: опис цільової аудиторії; розуміння цільової аудиторії, виділення об'єднуючих характеристик; дослідження цільової аудиторії
Формулювання комунікації та візуалізація бренда	Необхідність зрозуміння цільової аудиторії, її цінностей, уподобань, а також мотиваторів та інтересів

При розробці HR-бренда можливо створення лозунгу, а також, при необхідності, дизайнерського виразу бренду роботодавця. Таким чином, роботодавець набуває певного іміджу, який є гарантом якості не тільки продукції або послуг, які надає підприємство, але й якості умов праці його співробітників.

У сучасних умовах функціонування підприємства основними причинами вивільнення висококваліфікованого персоналу є:

невідповідність розміру заробітної плати професійно-кваліфікаційному рівню співробітника, що проявляється в кількісних та якісних показниках його трудової діяльності;

недосконала система мотивації праці, яка буде відповідати потребам співробітників, сучасним вимогам ринку праці та потенційних працівників підприємства. Система мотивації праці повинна складатися з двох ефективно функціонуючих складових: матеріального та нематеріального заохочення, оскільки співробітник потребує усвідомлення цінності роботи, яку він виконує та його особистості;

невідповідність умов праці психологічним та емоційним потребам працівників, їх можливостям та специфіці змісту праці. За допомогою диференціації рівня складності праці, яку виконує працівник, доцільно визначити необхідні умови праці та рівень комфорту, щоб жоден фактор навколишнього середовища не заважав діяльності та не створював дисонанс робочого місця працівника. Цей фактор має великий вплив на продуктивність праці, а також на діяльність підприємства в цілому;

недосконала діяльність з формування іміджу підприємства, який у сучасних умовах є одним з головних факторів, що впливає на працю співробітників та обсяг попиту кандидатів на вакансії даного підприємства. Позитивний імідж стимулює найм кадрів та зменшення їх плинності.

Наведені причини плинності можливо виправити при створенні системи, яка буде враховувати всі потреби та зауваження працівників підприємства, а також при застосуванні позитивного досвіду зарубіжних аналогів та адаптацію їх під існуючі умови на підприємстві. Саме HR-бренд є системою, яка поєднує основні важелі впливу на зменшення плинності персоналу та покращення показників діяльності підприємства.

При наявності HR-бренда спостерігаються такі позитивні тенденції у розвитку діяльності підприємства:

конкурентна перевага при виборі співробітником місця роботи;

збільшення обсягу попиту на вакансії підприємства;

зменшення плинності персоналу;

покращення якості персоналу.

Таким чином, у процесі формування HR-бренда необхідно враховувати економічні, соціально-психологічні та інші фактори, які впливають на бажання співробітника змінити місце роботи. Завдяки HR-бренду створюється особлива система функціонування персоналу підприємства, яка містить виключні умови праці, що впливають на бажання співробітника працювати на дане підприємство. Імідж, який набуває підприємство при раціонально розробленому HR-бренду у стратегічному розвитку, буде одним із головних факторів постійної пропозиції кандидатів на посади підприємства.

Наук. керівн. Маркова Н. С.

Література: 1. Мосли Р. Сильный бренд работодателя [Электронный ресурс] / Р. Мосли. – Режим доступа : <http://www.hrliga.com/index.php?module=news&op=view&id=7813.2>. Чернова С. Построение бренда работодателя [Электронный ресурс] / С. Чернова. – Режим доступа : <http://www.hr-portal.ru/article/postroenie-brenda-rabotodatela>. 3. Кучеров Д. Г. Бренд работодателя в системе управления человеческими ресурсами организации : автореф. дис. ... канд. экон. наук : 08.00.05 / Д. Г. Кучеров. – СПб., 2012. – 34 с.

Ладнай М. А.

УДК 005.334

Магістр 1 року навчання
факультету економіки і права ХНЕУ

РОЛЬ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ В СТАБІЛІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Анотація. Розглянуто роль антикризового управління в стабілізації діяльності підприємства та запропоновано основні шляхи подолання кризи.

© Ладнай М. А., 2013

Аннотация. Рассмотрена роль антикризисного управления в стабилизации деятельности предприятия и предложены основные пути преодоления кризиса.

Annotation. The role of anti-crisis management in the stabilization of activity of an enterprise and the main ways to overcome the crisis have been studied.

Ключові слова: криза, антикризове управління, діяльність підприємства.

Досліджуючи пріоритетні напрями розвитку вітчизняного підприємництва, слід визначити місце країни в міжнародному поділі праці. Виходячи з цього можна казати про впливові чинники цього процесу. Так, країна Куба спеціалізується на виготовленні сигар і посідає перше місце в світі по експорту цієї продукції, до того ж 70 % кубинського експорту сигар призначені саме для європейського ринку. Спеціалізація Індії полягає у виготовленні чаю різних сортів та різної якості, майже 99 % збору якого експортується. У Нідерландах вирощується 55 % квітів від загального обсягу по всьому світу, а експортується понад 80 % загального обороту. Китай, який динамічно розвивається, має конкурентні переваги у виготовленні товарів широкого вжитку за низькими цінами [1].

Починаючи з 2008 р. соціально-економічне становище України обумовлено негативним впливом світової кризи, до якої слід додати невірноваженість політичної ситуації, що відображається на конкурентоспроможності підприємств як усередині країни, так і на міжнародному ринку.

Сучасні економічні умови характеризуються високою динамічністю, нестаціонарністю, що визначає нестабільні умови функціонування і незадовільний рівень прогнозування динаміки розвитку соціально-економічних систем, до яких належать підприємства, банки, муніципальні системи тощо. Це призводить до "вразливості" соціально-економічних систем, до впливів як зовнішнього, так і внутрішнього середовища, і зумовлює необхідність використання спеціального апарату управління, такого, як антикризове управління. З огляду на цей факт необхідність застосування інструментів антикризового управління є своєчасною темою для вивчення.

Мікроекономічні проблеми управління в умовах кризи є предметом досліджень вітчизняних та закордонних вчених, серед яких вагомий внесок у науку та практику здійснили такі: І. Бартон, Л. Белих, Ж. Женере, В. Квасніков, Е. Коротков, О. Кочеткова, В. Пономаренко, О. Пушкар, О. Тридід, Ю. Розенталь, Т. Рябова, З. Сушко та ін.

Об'єктом дослідження виступає процес антикризового управління на підприємстві, а предметом – теоретичні та методичні підходи до визначення ролі антикризового управління в стабілізації діяльності підприємства.

Метою статті є теоретичне обґрунтування необхідності антикризової діяльності господарських суб'єктів.

Антикризове управління становить цілеспрямовану систему управління, яка має комплексний, системний характер і має на меті виведення об'єкта управління з кризи. При цьому здійснюється розробка і реалізація спеціальних заходів на підприємстві, що мають стратегічний характер і дозволяють усунути перешкоди і покращити загальний стан об'єкта управління [2].

З іншого боку, антикризове регулювання – це макроекономічна категорія, яка містить заходи організаційно-економічного і нормативно-правового впливу з боку держави, спрямовані на захист підприємств від кризових ситуацій, запобігання банкрутства чи ліквідацію у випадках недоцільності їх подальшого функціонування. Передумовою застосування антикризового управління на підприємстві є виникнення кризових явищ на рівні самого підприємства, галузі, країни тощо.

На думку автора, антикризове управління – це діяльність господарського суб'єкта, що спрямована на попередження настання кризи, боротьбу з кризовими явищами на підприємстві, а також на ліквідацію їх негативних наслідків.

Особливістю кризи є те, що вона, будучи локальною чи мікрокризою, як ланцюгова реакція може поширюватися на всю систему або проблематику розвитку, адже в системі існує органічна взаємодія всіх елементів, і проблеми не зважуються окремо [1]. Для підвищення результативності антикризової діяльності основну увагу слід приділяти вдосконаленню антикризового управління як системи заходів ефективного розвитку промислових підприємств. Однією з підсистем таких заходів є вихід підприємства з кризи з подальшим сталим розвитком у довгостроковій перспективі [2].

Ефективне управління процесом виходу підприємства з кризи передбачає переведення його в стан стабілізації. Тому керівництву підприємства необхідно пов'язати поняття "вихід з кризи" з такими поняттями, як: гнучкість, адаптованість та готовність до змін і перетворень, які диктуються зовнішніми та внутрішніми обставинами функціонування підприємства [3].

Реалізація антикризового управління на підприємстві передбачає здійснення таких основних заходів:

- 1) діагностика процесів і тенденцій, які призводять до кризових станів;
- 2) прогнозування виникнення, розвитку і можливих наслідків кризових ситуацій;
- 3) здійснення антикризового супроводження (виявлення процесів і тенденцій, які призводять до кризових ситуацій);
- 4) проведення завчасної підготовки на випадок виникнення надзвичайних ситуацій (антикризова профілактика);
- 5) організація і координація ефективних дій для подолання кризових ситуацій та їх наслідків [4].

Одним із варіантів подолання кризи є скорочення робочих місць та зменшення розміру заробітної плати працівникам. Позитивною тенденцією цього способу є те, що криза допоможе збіль-

шити ефективність виробництва, перепрофілювати неефективні види діяльності шляхом конверсії, загострити конкуренцію за робочі місця і простимулює продуктивність, що тільки сприятиме збільшенню прибутковості підприємства.

Для своєчасного попередження або швидкої ідентифікації кризи, а також для розробки методів антикризового регулювання діяльності підприємства також рекомендується використовувати систему раннього попередження кризи, мета якої полягає у проведенні конкретних заходів із запобігання банкрутства та фінансової кризи на підприємстві.

Використання інструментів антикризового управління на підприємстві є необхідним, адже в сучасних умовах, що характеризуються економічною нестабільністю, дуже важливим є своєчасне попередження кризової ситуації, яка в свою чергу може призвести до значних збитків підприємства, а саме: зниження прибутковості, збільшення плинності кадрів, зниження попиту на товари та послуги тощо. Проте незначні кризи необхідні підприємству через зміни тенденцій життєдіяльності системи, які порушують її стійкість, радикальним чином її оновлюють, а також підвищують кваліфікаційний рівень персоналу з антикризового управління.

Наук. керівн. Маркова Н. С.

Література: 1. Колмакова О. М. Теоретичні аспекти прогнозування кризових явищ / О. М. Колмакова // Економіка розвитку. – 2011. – № 2. – С. 40–42. 2. Касап Н. Г. Інвестиційна антикризова діяльність на підприємстві [Електронний ресурс] / Н. Г. Касап. – Режим доступу : <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=10471>. 3. Даций Н. В. Кризовий розвиток та антикризове управління підприємством [Електронний ресурс] / Н. В. Даций. – Режим доступу : http://5ka.at.ua/load/ekonomika_pidpriemstva/krizovij_rozvitok_ta_antikrizove_upravlinnja_pidpriemstva_referat/19-1-0-24338. 4. Туленков Н. Сучасний стан розробки проблеми управління підприємством в умовах кризи [Електронний ресурс] / Н. Туленков. – Режим доступу : http://www.info-works.com.ua/all/economichna_teoria/1019.html. 5. Чернишов В. В. Сучасне розуміння поняття антикризового управління / В. В. Чернишов // Економіка розвитку. – 2011. – № 1. – С. 21–24.

Іушина В. Д.

УДК [005.32:331.104]:658.310.42

Магістр 2 року навчання
факультету економіки і права ХНЕУ

СИНЕРГЕТИЧНИЙ ПІДХІД ДО РОЗГЛЯДУ СУТНОСТІ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО КЛІМАТУ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Анотація. Здійснено синергетичний підхід до розгляду сутності соціально-психологічного клімату, описано можливості та складності синергетичного аналізу клімату, що обумовлено специфічністю даного явища.

Аннотация. Осуществлен синергетический подход к рассмотрению сущности социально-психологического климата, описаны возможности и сложности синергетического анализа климата, которые обусловлены специфичностью данного явления.

Annotation. This article presents the synergetic approach to the nature of socio-psychological environment, and describes the opportunities and challenges of synergetic environment analysis, which is caused by the specificity of the phenomenon.

Ключові слова: соціально-психологічний клімат, синергетика, синергетичний аналіз, біфуркація, флуктуація, аттрактор, ентропія.

Панівний підхід до управління складноорганізованими системами ґрунтується на лінійному уявленні про їх функціонування. Згідно з цим уявленням, результат зовнішнього керуючого впливу є однозначним і передбачуваним наслідком докладених зусиль [1]. Чим більше зусиль, тим більше повинна бути віддача. Світ пов'язаний жорсткими причинно-наслідковими ланцюжками. Іншими словами, мова йде про механістичну картину світу і механіцизм як метод, який розглядає світ як гігантський механізм, а окремі об'єкти і процеси – як деталі цього механізму [1]. Але соціально-

© Іушина В. Д., 2013

психологічний клімат (СПК) – це та система, яка ніколи не перебуває в стійкому, рівноважному стані, тому будь-які спроби розглянути її в руслі механістичного світогляду приречені на провал.

Зазначене твердження зумовило актуальність обраної теми. Двадцять перше століття є часом пошуку нових методик у дослідженні гуманітарних наук. Зокрема, все частіше в гуманітарних дослідженнях можна зустрітися з синергетичним підходом до опису якогось явища, а іноді навіть ознайомитися з синергетичним аналізом такого. Це пов'язано з тим, що багато явищ, які не відносяться до галузі вивчення природничих наук, проявляють ті ж або подібні властивості, що й системи, що підпадають під сферу природознавства. У даному випадку мається на увазі, що синергетика спочатку застосовувалася і продовжує застосовуватися, в основному, в точних науках – фізиці, хімії, біології тощо. Проте через якийсь час після появи синергетики як особливого підходу було відмічено (в тому числі, й автором статті), що більшість процесів, які відбуваються в суспільстві як соціальної системі, нагадують природні процеси, які вивчає синергетика. Так, наприклад, автором було помічено певну схожість між змінами в структурі соціально-психологічного клімату (СПК) унаслідок якихось чинників і появою комірок Бенара в шарі в'язкої рідини з вертикальним градієнтом температури. Це один із численних прикладів аналогій, які можна привести при спробі порівняння явищ, досліджуваних природними і гуманітарними науками. Можливість проведення такого роду аналогій відкриває великі перспективи для досліджень у суспільних і гуманітарних науках. Дослідники мають можливість розгляду відомих, здавалося б, процесів у зовсім новому, іншому аспекті. Більше того, розкриття сутності явищ з точки зору синергетичного підходу дозволить провести синергетичний аналіз цих явищ, який використовує складний математичний апарат, а тому цілком може вважатися обґрунтованим. У даній статті автор обмежується синергетичним підходом до сутності конкретного явища.

Також актуальність теми зумовлена й тим, що синергетичним аналізом у суспільних науках займався зовсім небагато дослідників. Цирендоржієва Д. Ш. [2] розглядає можливість застосування синергетики до аналізу соціальних процесів. Але об'єкт статті має досить "розмитий" характер, не уточнюється, які саме соціальні процеси можуть таким чином досліджуватися, а категоріальний апарат синергетики має суто описовий характер, без прикладу на конкретному явищі. Досить часто основи синергетики використовуються у політиці [1; 3], в конфліктології. Та й ці дослідження не виходять за рамки теоретичного описання явищ з точки зору синергетики. Що стосується соціально-психологічного клімату, то досліджень у цій галузі в літературі не представлено взагалі. Тому автор вбачає цікавим здійснити синергетичний підхід до цієї категорії.

Зазначене зумовило мету статті, яка полягає в детальному розгляді сутності СПК, який базується на твердженні, що соціальний клімат представляє синергетичну систему.

Найпершим етапом цього дослідження має стати доказ того, що до розуміння сутності СПК застосований саме синергетичний підхід.

Синергетика – міждисциплінарний науковий напрям, що вивчає зв'язки між елементами структури, які утворюються в відкритих системах завдяки інтенсивному обміну речовини та енергії з навколишнім середовищем у нерівноважних умовах, де спостерігається узгоджена поведінка підсистем, у результаті чого зростає ступінь їх впорядкованості (тобто зменшується ентропія) – відбувається самоорганізація системи [4].

Синергетичний підхід – сукупність принципів, основою якої є розгляд об'єктів як систем, що самоорганізуються:

1) об'єкти – це складні відкриті нелінійні системи, що розвиваються (відкритість означає здатність до обміну енергією, речовиною, інформацією з зовнішнім середовищем, а нелінійність означає наявність багатьох випадкових напрямів розвитку, обумовлених внутрішніми або зовнішніми випадковими впливами) [4];

2) самоорганізація системи починається з хаосу, тобто нестійкості, коли в існуванні системи можливі флуктуації (коливання) – відхилення від середніх значень процесів, що характеризують систему [4];

3) існують альтернативні шляхи розвитку системи, які формуються в точках біфуркації (роздвоєння) – точках вибору траєкторії (стратегії) подальшого розвитку [4];

4) траєкторія подальшого розвитку – це аттрактор. Під аттрактором у синергетиці розуміють відносно стійкий стан системи, який ніби притягує до себе всю безліч траєкторій системи, що визначаються різними початковими умовами. За аттракторами стоять візуальні образи "воронки", які згортають, втягують в себе безліч траєкторій, зумовлюють хід еволюції системи на ділянках, навіть віддалених від безпосереднього "жерла" такої "воронки" [5, с. 37].

Слід зазначити, що дослідження такої неоднозначної категорії як СПК за своєю природою не піддається стандартизованому аналізу шляхом використання налагодженого математичного апарату або прикладних комп'ютерних програм. Більш того, воно може проводитися з найрізноманітніших точок зору: клімат може розглядатися як явище (очевидне при поєднанні людей у групу), процес (що незупинний у часі та динамічно змінюється), діяльність (сукупність дій усіх членів колективу, які можуть призводити до динамічних змін або, навпаки, посилювати застій) тощо. Автор розглядає СПК з власної точки зору – як складну відкрити динамічну систему з певним переліком властивостей і описує ці властивості у контексті принципів синергетичного підходу:

1) СПК – це відкрита нелінійна система, яка постійно розвивається;

2) система СПК характеризується складністю; її можна описати схематично, але при більш детальному розгляді вона становить не менш складну структуру, ніж здавалося на перший погляд;

3) СПК утворюється шляхом самоорганізації, за рахунок узгодженої взаємодії безлічі елементів, які її складають – людей;

4) самоорганізація СПК починається з ентропії, хаосу, коли в існуванні системи можливі коливання (наприклад, конфлікти);

5) існують альтернативні шляхи розвитку клімату, які формуються в точках біфуркації, де рівень ентропії максимальний. Опинившись в точці біфуркації, СПК так чи інакше зміниться – в крайній або гірший бік. Зазвичай точка біфуркації має кілька гілочок аттрактора – стійких режимів роботи, по одному з яких піде система. Після "проходження" по аттрактору рівень хаосу знову знижується, СПК знову нормалізується, але вже у вигляді якісно нової системи.

Дотримання цього принципу на практиці становить найбільшу складність. Для соціальних систем і людей аттракторами, які визначають траєкторії розвитку, можуть бути обрані ними цілі. Правда, нерідко виявляється, що прагнення до певної мети приводить до зовсім несподіваного результату, що кошти, спрямовані на досягнення мети, можуть цю мету змінювати та ін. [6]. Мова йде про так звані "дивні аттрактори" – шляхи проходження системи, які неможливо передбачити, незважаючи ні на який вплив на неї. Дійсно, керівник може зробити все можливе для нормалізації СПК і бути впевненим, що це подіє, але виявляється, що соціальна напруженість зростає ще більше. Тобто найчастіше еволюція СПК як нелінійної системи непередбачувана.

Варто розглянути дієвість цих складних властивостей на візуалізованому прикладі клімату абстрактного підприємства (рисунок).

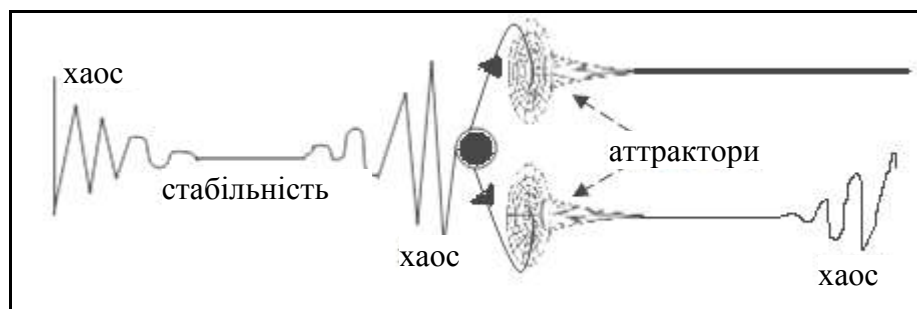

Рис. Розвиток СПК на підприємстві з точки зору синергетичного підходу

З появою підприємства певна кількість людей отримала там роботу. Усі вони були новачками, не пристосованими як до нової роботи, так і до нового колективу (явище ентропії). Одразу ж почався процес адаптації (з точки зору синергії – процес самоорганізації, тобто упорядкування елементів одного рівня в системі). Після закінчення цього процесу підприємство вийшло на нормалізований стабільний рівень – до першого непорозуміння. Поява конфлікту викликала флуктуацію, знову підвищивши рівень ентропії у розвитку СПК і перемістивши його в точку біфуркації (точку прийняття рішення – наприклад, звільнити чи залишити працівника). Подальші дії характеризуються двома сценаріями (аттракторами) (на рисунку автор зобразив їх у якості "воронок") – звільнення або вибачення працівника. Який би сценарій не був обраний, колектив вже ніколи не буде таким, як раніше. Після прийняття якогось управлінського рішення СПК знову повернеться до стабільного стану.

Автор вважає необхідним звернути увагу на такий момент. Як вже зазначалося, в даній статті наведено саме синергетичний підхід (не аналіз) до розгляду явища СПК. Різниця полягає в глибині дослідження явища. Так, підхід у даному випадку передбачає опис явища з використанням категоріального апарату, коректність якого доведена на конкретному прикладі. Аналіз же передбачає прогнозування, відстеження та розгляд факторів, що впливають на СПК, стан СПК як системи до/в результаті впливу цих факторів, і, на думку автора, найголовніше – обґрунтований аналіз "дивних" аттракторів та "слабких місць", що дозволили якимось факторам спричинити біфуркації. І. Пригожин та І. Стенгерс зазначали: "Якщо флуктуація стає некерованою, це ще не означає, що неможна локалізувати причини нестійкості, викликані посиленням флуктуацій" [7, с. 238].

До того ж, синергетичний аналіз передбачає використання математичного апарату. Але на жаль, у даний момент стосовно гуманітарних наук він майже не розвинений. Скоріше за все, саме з цієї причини абсолютна більшість досліджень має описовий характер, крім того, недостатньо детальний.

Тому автор не рекомендує використовувати поняття "синергетичний аналіз" без обґрунтованих підстав. Досить змістовна та небезпідставна критика робіт, автори яких припустилися цієї помилки, наведена в статті Губіна А. В. [8]. Для автора ця стаття у період дослідження відіграла роль своєрідного "маяка", який дозволяв мислити тільки в чітко окреслених рамках та не використовувати ті елементи синергетичної концепції, які насправді недоречні в конкретному випадку.

Отже, слід підкреслити, що використання основ синергетики у сфері філософії, соціології та психології почалося відносно недавно – у 90-х роках ХХ ст. [2, с. 79], тому розгляд явища СПК з цієї точки зору є досить цікавим. Крім того, такий підхід дає терени для розробки нових аспектів аналізу клімату.

Основна корисність наведеного аналізу полягає в тому, що на базі запропонованого авторського підходу, який надає певний категоріальний апарат саме для СПК, можливо буде провести синергетичний аналіз – у перспективі, коли математичний апарат синергетики для суспільних та гуманітарних наук буде розроблений на достатньому рівні.

Наук. керівн. Лаптев В. І.

Література: 1. Синергетический подход к анализу и управлению электоральным поведением [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://knowledge.allbest.ru/psychology/3c0b65635a2ad78b4c43b89521216c37_0.html. 2. Цырендоржиева Д. Ш. Динамика общества: синергетический анализ / Д. Ш. Цырендоржиева // Известия Томского политехнического университета. – 2010. – № 6 – С. 79. 3. Рогожкин М. В. Частная практика политического анализа [Электронный ресурс] / М. В. Рогожкин. – Режим доступа : <http://elephant13.com/book/>. 4. Некрасов С. И. Синергетический подход [Электронный ресурс] / С. И. Некрасов, Н. А. Некрасова // Философия науки и техники. – 2010. – Режим доступа : <http://terme.ru/dictionary/906/word/sinergeticheski-podhod>. 5. Асланов Л. А. Культура и власть. Философские заметки. Кн. 1 / Л. А. Асланов. – М. : ИТРК, 2001. – 496 с. 6. Аттракторы [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.ideationtriz.com/ZZLab/Nonlinear_phenomenon/Attractors.htm. 7. Пригожин И. Порядок из хаоса: Новый диалог человека с природой / И. Пригожин, И. Стенгерс. – М. : УРСС, 2003. – 310 с. 8. Губин В. Б. Псевдосинергетика – новейшая лже-наука [Электронный ресурс] / В. Б. Губин // В защиту науки. – Наука, 2006. – С. 90–97. – Режим доступа : <http://norg.narod.ru/Files/zam/Bulletin1.pdf>.

УДК 331.108.43

Смолянінова О. В.

Магістр 2 року навчання
факультету економіки і права ХНЕУ

ОЦІНЮВАННЯ ПЕРЕВАГ ТА НЕДОЛІКІВ КАНДИДАТІВ НА ПОСАДУ ЗА ДОПОМОГОЮ НЕТРАДИЦІЙНИХ ПІДХОДІВ

Анотація. Визначено теоретичні аспекти оцінки та підбору персоналу. Проаналізовано основні нетрадиційні методи в процесі підбору кандидата на вакантну посаду.

Аннотация. Определены теоретические аспекты оценки и подбора персонала. Проанализированы основные нетрадиционные методы при подборе кандидата на вакантную должность.

Annotation. The theoretical aspects of personnel evaluation and selection have been determined. The main non-traditional methods of the selection of a candidate for a vacant post have been analysed.

Ключові слова: оцінка кадрів, підбір персоналу, нетрадиційні підходи до відбору кандидатів.

Дисбаланс між застарілою практикою управління кадрами і новими, більш жорсткими вимогами ділового середовища, вимагає змін в управлінні підбором персоналу підприємства. Необхідність якісного підбору персоналу сьогодні абсолютно очевидна. Фахівці з підбору кадрів займаються пошуками найбільш досконалих методів відбору, щоб звести до мінімуму помилки при наймі співробітників. Тому актуальною проблемою є визначення ефективності підбору персоналу на підприємстві.

Метою роботи є вивчення нетрадиційних підходів до підбору кандидатів на посаду, оцінювання їх переваг та недоліків, а також визначення ефективності різних нетрадиційних методів підбору персоналу.

Проблемою підбору персоналу займалися такі вчені, як: Бизюкова І. В., Дорохова Д. А., Єгоршин А. П., Карташов С. А., К. Кінан, Магалецький К. А., Нікольський Е. М., Орлова Л. А., Р. Дафт, Магура Г. І., Самігін С. І., Кібанов А. Я., Назарова Г. В., а також інші вчені.

У даний час фахівці з персоналу при пошуку кандидатів на вакантну посаду, поряд із вже добре знайомими конкурсом резюме, співбесідою та тестами на профпридатність все частіше починають застосовувати нетрадиційні способи оцінки персоналу.

При підборі персоналу можна виділити 2 основні цілі: оцінити, чи підходить розглянутий кандидат на дану позицію, і спрогнозувати, наскільки ефективно він зможе працювати в компанії

в подальшому. Важливим є професійна компетентність і особисті якості людини, її психологічний портрет. Точну відповідь на ці питання не дасть ні психологічний тест, ні глибинне інтерв'ю, ні будь-які інші "хитрощі".

На практиці у небагатьох фахівців з персоналу є можливість використовувати професійні тести при оцінці і відборі персоналу. Розшифровувати результати при цьому повинен фахівець-психолог, який є далеко не в кожній компанії. Важливо, що в кожному конкретному випадку виходить зовсім різний портрет "ідеального кандидата" за компетентностями і за особистісними якостями. Найчастіше необхідно розглядати оцінюваного з точки зору його психологічної сумісності з майбутнім керівником, і це має вирішальне значення. Перед кожною співбесідою слід визначити, які особистісні якості повинні бути притаманні кандидату, а які протипоказані на цьому робочому місці й у взаємодії з цим керівником.

При підборі персоналу в першу чергу велику роль відіграє особиста симпатія. На основі першого враження, як правило, спрацьовують методи стереотипу і порівняння. Керівник, побачивши в кандидаті особистісні та зовнішні якості, схожі зі своїми, буде сильніше симпатизувати йому. Якщо у кандидата простий збіг тембру голосу, мови, поведінки – це буде накладати додатковий відбиток на позитивне рішення. Досить сильний вплив має метод зіставлення. Якщо перед даною співбесідою пройшло 3 – 4 слабких кандидати, то інший, може бути менш слабкий кандидат, який у принципі не підходить для компанії, на їх фоні буде виглядати більш вигідно.

Таким чином, при оцінці особистості за зовнішніми ознаками керівник повинен розуміти реакції обличчя, тіла, рук, голосу і мови.

Далі наведені методики, які не варто використовувати як основні критерії оцінки кандидатів, але до них слід прислухатися.

Графологічний метод. Графологія – це напрям у прикладній психології, проєктивний метод дослідження особистості, відповідно до якого існує стійкий зв'язок між почерком та індивідуальними особливостями людини. За почерком неможливо визначити, чи володіє претендент набором потрібних компетенцій. Зате, використовуючи елементи графологічного аналізу в системі підбору персоналу, можна доповнити загальну картину уявлень про характер людини, її особистісні якості й особливості її психічного стану, що також важливо при підборі [1].

Аналіз почерку дозволяє одержати ймовірнісні висновки і припущення про особистість кандидата. Така діагностика має потребу в додатковому підтвердженні. Тому, щоб отримати максимально достовірний результат, тестування кандидатів на вакансії за почерком обов'язково повинне поєднуватися з іншими способами відбору, в тому числі з тестами на дослідження особистості.

Метод відбору по імені і поєднанню прізвища, імені та по батькові. Цей метод був поширений Б. Хіггом. Він проводив дослідження по темі, яке ім'я підходить до тієї чи іншої спеціальності [2].

Астрологічний метод підбору персоналу. На думку експертів-астрологів, гороскопи дають найповнішу характеристику представників будь-якого знаку Зодіаку з точки зору професійних устремлень. Багато керівників розуміють, що це не має ніякого відношення до підвищення ефективності праці. Занадто хаотичною виглядає класифікація людей по даті народження і визначити характер за гороскопом складно, але все ж таки деякі застосовують даний метод [3].

Соціоніка. Наука, яка вивчає процес переробки інформації з навколишнього світу психікою людини.

Згідно із соціонічною концепцією психіка людей може бути представлена у вигляді 16 можливих варіантів сприйняття та обробки інформації, що відповідає певному типу інформаційного метаболізму, або соціотипу. Соціоніка в даний час спирається на такі поняття, як: логіка й етика, інтуїція і сенсорика, екстраверсія й інтроверсія, раціональність та ірраціональність. Усі вони відображають функції психіки [4].

Основною процедурою відбору на основі соціоніки є соціонічне типування, або, інакше визначення соціонічного типу співробітника. Деякі фахівці називають цю процедуру соціоаналізом. Існує кілька способів типування людей: тестування, інтерв'ювання, спостереження за поведінкою і фізіогноміка.

Для соціонічного тестування використовуються такі тести, як відомий опитувальник MBTI, тест БУНС та ін. Є варіант тестування з використанням оцінки семантичного диференціала, коли висновок про той чи інший соціотип робиться по тексту або розповіді кандидата – на основі почерку, вжитих ним слів, фраз, побудови сюжетної лінії. Слід зауважити, що типування по тестах не завжди дає точну картину: надійність цього методу – 50 на 50.

Інтелект людини оцінюється за логічністю висловлювання і багатством мовного змісту. Вільний добір слів, їх різноманітний зв'язок у реченні і, нарешті, легкість мовного продукування є індикаторами розвинутого інтелекту. Різні порушення в мовленні дуже часто сигналізують про порушення в розумових процесах людини [4].

Метод на основі фізіогноміки. Цей метод заснований на виборі претендентів за зовнішністю. Фізіогноміка – це вчення про існування взаємозв'язку між зовнішнім виглядом людини та її характером.

Спостереження за поведінкою будується на оцінці характеру жестів і рухів. Різкі, рвучкі рухи характерні, наприклад, для інтуїтів. Сенсорики люблять зайняти весь вільний простір навколо себе і, як правило, сміливо розташовуються в незнайомій обстановці. Для більш точної діагностики типу потрібні певний досвід, спостережливість і увага з боку фахівця. Цей метод краще використовувати як допоміжний, ніж як панацею [2].

Застосовувати метод фізіогноміки рекомендується лише досвідченим фахівцям з підбору персоналу, які чітко знають, які риси обличчя і міміка характерні для представників тих чи інших со-

ціотипів. На сьогоднішній день вже накопичена певна статистика зображень осіб та відеоматеріалів, але результати цього методу не стовідсоткові.

Дактилоскопія – метод визначення характеру людини за відбитками пальців і, відповідно, метод відбору за цими ж відбитками. Є книга присвячена цьому методу, яку написав Б. Хігір. Також цей метод у своїх наукових працях освітлювало багато вчених [5].

На переконання вчених-дактилоскопістів, за відбитками пальців можна визначити приблизний коефіцієнт інтелекту людини (IQ) – чим він вищий, тим більше завитків на подушечках пальців, і навпаки. Правда, не зовсім зрозуміло як можна взяти у претендента відбитки пальців, але якщо раптом відбитки стануть обов'язковими в паспорті громадянина, то тоді такий метод буде найбільш надійним.

Якщо розглянути всі методи відбору, все одно немає стовідсоткової гарантії у виборі кандидата на вакантну посаду. Точності у виборі немає і в традиційних методах, тому можна використовувати і нетрадиційні.

Можна зробити висновок, що використання лише нетрадиційних методів при відборі кандидатів на вакантні посади не принесе очікуваних результатів. Застосування в комплексі формальних і неформальних методів підбору персоналу дає можливість урахувувати всі характеристики кандидата. Використання одного методу може дати помилкові результати, тому керівник повинен індивідуально для себе, орієнтуючись на цілі і місію компанії, обирати та комбінувати методи.

Наук. керівн. Славгородська О. Ю.

Література: 1. Гуськова Н. Методы тестирования кандидатов на должность по почерку [Электронный ресурс] / Н. Гуськова. – Режим доступа : <http://delovoyumir.biz/ru/articles/view/?did=6119>. 2. Шевченко Т. В. Стандартные методы оценки персонала / Т. В. Шевченко. – М. : Ай При Эр Медиа, 2010. – 128 с. 3. Денисова А. Нетрадиционные методы подбора персонала [Электронный ресурс] / А. Денисова. – Режим доступа : <http://www.gabota.by/news/?p=620>. 4. Купер Д. Психология в отборе персонала / Д. Купер, А. Робертсон. – СПб. : Питер, 2003. – 240 с. 5. Хигир Б. Ю. Нетрадиционные методы подбора и оценки персонала / Б. Ю. Хигир // Управление персоналом. – 2003. – 448 с.

УДК 005.591.4:005.95

Лисенко В. В.

Магістр 1 року навчання
факультету економіки і права ХНЕУ

ІНЖИНІРИНГ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ У СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

Анотація. Розглянуто процес створення нових бізнес-процесів на підприємстві з урахуванням існуючого механізму організації бізнесу. Визначено місце системи управління персоналом у інжинірингу бізнес-процесів та напрями координації інжинірингу бізнес-процесів і системи управління персоналом.

Аннотация. Рассмотрен процесс создания новых бизнес-процессов на предприятии с учетом существующего механизма организации бизнеса. Определены место системы управления персоналом в инжиниринге бизнес-процессов и направления координации инжиниринга бизнес-процессов и системы управления персоналом.

Annotation. This paper describes the mechanism of creating new business processes at an enterprise with regard to the existing mechanism for business organization. The place of the HR management system in reengineering business processes, as well as directions of coordination of reengineering business processes and HR management systems have been determined.

Ключові слова: система управління, персонал, інжиніринг, бізнес-процеси.

Подальший розвиток ринкових відносин в Україні обумовлює нові способи економічного мислення і принципово нові підходи до управління персоналом, що дозволяє повною мірою реалізувати переваги нових технологій і людських ресурсів. До числа найбільш ефективних методик менеджменту варто зарахувати інжиніринг бізнесу, у тому числі персоналу.

© Лисенко В. В., 2013

За допомогою інжинірингу управління персоналом вирішується ряд важливих завдань, до яких відносяться: виявлення тих елементів організації управління персоналом, які потребують поліпшення; оцінка вузьких місць в організації управління персоналом; здійснення постійного моніторингу поточної та майбутньої ситуацій, пов'язаних з організацією ефективного управління персоналом. Тому, в умовах переходу підприємств України до ринкових форм господарювання актуальною є проблема перебудови управління персоналом підприємства шляхом його інжинірингу.

Сучасні підходи щодо теоретичного обґрунтування методичних підходів та наукових аспектів практичного застосування інструментарію інжинірингу досліджені відомими зарубіжними та вітчизняними вченими, такими, як: І. Ансофф, В. Бабушкін, А. Боцула, О. Віханський, В. Глухів, В. Гончарук, П. Друкер, В. Єліфіров, Е. Зінгер, С. Колесніков, Е. Коротков, Ф. Котлер, М. Кулапов, У. Мاستенбрук, А. Наумов, Є. Ойхман, Е. Попов, В. Репін, М. Робсон, Г. Саймон, В. Тупкало, Ф. Уллах, Е. Уткін, А. Фатхутдінов, М. Хаммер, К. Ховард, М. Шапот, Л. Шейн, Д. Чампи, М. Черненко, О. Черемних, В. Чернявський тощо. У роботах названих авторів простежуються кілька положень.

По-перше, концепції інжиніринга й управління персоналом в основному базуються на традиційних принципах тейлоризму, який розглядає його як незалежний процес формування нових структур щодо конкретного бізнес-процесу без зміни діючих лінійно-функціональних побудов, а управління персоналом – як управління по вертикалі.

По-друге, вважається, що будь-який процес інжинірингу не повинний принципово враховувати діючу схему координації.

По-третє, у жодній роботі не наводяться методики і рекомендації з практичної реалізації принципів проведення інжинірингу у виробничій сфері; є лише деякі спроби охарактеризувати процес інжинірингу підприємств.

Метою статті є розкриття основних складових оптимізації діяльності підприємства шляхом проведення інжинірингу управління персоналом.

Інжиніринг – це метод удосконалення характеристик підприємства, що приводить до радикальних змін поряд з такими методами, як: стратегічне планування, управління змінами, досягнення тотальної якості й архітектури розвитку [1]. У цьому випадку інжиніринг означає радикальну перебудову і на рівні системи управління персоналом. Підприємство має виявити новаторський підхід, винахідливість для прийняття та озброєння революційних за змістом методів роботи з персоналом на базі нових технологій.

Реалізація бізнес-процесів включає в себе такі види робіт, що безпосередньо пов'язані із системою управління персоналом:

- планування розвитком підприємства відповідно до обраної стратегії та його місії;
- аналіз та оптимізація бізнес-процесів і взаємодії між підрозділами;
- формування корпоративної культури;
- оптимізація кадрової політики і розробка алгоритму організаційно-штатної структури;
- розробка положень, посадових інструкцій і всіх супутніх документів;
- ревізія й налагодження кадрового діловодства;
- підготовка й запуск системи оцінювання та адаптації персоналу;
- побудова збалансованої корпоративної системи навчання;
- створення кадрового резерву;
- вивчення питання вивільнення персоналу;
- діагностика організаційно-кадрового аудиту, хронометраж, фотографія робочого дня;
- розробка мотиваційних програм;
- розробка профілів посади, професійних компетенцій, професіограм;
- вивчення соціально-психологічного клімату в колективі;
- організація корпоративних заходів;
- підготовка й проведення заходів щодо підвищення лояльності, відданості персоналу підприємства.

Упровадження принципів інжинірингу бізнес-процесів вимагає вдосконалення корпоративної культури підприємства, впровадження в нього елементів нової системи цінностей. На зміст інжинірингу впливають діючі принципи оцінювання результатів праці й системи компенсації. Повинна бути проведена величезна робота, перш ніж працівник буде вважати, що від його роботи залежить в організації багато чого, що від нього потрібна активна участь у всіх процесах, пов'язаних із розвитком бізнесу [2]. Усе перелічене може бути представлено як основні засади працівника підприємства, які орієнтовані на інновації. Для зміни системи управління недостатньо лише задекларувати названі принципи, вони повинні бути закріплені конкретними кроками з інжинірингу системи управління персоналом, зміст яких розкрито в таблиці.

Отже, впровадження змін унаслідок інжинірингу бізнес-процесів та субпроцесів управління персоналом повинно мати таке спрямування: розробка стратегії впровадження інжинірингу; розробка організаційної структури підрозділу з управління персоналом; планування впровадження інжинірингу; розробка календарного плану з планування й проектування впровадження інжинірингу; розробка поетапного плану заходів щодо реалізації інжинірингу; розробка функціонального плану заходів щодо проведення інжинірингу; наступний (поетапний) моніторинг впровадження інжинірингу й коректування.

Напрями інжинірингу системи управління персоналом

Напрями	Процедури
Інжиніринг планування персоналу	Конкретизація джерел надходження та визначення потреби в персоналі, розробка стандартних форм формування даних про потреби; планування персоналу, навчання керівників підрозділів процедурам аналізу потреб у людських ресурсах
Інжиніринг процедур аналізу й оцінювання робочих місць (посад)	Визначення стандартів на опис робочого місця, розробка форм з аналізу й оцінювання змісту діяльності на робочому місці й нормативів завантаження, деталізація процедур збору й аналізу даних про робоче місце
Інжиніринг процедур оцінювання професійно важливих якостей співробітників, індивідуальних планів розвитку та формування кадрового резерву	Визначення загальних галузевих вимог до кваліфікації співробітників, визначення специфічних вимог до кожної категорії співробітників за рівнем комунікативних, управлінських, розумових навичок і особистісних якостей, розробка форм з оцінювання рівня кваліфікації для загальних і специфічних професійно важливих якостей, деталізація процедур оцінювання професійно важливих якостей
Інжиніринг управління вербуванням, відбором та наймом співробітників, процедури відбору та найму, а також оформлення нових співробітників	Визначення вимог до якості та кваліфікації співробітників при прийманні, адаптація форм з оцінки рівня кваліфікації кандидатів, деталізація процедур пошуку, відбору, оформлення й адаптації, розробка процедур з відбору й найму персоналу, навчання керівників підрозділів і експертів процедурам, відповідно, складання плану-графіка робіт з відбору й наймання персоналу
Інжиніринг управління адаптацією та професійною орієнтацією нових співробітників	Визначення вимог з адаптації й професійної орієнтації нових співробітників, уведення форм з адаптації й професійної орієнтації нових співробітників, деталізація процедур адаптації й професійної орієнтації та їхнього оформлення
Інжиніринг управління трудовою дисципліною співробітників	Визначення вимог і критеріїв трудової дисципліни, розробка типових форм з трудової дисципліни, деталізація процедур по трудовій дисципліні, визначення правил оцінювання праці й розрахунку компенсації для кожної категорії співробітників
Інжиніринг управління атестацією (оцінюванням) персоналу й оплатою праці	Визначення типових параметрів і критеріїв оцінювання результатів роботи співробітників і компенсаційних факторів, навчання керівників підрозділів і експертів процедурам атестації, складання плану-графіка робіт з атестації
Інжиніринг управління мотивацією співробітників	Визначення вимог до оптимальних норм соціально-психологічного клімату в підрозділах підприємства, розробка форм збору даних і аналізу стану мотивації, деталізація процедур оцінювання мотивації
Інжиніринг управління навчання та професійного розвитку співробітників	Визначення вимог до навчання та професійного розвитку, можливих форм, видів і методів навчання, оптимізація форм з планування навчання й професійного розвитку, контролю за якістю навчального процесу й результатами навчання
Інжиніринг управління документацийним забезпеченням управління людськими ресурсами	Оптимізація чинних положень та інструкцій і впровадження нових, формування пакета документації відповідно до нової системи управління та їхня внутрішня класифікація, розробка положення про документацийне забезпечення управління

Отже, застосування методу інжинірингу бізнес-процесів може мати ряд позитивних наслідків: зменшується кількість рівнів управління, тобто відбувається вирівнювання структури управління і, як наслідок, розширення діапазону контролю (числа співробітників, безпосередньо підлеглих менеджеру); багатоплановість роботи окремого співробітника приводить до збагачення його роботи, що слугує додатковим мотиваційним фактором; співробітникам делегуються додаткові повноваження, що дозволяє їм багато рішень приймати самостійно, без узгодження з керівником; ефективність роботи співробітника оцінюється за досягнутими результатами, а не за його участю в діяльності; змінюються критерії підвищення в посаді: від ефективності виконання роботи до спроможності виконувати роботу та ін. [3]. Інжиніринг бізнес-процесів спрямований на досягнення високих результатів за рахунок удосконалення виконання всіх процесів, реалізованих в організації. Однак слід вказати й на загальні проблеми, пов'язані з проведенням інжинірингу на підприємстві. Основною проблемою є те, що більшість керівників, ініціюючи процес інжинірингу на своїх підприємствах, очікують негайних практично спрямованих результатів. Комплексний проект інжинірингу для підприємства триває від півроку і більше. І тільки в цьому випадку керівництво може отримати ефективний механізм управління, який за умови подальшого використання принесе довгоочікуваний ефект.

Наук. керівн. Маркова Н. С.

Література: 1. Основы организации производства : учебник / [под ред. Н. А. Чечина]. – Самара : СГЭА, 2008. – 384 с. 2. Ареф'єва О. В. Інжиніринг бізнес-процесів: принципи та технологія / О. В. Ареф'єва, І. С. Мельник. – К. : ГРОТ, 2008. – 64 с. 3. Попов Э. В. Предприятия нового типа и управление знаниями в инжиниринге

/ Э. В. Попов, А. С. Василевский // Инжиниринг бизнес-процессов на основе современных информационных технологий (РПБ – 2000) : материалы Российской науч. конф. – М. : МГУЭСИИ, 2000. – С. 9–15. 4. Андриенко В. Н. Методы планирования в инжиниринге систем управления / В. Н. Андриенко Ю. Г. Лысенко // Экономическая кибернетика. – № 1(13–14). – 2009. – С. 71–82. 5. Колесников С. Н. Инжиниринг и внедрение автоматизированных систем управления / С. Н. Колесников. – М. : МИК, 2009. – 385 с

Говор А. А.

УДК 331.2

Студент 4 курса
факультета экономики и права ХНЭУ

СИСТЕМА ДЕПРЕМИРОВАНИЯ ПЕРСОНАЛА КАК МЕТОД ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОЙ ТРУДОВОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Аннотация. Рассмотрено влияние применения системы депремирования на деятельность предприятия. Представлены пример применения системы депремирования, случаи, в которых оно осуществляется, преимущества и недостатки, а также причины, по которым к работнику применяется санкция в виде лишения премии.

Анотація. Розглянуто вплив застосування системи депреміювання на діяльність підприємства. Наведено приклад застосування системи депреміювання, випадки, в яких воно здійснюється, переваги та недоліки, а також причини, з яких стосовно працівника застосовується санкція у вигляді позбавлення премії.

Annotation. The effect of bonus reduction system application on the enterprises activity has been considered. An example of bonus reduction system application, cases of applying the sanction of bonus reduction to the employees, the advantages and disadvantages of bonus reduction system implementation have been presented.

Ключевые слова: депремирование, KPI, дифференцированная оплата труда, система депремирования.

На сегодняшний день система депремирования успешно применяется во многих компаниях, и ее использование позволяет предприятиям значительно повысить свою эффективность.

Многие компании применяют дифференцированную оплату труда – систему оплаты труда по результатам, где помимо постоянной части, размер которой зависит от конкретной должности, существует и переменная, зависящая от выполнения поставленных перед сотрудником целей и задач и достижения разработанных для каждого сотрудника ключевых показателей эффективности (Key Performance Indicators, KPI).

Однако помимо поощрения существует иной подход к системе повышению эффективности работы персонала – депремирование. Как показывают результаты его применения на предприятиях, эта система работает эффективно и позволяет выполнить поставленные перед организацией цели [1].

Депремирование – это фактически отсутствие материального поощрения за работу, стимулирующее работника к более эффективному и ответственному труду [2].

Вопросом депремирования занимались такие специалисты, как: И. Бондарь, М. Волгин, Ю. Кокин, А. Колот, Э. Либанова, И. Ломанов, Н. Павловская, А. Чухно, Р. Яковлев, Г. Ярошенко и многие другие.

Система депремирования – это инструмент, стимулирующий руководителей производства за счет их постоянного взаимодействия и коллективной ответственности повышать качество, как процессов, так и продукции в соответствии с пожеланиями потребителей [3].

Депремирование осуществляется в случаях:

- нарушения сроков выполнения или сдачи работ, установленных приказами и распоряжениями администрации либо договорными обязательствами;
- наличия претензий, исков, рекламаций, жалоб со стороны клиентов;
- наличия претензий, штрафов со стороны государственных контролирующих органов;
- необеспечения сохранности имущества и товарно-материальных ценностей;
- наличия ошибок и искажений в отчетных документах [1].

© Говор А. А., 2013

Система депремирования имеет ряд как преимуществ, так и недостатков. Так, депремирование приводит к повышению эффективности предприятия, снижению затрат, повышению производительности. Кроме этого, к плюсам данной системы можно отнести следующие факторы:

система понятна, четко идентифицируются критерии деятельности руководителей; повышается ответственность руководителей; улучшается трудовая дисциплина;

работает не только материальный фактор – у "провинившегося" уменьшается зарплата, но и моральный – человек подвергается коллективному осуждению, понимает, что из-за него страдают другие. Фактор коллективной ответственности достаточно эффективно воздействует на руководителей [3].

Нельзя не отметить и негативное влияние, которое оказывает система депремирования на организацию:

1. Поскольку система основана не на поощрении, а на наказании, вряд ли она будет способствовать повышению лояльности руководителей, удовлетворенности персонала, снижению конфликтности на предприятии. Депремирование, скорее всего, приведет к демотивации персонала в перспективе и окажется препятствием для полного раскрытия потенциала сотрудников, самореализации, поддержания энтузиазма.

2. Система ориентируется на достижение целей предприятия, решение проблем, снижение количества "узких мест". Но не учитывает потребности и мотивационные факторы руководителей (сотрудников) [2].

Депремировать можно не во всех случаях. Это целесообразно, если:

сотрудник полностью или частично проигнорировал распоряжения непосредственного или вышестоящего руководства;

сотрудник отсутствовал на рабочем месте в течение полного рабочего дня, не поставив в известность своего начальника и не получив его разрешения (исключение – болезнь, подтверждаемая листом нетрудоспособности);

получено доказательство фиктивности больничного листа (или иных документов, подтверждающих уважительную причину отсутствия на рабочем месте);

сотрудник систематически опаздывает (более двух раз в месяц);

сотрудник замечен в нетрезвом состоянии на территории предприятия;

работник, являющийся руководителем отдела, скрывает информацию о трудовой дисциплине подчиненных, игнорирует нарушения с их стороны;

работник, являющийся руководителем отдела, предоставляет вышестоящему руководителю ложную информацию [4].

Далее будет рассмотрена система депремирования, успешно применяемая на производственном предприятии "ХАРП".

На предприятии были определены цели для производственного подразделения:

- производство необходимого количества продукции нужного ассортимента;
- выпуск продукции требуемого качества в соответствии со стандартами;
- сокращение затрат;
- доставка (точно в срок) [1].

В соответствии с целями был разработан ряд показателей, при невыполнении которых или отклонении от которых производится депремирование:

1. Количество позиций продукции по ассортименту, который в определенном объеме должен находиться на складе в данное время. Если величина остатка данного ассортимента продукции, находящегося на складе, ниже минимального, фиксируется отклонение и проводится депремирование всех руководителей производственного подразделения в зависимости от количества позиций, по которым есть отклонения.

2. Процент выполнения плана на текущую дату.

3. Качество продукции в соответствии со стандартами.

4. Выполнение нормы расходов материалов [2].

Еще один показатель, который стимулирует руководство следить за производством качественной продукции: за каждый возврат товара руководители депремируются в процентах от рассчитанной суммы заработной платы.

При переходе от обычной системы оплаты труда (оклад + премирование) к системе депремирования предприятия удалось разрешить основные проблемы, снизить затраты, увеличить оборачиваемость продукции, сократить производственный цикл [3].

Отсюда можно сделать выводы: такие наказания как лишение премии дисциплинарными взысканиями никак не являются, поскольку премия – это поощрение за правильное выполнение своих трудовых обязанностей, а не часть зарплаты.

Само взыскание может сопровождаться лишением премии (раз взыскание есть, то исполнение обязанностей нельзя считать образцовым), и лишение премии само по себе – еще не взыскание.

Лишение работника премии за проступки, которые не характеризуют качество его труда, фактически представляет собой денежный штраф, то есть меру, принципиально чуждую трудовому праву и противоречащую экономической сущности премирования.

Научн. рук. Степанова Э. Р.

Литература: 1. Депремирование: преимущества и недостатки [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.hrliga.com/index.php?module=news&op=view&id=1495>. 2. Карьера [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://kariera.nn.ru/team/?item=4544>. 3. Управление персоналом [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.trainings.ru/library/articles/?id=12447>. 4. Пестова О. К. Понятие лишения премии / О. К. Пестова // Правоведение. – 2009. – № 5. – С. 44–49.

Магістр 2 року навчання
факультету економіки і права ХНЕУ

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ

Анотація. Розглянуто сутність інтелектуального капіталу. Проаналізовано основні теоретико-методичні підходи до визначення поняття інтелектуального капіталу, запропоновано уточнене трактування терміна "інтелектуальний капітал".

Аннотация. Рассмотрена сущность интеллектуального капитала. Проанализированы основные теоретико-методические подходы к определению понятия интеллектуального капитала, предложена уточненная трактовка термина "интеллектуальный капитал".

Annotation. The essence of intellectual capital is considered. The basic theoretic and methodological approaches to determining the concept of intellectual capital are analysed, the specified interpretation of the "intellectual capital" concept is offered.

Ключові слова: інтелектуальний капітал, підходи до інтелектуального капіталу, інтелект, капітал.

Досвід розвинених країн свідчить про перехід з кінця ХХ ст. до інноваційних та науково орієнтованих моделей розвитку економіки. Це здійснюється на основі інтенсивного використання людського й інтелектуального капіталу. Інтелектуальний капітал стає основним предметом конкуренції. Володіння ним та вмiле ефективне використання у повному обсязі є гарантією успіху діяльності підприємства та функціонування економіки в цілому. Він допомагає підприємствам працювати більш динамічно і збільшувати їх рентабельність. Саме тому така економічна категорія як "інтелектуальний капітал" займає передову позицію серед інших видів капіталу і вимагає дослідження і розуміння її сутнісної характеристики.

Дослідженням сутності інтелектуального капіталу займалися та вивчали у своїх працях вітчизняні і зарубіжні вчені. Зокрема, Е. Брукінг, Д. Даффі, Л. Едвінсон, В. Кузьмінський, Б. Леонт'єв, Х. Макдональд та ін. [1 – 6]. Вчені демонструють неоднозначність поглядів стосовно визначення інтелектуального капіталу як економічної категорії. Тому існують різні трактування обраного терміна.

Метою дослідження є аналіз існуючих понять терміна "інтелектуальний капітал", виявлення основних їх недоліків та розробка, на основі аналізу складових інтелектуального капіталу, уточненого визначення.

Останнім часом термін "інтелектуальний капітал" усе частіше можна зустріти у науковій економічній літературі, проте на сьогоднішній день, існує небагато спроб дати категоріально оформлене і цілком зважене його визначення. Надто часто зустрічається поверхневий підхід до формулювання поняття інтелектуального капіталу, який обумовлює серйозні прорахунки при обґрунтуванні системи його оцінки і механізму управління. Тому необхідно більш детально та змістовно підійти до розгляду запропонованої категорії.

Вважається, що термін "інтелектуальний капітал" уперше було використано Дж. Гелбрейтом у 1969 р. Проте ще у 1829 р. Ш. Фур'є у своїй праці "Новий господарський соціетарний світ" [7] до основних факторів виробництва, враховуючи працю і матеріальний капітал, додав ще один вагомий нематеріальний чинник – талант, який, по суті, є інтелектуальним активом.

Існуючий теоретичний матеріал із досліджуваної проблеми можна узагальнити та виділити згідно з джерелом [7] як три підходи до поняття визначення "інтелектуальний капітал" (рисунок).

Структурний підхід є найбільш розповсюдженим. Він полягає у спробах дати визначення інтелектуальному капіталу через розкриття його структури.

Уперше, спробу дати визначення інтелектуальному капіталу як теоретичній категорії, що дійсно заслуговувала уваги, зробили одні з найперших його дослідників – Л. Едвінсон та М. Мелоун. Вони дотримуються досить широкого трактування інтелектуального капіталу, зараховуючи до нього фактично всі види, які не піддаються традиційним оцінкам ресурсів сучасної корпорації. На підставі досліджень вони виділили в межах інтелектуального капіталу "людський" капітал та "структурний" капітал [8].

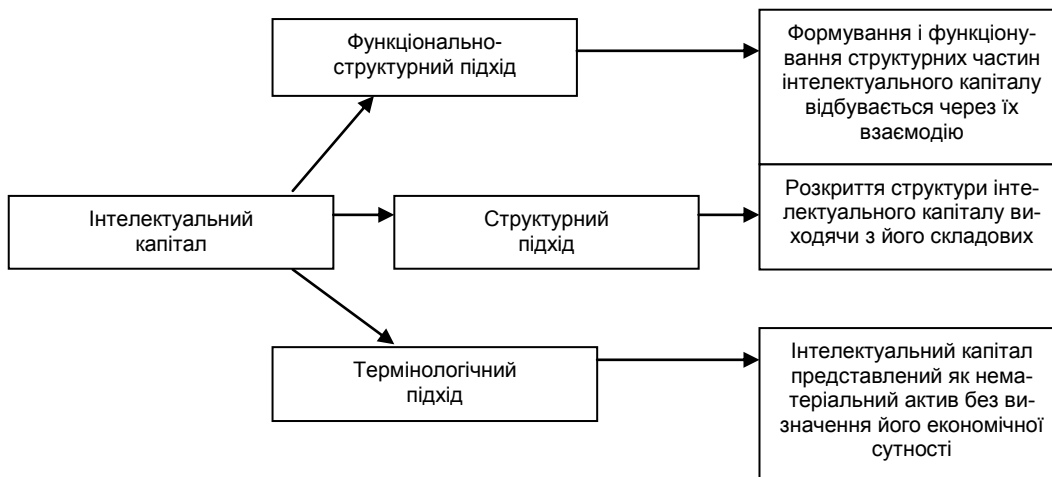

Рис. Підходи до визначення інтелектуального капіталу

Таким чином, в інтерпретації Л. Едвінсона та М. Мелоуна інтелектуальний капітал – це сума людського і структурного капіталів [3].

Хоч ця спроба і була спрямована на те, щоб уперше не тільки виділити інтелектуальний капітал в особливу категорію, але й розкрити його сутність, проте слід зазначити й ряд серйозних прорахунків у такому формулюванні поняття інтелектуального капіталу. Визначення запропонованої категорії як суми людського і структурного капіталів не тільки не розкриває його сутності як економічної категорії "капітал", і зокрема "інтелектуальний", але і через відсутність економіко-теоретичного обґрунтування не дозволяє виділити інтелектуальний капітал у вигляді узагальнюючої економічної категорії.

Наступним, хто здійснив спробу визначити таке поняття, як "інтелектуальний капітал" у рамках структурного підходу, став Д. Даффі. Він наголошував на тому, що: "Інтелектуальний капітал – це сукупність знань, якими володіє організація в особі своїх співробітників, а також у вигляді методологій, патентів і взаємозв'язків" [2]. Слід зауважити, що у цьому визначенні інтелектуальний капітал уже набуває вигляду деякої методологічної категорії, проте як у попередніх авторів відсутня розкрита економічна сутність такого поняття, як "капітал".

Б. Леонт'єв до визначення інтелектуального капіталу через розкривання його структури підходить трохи ширше. Під інтелектуальним капіталом він розуміє "сукупність наявних у суб'єкта законних прав на результати його творчої діяльності, його природних і придбаних інтелектуальних здібностей і навичок, а також накопичені ним бази знань і корисних відносин з іншими суб'єктами" [5]. Вище представлено більш конкретизоване перерахування складових інтелектуального капіталу, ніж у попередніх дослідників, проте воно має ті ж самі недоліки, що й у інших.

Більш вдалим є функціональне визначення запропоноване Х. Макдональдом: "Інтелектуальний капітал – це знання, які є в організації і можуть використовуватися для одержання різних переваг перед конкурентами" [6]. Тут вже визначені певні риси інтелектуального капіталу як знань співробітників компанії, що наявні в організації і дають окремі переваги, здатні породжувати нову вартість. Проте ототожнення обраної категорії тільки із знаннями значно звужує поняття, залишає за його межами такі об'єкти, як торговельні марки, корпоративна культура, структура управління та багато іншого.

Термінологічний підхід представлений у роботі Е. Брукінга "Інтелектуальний капітал: ключ до успіху в новому тисячолітті". Автор обрану категорію визначає як "термін для позначення нематеріальних активів, без яких компанія не може існувати у сучасному світі" [1].

В. Кузьмінський вважав, що сутність інтелектуального капіталу як економічної категорії можна визначити як систему відносин економічних суб'єктів щодо раціонального, стійкого його відтворення на основі прогресивного розвитку науки для виробництва конкурентних товарів і послуг, підвищення рівня життя, розв'язання проблем нерівномірності світового і регіонального розвитку на основі персоналізованих економічних інтересів суб'єктів [4]. Знову ж таки визначення є не повним, адже занадто звужує категорію і має на увазі тільки відносини економічних суб'єктів.

Усі представлені визначення наведені в таблиці.

На сьогоднішній день існує багато визначень інтелектуального капіталу, проте тільки незначна кількість із них хоча б частково відображає його справжню суть. Для того, щоб можна було повною мірою дослідити обрану категорію та дати її повне формулювання потрібно дослідити дві її базові складові, а саме: "капітал" та "інтелект".

Морфологічний аналіз визначення поняття "інтелектуальний капітал"

Автори	Визначення
Л. Едвінсон та М. Мелоун [3]	Інтелектуальний капітал – це всі ті ресурси, які не піддаються традиційним оцінкам і складаються із сукупності людського і структурного капіталів
Д. Даффі [2]	Інтелектуальний капітал – це сукупність знань, якими володіє організація в особі своїх співробітників, а також у вигляді методологій, патентів і взаємозв'язків
Б. Леонтьєв [5]	Інтелектуальний капітал – це сукупність наявних у суб'єкта законних прав на результати його творчої діяльності, його природних і придбаних інтелектуальних здібностей і навичок, а також накопичені ним бази знань і корисних відносин з іншими суб'єктами
Х. Макдональд [6]	Інтелектуальний капітал – це знання, які є в організації і можуть використовуватися для одержання різних переваг перед конкурентами
Е. Брукінг [1]	Інтелектуальний капітал – це термін для позначення нематеріальних активів, без яких компанія не може існувати у сучасному світі
В. Кузьмінський [4]	Інтелектуальний капітал – це система відносин економічних суб'єктів щодо раціонального, стійкого його відтворення на основі прогресивного розвитку науки для виробництва конкурентних товарів і послуг, підвищення рівня життя, розв'язання проблем нерівномірності світового і регіонального розвитку на основі персоніфікованих економічних інтересів суб'єктів
Авторське визначення	Інтелектуальний капітал – це вартість інтелектуальних ресурсів підприємства (представлених людським і машинним інтелектом) і інтелектуальних продуктів (вироблених самостійно чи залучених з інших джерел), здатних створювати додаткову вартість із вже існуючої

Слід розглянути декілька найбільш вдалих визначень капіталу.

Капітал у широкому значенні – це все, що здатне приносити дохід, або ресурси, створені людьми для виробництва товарів і послуг. У більш вузькому значенні – це працююче джерело доходу у вигляді засобів виробництва [9].

За К. Марксом, капітал – це вартість, яка приносить додаткову вартість [10].

Отже, визначення категорії "капітал" ґрунтується на функціональному принципі "вартість, яка приносить нову вартість". Тому в основі визначення інтелектуального капіталу повинен бути покладений визначений підхід.

Що ж стосується інтелекту, то тут можна навести таке визначення: "інтелект – це розум, здатність мислити, сукупність тих розумових функцій, які перетворюють сприйняття у знання або критично переглядають чи аналізують уже наявні знання" [11].

Узагальнюючи зазначене, спираючись на функціональний підхід, можна сформулювати визначення інтелектуального капіталу як економічної категорії. Інтелектуальний капітал – це вартість інтелектуальних ресурсів підприємства (представлених людським і машинним інтелектом) та інтелектуальних продуктів (вироблених самостійно чи залучених з інших джерел), здатних створювати додаткову вартість із уже існуючої.

Отже, після визначення сутності інтелектуального капіталу, яка дає змогу розглядати його як об'єкт управління, відображає його складові елементи та наголошує на економічному змісті інтелектуального капіталу – створенні нової вартості. Тобто, отримане визначення виступає як економічна категорія, включає в себе структуру інтелектуального капіталу, а також поєднує поняття "інтелект" та "капітал". Саме визначення економічного змісту інтелектуального капіталу створює певні засади для формування системи управління даним ресурсом та дозволяє більш глибоко дослідити це питання.

Наук. керівн. Мішина С. В.

Література: 1. Brooking A. Intellectual Capital. Core Asset for the Third Millennium Enterprise / A. Brooking. – London : Internantional Thomson Business Press, 1996. – 224 p. 2. Даффи Д. Человеческий капитал / Д. Даффи // Открытые системы. – 2000. – № 6. – С. 52–54. 3. Edvinsson L. Intellectual Capital. Realizing Your Company's True Value by Finding Its Hidden Brainpower / L. Edvinsson, M. S. Malone. – New-York : Harper Business, 1997. – 225 p. 4. Кузьмінський В. О. Теоретичні основи інтеграції капіталів / В. О. Кузьмінський // Фінанси України. – 2003. – № 2. – С. 124–132. 5. Леонтьев Б. Новая экономическая парадигма / Б. Леонтьев // Журнал для акционеров. – 2000. – № 12. – С. 37–43. 6. Комаров И. Интеллектуальный капитал / И. Комаров // Персонал. – 2000. – № 5. – С. 54–62. 7. Фурье Ш. Новый хозяйственный и социетарный мир / Ш. Фурье // Избр. соч. – Т. 3, 4. – М. ; Л. : Изд. АН СССР, 1954. – Т. 3. – 600 с., Т. 4. – 587 с. 8. Кендюхов О. В. Эффективне управління інтелектуальним капіталом [Текст] / О. В. Кендюхов ; Нац. акад. наук України, Ін-т економіки промисловості. – Донецьк : Дон УЕП, 2008. – 363 с. 9. Современный экономический словарь / сост. Б. А. Райзберг, Л. Ш. Лозовский, Е. Б. Стародубцева. – 4-е изд., перераб. и доп. – М. : ИНФРА-М, 2003. – 479 с. 10. Экономика. Краткий словарь / под ред. Т. В. Игнатова. – Ростов н/Д. : Феникс, 2011. – 336 с. 11. Философский энциклопедический словарь. – М. : ИНФРА-М, 1997. – 576 с.

МЕТОДИ АДАПТАЦІЇ ПЕРСОНАЛУ

Анотація. Визначено основну сутність оцінки адаптації персоналу організації, наведено найпоширеніші методи адаптації персоналу та проаналізовано класифікацію методів.

Аннотация. Определена основная суть оценки адаптации персонала организации, приведены наиболее распространенные методы адаптации персонала и проанализирована классификация методов.

Annotation. This paper identifies the key essence of assessing organization personnel adaptation the most common methods of personnel adaptation have been presented and methods classification has been analysed.

Ключові слова: адаптація персоналу, методи адаптації персоналу, secondment (вторинне навчання), buddying, Job Shadowing, наставництво.

Відбір і найм на роботу є досить тривалим і дорогим процесом – до першого дня роботи нового співробітника компанія вже витрачає на нього значні кошти. Тому компанія зацікавлена в тому, щоб прийнятий на роботу співробітник не звільнився через декілька місяців. Допомогти співробітнику успішно "влитися" в нову організацію – найважливіше завдання його керівника та спеціалістів по кадрам.

Актуальність дослідження пояснюється, перш за все, тим, що процедура адаптації персоналу покликана полегшити входження нових співробітників у життя організації.

Мета роботи полягає в дослідженні методів адаптації персоналу в організації.

Адаптація персоналу – взаємне пристосування працівника й організації, що ґрунтується на поступовому включенні працівника в процес виробництва в нових для нього професійних, психофізіологічних, соціально-психологічних, організаційно-адміністративних, економічних, санітарно-гігієнічних та побутових умовах праці і відпочинку. Під адаптацією розуміється не тільки процес, але й результат [1].

Питання розгляду адаптації персоналу знайшли своє відображення у працях видатних науковців. Серед них слід виокремити: Музиченко В. В., Кібанова А. Я., Ереміна Б. Л. і Базарова Т. Ю., Весніна В. Р., Маслова Е. В., Коханова Е. Ф.

Методи адаптації персоналу – це ті заходи, які дозволяють співробітникові швидше стати повноцінною частиною колективу і виробничого процесу, виконувати свої обов'язки ефективно, не робити помилок, не відчувати тривоги з приводу свого нового оточення, нових обов'язків [2].

Методи адаптації персоналу, що включені в систему адаптації, яка існує в кожній компанії, можуть бути найрізноманітнішими.

Можна розділити методи адаптації персоналу на три групи: економічні, організаційно-адміністративні та соціально-психологічні методи (таблиця).

Таблиця

Методи адаптації

Назва методу	Загальна характеристика
Економічні	забезпечують надання пільг у перші місяці роботи у вигляді пониження: <ul style="list-style-type: none"> • норм виробітку для працівників; • вимог для фахівців і управлінських працівників
Організаційно-адміністративні	встановлюють контроль за ходом адаптації працівника та застосування коригувальних дій
Соціально-психологічні	залучають працівника в різні зв'язки і взаємодії в колективі, сприяють швидшому введенню в посаду [2]

У даний час існують різні методи адаптації, що враховують різні фактори: посаду співробітника, його професійний рівень, сферу діяльності організації.

Найбільш цікавими є такі популярні за кордоном методи адаптації персоналу:
secondment (вторинне навчання);
buddying (з англ. *buddy* – друг, приятель);
e-learning або blended learning (дистанційне навчання);
метод занурення;
кадрові школи;
job shadowing, "робоча тінь" або "буття тінню";
наставництво.

Secondment (вторинне навчання) – це "прикомандирування" персоналу на певний час в іншу структуру для оволодіння необхідними навичками. При цьому secondment не має нічого спільного із стажуваннями або відрядженнями. Його суть зводиться до того, що співробітника на час відправляють в інший підрозділ тієї ж компанії або в іншу компанію. Secondment може бути як короткостроковим (близько 100 годин робочого часу), так і більш тривалим (до року). У США та Європі цей метод дуже популярний [3].

Buddying (від англ. *buddy* – друг, приятель) – це, перш за все, підтримка, допомога, якою мірою керівництво і захист однієї людини іншою з метою досягнення його результатів. Цей метод заснований на наданні один одному об'єктивного та чесного зворотного зв'язку та підтримки у виконанні цілей і завдань (як особистих, так і корпоративних) і в опануванні нових навичок. Суть цього методу полягає в адаптації через приятелювання з колегою. Цей принцип відрізняється відсутністю якої-небудь ієрархічності і наявністю постійного двостороннього зворотного зв'язку. Оптимальний термін для buddying – один рік і він особливо важливий у перші тижні роботи новачка.

E-learning – дистанційне навчання або blended learning – змішане навчання. Для ефективного використання e-learning потрібна висока дисципліна (навіть самодисципліна). В Європі цю проблему вирішують максимальною інтерактивністю модулів. Програми естетично красиві, від них неможливо відірватися, в них присутня інтрига, інтерес співробітника постійно підігривається [3]. На Заході e-learning існує близько 6 років.

Метод занурення використовується для керівників різного рівня. Він припускає повне "занурення" співробітника в практичну діяльність з перших днів роботи. Основна мета методу – швидке входження нового співробітника в трудовий процес. Цей вид адаптації передбачає, що у нового працівника в найкоротші терміни сформуються певні управлінські навички та вміння, необхідні йому для ефективного виконання своїх функцій на даному робочому місці [4].

Кадрові школи – інший варіант адаптації. Це метод навчання, що часто зустрічається в страхових компаніях. Метод кадрових шкіл використовують тоді, коли необхідно в короткі терміни провести навчання нових співробітників стандартам професійних навичок і знань, рідко вивчається в будь-яких навчальних закладах. Навчання такого типу необхідно, тому що нові співробітники, які приходять в організацію, можуть бути з різних сфер діяльності. Основне завдання такого навчання людей різних професій – це привести їх до єдиного розуміння основних технологій та специфіки даної організації [4].

Job Shadowing – метод адаптації, широко застосовуваної за кордоном. Суть Shadowing полягає в тому, що працівник супроводжує (стає "тінню") досвідченого співробітника в реальній робочій обстановці, слідує за ним як "тінь" протягом робочого дня. Навчається, має можливість обговорювати робочі ситуації не тільки зі співробітником, "тінню" якого він є, але і з іншими членами команди, й отримувати зворотний зв'язок [4]. Результатом Shadowing є більш чітке та ясне розуміння співробітниками філософії, цілей і завдань організації. Shadowing розглядається як процес, в який залучені як співробітник, який навчається, ("тінь"), так і його "наставник". Створюється ситуація, коли кожен "наставник" є чийось "тінню", а кожна "тінь" стає чийось "наставником" [3].

Останній метод адаптації, який є найбільш відомим в Україні та країнах СНД – наставництво.

Наставництво в більшості компаній становить навчання на практиці, в якому досвідчений співробітник-наставник або безпосередній керівник вводить новачка в курс справи. Наставник допомагає, контролює, коригує на першому етапі результати роботи нового працівника, відіграючи в цьому процесі роль скоріше радника, ніж вчителя та контролера. До нього новий працівник звертається за допомогою чи порадою, а наставник спрямовує його дії [1].

Одна з характерних особливостей наставництва в тому, що наставник, будучи штатним співробітником організації, зазвичай виконує все коло завдань з навчання підопічних без звільнення від основної роботи [1].

Метою наставництва є різнопланова адаптація новачка в організації і розкриття його потенціалу. Додатковими завданнями є: підтримка і насага співробітників, розвиток комунікативних і управлінських навичок самого наставника. Основна відмінність наставництва від тренінгу полягає в тому, що наставництво, на відміну від тренінгу є процесом, а не разовим заходом [1].

Усі методи можна використовувати на практиці в комплексній взаємодії. Вони дозволяють співробітникам швидше стати повноцінною частиною колективу і виробничого процесу, виконувати свої обов'язки ефективно, не робити помилок, не відчувати тривоги з приводу свого нового оточення, нових обов'язків.

Наук. керівн. Лаптєв В. І.

Література: 1. Управление персоналом организации. Практикум : учебное. пособие / под ред. д.э.н., проф. А. Я. Кибанова. – М. : ИНФРА-М, 2002. – 296 с. 2. Цербак Л. П. Підготовка кадрів на виробництві / Л. П. Цербак // Справочник кадровика. – 2003. – № 12(18). – С. 41–43. 3. Дмитренко Г. А. Стратегічний менеджмент: цільове управління персоналом організацій [Електронний ресурс] / Г. А. Дмитренко. – Режим

доступу : <http://library.if.ua/books/151.html>. 4. Поліщук Г. М. Персонал підприємства – основа ефективної діяльності / Г. М. Поліщук // Формування ринкових відносин в Україні. – 2000. – № 2(21). – С. 7–12. 5. Хміль Ф. І. Управління персоналом : навч. посібн. / Ф. І. Хміль. – К. : Видавничий центр "Академія", 2006. – 488 с.

УДК 368.013.3

Токар К. С.

Магістр 2 року навчання
факультету економіки і права ХНЕУ

НЕОБХІДНІСТЬ УПРОВАДЖЕННЯ НАКОПИЧУВАЛЬНОГО КОРПОРАТИВНОГО СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ СПІВРОБІТНИКІВ НА УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Анотація. Розглянуто сутність корпоративного страхування життя співробітників та основні вигоди, що отримує кожна зі сторін у даних відносинах.

Аннотация. Рассмотрена сущность корпоративного страхования жизни сотрудников и основные выгоды, которые получает каждая из сторон в данных отношениях.

Annotation. The essence of corporate life insurance of employees and the basic benefits received by each of the parties of these relations are considered.

Ключові слова: корпоративне страхування, виплати, персонал, економічний ресурс, програми страхування.

Корпоративне страхування життя співробітників стає все більш популярним різновидом страхування серед роботодавців. Даному питанню в контексті пенсійного страхування в своїх працях приділяють увагу такі вчені, як: Грушко Н. В., Р. Малий, Д. Сандлер [1 – 3].

Дана тема є актуальною, оскільки роботодавці розуміють, що на першому місці серед економічних ресурсів для успішного функціонування бізнесу постає персонал підприємства. Персонал підприємства є специфічним та найважливішим економічним ресурсом підприємства. Специфіка полягає в тому, що люди не тільки створюють, а й споживають матеріальні та духовні цінності, і багатогранність людського життя не вичерпується лише працею. Тобто для того щоб у наш час ефективно використовувати людські здібності та вміння необхідно завжди враховувати потреби людини як особистості. Щоб розкрити весь потенціал людини-робітника необхідні сприятливі умови. В умовах жорсткої конкуренції в цьому зацікавлений як роботодавець, так і сам робітник компанії.

Метою даного дослідження є розкриття поняття корпоративного страхування життя співробітників та виявлення основних вигод, що отримує кожна сторона даних відносин.

Незважаючи на постійне зростання грошових виплат, у вигляді заробітної плати та премій, наявності корпоративного автомобіля і телефону, безкоштовного харчування та ряду нематеріальних привілеїв, українському роботодавцю все складніше стає втримати кваліфікованого працівника, якщо він вирішив перейти до конкурентів. До того ж існує ризик, що працівник може стати інвалідом або взагалі померти.

У цей момент вступають страхові компанії, що пропонують широкий вибір комбінування страхових послуг як для робітників, так і для їх сімей. Займаючись довгостроковим пенсійним страхуванням та страхуванням життя, вони пропонують своїм клієнтам довгострокові накопичувальні програми, які характеризуються переважно одноразовими виплатами з дожиття до закінчення дії договору, рідше – прив'язані до досягнення пенсійного віку з виплатами у змішаній формі. Також для розширення клієнтської бази страхові компанії пропонують індивідуальну розробку пакета послуг, з урахуванням індивідуальних вимог замовника.

Корпоративні програми страхування життя – надійний фінансовий інструмент формування ефективного соціального пакета співробітників, створення духу високої мотивації колективу, залучення найбільш цінних кадрів для довгострокової та продуктивної роботи заради процвітання компанії [3]. Керівництво підприємства може обирати пакети корпоративного страхування в яких передбачене страхування всього персоналу компанії або тільки якоїсь її частини (ТОП-менеджменту), залежно від специфіки роботи підприємства і цілей, що перед ним стоять.

На сьогоднішній день страхові компанії пропонують три основні види корпоративного страхування життя – страхування життя співробітника на певний термін (term life), пенсійний план і про-

дукт, який поєднує в собі особливості двох перших видів. Використання комбінованих продуктів підвищує ефективність страхування.

Для вітчизняних підприємств, на думку автора, вигіднішим із запропонованих основних видів корпоративного страхування є саме *term life*, що передбачає страхування ризику смерті з будь-якої причини. На випадок смерті застрахованої особи грошову суму, значно більшу, ніж ту, що було внесено в страхову компанію у вигляді платежів, може отримати як підприємство, оскільки воно може зазнати збитків у зв'язку з утратою працівника, так і сім'я, що втратила годувальника. У випадку смерті співробітника – годувальника для своєї родини – його родичі, як правило, одержують суму в розмірі одного-двох річних доходів. Негативною стороною цього договору для страхувальника є постійне збільшення страхового внеску при кожному відновленні терміну дії договору страхування. Термін *life*-страхування підприємства в основному використовують для страхування рядових співробітників.

Популярність корпоративного страхування життя співробітників зростає кожен рік і має великий потенціал. Ще декілька років тому страхування своїм робітникам пропонували лише великі підприємства з іноземним капіталом і лише для ТОП-менеджменту, але зараз це є невід'ємною частиною діяльності багатьох вітчизняних компаній.

У корпоративному страхуванні життя співробітників, як і в кожному питанні, що стосується грошових виплат, кожен із учасників відчуває як позитивні, так і негативні наслідки вступу у дані відносини. У даному питанні є три зацікавлені учасники: роботодавці, працівники та страхові компанії. На думку автора, найбільші вигоди отримує саме роботодавець, але водночас він несе і найбільші витрати. Корпоративне страхування для роботодавця – це, перш за все, можливість утримання висококваліфікованих співробітників, підвищення їх ефективної роботи, сприяє зниженню плинності кадрів, а також поліпшення іміджу підприємства для партнерів. У фінансовому плані це обумовлене оптимізацією витрат роботодавця на сплату податку з прибутку, а також витрат працівника на сплату податку з доходів фізичних осіб; оптимізацією соціальних нарахунків на фонд оплати праці. Страхувальниками згідно зі ст. 3 Закону України "Про страхування" [4] можуть бути юридичні особи, які уклали зі страховиками договори страхування. Згідно із Законом України "Про оподаткування прибутку підприємства" [5] ст. 5 "Валові витрати", добровільні внески на страхування найманої фізичної особи, такий платник податку має право зарахувати до складу валових витрат кожного звітного податкового періоду (наростаючим підсумком) суму таких внесків, яка сукупно не перевищує 15 % від заробітної плати, нарахованої такій найманій особі протягом податкового року, на який припадають такі податкові періоди.

При цьому сума таких платежів не може перевищувати розмірів, визначених у підпункті 6.5.1 пункту 6.5. ст. 6 Закону України "Про податок з доходів фізичних осіб" [6], протягом такого податкового періоду, а саме: не більше 8 880 грн на рік, якщо його розмір не перевищує суми, яка дорівнює сумі місячного прожиткового мінімуму, діючого для працездатної особи на 1 січня звітного податкового року, помноженої на 1,4 та округленої до найближчих 10 грн.

Робітники зацікавлені у співробітництві з компаніями, що пропонують програму страхування життя, бо такі компанії є більш надійними. Працівник впевнений, що на випадок, який загрожує його життю або навіть смерті (якщо це передбачено договором страхування), його родина отримає грошову компенсацію, якщо співробітник все ж вирішить звільнитися, тобто розірвати трудовий договір з власної ініціативи, він обговорює з працедавцем різні виходи з ситуації. Працедавець може прийняти рішення про виплату застрахованому співробітникові якої-небудь частини накопиченої суми; передати право страхувальника іншій юридичній особі, тобто компанії, до якої переходить співробітник (такий механізм цікавий для підприємств одного холдингу), або залишити накопичену суму на своєму підприємстві. Наприклад, якщо умовою здобуття страхової суми (накопиченого капіталу) для співробітника було його зобов'язання пропрацювати на підприємстві обумовлений термін, і цю умову ним було порушено, то розпорядитися накопиченою сумою працедавець може на свій розсуд. Він може повернути її на свій розрахунковий рахунок і витратити на підбір і навчання нових кадрів, перерозподілити її між іншими застрахованими або переоформити на ім'я нового співробітника. Це може бути як плюсом так і мінусом для двох сторін: працедавець – робітник.

Страхові компанії, третя сторона даних відносин, будуть отримувати вигоди, у вигляді постійних, зацікавлених у співробітництві клієнтів, розширення клієнтської бази, що дасть поштовх для створення нових пакетів послуг, з більш гнучкими умовами, зрештою це приведе до збільшення прибутку страхових компаній.

Отже, можна зазначити, що корпоративне страхування життя працівників для підприємства може впливати на кадрові питання: у компанії закріплюються найбільш кваліфіковані кадри; є стимул для прийому на роботу нових кваліфікованих працівників (забезпечення їм додаткових соціальних гарантій); знижується загальна плинність кадрів; поліпшується імідж компанії серед інших підприємств регіону. Колективне страхування є величезним важелем для підтримання позитивного соціального клімату на підприємстві й можливістю утримання цінного працівника на підприємстві. Переваги колективного страхування незаперечні.

Наук. керівн. Іванова О. Ю.

Література: 1. Грушко В. І. Пенсійна система України / В. І. Грушко. – К. : Кондор, 2006. – 336 с. 2. Сандлер Д. М. Огляд сучасних систем пенсійного забезпечення / Д. М. Сандлер // Економіка та держава. – 2007. – № 12. – С. 92–94. 3. Малий Р. І. Діяльність недержавних пенсійних фондів (зарубіжний досвід) / Р. І. Малий // Формування ринкових відносин в Україні. – 2005. – № 8(51). – С. 68–70. 4. Про страхування: Закон України № 85/96-ВР // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1996. – № 18. – Ст. 78. 5. Про оподаткування

прибутку підприємства : Закон України №334/94 – ВР // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1995. – № 4. – Ст. 28. 6. Про податок з доходів фізичних осіб : Закон України № 889-IV від 22.05.2003 р. // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2003. – № 37. – Ст. 308. 7. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування : Закон України № 1058-IV від 9.07.2003 р. // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2003. – № 49–51. – Ст. 376.

УДК 005.953:005.412

Осипенко А. М.

Студент 4 курсу
факультету економіки і права ХНЕУ

РОЗВИТОК КАДРОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЯК ФАКТОР ДОСЯГНЕННЯ ЦІЛЕЙ ПЕРСПЕКТИВНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Анотація. Розглянуто теоретичні та практичні аспекти формування взаємозв'язку системи управління кадровим потенціалом з цілями виробничо-господарської діяльності підприємства. Визначено напрями діяльності, що безпосередньо відображають проблеми формування та управління кадровим потенціалом.

Аннотация. Рассмотрены теоретические и практические аспекты формирования взаимосвязи системы управления кадровым потенциалом с целями производственно-хозяйственной деятельности предприятия. Определены направления деятельности, непосредственно отражающие проблемы формирования и управления кадровым потенциалом.

Annotation. The theoretical and practical aspects of forming personnel management system's interconnection with the aims of enterprise production and economic activity were examined. The trends of the activity that directly reflect the problems of personnel formation and management were defined.

Ключові слова: людський капітал, кадровий потенціал, наукові підходи.

Сучасні кризові умови потребують більш підготовленого персоналу, здатного вирішувати завдання, які ставляться під час господарської діяльності на підприємствах. Якісне формування кадрового потенціалу зможе забезпечити досягнення цілей підприємства.

Питаннями формування та управління кадровим потенціалом займалось багато іноземних та вітчизняних вчених, таких, як: Г. Десслер, Р. Марр, Е. Мейо, М. Мескон, Д. Сульє, Ф. Тейлор, А. Файоль, Г. Шмідт, В. Дятлов, А. Єгоршин, П. Журавльов, А. Кібанов та ін. Проте вдосконалення теоретичних засад управління кадровим потенціалом потребує більш детального вивчення і розробки певних рекомендацій.

Мета даної роботи полягає у формуванні теоретичних засад та визначенні взаємозв'язку цілей підприємства та системи управління кадровим потенціалом.

У рамках даної мети поставлено такі завдання:

узагальнити теоретичні аспекти поняття "кадровий потенціал" як економічну категорію;

визначити основні наукові підходи до формування кадрового потенціалу;

сформувати взаємозв'язок цілей підприємства та системи управління кадровим потенціалом.

У міжнародній практиці останнім часом людські ресурси характеризуються поняттям "людський капітал" під яким розуміють сформований або розвинений у результаті інвестицій і накопичений людьми (людиною) певний запас здоров'я, знань, навичок, здібностей, мотивацій, який цілеспрямовано використовується в тій чи іншій сфері суспільного виробництва, сприяє зростанню продуктивності праці й завдяки цьому впливає на зростання доходів його власника [1].

Проте це поняття більше підходить для характеристики людських ресурсів на макrorівні, що стосується рівня підприємства, то краще замінити його на кадровий потенціал.

Досить близько до визначення кадрового потенціалу підійшов Градов А. П., який під кадровим потенціалом розуміє можливості досягнення цілей перспективного розвитку, які створюються кількісними та якісними характеристиками кадрів, якими володіє організація в певний момент часу [2].

Зазначене дозволяє зробити висновок, що кадровий потенціал у реальному вигляді може бути представлений можливостями працівників, якістю їх професійно-кваліфікаційної підготовки, трудовими, особистісними, психологічними і фізіологічними якостями, а також, що найбільш важ-

ливо, на думку автора, творчими здібностями. Кадровий потенціал підприємства наділений властивостями цілісності, які принципово відрізняють його від властивостей притаманних кожному працівникові окремо.

Уся різноманітність визначень "кадровий потенціал" пов'язана з наявністю різних підходів, що використовуються у менеджменті в цілому та менеджменті людських ресурсів зокрема. Управління людськими ресурсами організації є невід'ємною частиною системи управління в цілому. Тому аналіз категорій та термінів, що відносяться до кадрового потенціалу, доцільно розглядати в контексті різних підходів розвитку менеджменту.

Вивчення літературних джерел дозволяє виділити цілий ряд підходів, які використовуються в управлінні [1 – 5]. Найбільш відомими серед них є:

процесуальний (функціональний) – коли управління розглядається як сукупність взаємопов'язаних дій (функцій);

системний, що базується на використанні теорії систем у менеджменті;

ситуаційний, який витікає з поняття ситуації як конкретного набору обставин, що впливають на організацію протягом певного часу.

Виробничо-господарська діяльність підприємства організується на основі уявлень про цілі цієї діяльності, шляхах їх досягнення та вигоді, яку при цьому отримують. На формування цілей підприємства впливають економічна модель розвитку суспільства, встановлені державою соціально-економічні пріоритети та ступінь їх реалізації, фаза економічного циклу, господарсько-правова форма підприємства, його положення на ринку ресурсів та продукції, що виробляється, стан регіональних ринків праці та ін. У реальних економічних умовах спостерігається безліч сполучень стану перерахованих чинників, тому існує свій набір цілей для кожного суб'єкта господарювання. Разом з цим при змінах у макросередовищі можна виділити перелік цілей, які притаманні більшості промислових підприємств. Упорядкування цього переліку приводить до формування головної мети (місії) підприємства, яка виражає призначення, принципи діяльності та прагнення підприємства.

Аналіз літературних джерел дозволяє зробити висновок, що незалежно від економічної ситуації та від змісту головної мети підприємства до переліку підцілей першого рівня обов'язково належить ціль, яка безпосередньо відображає проблеми формування та управління кадровим потенціалом [5].

Принципова схема взаємодії процесів управління кадровим потенціалом та досягнення цілей підприємства представлена на рисунку.

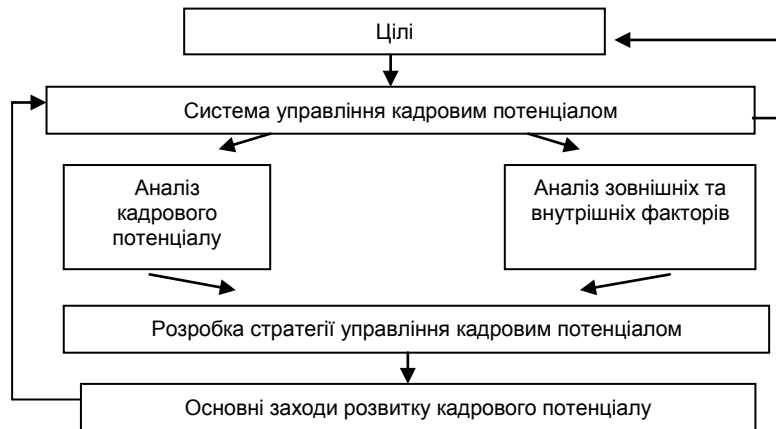

Рис. Схема взаємодії цілей підприємства та кадрового потенціалу

Отже, кадровий потенціал – це можливості досягнення цілей перспективного розвитку, які створюються кількісними та якісними характеристиками кадрів, якими володіє організація в певний момент часу. Основними напрямками вирішення проблеми вдосконалення управління кадровим потенціалом є: пошук методів формування необхідного кадрового потенціалу; аналіз та використання можливостей вже існуючого кадрового потенціалу; розвиток кадрового потенціалу під впливом змін зовнішнього середовища, розробка загальної концепції управління формуванням та розвитком кадрового потенціалу.

Наук. керівн. Доровської О. Ф.

Література: 1. Богиня Д. Б. Основи економіки праці : навч. посібн. / Д. Б. Богиня, О. А. Грішнова. – 2-ге вид., стер. – К. : Знання-Прес, 2001. – 313 с. 2. Шкатулла В. И. Настольная книга менеджера по кадрам / В. И. Шкатулла. – М. : Норма, 1998. – 527 с. 3. Иванов Н. И. Экономические аспекты производственного потенциала. Теория и практика / Н. И. Иванов. – Донецк : НЭП НАН Украины, 2000. – 420 с. 4. Дойль П. Менеджмент: стратегия и тактика / П. Дойль. – СПб. : Изд. "Питер", 1995. – 560 с. 5. Шегда А. В. Менеджмент : навч. посібн. / А. В. Шегда. – К. : Т-во "Знання", КОО, 2002. – 583 с.

Студент 4 курсу
факультету економіки і права ХНЕУ

ВИКОРИСТАННЯ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ ПРИ РЕКРУТИНГУ ПЕРСОНАЛУ

Анотація. Розглянуто питання використання соціальних мереж у процесі здійснення рекрутингу персоналу. Визначено основні етапи розвитку вітчизняного рекрутингового ринку. Обґрунтовано переваги використання підприємством соціальних мереж у процесі підбору персоналу.

Аннотация. Рассмотрены вопросы использования социальных сетей при осуществлении рекрутинга персонала. Определены основные этапы развития отечественного рекрутингового рынка. Обоснованы преимущества использования предприятием социальных сетей при подборе персонала.

Annotation. The article studies the use of social networks in the implementation of staff recruiting. The main stages in the development of the domestic recruitment market are identified. The advantages of enterprise social networking in recruitment are substantiated.

Ключові слова: соціальні мережі, персонал, рекрутинг, розвиток рекрутингового ринку.

Зростання уваги до ролі людини у виробництві та управлінні передбачає проведення ретельної кількісної та якісної оцінки якостей претендента. Тому класичний підбір персоналу відходить на другий план, а новітні технології диктують умови роботи HR-менеджерів. Останні є викликом сьогодення в підвищенні якості та швидкості виконання управлінських функцій, серед яких особливе місце займає рекрутинг персоналу на основі використання соціальних мереж. Його основне завдання полягає у пошуку та підборі кандидатів на вакантні посади/робочі місця, які відповідають вимогам, що висуваються до особи, яка має аккаунт власної сторінки у відповідній мережі.

Для більш ефективного підбору персоналу необхідно, щоб рекрутер мав доступ до потенційних кандидатів та їх контактних даних, популяризував роботу в організації і компетентно використовував Інтернет-ресурси для пошуку нових працівників [1].

Цією проблематикою займається багато вітчизняних та зарубіжних вчених і практиків, серед яких чинне місце займають: Журавльов П. В., Карташов С. А., Маусов Н. К., Одегов Ю. Г., Трейсі Б. М., Травін В. В., Сілантьєв А. Ю. та Уільямсон О. І. Проте питання, що стосуються використання соціальних мереж у процесі рекрутингу, залишаються поза увагою дослідників.

Метою написання статті є виявлення основних етапів розвитку рекрутингу в Україні та ефективне використання соціальних мереж при здійсненні пошуку й підбору персоналу.

Рекрутинг включає певні технології підбору персоналу та обов'язкове виконання етичних принципів відносно кандидатів на роботу замовників та колег рекрутингового ринку. Певні технології притаманні роботі у соціальних мережах, що супроводжується віртуальною реальністю спілкування.

Слід розглянути основні етапи становлення рекрутингу на українському ринку. Причому для вітчизняного ринку притаманне використання мереж в основному при пошуку та доборі IT-фахівців. Тенденції розвитку рекрутингу на українському ринку наведено в таблиці.

Таблиця

Тенденції розвитку рекрутингу на українському ринку (розроблено за роботою [2])

Назва етапу	Роки	Характерні риси етапу
Зародження	1991 – 1997	Нерозвиненість інфраструктури ринку послуг, найму та підбору персоналу, відсутність технологічної бази роботи кадрових агентств в Україні
Становлення	1997 – 1999	Різка збільшення кількості рекрутингових агентств, зміна ставлення до підбору персоналу за допомогою кадрових агентств серед вітчизняних підприємств
Стабілізація	Початок 2000 – теперішній час	Використання новітніх технологій з підбору персоналу, поява нових методів рекрутингу, використання соціальних мереж у підборі персоналу

З даних таблиці можна зробити висновок, що розвиток рекрутингу та соціальних мереж перебуває на піку, активно завойовує нові сегменти українського ринку.

Соціальні мережі є ефективним способом у підборі персоналу та становлять спільний інтерес дослідників й практиків. Більшість успішних організацій переважно залучають персонал через соціальні мережі, таким чином уникають зайвих витрат на спеціалізовані агентства. Крім того, це підвищує зацікавленість працівників у роботі, поліпшує моральний клімат та посилює прихильність до підприємства. Більше того, відкриваються нові можливості для їх використання, що підтверджується їх застосуванням у різних сферах бізнесу і стає його невід'ємною частиною [3].

Таким чином, процес рекрутингу та використання соціальних мереж закладає основні елементи успішності роботи підприємства. Адаже правильно підібраний працівник має змогу повністю розкрити себе на користь підприємства. За допомогою рекрутингу можливо сформувати колектив, що суттєво покращує морально-психологічний стан для ефективного виконання персоналом функціонального кола обов'язків. Соціальні мережі є потужним інструментом у регулюванні питання якісного підбору персоналу та поступово покривають всі галузі інтересів на підприємстві.

Наук. керівн. Маркова Н. С.

Література: 1. Жилияєва І. Ю. Місце рекрутингу персоналу в процесах виробничої діяльності підприємства [Електронний ресурс] / І. Ю. Жилияєва. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Tiru/2011_31_1/Zgilyaev. 2. Божанова В. Ю. Вплив розвитку HR-консалтингу на підвищення ефективності організаційного процесу на підприємстві [Електронний ресурс] / В. Ю. Божанова. // Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/2008_12/2/bozhanova. 3. Кухарська Н. Ю. Вплив соціальних мереж на корпоративну інформацію [Електронний ресурс] / Н. Ю. Кухарська. – Режим доступу : <http://ibc-kiev.com.ua/marketynngove-stymulyuvannya-torgivli/stymulyuvannya-torgovogo-personalu>.

Светличная Д. И.

УДК 005.332.4;005.412

Студент 4 курсу
факультета економіки і права ХНЭУ

РОЛЬ КОНФЛИКТОВ В РАЗВИТИИ ОРГАНИЗАЦИИ

Аннотация. Рассмотрена сущность деструктивного и конструктивного конфликта, систематизированы положительные и отрицательные последствия конфликтов.

Анотація. Розглянуто сутність деструктивного і конструктивного конфлікту, систематизовано позитивні та негативні наслідки конфліктів.

Annotation. The nature of destructive and constructive conflict, systematic positive and negative consequences of conflicts have been studied.

Ключевые слова: конфликт, деструктивный конфликт, конструктивный конфликт, роль конфликта.

Актуальность выбранной темы состоит в том, что конфликты происходят практически на каждом предприятии, но не все из них нужно устранять. Существует заблуждение касательно роли конфликтов на предприятии – считается, что все они негативно влияют на существование и развитие современных организаций, однако большинство ученых с этим мнением не согласны.

Целью статьи является уточнение понятий деструктивного и конструктивного конфликта и систематизация положительных и отрицательных значений (ролей) конфликтов для развития современных предприятий Украины.

Изучением проблематики, раскрытой в данной статье, занимались такие ученые: Лавриненко В. Н., Старобинский Э. К., Петровский А. В., Кибанов А. Я., Козер Л. А., Курбатов В. И., Герасина Л. М. и др. [1 – 8]. Однако, по мнению автора, в их работах является недостаточно изученным ряд вопросов, связанных с систематизацией последствий конфликтов на положительные и отрицательные.

Стоит отметить, что предприятия не должны стремиться к абсолютной бесконфликтности. Бесконфликтность зачастую выражается в безразличии ко всему. Бесконфликтность, как и очень

© Светличная Д. И., 2013

высокая конфликтность, обуславливает снижение эффективности деятельности организации. Бесконфликтность – это индикатор того, что в организации отсутствуют новые идеи, инициатива и тому подобное, что в современных условиях развития конкуренции также губительно для предприятия, как и разрушительные конфликты.

Влияние конфликта на его участников и социальное окружение имеет двойной, противоречивый характер [1, с. 261]. Сложность конфликтов как общественного явления обуславливает выполнение ими двойного рода функций [2, с. 235], одни из которых можно отнести к положительным или конструктивным – в их основе лежат объективные противоречия, способствующие совершенствованию деятельности организации [3, с. 56], другие – к негативным или деструктивным. По мнению М. Дойча, конфликт является деструктивным, "если его участники недовольны исходом конфликта и чувствуют, что что-то потеряли" [4, с. 47].

Л. Козер аргументирует выводы о неоднозначности функций социального конфликта. Он отмечает, что конфликт внутри группы может способствовать ее объединению, если последней угрожает вражда или антагонизм членов группы. Вместе с тем далеко не все разновидности конфликта благоприятны для внутригрупповой структуры, равно как не во всякой группе могут найти применение объединяющие функции конфликта [5, с. 165].

На основе анализа литературных источников [6 – 8] автором предложена следующая классификация ролей конфликтов на позитивные и негативные (таблица).

Таблица

Позитивные и негативные функции конфликтов на предприятиях

Позитивные	Негативные
подталкивают к развитию как отношений между участниками, так и организации в целом (стимулирование инновационной, информационной, социальной деятельности)	снижается сотрудничество в коллективе
развивают умения договариваться и находить компромиссы по самым сложным процессам	представление об оппонентах как о врагах
выявляют и решают противоречия между участниками	падение мотивации
снимают напряжения, дают выход эмоциям	снижаются показатели эффективности труда
стороны лучше узнают друг друга	большие эмоциональные и моральные затраты
выявляют скрытые недостатки и просчеты	отвлечение от работы
стабилизируют отношения	нарушение деловых отношений и сложное их возобновление
	растет текучесть персонала

Исходя из приведенной таблицы можно заметить, что одни и те же конфликты могут вызывать как позитивные, так и негативные последствия в зависимости от качества управления ими.

Таким образом, любой конфликт в организации – это как две стороны одной медали, в зависимости от того, сможет ли руководитель правильно управлять им, то есть направить в нужное русло – в сторону конструктивных конфликтов – будут зависеть последствия конфликта.

Исходя из сказанного, можно сделать вывод о том, что любой конфликт может играть как положительную, так и отрицательную роль в развитии современных предприятий Украины в зависимости от того, насколько эффективно будут управлять ими руководители.

Перспективой дальнейших исследований в данном направлении является разработка рекомендаций руководителям предприятий Украины по превращению возникающих конфликтов в конструктивные.

Научн. рук. Назарова Г. В.

Литература: 1. Социология : учебник для вузов / [В. Н. Лавриненко, Н. А. Нартов, О. А. Шабанова и др.] ; под ред. В. Н. Лавриненко. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Юнити-Дана, 2000. – 407 с. 2. Старобинский Э. К. Как управлять персоналом / Э. К. Старобинский – М. : Бизнес-школа Интелсинтез, 2005 – 486 с. 3. Конфликтология : учебник / А. Я. Кибанов, И. Е. Ворожейкин, Д. К. Захаров и др. ; под ред. А. Я. Кибанова. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : ИНФРА-М, 2008. – 302 с. 4. Петровский А. В. История психологии в лицах: персоналии / А. В. Петровский, Л. А. Карпенко. – М. : ПЕРСЭ, 2005. – 784 с. 5. Козер Л. А. Функции социального конфликта / Л. А. Козер ; пер. с англ. // РЖ. Обществ. науки за рубежом. – Сер. 11. Социология. – 1992. – № 4. – С. 165–169. 6. Курбатов В. И. Конфликтология / В. И. Курбатов. – Изд. 2-е. – Ростов н/Д : Феникс, 2007. – 445 с. 7. Козырев Г. И. Основы конфликтологии : учебник / Г. И. Козырев. – М. : ИД "ФОРУМ" ; ИНФРА-М, 2007. – 320 с. 8. Конфліктологія / Л. М. Герасіна, М. І. Панов, Н. П. Осіпова та ін. – Х. : Право, 2002. – 256 с. 9. Співак В. І. Природа виникнення, теоретичні та практичні аспекти дослідження конфлікту / В. І. Співак, Л. А. Онуфрієва // Збірник наукових праць КІПНУ імені Івана Огієнка, Інституту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. Проблеми сучасної психології. – 2012. – Вип. 17. – С. 540–553.

Студент 2 курсу
факультету економіки і права ХНЕУ

ЗНАЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Анотація. Проаналізовано сучасний стан соціальної відповідальності бізнесу в Україні. Виявлено основні проблеми та подальші перспективи розвитку соціальної відповідальності вітчизняних підприємств.

Анотация. Проанализировано современное положение социальной ответственности бизнеса в Украине. Определены основные проблемы и дальнейшие перспективы развития социальной ответственности отечественных предприятий.

Annotation. The article analyzes the importance of social responsibility in Ukrainian business. The basic problems and future prospects of developing social responsibility of domestic enterprises have been revealed.

Ключові слова: підприємство, соціальна відповідальність, бізнес.

На сучасному етапі розвитку українського бізнесу між багатьма підприємствами постає актуальне питання: "Чи дійсно соціальна відповідальність підприємств так необхідна для їх розвитку та чи впливає вона на підвищення конкурентоспроможності вітчизняного бізнесу?".

Дослідження проблеми соціальної відповідальності бізнесу (СВБ) протягом багатьох років займалися такі закордонні вчені, як: Р. Вуд, К. Девіс, Б. Боуен, М. Фрідмен, П. Друкер, П. Самуельсон, Ф. Котлер, С. Литовченко та ін. Деякі визначення провідних фахівців цієї галузі наведені в таблиці.

Таблиця

Визначення провідних фахівців

Вчені	Періоди	Розуміння СВБ наведене в цитатних висловах	Особливість визначення
Б. Боуен	1953 р.	Реалізація такої політики, прийняття таких рішень або дотримання такої лінії поведінки, які були б бажані з позицій цілей та цінностей суспільства	СВБ розглядається, як засіб збільшення капіталу підприємства
М. Фрідмен	1966 р.	Існує одна і тільки одна соціальна відповідальність бізнесу: використувати свої ресурси і енергію в діях, які ведуть до збільшення прибутку, поки це здійснюється у межах правил гри	У реалізації політики СВБ основним завданням вбачається розвиток суспільства та задоволення основних потреб людини
П. Друкер	1984 р.	Справжня соціальна відповідальність полягає у "приборканні дракона", тобто у перетворенні соціальних проблем в економічну можливість і економічний зиск, у виробничі потужності, компетентність персоналу, добре оплачувану роботу і, зрештою, багатство	Еволюціоноване розуміння потреби в соціальній відповідальності, а саме зіставлення наукових досвідів попередніх дослідників

Аналіз визначень надає можливість відокремити два основних пріоритети соціальної відповідальності в діяльності підприємств та організацій. А саме СВБ є, як засобом підвищення конкурентоспроможності підприємства завдяки вирішенню соціальних питань користувачів та персоналу фірми, так і можливістю отримання додаткового капіталу. Отже, СВБ – є мотиватором діяльності підприємства та організації.

Дослідження питання СВБ в Україні набуло актуальності порівняно не так давно. Серед вітчизняних науковців, які займалися вивченням цього аспекту економіки, можна виділити також Ю. Саєнко, І. Царика, Г. Назарова, С. Мельник, В. Запужляк, О. Осінкіна, О. Філіпченко та ін.

Соціальна відповідальність – це сфера діяльності підприємства, яка характеризується вирішенням соціально значущих проблем як у самому бізнесі, так і за його межами, тобто на виробничому (локальному), місцевому, регіональному та національному рівнях [1]. СВБ є невід'ємною частиною загальної економічної ефективності діяльності підприємств.

Соціальна відповідальність бізнесу повинна бути властива кожному підприємству та всьому підприємницькому сектору держави. Усвідомлення важливості цього фактору призведе до підвищення уваги бізнесменів до параметрів соціально-економічної діяльності компаній, таких, як: своєчасна оплата праці персоналу не нижче мінімально встановленої, сплата податків у повному об'ємі, виробництво товарів та послуг, згідно зі стандартами якості, дотримання екологічних стандартів [2].

З початком XXI століття СВБ, вже як предмет масового розгляду, зробила значний крок у своєму розвитку. Було розроблено багато соціальних програм підприємств, запропонована велика кількість рекомендацій щодо розвитку СВБ на підприємствах України.

Але більшість зазначених заходів має свої певні недоліки, а саме: відсутність розділення стратегії на фрагменти та неспроможність зосередити діяльність фірми на конкретних завданнях, що заважає отримувати максимальний ефект як для бізнесу, так і для держави.

Відкриття закордонних дослідників М. Портера та М. Крамера дозволили виділити три основні категорії соціальних проблем залежно від позиціонування організацій та підприємств на національному ринку.

До першої категорії відносяться проблеми загального характеру, що не пов'язані з діяльністю (вирішення спільних соціальних питань), участь у розв'язанні яких є заявкою фірми на активну участь у функціонуванні вітчизняної економіки. До другої категорії входять соціальні проблеми, що значною мірою пов'язані з діяльністю підприємства або організації. Вони найчастіше спрямовані на мінімізацію шкоди, що завдається їх діяльністю. В економічно розвинених країнах вирішення цих питань є майже обов'язковою умовою існування бізнесу. Категорія три – це соціальні проблеми, вирішення яких сприяє значному впливу на конкурентну позицію підприємства або організації в певному регіоні [3]. Прикладом може слугувати проблема розповсюдження СНІДу в Україні, борючись з якою бізнес-установи приносять користь місцевому населенню і, як наслідок, підвищують свою конкурентоспроможність.

Незважаючи на те, що СВБ набула значної обізнаності серед українських компаній, і не дивлячись на те, що обов'язки за впровадження системи СВБ сьогодні в основному покладаються на державу, суспільство та підприємства, існують причини, які стають на заваді її розвитку (рис. 1).

Основними з них є: порушення принципу максимізації прибутку в короткотерміновій перспективі; необхідність створення та утримання окремих структурних підрозділів по СВБ; нездатність або неможливість визначити економічний ефект від соціальних програм; трудомісткість складання соціальних звітів. В Україні до таких перешкод додаються: низький рівень соціальної відповідальності держави; відсутність відповідної підтримки з боку держави у вигляді податкових пільг, різноманітних фінансових заохочень та роз'яснювальної роботи; нерозвиненість інститутів громадян, які в змозі значно впливати на лінію поведінки підприємств; недостатній досвід та кваліфікація працівників бізнесових установ у вирішенні соціальних проблем; відсутність відповідного законодавства та стандартів соціальної звітності, адаптованих до українських умов, менталітету, рівня розвитку виробництва; політична нестабільність та невпевненість бізнесменів у завтрашньому дні [4].

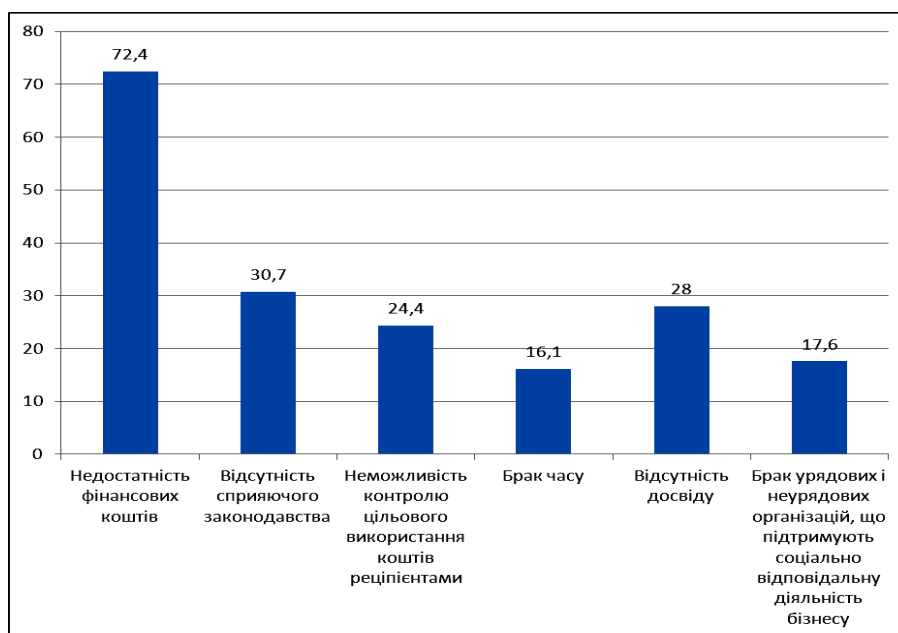

Рис. 1. Проблеми впровадження СВБ в Україні

Виходячи з даних діаграми, найпоширенішими проблемами впровадження СВБ на вітчизняних фірмах є недостатність коштів та відсутність сприяючого законодавства, але можливо найголовнішою причиною недостатнього розвитку СВБ в Україні є помилкове розуміння самої її сутності.

Показниками соціальної відповідальності серед українських компаній переважно розуміють надання благодійної допомоги, розвиток власного персоналу, чесне ведення бізнесу, дотримання і захист прав людини. Найменше асоціюють із соціальною відповідальністю впровадження принципів і практик підзвітності, прозорості й етичної поведінки, здійснення екологічних проєктів та участь у регіональних програмах розвитку (рис. 2) [5].

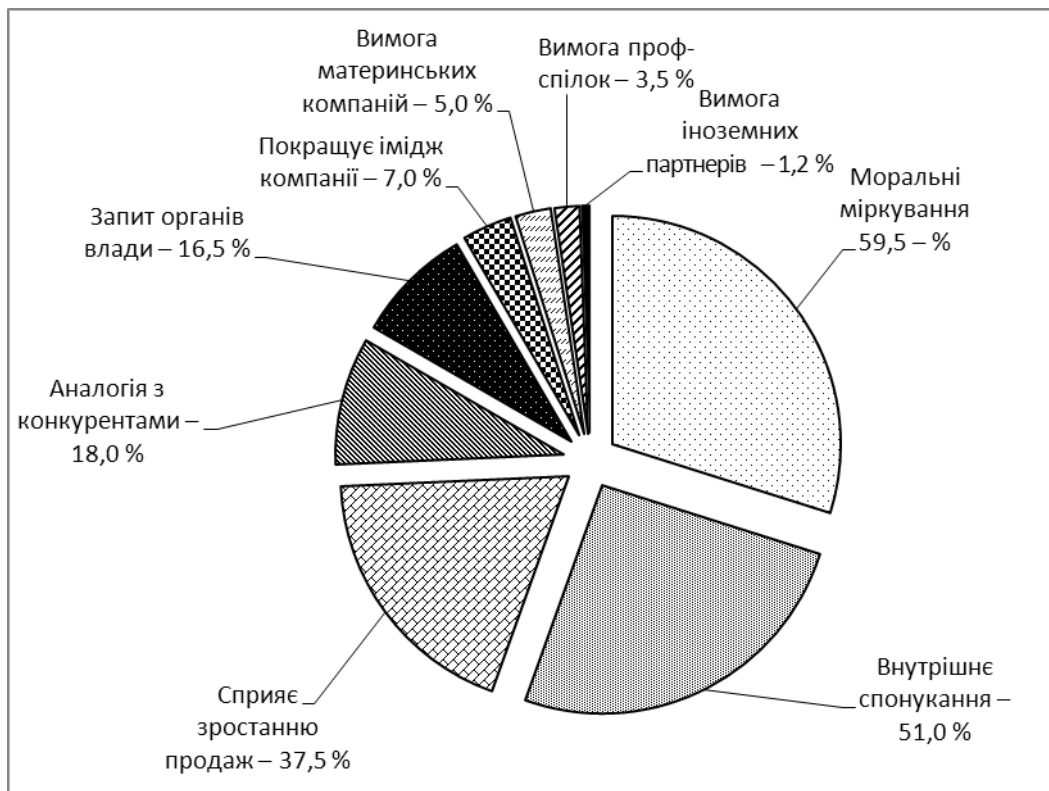

Рис. 2. Чинники, що спонукають компанію здійснювати соціально відповідальні заходи [5]

Згідно з діаграмою можна визначити основні чинники, що спонукають компанію здійснювати соціально відповідальні заходи, то найвпливовішими з них будуть моральні міркування компанії. Отже, завдяки недостатньому рівню чинників, які збагачують прибуток компанії та підвищують її продажі, підприємства не знаходять у соціальній відповідальності ніяких переваг та альтернатив її впровадження на підприємстві. Тобто на перешкоді розвитку СВБ постає відсутність соціальної відповідальності, як складової частини стратегії українських компаній, відсутність соціальних ініціатив бізнесу.

Варто врахувати, що різні регіони України мають різний промислово-виробничий комплекс, відповідно специфіка кожного регіону вимагатиме врахування особливостей структури галузевої специфікації. Зосередження промислових гігантів на сході, які входять до основних вітчизняних фінансово-промислових груп, безпосередньо впливатиме на рівень розвитку соціальної відповідальності в цих регіонах. Водночас у західних регіонах, здебільшого, розвинута сфера торгівлі та аграрного ринку та наявність "тіньових" схем у роботі торговельних підприємств матиме негативний характер відносно концепції соціальної відповідальності [5].

Але незважаючи на всі перешкоди розвитку СВБ у нашій країні, можна назвати активних учасників Глобального договору ООН щодо СВБ в Україні: "Славутич" Carlsberg Group, Харківський соціально-економічний інститут, Хюндай Моторз Україна, Nemiroff Холдінг, ЗАТ "Оболонь", ЗАТ "МТС", ЗАТ "Київстар Джі.Єс.Єм.", ООО "Сандора", ООО "Мақдональдз Юкрейн", Група Компаній "Фокстрот", ООО "Мери Кей (Україна) Лімітед", Кока-Кола Беверджейс Україна, ТОВ "НІССАН Мотор Україна" та ін.

Виходячи з проведеного аналізу, можна зробити висновок, що, не дивлячись на велику кількість проблем, пов'язаних з розвитком СВБ в Україні, все більше підприємств починають вкладати соціальні інвестиції у вирішення найбільш гострих та важких соціальних проблем, характерних різним сферам життя. Одним з основних принципів упровадження СВБ на українських підприємствах є поліпшення стану персоналу, підвищення соціальної захищеності співробітників. Соціальна відповідальність підприємства та організації, що орієнтована на персонал, має проявлятися не тільки в справедливій винагороді персоналу у вигляді заробітної платні й умов праці, але і в низці інших

заходів, які спрямовані на формування його лояльності: матеріальне стимулювання; зворотний зв'язок; нематеріальне стимулювання, що є відчуттям відданості і позитивного настрою персоналу відносно підприємства. Коли ж йдеться про відношення співробітників до працедавця, лояльність виражається в бажанні працювати ефективно, прагненні відповідати принципам підприємства, активно сприяти досягненню його цілей. До соціально відповідальних підприємств, прибуток повертається у підвищенні ефективності праці персоналу, збільшенні вартості підприємства, зростанні лояльності споживачів, зміцненні конкурентних переваг та ін. Висвітлюючи соціальну діяльність публічно, підприємства одержують віддачу, через формування позитивного інформаційного простору через ЗМІ, інформаційно-довідкові мережі. Приєднання підприємств до соціально відповідальних у подальшому сприятиме розвитку вітчизняного бізнесу, підвищенню їх конкурентоспроможності не тільки на національному, а й на міжнародному рівнях.

Наук. керівн. Доровської О. Ф.

Література: 1. Мельник С. В. Методичні рекомендації щодо формування та впровадження в Україні системи соціальної відповідальності бізнесу / С. В. Мельник, Д. Д. Чумаков, М. М. Мартиненко. – Луганськ : ДУН-ДІ СТВ, 2012. – С. 27. 2. Гончарова С. Ю. Критерії оцінки соціально відповідального бізнесу / С. Ю. Гончарова, Н. В. Водницька // Науковий вісник Полтавського університету споживчої кооперації України. – № 2(27). – Полтава, 2008. – С. 188–190. 3. Porter M. E. Strategy and Society: The Link Between Competitive Advantage and Corporate Social Responsibility / M. E. Porter, M. R. Cramer // Harvard Business Review. – 2006. – December. – Рр. 78–92. 4. Запужляк В. М. Проблеми та перспективи розвитку соціально відповідального бізнесу в Україні / В. М. Запужляк, В. Ю. Грунтковський // Науковий вісник Чернівецького національного університету : Збірник наукових праць. Вип. 557–558. Економіка. – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2011. – С. 96–99. 5. Царик І. М. Регулятивні інструменти посилення соціальної відповідальності бізнесу в системі національної економіки : монографія / І. М. Царик. – Чернівці : Чернівецький державний інститут права, соціальних технологій та праці, 2011. – С. 152.

УДК 336.71

Олеїнікова К. О.

Магістр 2 року навчання
заочного факультету ХНЕУ

СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНА МОДЕЛЬ УПРАВЛІННЯ ІПОТЕЧНИМ КРЕДИТУВАННЯМ БАНКУ

Анотація. Подано технологію управління іпотечним кредитуванням, застосування якої сприятиме результативному захисту кредитної діяльності банку від різних загроз зовнішнього і внутрішнього характеру.

Аннотация. Представлена технология управления ипотечным кредитованием, применение которой будет способствовать результативной защите кредитной деятельности банка от различных угроз внешнего и внутреннего характера.

Annotation. The technology of mortgage loans, the application of which will contribute to the efficient protection of the bank's lending activity against various external and internal threats, is presented.

Ключові слова: іпотечне кредитування банку, технологія управління, іпотечні ризики, реінжиніринг бізнес-процесів.

Для банківського сектору іпотечне кредитування є досить привабливим напрямом діяльності, оскільки дозволяє вирішити вічне протиріччя між доходом і ризиком, яке виникає при поверненні грошей у кредит. Включення до складу кредитного портфеля банку такого виду кредиту, як іпотечний, забезпечений заставою нерухомого майна, дозволяє розширити свій кредитний портфель, зменшити ризики, характерні для незабезпечених кредитів, а також підвищити прибутковість за рахунок забезпечення майбутніх надходжень на погашення кредиту на довгостроковий період.

© Олеїнікова К. О., 2013

Для забезпечення високого рівня ефективності діяльності та конкурентоспроможності банк має не тільки своєчасно виявляти несприятливі тенденції у своєму розвитку, але й знаходити адекватні шляхи та засоби виходу з кризових ситуацій із щонайменшими втратами і в найкоротші терміни. Успішне вирішення цього завдання стає можливим за умов створення ефективної системи управління іпотечним портфелем банку, яка є важливою передумовою прийняття ефективних оперативних управлінських рішень.

Дослідженню іпотечного кредитування присвячені праці вітчизняних і зарубіжних вчених, а саме: Л.-Л.Вольфа, Б. Гнатківського, Е. Девідсона, О. Євтуха, В. Савича, Е. Сандерса, Т. Стрейнметца, Ф. Фабоззі, А. Чинга [1 – 6]. Водночас, не дивлячись на значний науковий доробок, розроблення дієвого інструментарію створення ефективної системи управління іпотечним портфелем банку потребує подальшого дослідження. Зазначене зумовило актуальність обраного напрямку дослідження і визначило мету роботи.

Метою дослідження є визначення структурно-функціональної структури системи управління іпотечним кредитуванням, застосування якої сприятиме результативному захисту кредитної діяльності банку від різних загроз зовнішнього і внутрішнього характеру.

Ефективність реалізації процесу управління іпотечним кредитуванням, перш за все, залежить від використання сучасних управлінських концепцій та інформаційних технологій проектування. Однією з таких концепцій є реінжиніринг бізнес-процесів, що дозволяє розглядати діяльність суб'єктів означеної системи у програмно-алгоритмічній сутності, виділяючи окремі бізнес-процеси у командні "процедури і функції", що надає змогу щонайкраще узгоджувати їх швидкопливні інтереси.

Декомпозиція контекстної діаграми (блок головного завдання, який відображає сутність моделі, мету її побудови та передбачає сукупність запитань, на які має відповідати модель) дозволяє визначити логіку проведення процесу управління іпотечним кредитуванням у банку, який полягає у такому (рис. 1): I етап – проаналізувати стан іпотечного ринку України (блок А1); II етап – проаналізувати іпотечний кредитний портфель банків України (блок А2), результатом яких є стан іпотечного ринку України та висновки щодо оптимальності існуючого іпотечного кредитного портфеля банку, з урахуванням яких на наступному етапі розробляється карта ризиків іпотечного кредитування (III етап, блок А3). На IV-му етапі процесу управління іпотечним кредитуванням у банку з урахуванням сформованої карти ризиків банку при іпотечному кредитуванні відбувається оптимізація структури кредитного портфеля (блок А4), на основі якого на V-му етапі формуються рекомендації щодо підвищення якості іпотечного кредитного портфеля банку (блок А5).

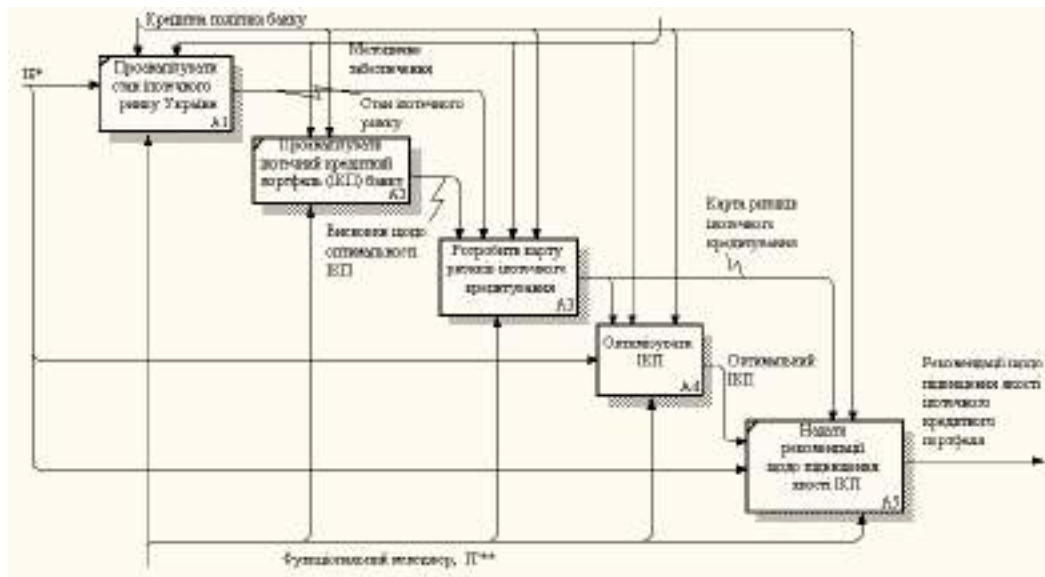

Рис. 1. Декомпозиція контекстної діаграми у стандарті IDEF0

Необхідно зазначити, що всі етапи процесу управління іпотечним кредитуванням реалізуються функціональним менеджером кредитного відділу або відділу ризик-менеджменту з використанням інформаційної бази, яка передбачає використання статистичних даних щодо кредитного ринку України взагалі та іпотечного зокрема, дані управлінського і фінансового обліку банку та суб'єктів господарювання (позичальників), яка деталізується на кожному наступному етапі залежно від поставленої мети та необхідного результату.

Також слід зазначити, що як механізм (інтерфейсні дуги, які входять у нижню сторону функціонального блоку) виконання етапів А1 – А5 моделі, окрім функціонального менеджера, відображено й інформаційні технології, оскільки їх використання не тільки сприяє зменшенню помилок, викликаних людським чинником, а й прискорює аналітичні та проектні процедури щодо постійного моніторингу та контролю отриманих результатів.

Переплетення інтересів та повноважень учасників іпотечного ринку: позичальників, кредиторів, інвесторів, страхувальників, емітентів іпотечних цінних паперів зумовлює виникнення великої кількості ризиків. Перекладання ризиків на інших учасників іпотечного ринку мінімізує можливі втрати банку, проте одночасно зменшує й очікуваний прибуток.

Зважаючи на зазначене, своєчасна та адекватна реакція на появу та вплив тих чи інших ризиків є запорукою підвищення ефективності кредитної діяльності банку на іпотечному ринку, а отже, необхідним є побудована карта ризиків, що дозволить оптимізувати процес прийняття управлінських рішень залежно від виду ризику.

Для того щоб більш детально дослідити цей процес, слід зробити декомпозицію цього етапу. Діаграму декомпозиції етапу розроблення карти ризиків іпотечного кредитування наведено на рис. 2.

Рис. 2. Декомпозиція етапу "Розробити карту ризиків іпотечного кредитування"

Як видно з рис. 2, структурна побудова цієї діаграми передбачає виконання послідовності таких процесів: визначення потенційних ризиків банку при іпотечному кредитуванні (блок А31); визначення методів управління ризиками (блок А32); визначення пріоритетності ризиків іпотечного кредитування та методів управління ними (блок А33), на основі чого формується карта ризиків іпотечного кредитування.

Особливістю кредитної сфери України є актуальне завдання зменшення ризику несвоєчасного повернення грошових коштів позичальниками. Одним із способів її вирішення є застосування кредитними організаціями методів оптимізації кредитного портфеля. Декомпозицію процесу формування оптимального кредитного портфеля банку наведено на рис. 3.

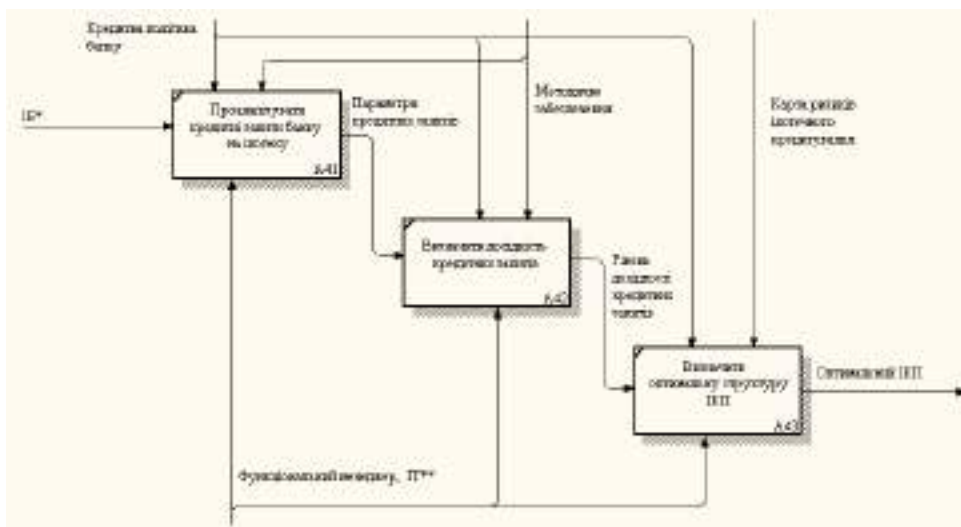

Рис. 3. Декомпозиція процесу формування оптимального іпотечного кредитного портфеля банку

Процес формування оптимального іпотечного портфеля банку в свою чергу декомпонується на 3 підпроцеси.

Аналіз кредитних запитів банку включає внутрішню інформацію з урахуванням кредитної політики банку, в результаті чого формується звіт за результатами аналізу кредитних запитів банку. Розрахунок рівня дохідності кредитних запитів проводиться на основі отриманих результатів аналізу кредитних запитів банку, після чого оцінюється ризик обраного кредитного портфеля банку та формується оптимальний кредитний портфель банку з іпотечних операцій. Даний етап є дуже важливим у процесі управління іпотечними операціями банку, оскільки при формуванні оптимального портфеля відображаються ризики, пов'язані з кредитними відносинами, та є можливість мінімізувати їх на первинній стадії кредитних взаємовідносин.

На останньому етапі управління іпотечними операціями банку як результат наявні рекомендації щодо підвищення якості іпотечного кредитного портфеля банку як джерела розробки та формування подальшої кредитної політики банку.

Таким чином, описана технологія побудови структурно-функціональної моделі дозволяє кредитному управлінню бачити логіку реалізації процесу управління іпотечним кредитуванням, упорядковувати його дії, реалізувати системний та структурно-функціональний (процесний) підходи в управлінні його функціонуванням, постійно поновлювати інформаційну базу. Отже, застосування CASE-засобів моделювання бізнес-процесів складної системи дозволило представити у стандарті IDEF0 процес управління іпотечним кредитуванням як єдину систему, та при її подальшій декомпозиції, наявно відобразити сценарій діяльності банку при виконанні своїх обов'язків щодо модельованої предметної області, що сприятиме підвищенню якості прийняття управлінських рішень.

Наук. керівн. Погосова М. Ю.

Література: 1. Секьюритизация ипотеки / Е. Девидсон, Е. Сандерс, Л.-Л. Вольф и др. – М. : Вершина, 2007. – 592 с. 2. Гнатківський Б. М. Функціонування системи іпотечного кредитування в Україні / Б. М. Гнатківський // Формування ринкової економіки в Україні. – 2009. – № 19. – С. 179–187. 3. Євтух О. Моделі іпотечних механізмів і вплив на них різноманітних факторів / О. Євтух // Вісник НБУ. – 2001. – № 3. – С. 54–55. 4. Савич В. І. Іпотечне кредитування в Україні: суперечності та тенденції розвитку / В. І. Савич; Інститут менеджменту та економіки "Галицька академія". – Івано-Франківськ : ІМЕ "Галицька академія", 2006. – 552 с. 5. Стейнметц Т. Іпотечное кредитование / Т. Стейнметц, Ф. Уитт. – Екатеринбург : Сфера, 1997. – 206 с. 6. Fabozzi F. J. Mortgage-backed securities: products, structuring, and analytical techniques / F. J. Fabozzi. – Hoboken, NJ : Wiley, 2007. – 318 p.

Прядка О. Є.

УДК 336.13(477)

Студент 1 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ДЕРЖАВНІ ФІНАНСИ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Анотація. Розглянуто проблеми державної фінансової системи України та загальнодержавних фінансів, проаналізовано сучасний стан, визначено причини проблем, які їх зумовили, та можливі шляхи подолання складнощів в умовах сучасного стану економіки.

Аннотация. Рассмотрены проблемы государственной финансовой системы Украины и государственных финансов, проанализировано их современное состояние, определены причины проблем и возможные пути преодоления трудностей их решения в условиях современного состояния экономики.

Annotation. The problems of the state of financial system of Ukraine and state finance were discussed, its contemporary condition was analyzed, reasons of the problems and possible ways to get through the difficulties under modern economic conditions were determined.

Ключові слова: фінансова система, державні фінанси, грошова система, державний бюджет, державний борг, фінансова політика.

© Прядка О. Є., 2013

Актуальність роботи полягає у тому, що для оптимального стану економіки країни необхідно, щоб ефективно функціонувала фінансова система. Фінанси мають забезпечити ефективне формування та використання фондів фінансових ресурсів як на макро-, так і на мікрорівнях для успішного здійснення господарської діяльності, виконання державою своїх функцій і задоволення громадянами власних потреб. Проблема управління державними фінансами та їх ефективного використання особливо загострюється в умовах їх дефіцитності та на фоні глобальної фінансово-економічної кризи, тому сьогодні все більш необхідним стає пошук шляхів вирішення проблем у фінансовій системі України.

При написанні роботи використовувались дослідження доктора економічних наук, професора, заслуженого економіста України Ярошенко Ф. О., доктора економічних наук, професора Кудряшова В. П., кандидат економічних наук Радіонова Ю. Д.

Економіка – це середовище, яке формує господарство країни та визначає її добробут. Сили, що приводять у дію та живлять її – це фінанси. Отже, фінансова система виступає одночасно в ролі акумулятора грошових ресурсів та двигуна економічних процесів.

Фінансова система України є сукупністю окремих ланок фінансових відносин і фінансових установ, що врегульовані фінансово-правовими нормами, за допомогою яких держава формує, розподіляє і використовує централізовані і децентралізовані грошові фонди. Фінансова система виникла разом з появою держави і нерозривно пов'язана з її функціонуванням. За допомогою фінансової системи держава нагромаджує та використовує кошти для утримання свого апарату, а також спрямовує їх на виконання своїх функцій. Фінансова система охоплює грошові відносини між державою і підприємствами та організаціями, державою і населенням, між підприємствами і всередині них.

Основними елементами фінансової системи є: загальнодержавні фінанси, місцеві фінанси, фінанси суб'єктів господарювання всіх форм власності, фінанси невиробничої сфери діяльності, фінанси населення, фінансовий ринок, фінансова інфраструктура.

Державні фінанси – це складова фінансової системи держави, її центральна сфера, через яку здійснюється вплив держави на економічний і соціальний розвиток країни. Вони є системою грошових фондів держави, які спрямовані на фінансове забезпечення її функцій: управління, обору, соціальні гарантії, охорону навколишнього середовища тощо.

Державні фінанси допомагають державі розподіляти та перерозподіляти значну частку валового внутрішнього продукту, основного об'єкта фінансових стосунків. Суб'єкти державних фінансів – це держава, населення і підприємницькі структури. Державні фінанси в якості головної сфери державної фінансової системи зосереджують майже 80 % усіх фінансових ресурсів і опосередковують різноманітні фінансові інституції, за допомогою яких держава здійснює свою діяльність. У державні фінанси входять: усі бюджети держави, централізовані та децентралізовані фонди цільового призначення, фінанси підприємств і організацій державної та комунальної форм власності, державний кредит, державне особисте і майнове страхування.

Усі частини державних фінансів мають власне коло функціонування, але вони тісно пов'язані між собою. Основу державних фінансів складають фінанси підприємств і організацій державної та комунальної форм власності. Тут створюється понад 90 % валового національного продукту, який є основним об'єктом фінансових процесів.

Фінанси мають ряд функцій: розподільчу, контрольну та регулюючу.

Розподільча функція фінансів – це розподіл та перерозподіл суспільного продукту й національного доходу для задоволення різних потреб народного господарства й населення.

Контрольну функцію фінансів використовують у процесі утворення й використання грошових ресурсів. Цей контроль має встановлюватися за пропорціями в розподілі й раціональним використанням матеріальних, трудових і фінансових ресурсів шляхом з'ясування відповідності розміру фондів наміченим цілям.

Регулююча функція фінансів ґрунтується на правовій базі грошових стосунків у суспільстві. Для виконання регулюючої функції застосовується сукупність фінансових інструментів, передусім податків. З їх допомогою держава регулює різні сторони фінансово-економічного розвитку.

Названі функції взаємопов'язані між собою, їх виконання залежить від чітких дій державних фінансових структур, підприємств різних форм власності, стабільного функціонування економічного та правового механізмів.

Державний бюджет – це система грошових відносин між державою та підприємствами, організаціями або населенням. Іншими словами його можна назвати щорічним балансом надходжень і видатків, що розробляють державні органи, щоб відслідковувати економічний процес у державі та активно на нього впливати. Державний бюджет України складається з місцевих бюджетів та бюджету Автономної республіки Крим.

Централізовані та децентралізовані фонди України цільового призначення включають Пенсійний фонд, Фонд соціального страхування, Фонд сприяння зайнятості, Фонд конверсії, Валютний фонд, позабюджетні фонди місцевих органів самоврядування. Специфіка цих фондів полягає у тому, що вони мають строго цільове призначення і на інші цілі не використовуються [1, с. 1].

У часи становлення ринкової економіки в Україні дуже важливу роль відіграє збалансована робота фінансової системи країни. У сучасній фінансово-грошовій системі України державний бюджет та державні фінанси займають провідне місце і визначають економічну ситуацію в країні, тому що від темпів їх розвитку залежить розвиток підприємництва і взагалі темпи економічного зростання країни. На даному етапі у державній фінансовій політиці нашої країни накопичилось досить ба-

гато проблем, вирішення яких "потягне" за собою вирішення багатьох інших важливих питань української економіки та прискорення розвитку інших економічних сфер.

За роки незалежності у фінансовій сфері України відбулося досить багато змін: перехід до ринкових механізмів економіки, перехід до комерційного фінансування економіки, масштабне запровадження приватизації, формування державної системи органів з регулювання ринку фінансових послуг. Але всі ці зміни не мають достатньої правової бази для регулювання діяльності фінансової сфери, саме тому зараз виникає багато суперечностей у цих питаннях. Отже, першою проблемою є недостатня регулююча основа для запровадження змін і реформ. Для вирішення цієї проблеми необхідне вдосконалення законодавства та запровадження нових законів, що здатні контролювати економіку в процесі реформування. Відсутність досконалого правового контролю зумовлює також існування фінансових схем та механізмів, які дозволяють частині суб'єктів господарювання збагачуватись за рахунок бюджетних коштів, послаблюючи державні фінанси та незаконно створюючи привілейовані умови конкуренції цим структурам.

Однією з найгостріших проблем є світова економічна криза, яка не оминула й Україну. Фінансова криза – це різке погіршення стану фінансового середовища внаслідок реалізації ризиків, що відбулася під дією зовнішніх і внутрішніх факторів. В умовах фінансової кризи в Україні в останні роки відбувалися такі несприятливі процеси: погіршення економічних показників господарства і початок його поступового занепаду, зменшення реальних доходів громадян, звуження внутрішнього ринку. Ці процеси призвели до зменшення доходів Державного бюджету України та бюджетного дефіциту. Більшу частину дефіциту було профінансовано за рахунок боргових запозичень. Як наслідок, за останні три роки сукупний державний борг зріс з 12,3 до 39,5 % ВВП, а реальний дефіцит бюджету 45,4 млрд грн або 3,6 % від прогнозованого ВВП. Навіть з урахуванням економічної кризи показник є високим порівняно з відповідним загальносвітовим показником. Виснажує фінансову систему і створює додатковий тиск на видаткову частину бюджету зростання платежів з обслуговування та погашення державного боргу. У 2012 році загальні виплати за державним боргом склали 89,3 млрд грн, а саме 30 млрд грн – це платежі з обслуговування державного боргу, а 59,3 млрд грн – з погашення. Для забезпечення додаткових надходжень до бюджету необхідно вжити певні заходи. Наприклад, посилити оподаткування господарської діяльності, що пов'язана з експлуатацією природних ресурсів. Це дозволить не тільки збільшити надходження до бюджету, а й зекономити корисні копалини та інші ресурси [2, с. 4].

Також важливу роль відіграє недисциплінованість державної бюджетної системи: платежі у бюджет накопичуються на численних рахунках міністерств та відомств, у той час як вони мали б надходити безпосередньо у бюджет. Це зекономило б багато праці і часу.

Одним із головних завдань держави, її органів і структур є формування механізму ефективного й раціонального використання бюджетних коштів, тому що причиною більшості проблем бюджетної системи є невдале планування бюджетної структури. У Бюджетному кодексі (ст. 7) зазначено, що принцип ефективності є одним із головних, на яких базується діяльність бюджетної системи України, але це твердження не завжди є справедливим. Про це свідчить щорічне збільшення обсягів неефективно використаних бюджетних коштів. Причиною цього, на думку вчених, є некомпетентні, безвідповідальні рішення головних розпорядників та посадовців, неналежне прогнозування і планування бюджетних витрат [3, с. 47].

Проведений аналіз дозволив зробити висновки, що для того, щоб подолати цей досить складний для української фінансової системи період, державі необхідно мобілізувати всі можливі ресурси і розпочати заходи з подолання викладених проблем.

Необхідно розпочати оптимізацію системи оподаткування з урахуванням інтересів держави, бізнесу та населення, а саме внести зміни, що спрямовані на обмеження тіньового сектору економіки та зниження тиску на бізнес. По-друге, необхідно внести зміни до бюджетної системи, підвищити результативність використання державних ресурсів, підвищити ефективність праці Стабілізаційного фонду, обмежити тиск на місцеві бюджети. Необхідно активізувати і покращити державну боргову політику таким чином, щоб обмежити негативний вплив державної заборгованості на розвиток підприємництва та грошово-кредитну систему [4, с. 24].

У контексті всіх цих фінансових проблем не треба забувати про рівень життя громадян України, тому що він є одним із перших показників добробуту країни. Якість життя людей залежить від економічно-фінансових проблем й навпаки. Отже, необхідно приділяти увагу видаткам на соціальний захист і соціальне забезпечення, заробітній платі, прожитковому мінімуму, розміру пенсії та житловому забезпеченню [5, с. 11].

Наук. керівн. Зайцева І. С.

Література: 1. Підручники он-лайн: Тема 20. Фінанси і фінансова система України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bookz.com.ua/9/20.htm>. 2. Молдован О. Реальний стан та перспективи державних фінансів / О. Молдован // Фінансовий ринок України – 2012. – № 4. – С. 4–5. 3. Радіонов Ю. Д. Проблема ефективності використання бюджетних коштів / Ю. Д. Радіонов // Фінанси України. – 2010. – № 5. – С. 47–55. 4. Кудряшов В. П. Стан державних фінансів та напрями їх оздоровлення / В. П. Кудряшов // Економіка України. – 2011. – № 3. – С. 14–26. 5. Ярошенко Ф. О. Сім ключів успіху в розвитку системи державних фінансів України / Ф. О. Ярошенко // Фінанси України. – 2011. – № 6. – С. 3–12.

СВІТОВА КРИЗА ТА ЇЇ ВПЛИВ НА РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ

Анотація. Розглянуто основні фактори, які спричинили світову фінансову кризу, вплив світової фінансової кризи на економіку України, визначено її наслідки в Україні, запропоновано заходи щодо подолання Україною фінансово-економічної кризи.

Аннотация. Рассмотрены основные факторы, которые вызвали мировой финансовый кризис, влияние мирового финансового кризиса на экономику Украины, определены его последствия в Украине, предложены меры по преодолению Украиной финансово-экономического кризиса.

Annotation. The article describes the main factors that caused the global financial crisis, the impact of the global financial crisis on the economy of Ukraine, determined its consequences in Ukraine, proposed measures to overcome Ukraine's economic crisis.

Ключові слова: фінансова криза, валютно-фінансова система, кризові явища, економічна реформа, бюджетний дефіцит.

Актуальність обраної теми зумовлена визначенням основних факторів, що спричинили світову фінансову кризу. Це дослідження глибинних причин подій і спроба знайти правильні розв'язання існуючих проблем, створити механізми, що допомагають попередити майбутні кризи в економіці.

Дану тему вивчали такі вчені: Кондратьєв М. Д. – російський вчений, який досліджував галузь кризових явищ в економіці капіталістичних країн, ще у 20-ті роки ХХ ст. висунув концепцію великих циклів господарської кон'юнктури, які згодом дістали назву "довгі хвилі" Кондратьєва, Меньшиков С. М. – відомий російський економіст; Д. Кітчин – вивчав короткострокові (малі) цикли ринкової кон'юнктури протягом 3 – 4 років, Кобяков А. Б. – російський економіст.

Метою даної статті є виявлення чинників та механізмів кризових явищ на світовому фінансовому ринку та фінансовому ринку України, а також запропонування комплексу заходів для зменшення гостроти фінансової кризи та подолання її наслідків.

Світова фінансова криза, що зародилася в США як криза нерухомості і похідних фінансових інструментів, згідно з логікою глобалізації поширилася по всьому світу, вдаривши і на українському фінансовому ринку. Основними причинами кризи експерти називають надмірно експансивну грошову політику Федеральної резервної системи (ФРМ) США, величезний дисбаланс у світовій економіці, зокрема, великий профіцит у зовнішній торгівлі Китаю, значний торговельний дефіцит у США, недоліки системи управління ризиками в інвестиційних банках, недосконалість регулювання фінансових ринків на національному і міжнародному рівнях.

Щодо України, то світова фінансова криза сприяла виникненню проблем у банківському секторі. З одного боку, українські банки, які надавали в останні роки великі об'єми кредитних ресурсів, не завжди чітко і в необхідному об'ємі здійснювали контроль за фінансовим становищем позичальника, що призвело до величезної кількості неякісних позичальників по всій країні. З іншого боку, в українську систему за останні роки не надходило потрібного об'єму інвестицій у розвиток банківської системи.

І сьогодні багатьох людей турбує питання: "Як передбачити економічні кризи, подібні тій, яка відбулася в 2008 р., щоб зменшити їх негативні наслідки?". Для відповіді на це запитання необхідно спочатку зрозуміти, які дійсно причини її спричинили, наскільки глибокою та довготривалою буде ця криза? Це цілком можливо, якщо зрозуміти фундаментальні закономірності економічного розвитку.

Більше 80 років тому назад видатний російський економіст Кондратьєв Н. Д. висунув та теоретично обґрунтував ідею існування великих – напіввікових (45 – 60 рр.) економічних циклів, у рамках яких відбувається зміна "запасу основних матеріальних благ", тобто виробничі сили світового суспільства переходять на новий, більш високий рівень свого розвитку. Кондратьєв Н. Д. також описав механізм функціонування цих циклів, які одержали в економічній науці назву К-циклів (Кондратьєвських циклів), розбив їх на дві фази хвилі: підвищуючу та понижуючу. В основу цих циклів, їх внутрішнього розвитку був покладений механізм акумуляції, накопичення, концентрації, розпилування та знецінення капіталу як ключового фактора розвитку капіталістичної (ринкової) економіки.

Кондратьев Н. Д. також у своєму дослідженні вказував на те, що циклічність розвитку економіки буде існувати доти, доки буде існувати капіталістичний спосіб виробництва.

У теперішній час дослідники цієї проблеми, які аналізуючи виробничі показники, динаміку зайнятості, інвестиційну активність, різні структурні пропорції, вважають, що понижуюча фаза третього циклу закінчилася з початком Другої Світової війни. Підвищуюча хвиля четвертого циклу, що почалася разом з війною, продовжилася аж до середини 1960-х рр. Криза долара та крах Бреттон-Вудської валютної системи в 1968 – 1971 рр. стали переломним моментом переходу до знижуючої фази четвертого циклу, яка ознаменувалася нафтовими кризами і стагфляцією 1970-х рр. "Рейганоміка" в США та політика Маргарет Тетчер у Великобританії ознаменували перехід до п'ятого циклу, підвищуюча хвиля якого зайняла другу половину 1980-х і всі 1990 рр. Як завжди в кінці підвищуючої хвилі стали проявлятися такі явища, як зниження норми прибутку на вкладений капітал у реальному секторі та визнаний цим перетік коштів у галузь фінансових спекуляцій. Дослідники також вважають, що з розвитком інтенсифікації науково-технічного прогресу цикли стискаються. Так, з другої половини ХХ століття тривалість циклу зменшується до 45 – 55 рр.

Спираючись на теорію Кондратьєва Н. Д., вчені Акаєв А. А., Пантин В. І. та А. Кобяков розробили графік найбільш імовірного розвитку світової економіки до 2020 р. [1].

Відповідно до цього графіка світовий ВВП у 2008 р. різко пішов вниз, змінивши картину розвитку світової економіки. Уся справа в тому, що приблизно раз на півстоліття входження у фазу падіння відразу чотирьох економічних циклів різної тривалості збігаються за часом і виникає ефект резонансу. Так, у 2007 – 2008 рр., виник ефект резонансу, коли в циклах : Кітччина, Жюгляра, Коваля і Кондратьєва практично одночасно були пройдені верхні пікові точки розвитку і почалася фаза спаду [2].

Проблема нестабільності валютно-фінансової системи України має досить специфічні характеристики. З одного боку, кризові явища пов'язані з моделлю економічного розвитку держави та можливостями здійснення відчутних економічних реформ, з іншого – нестабільність у валютній сфері характеризується проблемами внутрішньої та зовнішньої боргової залежності країни. Основні тенденції розвитку останнього десятиліття, навіть із невдачами у перебігу економічних реформ, у цілому підтвердили обраний теоретичний підхід до ринкових перетворень: східноєвропейські та прибалтійські країни, де було реалізовано найважливіші пункти стандартної програми міжнародних фінансових організацій, змогли порівняно швидко подолати трансформаційну кризу. Водночас менш сумлінні й послідовні у здійсненні запропонованої програми країни СНД, зокрема Росія та Україна, ще й досі продовжують боротися за оздоровлення економіки [3, с. 28].

Вивчення позицій вітчизняних вчених та вчених країн СНД про суть фінансової нестабільності дає підстави припустити, що у сучасному науково-термінологічному обігу найбільш усталеним є розуміння фінансової кризи як порушення рівноваги у функціонуванні системи фінансових відносин, яке проявляється в нестабільності фінансів інститутів та кредитно-фінансових установ і виражається в різкому падінні ВВП, що дестабілізує процес формування та розподілу централізованих фондів держави. Зокрема, на думку О. Василика, фінансова криза – це явище, а показник її наявності – дефіцит державного бюджету.

Варто зазначити відсутність чіткого розуміння того, що вважають фінансовою кризою, що є первинним – валютна чи фінансова нестабільність. Зважаючи на зростання взаємозалежності валютного та фінансового секторів, наслідками фінансової кризи (суто фінансової за походженням) можуть стати порушення у банківській, а отже, і валютній сферах, і так само валютна криза може трансформуватись у банківську та фінансову кризи [4, с. 399].

На думку вчених, фінансова криза містить такі елементи, як: різке падіння цін на активи, масове банкрутство як у фінансовому, так і нефінансовому секторах та порушення діяльності валютного ринку.

Проблеми розгортання кризових явищ в Україні мають досить специфічні характеристики. З одного боку кризові явища пов'язані з моделлю економічного розвитку держави та можливостями здійснення відчутних економічних реформ. З іншого – кризові явища відрізняються певною специфічністю залежно від сфери їх прояву. Зокрема, валютна криза як складова кризи економічної на українському ґрунті характеризується:

- економічно необґрунтованим знеціненням або подорожчанням національної валюти;
- різким коливанням валютних курсів;
- заміною грошової одиниці або її вартісної основи;
- значним обсягом спекулятивних операцій валютою, швидких і значних за масштабами припливів і відпливів валютних резервів;
- різкою незбалансованістю міжнародних розрахунків;
- погіршенням міжнародної валютної ліквідності тощо.

На сьогодні сформувалися напрями, за якими світова криза здійснює вплив на економіку України. По-перше, циклічне уповільнення світової економіки, що в цілому може скоротити попит на експортну продукцію, а отже, експортну виручку і далі за ланцюжком призвести до зменшення надходжень до державного бюджету, девальвації гривні і зниження заробітної плати тощо. По-друге, висока волатильність цін на світових товарних ринках, коли спостерігаються різкі стрибки цін на біржові товари, зокрема, залежно від ситуації на фінансових і валютних ринках. У разі їх значного падіння ефект буде такий саме, але ще може додатися проблема скорочення торговельного балансу, що, у свою чергу здатне негативно позначитися на поточному рахунку, тобто ослабити міжнародну позицію України. По-третє, обвал котирувань на світових фондових ринках, який призвів до різкого падіння вартості акцій українських компаній.

Беручи до уваги вплив результатів зовнішньоторговельних зв'язків на формування торговельного балансу, а тому і платіжного балансу країни, чинник валютної стабільності за її межами відіграє визначальну роль. Йдеться про порівняння провідних світових валют – долара США та євро, від яких залежатиме стабільність держав у глобальному масштабі. Крім того, надання Україні з боку Міжнародного валютного фонду певних рекомендацій консультативного характеру, які формують ту чи іншу стратегію розвитку валютної політики, може впливати на визначення перебігу подій у нас, зокрема під час можливого кризового розгортання, незалежно від сфери його прояву.

Сьогодні в Україні спостерігається тотальна макроекономічна криза (фінансова, структурна, соціальна, кон'юнктурна, конкурентна), тоді як на Заході відбувається фінансово-структурна криза. Ця тотальна криза поглиблюється ще й тому, що:

- інфляція прискорюється, а не сповільнюється;
- темпи падіння капіталізації ринку в 2 – 3 рази вищі, ніж на Заході (хоча до кризи вона була на низькому рівні);
- на перший план виходить проблема курсу національної валюти, "з'їдаються" валютні резерви;
- дефіцит пропозиції кредитів, а не попиту;
- у наявності масове вилучення вкладів населення із банків;
- криза супроводжується різким зниженням доходів бюджетів, зростанням дебіторської і кредиторської заборгованості;
- дефіцитний платіжний баланс, велика залежність від експорту металів і зерна (ринки підвищеної конкуренції) та "імпорту" капіталу, високих технологій, нафти й газу (ринки зниженої конкуренції);
- висока концентрація виробництва й капіталу, обмежені можливості щодо розпорошення (децентралізації) ризиків;
- значна соціальна поляризація, відсутність практики й інструментів адресної соціальної політики;
- невисокий рівень міжнародних резервів НБУ, відсутність накопичених резервних фондів уряду;
- хиткість політичної системи, її нездатність швидко й ефективно вирішувати економічні проблеми;
- порівняно низька частка малого й середнього бізнесу у ВВП [5, с. 39].

І сьогодні необхідно вжити заходів щодо відновлення макроекономічної стабільності та подолання фінансової кризи в Україні. Для того, щоб забезпечити макроекономічну та фінансову стабільність, а також відновити довіру населення до центральних органів влади і банківської системи, необхідно зміцнювати макроекономічну політику за низкою напрямів, а саме: здійснювати виважену фіскальну політику; впровадити режим гнучкого курсоутворення з одночасним забезпеченням інструментами монетарної політики передбачуваності ситуації на валютному ринку та забезпеченням фінансової стабільності; запровадити комплексну реструктуризацію банківського сектору.

Отже, можна зробити висновок, що економічна криза стала досить важливою проблемою сучасного світу. Фінансова криза підняла існуючі проблеми і в Україні. Незважаючи на поліпшення стану поточного рахунку, економіка України залишається дуже залежною від світового попиту на метали та продукцію хімічного виробництва, а також вкрай енерговитратною та залежною від цін на енергоносії. Ця залежність є певним фактором ризику для валютно-курсової стабільності. Українська економіка обтяжена значним зовнішнім боргом, значна частина якого має короткостроковий характер, тому потребує зовнішнього фінансування. Світова фінансова криза виявила вразливість банківської системи в плані недостатньої якості кредитного портфеля, низької якості управління ризиками та, головне, браку довіри з боку населення. Останнє не дає змоги банкам покладатися на депозитні кошти як на надійне джерело власного фінансування та підтримки ліквідності на належному рівні.

Тому для виходу з кризи та забезпечення подальшого сталого економічного зростання Україна потребує подальшої реалізації плану фінансової стабілізації, яку здійснює НБУ, і більшої підтримки в цьому інших гілок влади, затвердження та реалізації програми макроекономічної стабілізації зі швидким проведенням структурних реформ, а головне – повернення довіри як до банківської системи, так і до влади країни в цілому.

Сьогодні українці почуваються дуже невпевнено і тривожно. У час такої форс-мажорної ситуації психологічна підтримка населення набуває не меншого значення, аніж матеріальна. Керівники держави мали б розповісти про заходи щодо протидії кризі.

Україна з її висококваліфікованим робітничим класом, повним нових ідей науково-технічним персоналом, неперевершеними у світі хліборобами, а також найродючішими ґрунтами, корисними копалинами, твердо й непохитно обстоюючи національні інтереси, здатна зупинити розкручування спіралі грошово-кредитної фінансової та економічної кризи [6, с. 17].

Наук. керівн. Зайцева І. С.

Література: 1. Айвазов А. Николай Кондратьев как зеркало кризиса [Электронный ресурс] / А. Айвазов, А. Кобяков. – Режим доступа : <http://www.rus-obr.ru/ru-web/1089>. 2. Айвазов А. Война и мир [Электронный ресурс] / А. Айвазов. – Режим доступа : www.warandpeace.ru/ru/exclusive/view/59490. 3. Юрчишин В. Валютна політика країн з перехідною економікою : навч. посібн. / В. Юрчишин – К. : Вид. УАДУ, 2001. – С. 28.

4. Рудый К. В. Финансовые кризисы: теория, история, политика / К. В. Рудый. – М. : Новое знание, 2003. – С. 399. 5. Багратян Г. А. Світова криза та Україна: проблеми й нові підходи до фінансового регулювання / Г. А. Багратян // Фінанси України. – 2009. – С. 39. 6. Оганян Г. Світова Фінансова криза і Україна / Г. Оганян // Персонал. – 2009. – № 1. – С. 17.

Кургузов Є. В.

УДК 338.22.021.4

Студент 1 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ

НАПРЯМИ РЕФОРМУВАННЯ МІЖНАРОДНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Анотація. Розглянуто проблему міжнародної інтеграції, запропоновано напрями реформування міжнародної інтеграції економіки України.

Аннотация. Рассмотрена проблема международной интеграции, предложены направления реформирования международной интеграции экономики Украины.

Annotation. The issue of international integration has been studied, the trends of reforming international integration of the economy of Ukraine have been offered.

Ключові слова: міжнародна інтеграція, міжнародні співтовариства, політика міжнародної інтеграції, експорт, імпорт.

Підписання Угоди про асоціацію з Європейським союзом (далі – ЄС) може відбутися на саміті Східного партнерства у Вільнюсі у листопаді 2013 року за умови виконання Україною 19-ти вимог, встановлених Єврокомісаром з питань розширення європейської політики Штефаном Фюле [1].

Питання інтеграції є однією з найважливіших проблем зовнішньоекономічної політики України. Наукові спостереження вказують, що протягом останніх 14-ти років у зовнішній торгівлі України намітилась чітка тенденція переорієнтації з країн СНД до країн ЄС. Детально це питання досліджують багато вчених: О. Шаповалова, М. Гончар, В. Мовчан та ін. [2; 3]. Загалом погляди вчених на зовнішню інтеграцію відрізняються, але всі вважають підписання Угоди про асоціацію з ЄС найбільш вигідною для України.

Проблема полягає в тому, що Україна прагне до підписання угод як з країнами Митного союзу (далі – МС), так і з ЄС. У Єврокомісії, розглядаючи можливість повної або часткової інтеграції України з Митним союзом, пояснюють, що: "Україна має обирати, з якими правилами вирівнювати своє законодавство – чи з тими, що пов'язані з законодавством ЄС, чи з тими, що застосовуються в рамках Митного союзу. Україна має обрати, яким шляхом слідувати, знаючи, що МС і Угода про асоціацію Україна – ЄС є взаємно несумісними", – заявляють у Брюсселі [4]. Говорячи про РБК (Росія – Білорусь – Казахстан) МС, Фюле заявив, що членство в цьому співтоваристві "забирає у держави-члена її суверенітет, суверенне право у сфері своєї зовнішньоторговельної політики" [4]. У свою чергу представники РБК також вважають за неможливе підписання Угоди про асоціацію та вступ до Митного союзу одночасно.

Позиція України стосовно цього питання двоїста та не має чіткого вектору. Так, з одного боку Віктор Янукович заявляє: "Європейська інтеграція залишається незмінним зовнішньополітичним пріоритетом і стратегічним курсом розвитку країни" [5], а вже у іншому джерелі уповноважений українського уряду щодо співпраці з РФ, країнами СНД і Євразійського економічного співтовариства Валерій Мунтіян заявляє, що вже у липні 2013 року Україна може приєднатися до протоколу про створення МС [6].

Але ретельний аналіз інформаційних джерел показав, що український уряд усе ж таки схиляється до підписання Угоди про асоціацію з ЄС. А щодо МС вирішено шукати певний компроміс, наприклад, співробітництво за формулою "3+1", де Україна буде виступати у складі МС у якості спостерігача, дотримуючись лише вигідних їй умов договору та маючи преференції та території МС. Ця формула передбачає часткову інтеграцію з МС та потребує певних поступок і з боку РБК МС, і з боку ЄС. Світова спільнота не вірить у можливість такого розвитку подій та вважає, що необхідно робити вибір між повною інтеграцією з РБК МС і глибокою та всеосяжною Зонаю вільної торгівлі (ЗВТ) з ЄС.

© Кургузов Є.В., 2013

Але для того, щоб визначити раціональність прийняття того чи іншого рішення, необхідно розглянути певні факти. За ключові показники, на думку автора, необхідно брати показники експорту та імпорту з країнами ЄС та СНД. Важливим є те, що за останні роки кількість підприємств-експортерів зросла, а напрями експорту стали більш диверсифікованими. Головними перешкодами для розширення зовнішньоекономічної діяльності залишаються митні бар'єри та відсутність бажання працювати з вітчизняними підприємствами через несприятливий економічний та політичний клімат. Кожен з напрямів інтеграції ці перешкоди має зруйнувати. Отже, необхідно визначити, яка орієнтація експорту більш вигідна українській економіці. Для цього слід розглянути графік експорту товарів (на рисунку наведені дані з 2001 по 2012 рік) з країнами ЄС та країнами-членами МС [7].

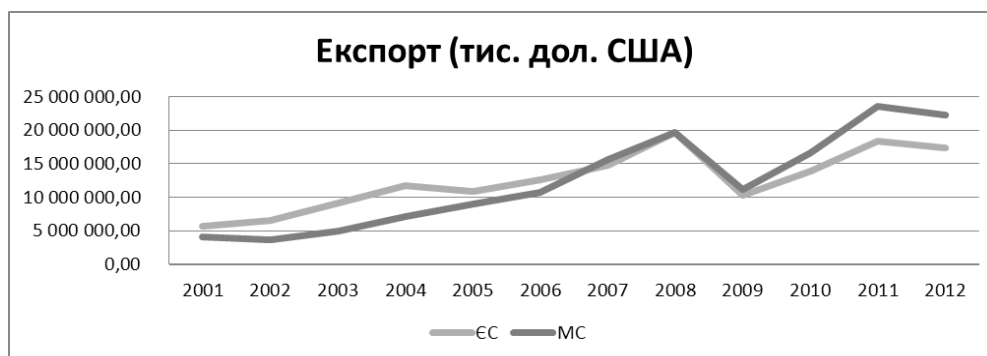

Рис. Експорт товарів з країнами ЄС та країнами-членами МС [7]

На графіку видно, що за підсумками останніх років експорт до країн МС перевищує експорт до країн ЄС. Також слід зазначити, що до країн ЄС та РБК МС Україна здебільшого експортує промислове та транспортне обладнання і промислові товари. Частка експорту промислового і транспортного обладнання до країн РБК МС вища (64 % проти 21 %).

Тим не менш, Україна експортує різні товари до кожного союзу. Хоча більшість промислового і транспортного устаткування (64 %), а також напоїв та тютюнових виробів (51 %) експортується в країні РБК МС, значна частка сировини (50 %) та інших промислових товарів (47 %) експортується до ЄС. Отже, країни ЄС та РБК МС мають рівне значення для України в якості напрямів експорту.

Досить важливим для України є потік іноземних інвестицій (ПІІ), що за оцінкою Держкомстату України станом на грудень 2012 року досяг 54,7 млрд дол. США. Основні країни-інвестори – це Російська Федерація і ЄС, в основному Кіпр, Німеччина, Нідерланди, Австрія, Великобританія та Франція. Загалом, ці сім країн принесли 73,8 % прямих іноземних інвестицій в Україну, з яких лише 6,2 % від країни-члена РБК МС (Росії) [8]. Таким чином, підписання Угоди про асоціацію призведе до покращення внутрішнього інвестиційного клімату, оскільки пристосування до норм і правил ЄС буде означати зміни в національному законодавстві. У свою чергу, ці зміни приведуть до встановлення прозорих правил, знайомих для іноземних інвесторів, що зробить умови на внутрішньому ринку більш привабливими для них, а отже, забезпечать підвищення потенціалу економічного зростання через збільшення обсягу іноземного капіталу в економіці країни.

Усі переваги підписання Угоди про асоціацію супроводжуються такими витратами:

збільшення конкуренції на внутрішньому ринку за рахунок усунення тарифних бар'єрів і значного скорочення нетарифних бар'єрів;

вища вартість дотримання стандартів, оскільки стандарти ЄС, як правило, жорсткіші і, отже, їх дотримання вимагатиме більших зусиль і витрат;

витрати, пов'язані з правовими та адміністративними змінами.

У свою чергу інтеграція з РБК МС несе за собою такі втрати:

втрату незалежності в сфері торгової політики, в тому числі права на ведення переговорів щодо угод про вільну торгівлю з іншими країнами;

вповільнення темпів модернізації, оскільки підвищення тарифів на інвестиційний імпорту з третіх країн, включаючи ЄС, буде перешкоджати відновленню основних фондів та імпорту нових технологій, ноу-хау тощо;

перегляд зобов'язань і компенсацій в рамках СОТ, оскільки в Україні зв'язані імпорتنі тарифи в цілому нижче, ніж у РБК МС.

У вигляді компенсації за ці втрати Росія пропонує Україні дешевшу енергію, що можна розцінювати лише як короткостроковий привілей, бо світові ціни на енергоносії будуть зростати через їхню вичерпність, а отже, і внутрішні ціни також зростуть. Також РБК МС пропонує Україні скасування митного контролю та посилення позиції на переговорах.

Моделювання проведене Інститутом економічних досліджень та політичних консультацій показує чистий приріст добробуту для України у разі встановлення ЗВТ між Україною та ЄС, причому вираші зростають у випадку підписання глибокої та всеосяжної ЗВТ. Водночас, приєднання до РБК МС та запровадження його торговельних бар'єрів призводить до чистої втрати добробуту. Зокрема, у випадку створення простої ЗВТ з ЄС сукупний добробут Україні зростає на 1,3 %

в середньостроковій перспективі і на 4,6 % в довгостроковій перспективі за інших рівних умов, а у випадку глибокої та всеосяжної ЗВТ зростання добробуту склало б 4,3 і 11,8 % відповідно. У разі приєднання до РБК МС Україна втратить 0,5 % в сукупному добробуту у середньостроковій перспективі і 3,7 % у довгостроковій перспективі [9].

Також є можливим сценарій, за якого Україна відмовиться від усіх можливих інтеграційних напрямів. Звісно це не приведе до змін у економіці країни, але, з одного боку, відсутність змін – це відсутність ризиків, а з іншого – відсутність прогресу. Якщо складуться такі обставини, за яких не вдасться підписати жодну з угод – Україна не досягне зростання добробуту, як за існування ЗВТ з ЄС, але й не зазнає збитків, як від інтеграції з РБК МС.

Отже, підписання Україною Угоди про асоціацію з ЄС приведе до економічного розвитку країни, експортери отримають більш вигідний доступ до великого та стабільного ринку, тоді як покращення імпортерів відносин приведе до підвищення конкурентоспроможності вітчизняних компаній. У свою чергу інтеграція з РБК МС призведе до досить обмежених переваг, бо Україна має ЗВТ з країнами СНД. Членство у МС зовсім не сумісне з зобов'язаннями України перед СОТ та з її прагненням до євроінтеграції.

Зваживши всі плюси та мінуси кожного з інтеграційних напрямів, створення глибокої та всеосяжної ЗВТ з ЄС можна вважати найбільш вигідним рішенням для України і саме цього курсу необхідно чітко дотримуватися у вирішенні питання зовнішньоекономічної інтеграції.

Наук. керівн. Маценко М. А.

Література: 1. Шершун Г. Публікація. ЄС дав Україні останню можливість підписати угоду про асоціацію цього року [Електронний ресурс] / Г. Шершун // УНІАН. – Режим доступу : <http://www.unian.ua/news/555647-es-dav-ukrajini-ostannyu-mojlivist-pidpisati-ugodu-pro-asotsiatsiyu-tsogo-roku.html>. 2. Відносини Україна – ЄС: в умовах сучасних викликів [Електронний ресурс] / В. Мовчан, І. Бураковський, О. Шаповалова та ін. // Щоквартальник № 2(14), липень 2010 р. – Режим доступу : <http://www.fes.kiev.ua/new/wb/media/publikationen/letzte-Fassung.pdf>. 3. Відносини Україна – ЄС : "Східне партнерство" у регіональному вимірі. [Електронний ресурс] / О. Шаповалова, А. Клименко, А. Джемівці та ін. – Режим доступу : <http://library.fes.de/pdf-files/bueeros/ukraine/06780/review-3.2010.pdf>. 4. Інтерфакс-Україна (Інформаційне Агентство). Участь України у МС несумісна з подальшою євроінтеграцією – Єврокомісія [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ua.interfax.com.ua/news/political/133415.html#UUx3oZaRy8o>. 5. Коротков Д. На нинішньому етапі розвитку відносин з ЄС першочерговим завданням для України є укладення Угоди про асоціацію [Електронний ресурс] / Д. Коротков. – Режим доступу : <http://www.president.gov.ua/news/26872.html>. 6. "Риа Новости". Возможное вступление Украины в Таможенный союз [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ria.ru/trend/_TS_Ukraine_07042011/#13629496984444&message=resize&relto=login&action=removeClass&value=registration. 7. Державна служба статистики України. Географічна структура зовнішньої торгівлі України товарами [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2012/zd/ztt/ztt_u/ztt1212_u.htm. 8. Державна служба статистики України. Прямі іноземні інвестиції (акціонерний капітал) з країн світу в економіці України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2012/zd/ivu/ivu_u/ivu0412.html. 9. Мовчан В. Вибір торговельної політики України: плюси та мінуси різних опцій регіональної інтеграції [Електронний ресурс] / В. Мовчан. – Режим доступу : http://www.ier.com.ua/files/Projects/2010/2010_05/trade_pros_and_cons_2011-12-08_ukr.pdf.

Білокудря А. В.

УДК 331.5.024.5(477)

Студент 1 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ПРОБЛЕМИ ЗАЙНЯТОСТІ ТА ВІДТВОРЕННЯ РОБОЧОЇ СИЛИ В УКРАЇНІ

Анотація. Охарактеризовано формування сучасного національного ринку праці, відстежено динаміку рівня безробіття в регіонах України, проведено аналіз сучасної ситуації на ринку праці та відтворення робочої сили в Україні, виявлено проблеми зайнятості населення, а також запропоновано шляхи її подолання.

© Білокудря А. В., 2013

Аннотация. Охарактеризовано формирование современного рынка труда, отслежена динамика уровня безработицы в регионах Украины, проведен анализ современной ситуации на рынке труда и воспроизводства рабочей силы в Украине, определены проблемы занятости населения, а также предложены пути их решения.

Annotation. The article characterized the formation of modern national labour market, tracked the dynamics of unemployment in Ukraine's regions, analysed the current situation on the labour market and the reproduction of the labour force in Ukraine, revealed an employment problems and the ways to solve them.

Ключові слова: *зайнятість населення, безробіття, ринок праці, трудовий потенціал, робоча сила.*

Актуальність даної теми полягає у тому, що навіть після 20 років незалежної України вітчизняний ринок праці так і не може стабільно та якісно функціонувати.

Метою даної роботи було обрано аналіз сучасного ринку праці та надання пропозицій щодо покращення його функціонування.

У науковій літературі є ряд робіт, присвячених теорії ринку праці, які належать таким вченим: В. Буланову, С. Дятлову, С. Кузьміну, С. Мочерному, А. Нікіфоровій, І. Прибитковій, Л. Шевченку. Соціальні та економічні аспекти проблеми зайнятості активно розробляють С. Бандур, В. Геєць, Т. Заславська, Е. Лібанова, В. Мандибур, І. Маслова, Б. Нагорний, В. Пилипенко, Г. Пошевнев, В. Онікієнко, Е. Саруханов, Г. Соколова та ін. Певну увагу у науковій літературі приділено проблемі безробіття. Водночас багато аспектів дослідження зайнятості та відтворення робочої сили висвітлено недостатньо.

У вітчизняних та зарубіжних соціально-економічних дослідженнях ринку робочої сили основними характеристиками його вважаються зайнятість і безробіття. Ці категорії доповнюють одна одну, оскільки обидві характеризують ступінь участі або неучасті економічно активної частини населення в процесі праці [1, с. 126].

Як вважають сучасні дослідники даного питання, оцінка трудового потенціалу України на сучасному етапі є неоднозначною. З одного боку, відбувається поліпшення певних якісних його характеристик: збільшується частка населення з вищою освітою, зростає комп'ютерна грамотність, формується вміння працювати в ринковому середовищі, підвищується підприємницька активність тощо. При цьому в Україні відбуваються процеси, що призводять до руйнації трудового потенціалу. Не підвищуються темпи відтворення населення, внаслідок чого його структура набуває більш вираженого депопуляційного характеру; посилюється інтенсивність трудової міграції працездатного населення – за експертними оцінками зараз за кордоном працює понад 3,5 млн осіб переважно молодого та середнього віку; зростають показники старіння: понад 50 % зайнятого населення – це особи у віці після 40 років, що свідчить не тільки про старіння населення, але і про старіння робочої сили.

Чисельність офіційно працюючих зрівнялася з чисельністю пенсіонерів, відповідно, збільшується навантаження на державний бюджет, унаслідок чого неможливо забезпечити гідні пенсії та інші соціальні виплати. Окрім того, українці, що працюють у неформальному секторі економіки (рис. 1) [2], позбавлені багатьох факторів соціального захисту в разі настання страхового випадку.

Рис. 1. Зайняте населення у неформальному секторі економіки у 2011 році

За останні роки в Україні особливої уваги потребує працевлаштування молоді, випускників вищих навчальних закладів, питома вага яких досягає 18,3 % у кількості безробітних [3, с. 171].

За даними Державної служби зайнятості [2] на обліку цієї установи на 1 січня 2012 р. перебувало 1 млн 420,4 тис. незайнятих громадян, які шукали роботу, на 1 жовтня 2012 р. це число становить 433,3 тис. незайнятих осіб. З них майже кожен другий належить до молоді віком до 35 років, а кожний третій відноситься до вікової категорії 45. Серед незайнятих осіб 46 % раніше займали місце робітника, 38 % – посаду службовця, і не мали професійної підготовки 16 %.

Динаміка рівня безробіття по Україні за 10 років показана на рис. 2 [2].

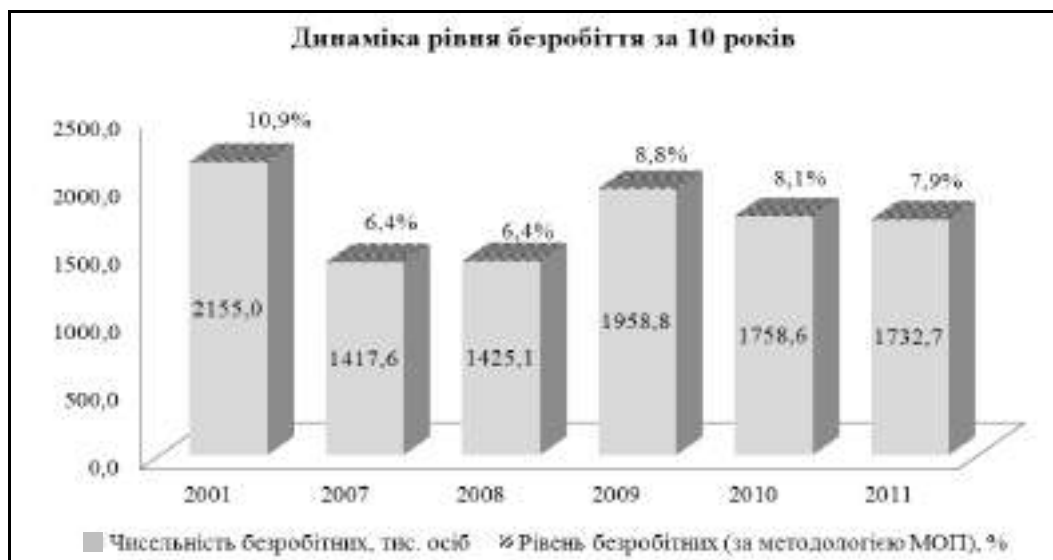

Рис. 2. Безробіття населення та рівень безробіття в Україні

Протягом 9 місяців 2012 р. було працевлаштовано 592,7 тис. незайнятих громадян. За повідомленнями підприємств, установ та організацій, кількість вільних робочих місць і вакантних посад на 01.10.2012 р. налічувала 76,6 тис. вакансій.

Унаслідок зростання обсягів безробіття та скорочення попиту на робочу силу у грудні 2011 р. збільшилось навантаження незайнятого населення, яке звернулося за допомогою у працевлаштуванні до Державної служби зайнятості, і на 01.01.2012 р. становило 8 осіб на 1 вільне робоче місце (вакансію) проти 7 осіб на 01.12.2010 р. Безробітних жінок як і раніше більше, ніж чоловіків – у лютому 2012 р. у країні нарахували 290 тис. непрацюючих українок і 256 тис. незайнятих українців. На сьогодні наявна тенденція зростання даного показника.

Найвищий рівень безробіття зареєстровано у Житомирській (3,0 %), Черкаській (2,7 %), Рівненській (2,6 %), Чернігівській (2,4 %), Кіровоградській (2,4 %), Полтавській (2,2 %), Вінницькій (2,2 %) областях, а найнижчий – у містах Києві (0,4%), Севастополі (0,6 %), Одеській області (0,8 %) та Автономній Республіці Крим (1 %).

Проте, на думку вітчизняних аналітиків, сьогодення інформація про масштаби безробіття, що надається Держкомстатом, занижує фактичний рівень безробіття приблизно в 5 разів, що створює додаткову тривогу і без того нестабільної економіки України.

Однією з особливостей безробіття в Україні є наявність у складі працюючого населення багатоваріантного прихованого безробіття. Воно існує у вигляді "оплачуваного безробіття" – безстрокових відпусток, неповного робочого тижня, скороченого робочого дня тощо, оскільки державі вигідніше виплачувати працівникам мізерну платню, аніж переводити їх у статус безробітних, а також у вигляді дрібної спекуляції або випадкового бізнесу за наявності формального статусу (посвідчення працюючого на державному підприємстві). І, нарешті, воно функціонує у традиційному для порівняльно-розподільної системи вигляді "оплачуваного байдкування", що нерідко є наслідком включення до штатного розпису надлишку вакансій. Аналіз прихованого безробіття свідчить, що воно значною мірою є результатом сучасних трансформацій вітчизняного ринку праці.

Сучасна ситуація зайнятості населення цілком обґрунтовано викликає занепокоєння як владних структур, так і широких верств суспільства. У рамках вирішення даної проблеми 15 серпня 2012 р. Президентом України було підписано законопроект "Про зайнятість населення" (набрання чинності відбудеться 01.01.2013 р.) [4]. Законопроект містить деякі зміни, які мають позитивний характер як для роботодавців, так і для працівників. Звичайно далеко не завжди українські закони виконуються в повному обсязі, проте на думку міжнародних експертів, даний закон – одне з найсучасніших рішень в Європі.

Державою визначено основні напрями розвитку трудового потенціалу в Україні на період до 2016 р. У кожному регіоні прийняті Програми зайнятості населення. До пріоритетних завдань здійснення радикальної економічної реформи в Україні належить створення гнучкого ринку праці,

адекватної специфіці ринкової системи господарства. Його слід розглядати не лише як засіб регулювання зайнятості працездатного населення, а й як одну з найважливіших соціально-економічних засад ринкової економіки.

У сфері зайнятості йдеться про створення матеріально-технічних і соціально-економічних передумов для продуктивної зайнятості населення. Головним у створенні таких передумов є здійснення державного регулювання ринку праці з метою постійного розширення сфери прикладання праці й забезпечення надійного соціального захисту працюючого і непрацюючого населення. Але політика зайнятості не може включати лише допомогу безробітним, що спостерігається сьогодні в Україні.

У світовій науці та праві вже давно сформувалося та знайшло практичне застосування розуміння політики зайнятості як інструмента найбільш повної реалізації та розвитку трудового потенціалу населення. Засоби, які спрямовані на допомогу безробітним, складають органічну частину цього більш загального контексту. Так, документ, що був підготовлений Міжнародним центром економічного розвитку, розташовує в одній низці із скороченням безробіття наступні цілі державної політики зайнятості: більш повне використання робочої сили; створення можливостей продуктивної та добре оплачуваної зайнятості; інвестиції до людського капіталу з метою збільшення індивідуальної продуктивності сполученої з адаптацією технологічних процесів до можливостей працівників, а також стимулювання механізмів адаптації до вимог ринку.

На думку О. Большой [5, с. 11], для України пріоритетом розвитку має стати шлях, який дозволить провести оновлення основного капіталу, який фізично зношений на 65 %, а морально на 90 %, щоб упровадити нові технології та інновації, створити нові, конкурентоспроможні робочі місця. Такий розвиток економічних процесів зумовлює формування та впровадження інноваційної зайнятості населення, яка в свою чергу передбачає більш ефективну реалізацію людського потенціалу у високотехнологічних галузях і вимагає від працівників вищого рівня кваліфікації. Модернізація соціально-трудова відносин і формування інноваційної зайнятості з метою економічного зростання дасть можливість зростання життєвого рівня населення та соціального розвитку в цілому, створить високу продуктивність та інтенсивність праці, динамічний обіг робочої сили.

Проведений аналіз зайнятості населення в Україні констатує, що на сьогодні в країні склалося досить складне становище в сфері зайнятості населення та відтворення робочої сили. Незначні зрушення в кращу сторону майже не змінили ситуації. Для боротьби з безробіттям основними напрямками політики повинна бути оптимізація зайнятості, сприяння посиленню здатності працівників адаптуватися, забезпечення рівних умов на ринку праці. Не можна не погодитися з Майсюрою О. Н. [3, с. 173], яка стверджує, що в першу чергу потрібно прискорити і надати новий імпульс реформуванню професійної освіти в Україні, наблизити зміст навчального процесу до вимог роботодавця.

Саме на здійснення активної державної політики на ринку праці має бути спрямована діяльність законодавчої, виконавчої влади та місцевого самоврядування, яка стане важливою складовою подальшого розвитку відносин у сфері праці на основі реформування політики зайнятості населення і прискорить процес інтеграції України у світовий економічний простір.

Наук. керівн. Зайцева І. С.

Література: 1. Лукашевич М. П. Соціологія праці : підручник / М. П. Лукашевич. – К. : Либідь, 2004. 2. Офіційний сайт Державної служби зайнятості. – Режим доступу : <http://www.dcz.gov.ua>. 3. Майсюра О. Н. Зайнятість населення та вирішення кадрової проблеми в Україні / О. Н. Майсюра // Актуальні проблеми економіки 2010. – № 5(107). – С. 166. 4. Про зайнятість населення : Закон України від 05.07.2012 року № 5067-VI // ВВР. – 2012. – № 7. 5. Большая О. Влияние stanu науково-технологічного та інноваційного розвитку економіки регіонів на зайнятість населення України / О. Большая // Україна: Аспекти праці. – 2012. – № 4. – С. 11.

УДК 330.332

Соболева І. В.

Студент 4 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ

ПРОБЛЕМА ПОКРАЩЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ В УКРАЇНІ

Анотація. Висвітлено особливості інвестиційного клімату в Україні та проведено аналіз можливих шляхів покращення умов для іноземних інвесторів. Проаналізовано динаміку інвестиційних надходжень в українську економіку, розглянуто проблему відтоку капіталів з економіки України.

© Соболева І. В., 2013

Аннотация. Освещены особенности инвестиционного климата в Украине и проведен анализ возможных путей улучшения условий для иностранных инвесторов. Проанализирована динамика инвестиционных поступлений в украинскую экономику, рассмотрена проблема оттока капиталов из Украины.

Annotation. The article deals with the specific features of the investment climate in Ukraine and the analysis of possible ways to improve the conditions for foreign investors. The dynamics of the investment in Ukrainian economics has been analysed, and the problem of capital outflow from Ukraine has been studied.

Ключові слова: бізнес-клімат, інвестиції, інвестиційний клімат, державне регулювання, інвестиційна привабливість, іноземний капітал, інвестор.

Скорочення притоку іноземних інвестицій в Україну в 2012 році стало тривожним сигналом для економіки. Уряд України планує остаточно затвердити Державну програму активізації розвитку економіки на 2013 – 2014 рр., що передбачає покращення бізнес-клімату та залучення інвестицій в економіку країни. На сучасному етапі було виконано не всі програмні пункти. Активна державна політика щодо покращення умов для іноземних інвестицій наразі буде вагомим стимулом для вирішення проблем національної економіки в довгостроковому періоді.

Проблемою інвестиційної діяльності займалися багато українських та іноземних вчених. Зокрема було використано праці таких авторів, як: Косаковський К. В., Тимків О. В. [1; 2]. Інші автори, що займаються цією проблемою: Пересада А. А., Геєць В. М., Семиноженко В. П., Федулова Л. І., Громов О. В., Коюда В. О., Груба Г. І., Гаман М. В., Гриньова В. М., Пономаренко В. С., Судоргін М. Г.

Метою даної наукової роботи є проведення аналізу інвестиційних надходжень до української економіки, виявлення шляхів покращення ситуації, інвестиційної привабливості України та її інвестиційного клімату.

Згідно із Законом України "Про інвестиційну діяльність" від 18.09.1991 р. № 1560-XII (остання редакція від 06.12.2012 р.) інвестиціями є всі види майнових та інтелектуальних цінностей, які є вкладенням в об'єкти підприємницької діяльності, в результаті чого створюється прибуток (дохід) чи досягається соціальний ефект [3]. Інвестиції займають центральне місце в економічному процесі, вони сприяють розвитку національної економіки та покращенню її стану в міжнародних економічних відносинах. Для всебічного залучення іноземних інвестицій держава повинна створити сприятливий інвестиційний клімат.

Інвестиційний клімат – це сукупність об'єктивних та суб'єктивних умов, які сприяють (гальмують) процесу інвестування народного господарства та окремих підприємств, компаній, галузей [4].

За даними Держстату, у січні – вересні 2012 р. іноземні інвестори вклали в економіку України \$4,3 млрд прямих іноземних інвестицій, що на 8,9 % менше, ніж за аналогічний період 2011 р. (\$4,7 млрд). Протягом останніх років спостерігається тенденція до зменшення прямих іноземних інвестицій в Україні. Збільшення притоку іноземних інвестицій очікувалося в період Євро-2012, але цього через різні причини не сталося.

Основними інвесторами в економіку України залишаються Кіпр, Німеччина та РФ (таблиця) [5].

Таблиця

Структура накопичених (залучених) прямих іноземних інвестицій в Україну станом на 01.10.2012 р., %

Назва країни-інвестора	Об'єм прямих іноземних інвестицій у % до всього
Усього	\$ 52,7 млрд (100 %)
Кіпр	28,6
Німеччина	14,1
Голландія	9,6
Російська Федерація	7,0
Австрія	6,5
Англія	4,5
Віргінські острови	3,4
Франція	3,4
Швеція	3,0
Інші	19,9

Результати дослідження інвестиційної привабливості країни, проведені минулого року Європейською Бізнес Асоціацією (ЕВА), засвідчили, що Україна знаходиться зараз на останніх позиціях у міжнародних рейтингах. Експерти оцінили інвестиційний клімат держави на 2,19 балів із 5

максимальних. Причини такого становища України криються в посиленні тиску на бізнес, складне адміністрування податків, недосконалість законодавчої бази, що постійно змінюється, зростаючий корупції. Більшість опитаних у ході дослідження респондентів (73 %) не побачили позитивних зрушень в інвестиційному кліматі держави за останні 3 місяці 2012 року [1].

Наразі уряд готує пакет законопроектів, які будуть сприяти покращенню інвестклімату та спрощенню ведення бізнесу в Україні. Так, Мін'юст підготував законопроект, що передбачає виключення з Податкового кодексу положень, згідно з якими марки акцизного податку, торгові патенти, свідоцтва платника єдиного податку визнавалися документами суворого обліку. Таке нововведення дозволить зменшити вартість бланків необхідних документів та зменшити плату за надання послуг [6].

Згідно з думкою експертів, наміри влади підвищити мито для захисту внутрішнього ринку призведе до падіння інвестиційної привабливості України, підвищення ціни імпорту та ускладнення доступу українських товарів на зовнішні ринки, зумовлені "дзеркальними" протекціоністськими заходами інших держав [2].

Для покращення інвестиційного клімату та ситуації з іноземними інвесторами з боку держави можуть бути проведені такі заходи:

- 1) спростити та стабілізувати законодавство (ускладнити процедуру внесення змін до нього);
- 2) забезпечити рівність інвесторів (відсутність будь-яких привілеїв для різних рівнів та напрямів інвестування та різних інвесторів);
- 3) відмовитися від українських стандартів бухгалтерського обліку та аудиту і перейти до Єдиного європейського стандарту з 2015 р.;
- 4) ввести повноцінний обіг землі;
- 5) забезпечити стабільність політичної ситуації в країні;
- 6) забезпечити правові гарантії виконання договорів суб'єктами підприємницької діяльності.

Отже, усунення в максимально стислі строки негативних моментів ведення бізнесу в Україні може стимулювати надходження прямих іноземних інвестицій та покращити інвестиційний клімат держави.

Наук. керівн. Пономаренко О. О.

Література: 1. Європейська Бізнес Асоціація. – Режим доступу : <http://indices.eba.com.ua/ua/ii/>. 2. Тымкив О. В. Приполяр'є / О. В. Тымкив // Бизнес. – 2013. – № 6(1045). – С. 20–22. 3. Про інвестиційну діяльність : Закон України від 18.09.91 № 1560-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg>. 4. Економічна енциклопедія. – К. : Академія, 2000. – С. 656. 5. Дані державного агентства України зі статистики від 04.03.13 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>. 6. Дані міністерства юстиції України від 04.03.13 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.minjust.gov.ua/>.

УДК 330.131

Козерятська І. М.

Магістр 2 року навчання
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ

ІННОВАЦІЙНА БЕЗПЕКА ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Анотація. Досліджено наукові засади поняття інноваційної безпеки як невід'ємної складової економічної безпеки держави. Проведено аналіз сучасного стану інноваційних процесів та перспектив інноваційного розвитку держави.

Аннотация. Исследованы научные основы понятия инновационной безопасности как неотъемлемой составляющей экономической безопасности государства. Проведен анализ современного состояния инновационных процессов и перспективы инновационного развития государства.

Annotation. The scientific basis of innovative security concept as an inseparable part of the state economic security has been examined. The current state of innovative process and prospectives of state innovative development have been analysed.

© Козерятська І. М., 2013

Ключові слова: інновації, інноваційна безпека, економічна безпека, науково-технічний розвиток.

Стабільне економічне зростання у всіх галузях економіки будь-якої країни безпосередньо залежить від динаміки та рівня розвитку інноваційної сфери, наукомістких галузей та технологій. Забезпечення стрімкого та динамічного економічного розвитку потребує відповідного рівня технічного, технологічного, наукового забезпечення, необхідного для розробки та запровадження нових інноваційних проектів та відповідного захисту наукової, інноваційної, інтелектуальної та інформаційної власності.

Слід зауважити, що саме інноваційна безпека як важлива складова національної безпеки у вітчизняній економічній науці є малодослідженою. В Україні вже існують наукові дослідження, які формують теоретико-методологічне підґрунтя для розвитку подальших досліджень у сфері інноваційної безпеки. Однак подальшого розвитку потребують питання, пов'язані із обґрунтуванням місця і ролі інноваційної безпеки в системі національної безпеки, вивченням інноваційних факторів формування економічної безпеки держави в нових економічних умовах, удосконаленням наукової термінології тощо.

Над напрямом інноваційного розвитку державного регулювання інноваційної діяльності, основ та механізмів її функціонування, впливу інноваційної діяльності на рівень, темпи та механізм економічного зростання, рівень економічної безпеки в цілому працювала велика кількість видатних вітчизняних та закордонних вчених: І. Ансофф, І. Бінько, Гриньова В. М., Гітман Л. К., Данілішин Б. М., Дж. Джонк, Денисенко М. П., Еклунд М. Д., В. Зомбарт, Кириченко О. А., Ермошенко М. М., Крондратьєв М. Д., Кінах А. К., П. Портер, Томпсон А. А., Сухоруков А. І., Семиноженко В. П., Олейніков О. О., М. Фрідмен, Федоренко В. Г., Ф. Хайек, Й. Шумпетер.

Разом з тим, незважаючи на велику кількість досліджень та публікацій, питання інноваційної безпеки як складової економічної безпеки не мають достатнього глибокого дослідження та висвітлення, та є перспективним і актуальним напрямом для подальшої науково-дослідної діяльності.

Дослідження теоретичних засад формування та сутності інноваційної безпеки як складової економічної безпеки.

Питання інноваційного розвитку та інноваційної безпеки в останні роки набуло нового важливого значення, оскільки сьогодні в це поняття вкладається нова філософія розвитку економіки й економічної безпеки будь-якої країни. При цьому поняття інновації та інноваційні фактори в сучасних економічних умовах повинні розглядатися під новим кутом зору, як і будь-які процеси чи зміни, що приводять до активності та динаміки розвитку і несуть в собі суттєві як позитивні фактори розвитку, так і загрози та небезпеки. У сучасному розвитку науки інноваційна безпека та її забезпечення розглядається як невід'ємна частина системи економічної безпеки держави.

У науковій літературі інноваційну безпеку часто розглядають як одну зі складових економічної безпеки [1, с. 84]. Однак дослідження інноваційної безпеки у цьому напрямі здебільшого обмежується ідентифікацією та аналізом окремих її індикаторів у контексті оцінки економічної безпеки держави. Водночас концепція інноваційної безпеки все ще залишається нерозробленою.

Поняття інновації ввів ще у 30-ті роки ХХ століття один із фундаторів інноваційних теорій економічного розвитку Йозеф Шумпетер. Автор трактував інновацію як зміну з метою впровадження і використання нових видів товарів, нових виробничих і транспортних засобів, ринків і форм організації промисловості [2, с. 577].

Серед визначень інноваційної безпеки, які зустрічаються у наукових працях, заслуговує на увагу дефініція М. Палкіної та Д. Пшеніцина, відповідно до якої інноваційна безпека регіону – це "характеристика його інноваційної сфери, яка визначає одночасно рівень стійкості економіки регіону стосовно внутрішніх і зовнішніх загроз та його здатність до інноваційного розвитку" [3, с. 42].

На думку автора, інноваційна безпека не може розглядатися лише як одна зі складових економічної безпеки. Враховуючи інтегральність та полізмістовність поняття інноваційної безпеки та її тісні взаємозв'язки, крім економічної та соціальної, і з іншими складовими національної безпеки, насамперед з інформаційною, а також важливу роль інноваційної діяльності на сучасному етапі розвитку суспільства, автор вважає, що інноваційна безпека поряд із економічною, соціальною та інформаційною є центральними компонентами національної безпеки.

Виходячи з цього, автор пропонує визначати поняття інноваційної безпеки держави як її здатність зберігати, накопичувати та розвивати свій інноваційний потенціал, протистояти зовнішнім та внутрішнім загрозам у інноваційній сфері.

Ураховуючи специфіку національної економіки та світовий досвід, можна виділити низку складових інноваційної безпеки держави:

- 1) реструктуризація економіки, зростання частки п'ятого та шостого технологічних укладів (мікроелектроніка, гена інженерія, робототехніка, космічні технології та ін.);
- 2) введення інновацій у всі сфери життєдіяльності суспільства;
- 3) створення і підтримка національної інноваційної системи;
- 4) розвиток інноваційних технологій в освіті та науці, їх повноцінне фінансування і використання;
- 5) розширення присутності національних структур в інформаційних мережах;
- 6) забезпечення захисту прав інтелектуальної власності, зокрема у сфері розробки інновацій;
- 7) забезпечення оптимального балансу "обігу інновацій" – створення умов для роботи висококваліфікованих місцевих кадрів у національній економіці за умови можливості їх стажування у зарубіжних країнах, залучення іноземних фахівців до роботи в національних інституціях.

Інноваційна безпека, як і будь-яка інша складова національної безпеки характеризується певними загрозами, які відрізняються залежно від конкретної держави чи періоду її розвитку.

Зокрема, А. Сухоруков [4, с. 96] серед сучасних загроз інноваційній безпеці України цілком слушно виділяє такі: недостатній рівень фінансування науково-технічних робіт; слабкий розвиток інфраструктури трансферу технологій; зниження експорту і зростання імпорту наукоємних товарів; слабкий рівень інформатизації інноваційної сфери; недосконалу стимулюючу та податкову політику держави; повільний розвиток ефективних форм інноваційної діяльності.

Поряд із виділенням інноваційної безпеки як окремої складової національної безпеки, варто розглядати також інноваційні фактори національної безпеки загалом. Зокрема інноваційна складова є визначальною у таких компонентах економічної безпеки як енергетична, зовнішньоекономічна, транспортна, соціальна безпека тощо. Очевидно, що проблеми пошуку нових і використання нетрадиційних джерел енергії, зростання наукоємності експорту, розвитку наукомісткого транспортного машинобудування, трансформації трудової діяльності відповідно до нових економічних умов та захисту національної інтелектуальної власності загалом мають важливе стратегічне значення.

Водночас існують також тісні функціональні взаємозв'язки між інноваційною та інформаційною безпекою. Адже сучасна інноваційна діяльність неможлива без оперування інформацією та вищою формою її організації – знаннями, а інформаційна сфера організована і розвивається головним чином на основі технологічних інновацій [5, с. 183].

Інноваційна складова характерна також для всіх інших компонентів національної безпеки (геополітичної, військової, екологічної тощо). Якщо розглядати питання дещо ширше, то, слід зазначити, що інноваційні фактори у сучасний період суттєво впливають не лише на економічну безпеку, але й на саму можливість існування держави. Адже у процесі "обігу інновацій" створюється замкнене коло – для того, щоб мати можливість купувати інновації, держава повинна мати для цього фінансові можливості, для забезпечення яких необхідно знову ж таки активно розвивати найбільш динамічні і прибуткові в сучасних умовах наукомісткі інноваційні галузі економіки.

Інноваційна безпека, поряд із економічною та інформаційною, є важливим елементом національної безпеки держави. Особливого значення в сучасних умовах набувають також інноваційні фактори національної безпеки, тобто ті явища та процеси у інноваційній сфері як внутрішнього, так і глобального характеру, які мають суттєвий вплив на сучасний стан та перспективи розвитку системи національної економічної безпеки, і роль яких у розвитку України і багатьох держав постійно зростає. Все це приводить до того, що актуальною проблемою розвитку національної економіки є формування ефективної системи економічної безпеки держави, важливим фактором якої є активізація інноваційної діяльності.

Тобто можна наголосити на необхідності і доцільності дослідження умов, особливостей створення і подальшої підтримки функціонування системи економічної безпеки, яка б відповідала сучасним вимогам функціонування і розвитку держави та була б спроможна протистояти зовнішнім загрозам і викликам.

Наук. керівн. Клименко О. М.

Література: 1. Мартинюк В. П. Оцінка сильних та слабких сторін вітчизняної економіки на основі розрахунку інтегрального показника економічної безпеки держави / В. П. Мартинюк // Економіка природокористування і охорони довкілля. – 2010. – С. 80–91. 2. Миценко І. М. Інноваційна безпека України в процесі інтернаціоналізації знань / І. М. Миценко // Проблеми розвитку внешнеэкономических связей и привлечения иностранных инвестиций: региональный аспект : [сб. научн. трудов]. – Донецьк. – 2011. – Ч. 2. – С. 571–579. 3. Пабат О. В. Інноваційна та економічна безпека держави: суть та підходи до визначення понять / О. В. Пабат // Конкуренція : [вісник антимонопольного комітету України]. – 2010. – № 4(39) – С. 40–44. 4. Павленко І. А. Економіка та організація інноваційної діяльності: навч.-метод. посібн. для самост. вивч. дисц. / І. А. Павленко, Н. П. Гончарова, Г. О. Швиданенко. – К. : КНЕУ. – 2010. – 150 с. 5. Максимова Т. С. Формування інноваційної політики держави / Т. С. Максимова, О. В. Філімонова, К. В. Лиштван // Економічний вісник Донбасу. – 2011. – № 2. – С. 181–183.

УДК 005.954:331.31

Мисецкая С. А.

Студент 1 курса
факультета международных экономических отношений ХНЭУ

НАЕМНЫЙ ТРУД. РОЛЬ ЧЕЛОВЕКА НА ПРОИЗВОДСТВЕ

Аннотация. Освещены вопросы экономической нестабильности страны, которая ведет к увеличению доли бедных, проблемы наемного труда и его цены, значения и роли человека на предприятии. Приведены статистические данные сравнительного характера за конкретный период.

© Мисецкая С. А., 2013

Анотація. Висвітлено питання економічної нестабільності країни, яка веде до збільшення частки бідних, проблеми найманої робочої сили та її ціни, значення і ролі людини на підприємстві. Наведено статистичні дані порівняльного характеру за конкретний період.

Annotation. The issues of economic instability of the country causing the increase in the percent of the poor, the problems of hired labour and its price, the value and role of a person at an enterprise have been revealed. The article contains statistical data of comparative nature over a certain period.

Ключевые слова: экономика, наемный труд, заработная плата, производство, рынок труда, безработица.

Актуальность темы исследования определяется, в первую очередь, ее непосредственной связью с процессами, происходящими в обществе и экономике. В нашей стране отмечается экономический упадок, то есть кризис, который сопровождается ухудшением экономического положения всего населения, увеличением доли бедных, что приводит к усилению социальной напряженности в обществе.

Новый тип производства, характерный для постиндустриального общества, требует от работников не просто четкого выполнения своих функций в соответствии с регламентом, но и проявления активного, осмысленного участия в процессе производства.

Люди заинтересованы не только в росте зарплаты, но и в развитии производства, внедрении инноваций. Чтобы улучшить качество продукции и повысить конкурентоспособность Украины на мировом рынке, важна поддержка со стороны государства.

Труд только ради зарплаты порождает безразличие к делу, которым занимаются рабочие, а также низкую производительность труда. Наблюдается рост "пропасти" между социальными слоями населения, что в свою очередь приводит к нестабильной ситуации в государстве. Такие экономические проблемы характерны не только для нашей страны, поэтому многие ученые-экономисты, такие, как: Работи В. Д., Р. Барр, Волгин Н. А., Цехмистер П. Б. видят их решение по-разному.

Целью данной работы является раскрытие причин экономической нестабильности страны, выяснение проблем наемного труда и его цены, форм его оплаты, значения и роли человека на производстве.

Наемный труд – труд наемного работника, работающего по договору найма на предприятии, о субъекте которого не является данный работник.

Носителем трудовых отношений в обществе является работающая часть населения, которая представляет объект, для исследования такими дисциплинами, как: экономика и социология труда. Изучение ресурсов для трудовой деятельности имеет большое значение при оценке рынка труда и проведении государством соответствующей демографической политики с целью воздействия на процессы воспроизводства населения и его занятости.

В отечественной литературе по экономике и статистике труда широко распространен термин "трудовые ресурсы", который возник в первые годы Советской власти и использовался для нужд централизованного управления человеческими ресурсами страны. В условиях, когда наряду с правом на труд была законодательно закреплена обязанность каждого трудоспособного гражданина трудиться (или учиться с отрывом от производства), когда люди, длительное время не работающие без уважительных причин (таких, например, как инвалидность I и II групп) считались ведущими "паразитический образ жизни" и преследовались по закону, строгий статистический учет трудоспособного населения, то есть трудовых ресурсов (наряду с ресурсами природными и финансовыми) был основой планирования административно-командной экономики.

Понятие "трудовые ресурсы" можно встретить и в настоящее время, но требования рыночной экономики делают необходимым переход нашей статистики к принятию в международной практике иному учету рабочей силы, рекомендованному Международной организацией труда.

Под трудовыми ресурсами понимают часть населения, обладающую физическим развитием, умственными способностями и знаниями, необходимыми для осуществления полезной деятельности.

Поэтому в условиях рыночных отношений и свободного труда реальное значение для экономики имеет численность экономически активного населения – рабочей силы как фактора, образующего рынок труда. Рынок труда – это составная часть структуры рыночной экономики, который функционирует в ней наряду с другими рынками: сырья, материалов, товаров народного потребления и услуг, жилья, ценных бумаг и др. В самом общем виде под рынком труда понимают систему общественных отношений, связанных с наймом и предложением рабочей силы, или с ее куплей и продажей. Ценой рабочей силы является заработная плата. На рынке труда одна сторона (продавцы) представлена лицами, ищущими подходящую работу, другая (покупатели) – работодателями-предпринимателями или их представителями. Рынок труда реализуется через государственную, коммерческую службы занятости (биржи труда), а также непосредственно через кадровые службы предприятий и учреждений или напрямую между работником и работодателем. Результатом удовлетворения взаимного интереса работника и работодателя является договор найма, трудовой договор или контракт. Рынок труда находится в непрерывном движении. Происходящие на рынке труда процессы неразрывно связаны с демографической ситуацией в стране, динамикой различных половозрастных групп, уровнями рождаемости и смертности, количеством заключаемых браков и совершаемых разводов, составом семей, средним числом детей в семье и другими показателями [1].

В условиях рыночных отношений остро стоят социальные проблемы занятости населения и безработицы. Под занятостью населения понимают деятельность граждан, связанную с удовлетворением личных и общественных потребностей, не противоречащую законодательству и приносящую им, как правило, трудовой доход. Также стоит рассмотреть взгляды экономистов на оплату труда.

Современные экономисты рассматривают заработную плату как величину, формирующуюся на рынке труда. Но при этом в основу анализа положены различные категории. Например, Ракоти В. Д. утверждает, что оплата труда является результатом продажи наемным работником своей способности к труду и покупки ее работодателем на формирующемся рынке труда. Условия данной купли-продажи закреплены в трудовом договоре.

Волгин Н. А. предлагает рассматривать заработную плату как стоимость труда, стоимость рабочей силы, цену труда и цену рабочей силы. Как представляется, подобного рода "товарный подход" к заработной плате перифраз предыдущей точки зрения. Критика здесь также основывается на том, что рабочая сила и труд не являются товаром и не могут продаваться на рынке труда. Данное положение с предельной отчетливостью закреплено в подпункте "а" п. 1 Декларации о целях и задачах Международной Организации Труда, где провозглашено, что "труд не является товаром" [2, с. 13].

Заработную плату через издержки работодателя определяет Р. Барр. Он отмечает: "Как категория экономическая заработная плата для работодателя представляет собой издержки, составляющие одну из основных статей расхода в себестоимости производимых товаров и услуг".

Цехмистер П. Б. предлагает следующее определение понятия "заработная плата": "это вознаграждение за труд (оплата труда) рабочих и служащих, выплачиваемое в соответствии с принципом равной оплаты за труд равной ценности, за выполненный в течение установленного рабочего времени труд по заранее установленным правилам, которое не может быть ниже минимального размера оплаты труда, установленного законом, и должно выплачиваться в заранее установленные сроки" [3, с. 25, с. 57].

Ниже представлена диаграмма роста заработной платы в Украине в период с 1995 по 2011 год (в гривнах) [4] (рисунок).

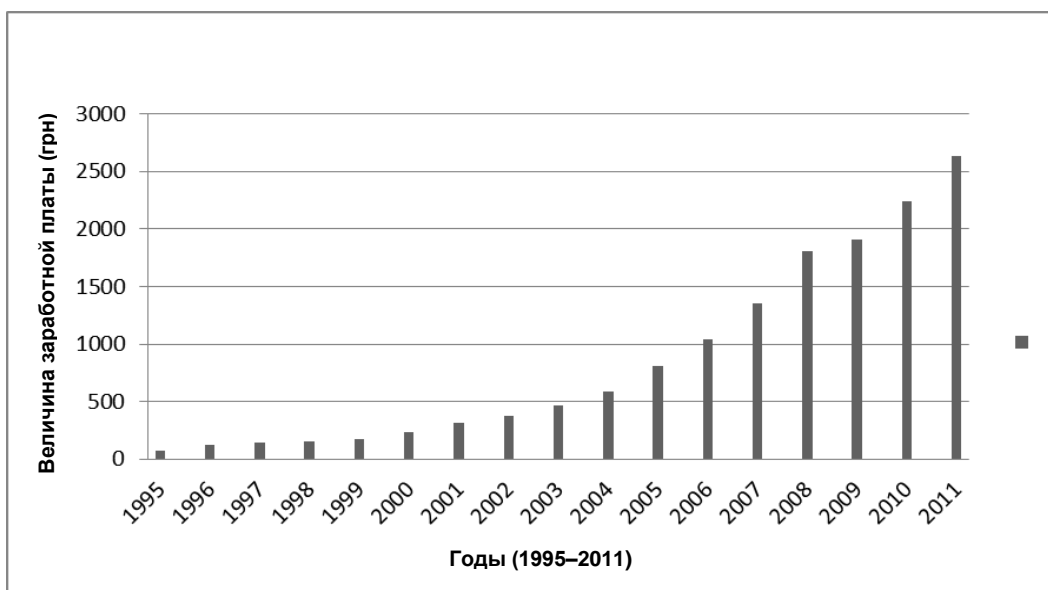

Рис. Рост заработной платы в Украине

Ясно виден рост заработной платы, но не учитывается так же рост цен на товары и услуги. Вместе с ростом зарплат, возрастает и прожиточный минимум, то есть ситуация остается прежней, нет улучшения как в экономике страны, так и условиях жизни людей.

Влиятельным фактором на производительность труда считается качество труда и условия труда.

Надо заметить, что удачное определение понятия "качество труда" предложил и Цехмистер П. Б. В его трактовке, "качество труда – это совокупность признаков, свойств, особенностей, отличающих труд одного работника от труда другого работника: квалификация, сложность, интенсивность труда и др."

Под условиями труда подразумевается совокупность факторов трудового процесса и производственной среды, в которой реализуется деятельность человека, влияющих на здоровье и трудоспособность [5].

Под факторами трудового процесса подразумеваются основные его характеристики: тяжесть труда и напряженность труда. Тяжесть труда – характеристика трудового процесса, отображающая преобладающую нагрузку на опорно-двигательный аппарат и функциональные системы организма (сердечно-сосудистую, дыхательную и прочие, обеспечивающие его деятельность).

Напряженность труда – характеристика трудового процесса, отображающая нагрузку преимущественно на центральную нервную систему, органы чувств, эмоциональную сферу работника.

Благодаря многим факторам, в том числе недостоинная оплата труда и условия труда приводят к безработице.

Безработица – это социально-экономическое явление, состоящее в том, что некоторая часть экономически активного населения страны какое-то время или постоянно не имеет работы и заработка.

В таблице представлены данные о экономически-активном, работающем и безработном населении (тыс. чел.) в период с 2000 года по 2011 год в Украине [6].

Таблица

Данные

Года	Экономически-активное население (тыс. чел.)	Работающее население (тыс. чел.)	Безработное население (тыс. чел.)
2000	22 830,8	20 175	2 655,8
2001	22 426,5	19 971,5	2 455
2002	22 231,9	20 091,2	2 140,7
2003	22 171,3	20 163,3	2 008
2004	22 202,4	20 295,7	1 906,7
2005	22 280,8	20 680	1 600,8
2006	22 245,4	20 730,4	1 515
2007	22 322,3	20 904,7	1 417,6
2008	22 397,4	20 972,3	1 425,1
2009	22 150,3	20 191,5	1 958,8
2010	22 051,6	20 266	1 785,6

Проанализировав сказанное, можно сделать вывод, что современное положение в сфере труда описывается как кризис наемного труда. Сущностной характеристикой наемного труда является отчуждение, проявляющееся в разных формах. Наемный труд – это труд по необходимости, основанный на обремененной мотивации. Вынужденный характер наемного труда имеет негативные последствия для самого работника, производства, работодателя.

Автор считает, что поставленная цель была достигнута, тема раскрыта полностью. Исходя из этого, автор предлагает такие варианты решения проблемы кризиса: уделять больше внимание социальным аспектам деятельности, одним из наиболее важных элементов повышения эффективности трудовой деятельности человека является совершенствование умений и навыков в результате трудового обучения. Большую роль играет правильное расположение и компоновка рабочего места, обеспечение свободы трудовых движений, использование оборудования, отвечающего требованиям эргономики и инженерной психологии, обеспечивают наиболее эффективный трудовой процесс, уменьшают утомляемость и предотвращают опасность возникновения профессиональных заболеваний.

А действенными факторами, способными стабилизировать положение на рынке труда являются: уровень заработной платы; профсоюзы; службы занятости населения. Уровень оплаты труда на большинстве предприятий не соответствует ни цене труда, ни стоимости воспроизводства рабочей силы. Снижение уровня заработной платы многие экономисты воспринимают как средство для повышения уровня занятости, ссылаясь на закон спроса и предложения. Но также считается, что повышение заработной платы ведет к росту спроса на товары и услуги, а, следовательно, к созданию новых рабочих мест и снижению безработицы.

Научн. рук. Зайцева И. С.

Литература: 1. Рабочая сила, рынок труда [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://esocio.narod.ru/Lesson06.htm>. 2. Экономика труда: рыночные и социальные аспекты : учебн.-метод. комплекс для подготовки магистров / под общ. ред. Н. А. Волгина. – М. : РАГС, 2010. – 367 с. 3. Цехмистер П. Б. Правовое регулирование заработной платы (некоторые проблемы истории, теории и практики) : дис. канд. юрид. наук / П. Б. Цехмистер. – Пермь, 2009. – 171 с. 4. Государственная служба статистики Украины [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.ukrstat.gov.ua/>. 5. Условия труда [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://kadrovik.ua/content/usloviya-truda-na-rabochikh-mestakh-i-ikh-attestatsiya>. 6. Безработица [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://seminarprof.ru/faktori-vliyayushchiye-na-urovnen-bezraboto>.

Студент 3 курса
факультета менеджмента и маркетинга ХНЭУ

ЗАРУБЕЖНЫЙ И ОТЕЧЕСТВЕННЫЙ ЛОГИСТИЧЕСКИЙ ОПЫТ ПО ОТРАСЛЯМ

Аннотация. Определены основные направления и условия развития логистической деятельности в Украине, России, Германии и США, факторы, которые исторически влияли на ее формирование. Проведен анализ логистического опыта в США, Германии, России и Украине.

Анотація. Визначено основні напрями та умови розвитку логістичної діяльності в Україні, Росії, Німеччині та США, фактори, які історично впливали на її формування. Проведено аналіз логістичного досвіду в США, Німеччині, Росії та Україні.

Annotation. The main directions and conditions of the development of logistic activity in Ukraine, Russia, Germany and the USA are defined. And the factors which historically influenced its formation are defined. The analysis of logistic experience in the USA, Germany, Russia and Ukraine has been carried out.

Ключевые слова: логистический опыт, развитие логистической деятельности, программное обеспечение логистики, анализ логистического опыта.

Мировой практикой доказано, что если при производстве и продаже товаров невозможно снизить затраты, то необходимо исследовать путь прохождения материального потока в виде сырья, полуфабрикатов, материально-технических ценностей, начиная от их поступления на производство, с целью его оптимизации. Одним из наиболее радикальных и действенных инструментов сокращения затрат по всей цепи движения материального потока является логистика.

Мощным толчком для развития логистики в конце XX века послужили такие факторы: международная экспансия промышленности; расширение международной торговли; международное разделение труда и кооперация; необходимость обеспечения конкурентных преимуществ на мировом рынке сбыта продукции; изменение философии рынка; возрастающий дефицит ресурсов [1].

Цель статьи – осуществление анализа зарубежного и украинского логистического опыта по отраслям.

Исследованием развития логистики занимались такие ученые: Аникин Б. А., Дыбская В. В., М. Кристофер, Бауэрсокс Д. Дж., Крикавский Е. В., Окландер М. А.

Стремительное развитие логистической деятельности в США и Германии пришлось на 1950 – 1960 гг. Уже в 1970-х гг. на рынках транспортных услуг этих стран стали появляться специализированные почтовые компании. В этот же период в России была разработана логистическая технология, которая в значительной степени повлияла на дальнейшее развитие логистики в странах Европы. В 1980-х гг. начинали свою деятельность компании, предоставляющие логистические услуги в США, что значительно повлияло на экономическое развитие и логистические процессы страны.

Развитие логистической деятельности в Украине пришлось лишь на 2000-е годы, когда на рынке появились компании, непосредственно предоставляющие логистические услуги. В дальнейшем спрос на услуги этих компаний продолжал расти [2].

Финансово-экономический кризис 2009 – 2010 гг. негативно сказался на деятельности логистических операторов на рынках России, Украины, Германии и США.

Устойчивость на рынке и значительный спрос на логистические услуги в США и Германии позволили логистической сфере быстро справиться с последствиями кризиса. В то же время рынок логистики Украины и России находится на этапе стабилизации.

Следует отметить интенсивное использование логистики в отрасли машиностроения в Украине, России и Германии, а в Украине и США также в обрабатывающей и добывающей отраслях. Широкое применение логистика нашла в энергетической и телекоммуникационной отраслях в России и Германии.

Сравнительный анализ логистического опыта по странам представлен в таблице.

Анализ логистического опыта по странам

Страна	История развития	Отрасли использования	Программное обеспечение (IT)	Стоимость внедрения на 1 раб. место [3]	Примеры использования [3]
1	2	3	4	5	6
Украина	<p>В 90-е гг. XX века логистическое обслуживание в Украине было примитивным. Отдельные услуги предлагали транспортные компании (автопарки) и таможенные брокеры.</p> <p>Начиная с 2000 г., появились национальные логистические компании, которые соответствовали высокому уровню оснащения и развития в своей отрасли. В свою очередь, на рынок Украины выходят европейские логистические компании</p> <p>Период с 2006 по 2008 г. был удачным для всех фирм, оказывающих логистические услуги. Спрос на логистические услуги растет в геометрической прогрессии. Финансовый кризис значительно повлиял на деятельность всех операторов рынка. Вслед за сокращением объемов поставок и закупок практически во всех сферах в первом квартале 2009 г. стало уменьшаться и количество операторов логистического рынка.</p> <p>Сегодня рынок логистики Украины находится на этапе стабилизации, и становится более цивилизованным, открытым и профессиональным</p>	<p>Машиностроение;</p> <p>обрабатывающая отрасль;</p> <p>добывающая отрасль</p>	<p>IT-предприятие</p> <p>Галактика</p> <p>IC: Предприятие 8.0.</p> <p>Управление производственным предприятием</p>	<p>Лицензия стоит \$500 – 1500.</p> <p>Лицензия стоит \$350 – 1200; стоимость внедрения 50 – 100 % от стоимости лицензии.</p> <p>Лицензия стоит \$150 – 600; стоимость внедрения \$200 – 1000</p>	<p>АО "УВК Украина" – комплексные логистические решения;</p> <p>Scansped-Украина – автомобильные перевозки.</p> <p>Производственная компания "Рапид" – предоставление транспортных услуг;</p> <p>"Українські логістичні системи" – перевозка грузов в пределах Украины;</p> <p>Компания "ТБН Логистик Украина" предоставляет полный комплекс транспортных и логистических услуг</p>
Россия	<p>Россия сделала значительный вклад в развитие логистики. На основе разработок российских ученых были построены модели перевозки войск, их обеспечения и снабжения.</p> <p>В конце 1970-х годов в Ленинграде была разработана логистическая технология, т. е. работа видов транспорта по методу транспортного узла, где осуществлялось их взаимодействие.</p> <p>В настоящее время она положена в основу развития единой Европейской транспортной системы стран ЕС. Следующая ступень развития логистики в России наметилась как следствие качественных перестроенных изменений в экономике, связанных с определенной организационной децентрализацией, коммерциализацией, производственной снабженческо-сбытовой деятельности</p>	<p>Машиностроение. Нефтегазовая отрасль.</p> <p>Металлургическая отрасль.</p> <p>Энергетическая отрасль.</p> <p>Фармацевтическая отрасль. Телекоммуникационная отрасль</p>	<p>Галактика</p> <p>Парус</p> <p>KIC AC+</p>	<p>Лицензия стоит \$350 – 1200; стоимость внедрения 50 – 100 % от стоимости лицензии.</p> <p>Лицензия стоит \$1000 – 2000; Стоимость внедрения 100 – 200 % от стоимости лицензии.</p> <p>Лицензия на один функциональный модуль стоит \$15 000 – 100 000; стоимость внедрения 100 – 200 % от стоимости лицензии</p>	<p>Транспортная группа FESCO, STS Logistics и ЗАО РЛС (Москва);</p> <p>ООО "СПСР-ЭКСПРЕСС", МАКСИЛОГ – система комплексной логистики,</p> <p>Международная логистическая компания ООО "Дайманта"</p>

1	2	3	4	5	6
США	<p>Пик развития мультимодальных перевозок пришелся на 1950-е годы, когда наряду с монополизацией транспорта, появились контролеры – синтез железнодорожного и автомобильного транспорта. С 1970-х гг. на рынке транспортных услуг Северной Америки начали свою деятельность специализированные почтовые компании, осуществлявшие доставку посылок и мелких грузов. После 1980 г. в сфере грузоперевозок Америки уже четко выделились три сегмента: перевозки с полной транзитной нормой, перевозки меньше транзитной нормы и специализированные перевозки.</p> <p>Первые специализированные компании, которые профессионально занимались оказанием логистических услуг в Америке, появились в 1980-х гг., затем объемы продаж логистических услуг неуклонно росли.</p> <p>На Североамериканском рынке логистических услуг все более распространенной становится деятельность 4PL-компаний, не обладающих материальными активами, но координирующих деятельность 3PL-компаний</p>	<p>Обрабатывающая промышленность от 24 до 32 %.</p> <p>Строительство, горнодобывающая и другие отрасли – от 17 до 26 %.</p> <p>Сфера услуг – 25 %</p>	<p>Arena Basic</p> <p>MBS, Axapta, Navision</p> <p>iScala</p> <p>Saan ERP</p> <p>Oracle Applications</p>	<p>\$2 495</p> <p>\$3 500</p> <p>\$2 000 – 5 000</p> <p>\$3 000</p> <p>\$5 000</p>	<p>B. Hunt и Schielder National – Yellow Freight, Consolidated Freightways, TNT Freightways – перевозки грузов; FedEx и UPS Overnight – авиаперевозки; Union Pacific, Canada North и Canada Pacific – железнодорожные перевозки</p>
Германия	<p>Результаты исследований подтверждают, что логистика в действительности является одной из основ экономики Германии. После стремительно развивающегося кризиса 2008 – 2010 гг. логистическая сфера смогла быстро справиться с последствиями глобального экономического кризиса и увеличилась в 2010 г. на 5 %.</p> <p>В большей степени логистический опыт используется в таких сферах деятельности, как металлургическая отрасль, энергетическая отрасль. Также следует отметить активное использование логистики в деятельности предприятий нефтегазового комплекса и телекоммуникационных предприятий</p>	<p>Предприятия нефтегазового комплекса. Металлургическая отрасль. Энергетическая отрасль. Телекоммуникационные предприятия</p>	<p>IFS Application</p> <p>SAP R/3</p>	<p>\$5 000</p> <p>Лицензия на 50 раб. мест. \$350 000</p>	<p>Deutsche Post (DHL), Deutsche Bahn, Stinnes, Schenker, Kuhne & Nagel, FIEGE и Rhenus; Geis, Grieshaber, Hegele, Huttemann, Mueller и Rudolph – логистические компании среднего уровня; Кооперативные сети-IDS; Cargo-Line</p>

В последние годы в странах с рыночной экономикой развитие логистики характеризуется передачей функций контроля над распределением готовой продукции от производственных фирм к специализированным фирмам, то есть внешним агентам. Эта тенденция проявилась сначала в Европе и позже в США. Ожидается, что данная тенденция приведет к значительному развитию и изменениям в организации работы по перемещению продукции [4].

Таким образом, практический опыт работы предприятий в Украине, России, Германии и США показал, что распределение уровней развития логистики по компаниям неодинаково. Восхождение от низшей стадии развития систем логистики к более высоким происходит как постепенно, так и – при возникновении благоприятных условий – скачкообразно. Дальнейшему исследованию подлежит изучение возможностей внедрения передового опыта зарубежных стран в деятельность отечественных предприятий.

Научн. рук. Руденко А. Р.

Литература: 1. Сумец А. М. Логистика: теория, ситуации, практические задания : учебн. пособ. / А. М. Сумец. – К. : Хай-Тек Пресс, 2008. – 320 с. 2. Колодзієва Т. О. Методичне забезпечення оцінки ефективності логістичної діяльності підприємств : монографія / Т. О. Колодзієва, Г. Р. Руденко. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2012. – 292 с. 3. <http://logisticstime.com/>. 4. Аникин Б. А. Логистика : учебн. пособ. / Б. А. Аникин. – М. : ИНФРА-М, 2011. – 326 с.

Студент 3 курса
факультета менеджмента и маркетинга ХНЭУ

СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ МИРОВОГО И УКРАИНСКОГО ОПЫТА ПО ВНЕДРЕНИЮ ЛОГИСТИКИ

Аннотация. Исследованы причины возникновения логистики и факторы ее развития. Установлены последствия внедрения логистики на мировом и отечественном уровнях. Проведен сравнительный анализ мирового и украинского опыта по внедрению логистики. Выявлены последствия внедрения логистики на зарубежных и отечественных предприятиях.

Анотація. Досліджено причини виникнення логістики та фактори її розвитку. Встановлено наслідки впровадження логістики на світовому та вітчизняному рівнях. Проведено порівняльний аналіз світового та українського досвіду щодо впровадження логістики. Виявлено наслідки впровадження логістики на закордонних та вітчизняних підприємствах.

Annotation. The reasons of the emergence of logistics and factors of its development are investigated. The consequences of introducing logistics at world and domestic levels are established. The comparative analysis of the world and Ukrainian experience on logistics introduction has been carried out. The consequences of introducing logistics at foreign and domestic enterprises are revealed.

Ключевые слова: логистика, логистические потоки, факторы развития логистики.

Актуальность применения логистики в деятельности отечественных промышленных предприятий объясняется множеством причин: развитием конкуренции, вызванным переходом от рынка продавца к рынку покупателя; энергетическим кризисом 70-х гг. XX в., необходимостью повышения экономичности перевозок, оптимизации материальных и сопутствующих им потоков.

Цель статьи – проанализировать мировой и украинский опыт внедрения логистики, выявить причины возникновения, факторы развития и последствия ее внедрения.

Вопросы, связанные с логистикой, в своих работах рассматривали такие ученые: Бауэрсокс Д. Дж., Клосс Д. Дж., Джонсон С. Д., Вуд Ф. Д., Вордлоу Л. Д., Мэрфи-мл. Р. П., Крикавский Е. В., Гаджинский А. М., Окландер М. А. и др. [1 – 5].

Мировой опыт показывает, что инвестиции вложенные в сферу распределения, стали влиять на положение поставщика на рынке сильнее, в логистически организованных цепях себестоимость товара, доставляемого конечному потребителю, оказалась ниже себестоимости того же товара, прошедшего по традиционному пути распределения, что подтверждает необходимость внедрения логистики в деятельность предприятий [1]. Появляющаяся разница обеспечивает участникам конкурентные преимущества, зависящие не от величины капитальных вложений, а от умения правильно организовать логистический процесс. Увеличение стоимости энергоносителей вынуждает предпринимателей постоянно искать методы повышения экономичности перевозок. Поэтому здесь необходимы согласованные действия всех участников совокупного логистического процесса [2].

Сравнительный анализ мирового и украинского опыта по внедрению логистики приведен в таблице.

С целью оптимизации материальных, финансовых и информационных потоков внедряются современные достижения науки и техники, совершенствуется программное обеспечение, осуществляется внедрение систем "IT+" и "Галактика", появляется возможность использовать оборудование, соответствующее конкретным условиям логистических процессов. Немалое значение для развития логистики имеет компьютеризация управления логистическими процессами. Необходимым условием для развития отечественной логистики является ликвидация монополистических тенденций и внедрение достижений науки и техники в сферы производства и обращения [3].

Анализ мирового и украинского опыта по внедрению логистики

Причины возникновения логистики	Факторы развития логистики	Последствия
Мировой опыт		
Глобализация мировой экономики	Использование производственных технологий "just-in-time"	Увеличение интеграционных объединений
Расширение сети снабжения	Необходимость экономичности перевозок	Возможность изготовления продукции под заказ
Расширение и усложнение каналов распределения товаров	Необходимость в эффективной организации распределения товаров за счет развития логистики	Значительное сокращение объема материально-производственных запасов
Развитие конкуренции	Необходимость совершенствования управления процессами товародвижения	Взаимодействие "бизнес-бизнес" или операции между компаниями
Энергетический кризис	Развитие электронных технологий	Рациональная организация транспортировок
Унификация правил и норм внешнеэкономической деятельности	Различия в национальных стандартах на продукцию, увеличивающийся объем документации по международным операциям с товарами и финансовым расчетам	Унифицированы тара, подвижной состав и технические параметры путей сообщения, внедрение новых технологий перевозок
Научно-технический прогресс в области средств связи и информатики	Создание гибких производственных структур, сделавших рентабельным производство продукции мелкими партиями	Повышение эффективности управления, создание информационных систем и служб
Украинский опыт		
Увеличение расходов на все виды перевозок быстрыми темпами	Необходимость организовать деятельность по снижению цен на услуги и поставку	Оптимизация систем обслуживания и производства
Изменение ориентации на логистическом рынке: от рынка услуг к рынку потребителя	Внедрение зарубежного опыта	Производится обработка больших массивов информации
Необходимость организовать деятельность по снижению цен	Создание дополнительных стратегических преимуществ	Обмен данными в реальном времени с минимальными затратами
Развитие компьютерных технологий	Увеличение оборота розничной торговли и конкретно-сетевой торговли	Интегрированность операций по снабжению, производству, сбыту, складированию, транспортировке и др.
Высокая динамичность рыночных процессов	Поведение потребителя непредсказуемо и изменчиво	Приводит к усложнению прогнозирования рынка
Рынок и распределение товаров	Внедрение логистики и предоставление услуг	Позволит на 25 % уменьшить временные затраты на производство и почти на 30 % снизить себестоимость
Повышение требований к качеству услуг и к надежности подрядчиков	Уровень квалификации менеджеров по логистике	Объединение экспедиторов и складских операторов

Таким образом, данное исследование показало, что логистика дает возможность как зарубежным, так и отечественным предприятиям максимизировать прибыль и минимизировать затраты, а также сделать предприятие более конкурентоспособным на рынке. С этой целью также необходимо оптимизировать технологию производства продукции, сокращать запасы, повышать

качество обслуживания покупателей за счет своевременного выполнения заказов, рационально использовать производственные мощности предприятий. Дальнейшему исследованию подлежит изучение использования логистики на малых и средних отечественных предприятиях.

Научн. рук. Руденко А. Р.

Литература: 1. Бауэрске Д. Дж. Логистика: интегрированная цепь поставок / Д. Дж. Бауэрске, Д. Дж. Клосс ; пер. с англ. – 2-е изд. – М. : ЗАО "Олимп-Бизнес", 2008. – 640 с. 2. Современная логистика / С. Д. Джонсон, Ф. Д. Вуд, Л. Д. Вордлоу и др. ; пер. с англ. – 7-е изд. – М. : Издательский дом "Вильямс", 2006. – 624 с. 3. Економіка логістичних систем : монографія / М. Васелевський, І. Білик, О. Дейнека та ін. ; за заг. ред. Є. Крикавського та І. Кубіва. – Львів : Національний Університет "Львівська політехніка", 2009. – 596 с. 4. Гаджинский А. М. Логистика : учебн. пособ. / А. М. Гаджинский. – 7-е изд., перераб. и доп. – М. : Издательско-торговая корпорация "Дашков и Ко", 2007. – 408 с. 5. Окландер М. А. Логістична система підприємства : монографія / М. А. Окландер. – Одеса : Астропринт, 2006. – 312 с.

Азарова Л. В.

УДК 331.56(477)"2010/2012"

Студент 1 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

АНАЛІЗ РІВНЯ БЕЗРОБІТТЯ В УКРАЇНІ В 2010 – 2012 РОКАХ

Анотація. Розглянуто особливості рівня безробіття в Україні в умовах післякризового періоду. Проаналізовано статистичні дані рівня безробіття, запропоновано шляхи вирішення проблеми безробіття та основні заходи щодо забезпечення повної зайнятості й відповідності пропозиції робочої сили потребам економіки.

Анотация. Рассмотрены особенности уровня безработицы в Украине в условиях посткризисного периода. Проанализированы статистические данные уровня безработицы, предложены пути решения проблемы безработицы и основные меры по обеспечению полной занятости и соответствия предложения рабочей силы потребностям экономики.

Annotation. The article describes the features of unemployment in Ukraine in the post-crisis period. The statistics of unemployment and the ways of solving the problems of unemployment and basic measures to ensure full compliance with employment and labor supply needs of the economy are analyzed.

Ключові слова: безробіття, рівень безробіття, економічно активне населення.

Досягнення високого рівня зайнятості – одна з основних цілей макроекономічної політики держави. При неповному використанні наявних ресурсів робочої сили, система працює не досягаючи границі своїх виробничих можливостей. З цього можна зробити висновок, що показник безробіття є одним із ключових показників для визначення загального стану економіки, для оцінки її ефективності. Україна стала однією з тих країн, які найбільше постраждали від фінансово-економічної кризи. Це сприяло загостренню низки проблем, зокрема вплинуло на зростання рівня безробіття. У зв'язку з цим, питання аналізу рівня безробіття регіонів України є актуальним. І на сьогодні ця проблема залишається невирішеною, тим паче в умовах вимушеної неповної зайнятості, заборгованості з виплат заробітної плати тощо. Все це призводить до зменшення конкурентоспроможності національної економіки.

Вагомий внесок у дослідження проблем безробіття належить роботам відомих економістів: А. Сміта, Д. Рікардо, А. Пігу, К. Марксу, О. Амоші, С. Бандуру, Д. Горбачу, Г. Леху, А. Позняку, Н. Науменку, О. Новіковій, В. Онікієнку, Н. Селюченко, В. Юрчишиній [1, с. 120].

Метою дослідження є здійснення аналізу основних тенденцій на вітчизняному ринку праці у кризовий та післякризовий період, виявлення загальних проблем і недоліків сучасних методів боротьби з безробіттям, запропонування більш продуктивного шляху розв'язання проблеми. З огляду на значне погіршення соціально-економічних показників, особливої актуальності в Україні набуває розробка нової концепції вирішення проблеми безробіття. На сьогодні найбільш гострою у цій сфері проблемою є формування цивілізованого ринку праці, заснованого на плюралізмі форм власності, свободі підприємницької діяльності, трудової активності й свободі праці. Основні проблеми рин-

ку праці у нашій державі пов'язані зі зростанням тривалості періоду безробіття, збільшенням кількості громадян, які шукають роботу, а також існуванням труднощів щодо працевлаштування соціально незахищених верств населення, які не здатні на рівних конкурувати на ринку праці, а тому потребують захисту з боку держави.

Забезпечення стійких темпів економічного зростання передбачає досягнення повної зайнятості населення. Зайнятість – це сукупність соціально-економічних відносин між людьми з приводу забезпечення працездатного населення робочими місцями; формування та розподіл трудових ресурсів з метою участі їх у суспільно корисній праці і забезпечення розширеного відтворення робочої сили. Безробіття – соціально-економічне явище, за якого частина осіб не має змоги реалізувати своє право на працю та отримання заробітної плати (винагороди) як джерела існування. Відповідно до Закону України "Про зайнятість", безробітною вважається особа віком від 15 до 70 років, яка через відсутність роботи не має заробітку або інших передбачених законодавством доходів як джерела існування, готова та здатна приступити до роботи [2]. В економічній теорії використовують два показники, які можуть показати об'єктивну картину економічної нестабільності на ринку праці. Це рівень безробіття і його середня тривалість. Рівень безробіття розраховується як відношення чисельності безробітних, які зареєстровані в державній службі зайнятості, до працездатного населення працездатного віку. Тривалість безробіття характеризує середній час перерви у праці. Безробіття – характерна риса ринкової економіки. Тому повна зайнятість – нонсенс, не сумісний з ідеєю розвинутого ринкового господарства. Але все ж безробіття повинно бути в певних рамках, у межах яких досягається режим ефективного зростання і стан економічної стабільності. Безробіття, яке відповідає цьому ідеальному рівню, отримало назву природного. У підручнику Макконела К. Р. і Брю С. Л. "Економікс" відмічається, що в 60-х роках ХХ ст. в США природним безробіттям вважалося 4 % від зайнятої робочої сили. Сьогодні його рівень зріс до 5 – 6 % [3, с. 480].

Ще з ХVІІІ століття вчені-економісти цікавилися питаннями попередження та подолання проблеми безробіття, намагалися виявити його основні причини. Маркс у свій час розглядав питання безробіття у "Капіталі". Він вважав, що економічний розвиток веде до відносного відставання попиту на працю від накоплення капіталу, і в цьому є причина безробіття. Проте він допускав й інші її причини. Наприклад, циклічність розвитку ринкового господарства, що робить безробіття постійним супутником розвинутого ринкового господарства. Кейнс представив логічну модель механізму, яка розкривала економічну нестабільність та її інтегральну складову – безробіття. Він помітив, що зі зростанням національного багатства у більшості населення споживається не весь дохід, тобто певна його частина перетворюється у збереження. При спаді стимулів до інвестування виробництво не зростає, що призводить до безробіття.

Головними причинами високого рівня безробіття є: спад економіки і відповідно скорочення сукупного попиту на робочу силу, структурні зрушення (міжгалузеві, внутрішньогалузеві, регіональні); рух робочої сили (професійний, соціальний, регіональний). Згідно зі статистичними даними, в Україні кількість безробітних населення у віці від 15 до 70 років у середньому за 1 півріччя 2012 року порівняно з 2011 роком, зменшилася на 32,7 тис. осіб і становила 1,7 млн осіб. Рівень безробіття населення (за методологією Міжнародної Організації праці – МОП), знизився з 7,9 до 7,8 % [4]. Якщо поглянути на динаміку рівня безробіття, що зображена на рис. 1, то можна побачити, що, починаючи з 2006 року, рівень безробіття поступово знижувався і 2008 року становив 6,4 %, тобто 1 425,1 тис. осіб. 2009 року відбувся стрімкий стрибок безробіття до 8,8 %, що становить 1 958,8 тис. осіб. І з 2009 по 2012 роки знову можна спостерігати поступову тенденцію до зменшення безробіття. Це свідчить про те, що у 2006 – 2008 роках проводилась ефективна економічна політика, всі здобуття якої перекреслила фінансово-економічна криза 2008 – 2009 років.

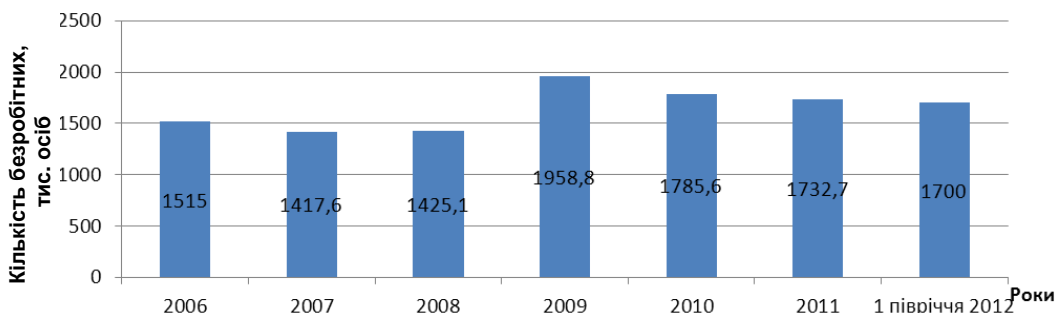

Рис. 1. Рівень безробіття (за методологією МОП) у 2006 – 2012 роках

Вона внесла зміни до всіх без винятку сфер життя, але особливо криза торкнулася ринку праці. Підприємства насамперед позбавилися від непрофільних співробітників, від допоміжного персоналу, без яких можна вести діяльність в умовах кризи. При скороченні бюджетів на персонал і в умовах зниження обсягів діяльності роботу, яку раніше виконували 10 – 12 осіб, у період кризи проводили 5 – 6 співробітників. При цьому на більшості підприємств підвищення обсягів навантаження не призвело до відповідного зростання заробітної плати, а на деяких навіть було її зниження. Таким чином, основні зміни на ринку праці під впливом кризового стану у фінансовому секторі пов'язані зі зниженням доходів найнятих робітників у 2 – 3 рази, відміною корпоративних

соціальних програм (медичні страховки, абонементи, оплата курсів і тощо), поверненням до тіньової оплати праці, переведенням співробітників у приватні підприємці й укладання з ними договорів підряду для зниження відрахувань з фонду оплати праці. Також найняті робітники стали менш пристосовуваними до зміни місця роботи і відбулась оптимізація штатів і перерозподіл посадових обов'язків на внутрішньофірмовому ринку праці [5].

При цьому, автор вважає, що існує багато проблем щодо статистики безробіття в Україні, які не дозволяють об'єктивно оцінювати реалії безробіття в Україні. До них слід віднести, по-перше, неможливість урахування осіб, які втратили "надію на роботу" в Україні, які не стоять на обліку в службі зайнятості. По-друге, статистика не враховує часткову зайнятість. Ті, хто примусово знаходяться у відпустках з ініціативи адміністрації, вважаються зайнятими. Також наявне надання недостовірної інформації з боку безробітних.

При цьому статистика не враховує, що саме через відсутність роботи 7 мільйонів наших співвітчизників вийшли за кордон на заробітки. Не включаються до складу безробітних ні 2 мільйони селян, які живуть лише із присадибного господарства, ні ті, котрі працюють на "чверть ставки", ні ті, що мають тимчасові підробітки. Значна частина населення зараз перебуває в умовах вимушеної неповної зайнятості. Лише чисельність працюючих у режимі неповного робочого тижня (дня) перевищує 2 млн осіб [6, с. 111].

Скорочення рівня безробіття спостерігається в усіх регіонах. За рівнем безробіття на 1 півріччя 2012 року лідирують Рівненська (10,1 %), Тернопільська (10,1 %), Чернігівська (10,1 %), Житомирська (9,7 %), Черкаська (9,4 %) та Кіровоградська (9,1 %) області. Рівень безробіття цих областей відображено на рис. 2.

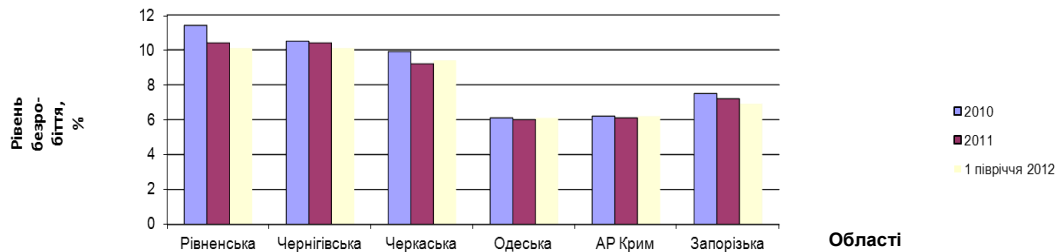

Рис. 2. Динаміка коливань рівня безробіття деяких областей у 2010 – 2012 роках

Найнижчий рівень безробіття спостерігається у Одеській (6,1 %), АР Крим (6,2 %), Луганській (6,6 %), Дніпропетровській (6,8 %), Запорізькій (6,9 %) та Київській (6,9 %) областях. Отож можна спостерігати, що здебільшого низький рівень безробіття тяжіє до великих міст таких, як: Київ, Одеса або Донецьк, східних та південних регіонів із відносно диверсифікованою економікою та гарними можливостями для підприємництва та економічного розвитку. На відміну від них, сільські та моноструктурні регіони з нерозвинутою інфраструктурою та малим потенціалом для швидкої реструктуризації, що зосереджені в західній та північній частині країни, найбільше потерпають від безробіття. Оскільки безробіття є неприйнятною альтернативою зайнятості, кожна держава розробляє заходи боротьби з ним. Це передбачається і міжнародними трудовими нормами. Існує два принципово різних підходи до скорочення безробіття або упередження його розвитку – американський ("жорсткий") і шведський ("протекціоністський").

Американський підхід відображає сутність ліберального ринку праці. Він будується на субсидіарному ставленні до людини, тобто спрямований зберігати намагання людини на самовідповідальності і самореалізацію з мінімальною відповідальністю суспільства за особу. Тому допомога по безробіттю при "жорсткому" підході сплачується не більше півроку, що спонукає особу шукати роботу. Ті, хто не знаходять роботи за цей період, переходять до групи бідних громадян, які проживають на державну допомогу [7, с. 312].

Шведський підхід до державного регулювання зайнятості віддає перевагу активним заходам. Безробітних перенавчають новим професіям, створюють нові робочі місця, підтримують самозайнятість, мале підприємництво, здійснюють інші заходи щодо розширення сфери докладання праці. Такий підхід називається "протекціоністським" і є основою соціал-демократичного ринку праці. Саме він найбільш прийнятний для України.

Система заходів щодо регулювання безробіття в Україні включає: розвиток розгалуженої системи державної служби зайнятості, професійної орієнтації, підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації кадрів; надання підприємцям субсидій, премій та податкових пільг для найму додаткової робочої сили або переведення частини працівників на скорочений робочий день; державну підтримку нетрадиційним сферам зайнятості; стимулювання підприємців до навчання, перекваліфікації й подальшого працевлаштування додаткової робочої сили; залучення приватного (як вітчизняного, так й іноземного) капіталу в райони зі стійким рівнем безробіття; регулювання можливості працевлаштування за кордоном, приєднання України до міжнародного ринку праці; збільшення кількості стажистів у системі професійної освіти; заходи щодо квотування робочих місць для представників найуразливіших груп на ринку праці, безвідсоткові кредити, що надаються безробітним, які започатковують власний бізнес; організацію регіональними або місцевими органами влади у кооперації з окремими підприємствами або закладами соціальних (громадських) робіт тощо [7, с. 350].

Аналіз ситуації на вітчизняному ринку праці свідчить про те, що кризові тенденції ще не подолано. Незважаючи на те, що рівень зайнятості підвищується, все ж зберігаються деякі негативні тенденції. Нераціональна структура зайнятості, недостатньо високий її рівень, зменшення рівня зайнятості серед молоді до 30 років, також зменшується рівень зайнятості у деяких сферах виробництва, як: будівництво, промисловість та ін. Вирішення цих проблем потребує активної та збалансованої політики зайнятості, спрямованої як на підвищення її рівня, так і відповідності структури попиту та пропозиції робочої сили, підвищення її мобільності.

Наук. керівн. Зайцева І. С.

Література: 1. Кочума І. Ю. Стан зайнятості та безробіття в Україні на сучасному етапі / І. Ю. Кочума // Фінансовий простір. – 2011. – № 3. 2. Офіційний сайт законодавства України. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5067-17>. 3. Экономическая теория (политэкономия) : учебник / под общ. ред. акад. В. И. Видяпина, акад. Г. П. Журавлевой. – 4-е изд. – М. : ИНФРА-М, 2012. – 640 с. 4. Офіційний сайт державної служби зайнятості. – Режим доступу : <http://www.dcz.gov.ua/control/uk>. 5. WEB-ресурс науково-практичних конференцій. – Режим доступу : http://www.confcontact.com/20110629/10_fedotova.php. 6. Гальків Л. І. Втрати людського капіталу України: чинник безробіття / Л. І. Гальків // Економіка і регіони. – № 2. 7. Кулішов В. В. Мікро-макро економіка : підручник / В. В. Кулішов. – Львів : Магнолія 2006, 2008. – 488 с.

УДК 339.72:316.323

В'юнник Ю. В.

Студент 4 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ

РОЗВИТОК СВІТОВОЇ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Анотація. Висвітлено основні проблеми та тенденції розвитку світової фінансової системи в умовах глобалізації, досліджено сучасний стан міжнародної фінансової системи, а також наведено інформацію щодо впливу фінансової глобалізації на розвиток світової економіки.

Аннотация. Освещены основные проблемы и тенденции развития мировой финансовой системы в условиях глобализации, исследовано современное состояние международной финансовой системы, а также приведена информация о влиянии финансовой глобализации на развитие мировой экономики.

Annotation. The main problems and trends of the global financial system in the face of globalization and the current state of the international financial system have been studied, and information on the impact of financial globalization on the world economy has been given.

Ключові слова: глобалізація, світова фінансова система, фінансова система, інтеграція.

Міжнародні фінансові відносини є складовою частиною і однією з найбільш складних сфер світового господарства. У них зосереджені проблеми національної і світової економіки, розвиток яких історично йде паралельно і має тісний взаємозв'язок. Міжнародні зв'язки не можна уявити без налагодженої системи фінансових відносин. Дослідження особливостей розвитку світової фінансової системи є важливим науковим завданням стосовно визначення обсягів і напрямів руху фінансових потоків, що обслуговують міжнародні торгові та валютно-фінансові відносини світового господарства, та факторів, що визначають трансформації міжнародної фінансової системи.

Питанням функціонування фінансових систем і проблемами фінансової глобалізації займаються такі вчені: І. Валлерстайн, Дж. Вільямсон, Р. Дорнбуш, П. Кругман, Х. Кьоллер, Р. МакКіннон, Р. Манделл, Д. Медоуз, А. Мецлер, Дж. Стігліц, Я. Тінберген, Дж. Тобін, Дж. М. Флемінг.

Метою дослідження є сучасні тенденції розвитку фінансової системи, її недоліки та окреслення шляхів збалансованості.

Завданнями дослідження є визначення сутності та особливостей процесу трансформації світової фінансової системи та впливу на цей процес фінансової глобалізації.

© В'юнник Ю. В., 2013

Світова фінансова система – це сукупність окремих найбільш інтегрованих сфер і ланок національних фінансових систем, функціональних форм організації валютних відносин та світових фінансових організацій, що забезпечує наднаціональне регулювання з метою підвищення стійкості світових фінансових ринків, ринків національних валют на основі принципів і механізмів ринкового і позаринкового розподілу й перерозподілу світових фінансових ресурсів і капіталу [1].

Регулювання міжнародної фінансової системи здійснюється створеними на основі міждержавних угод міжнародними валютно-кредитними та фінансовими організаціями – Міжнародний валютний фонд, Банк міжнародних розрахунків, Світовий банк, Міжнародна асоціація розвитку, Міжнародна агенція з інвестиційних гарантій, Організація економічного співробітництва та розвитку, регіональні банки реконструкції та розвитку, валютно-кредитні й фінансові організації.

Міжнародна фінансова система є провідником фінансових ресурсів у транзакціях між країнами світу, що відбуваються у формі грошових потоків, а також акумулює та перерозподіляє міжнародні фінансові ресурси, що є грошовими та капітальними активами як наслідок світової торгівлі й інших видів перерозподілу коштів у міжнародних економічних відносинах. Та частина коштів, що обслуговує міжнародний обмін товарів та послуг, виконує функції засобів платежу і засобів обігу, інша частина коштів є фінансовим капіталом, що дає змогу власникам отримувати додаткову вартість.

Глобалізація фінансової системи охоплює інтернаціоналізацію трьох складових: внутрішніх валют; банківської справи; ринку капіталу [2].

Аналітики фінансових ринків зазначають, що в основі глобалізації фінансової системи лежить взаємодія таких явищ:

- технічний прогрес, що дозволяє здійснювати міжнародні фінансові угоди в режимі реально-го часу й значно скоротити витрати на транспорт і комунікацію;
- зростаюча конкуренція: з одного боку, між кредитними й фінансовими установами на фінансових ринках, а з іншого, – між самими фінансовими ринками внаслідок значного розвитку інформаційних технологій і телекомунікацій;
- реструктуризація кредитних і фінансових установ шляхом їхнього злиття й поглинання як наслідок зростаючої конкуренції між ними;
- широка інтернаціоналізація бізнесу через посилення транснаціонального характеру діяльності корпорацій;
- консолідація регіональних інтеграційних об'єднань (у Європі – Економічний і валютний союз);
- послаблення твердого контролю щодо здійснення міжнародних угод, пов'язаних з рухом капіталу фондових бірж;
- макроекономічна стабілізація й реформи в ряді країн, що розвиваються і країн з перехідною економікою, які створили сприятливий клімат для іноземних інвесторів;
- широке використання "принципу важеля" (значне позичання коштів для своїх інвестицій) і розвиток процесів сек'юритизації активів у промислово розвинених країнах [3].

Фінансова глобалізація, з одного боку, дає змогу країнам отримати більше потрібних їм ресурсів грошей та капіталу, а корпораціям – здобути додаткові прибутки від ефективного інвестування вільних ресурсів. З іншого боку, вона приховує потенційну небезпеку збільшення глобальної фінансової нестабільності, а, отже, значних втрат для всіх суб'єктів, що оперують у глобальному фінансовому середовищі.

До чинників фінансової глобалізації відносяться:

- інтернаціоналізація господарського життя, інтенсифікація економічних зв'язків між країнами, національними компаніями та активізація міжнародного виробництва ТНК;
- взаємопроникнення національних ринків позичкових капіталів;
- зростання обсягу міжнародних банківських операцій, створення всесвітньої мережі філій транснаціональних банків;
- комп'ютеризація фінансової сфери, динамічний прогрес у телекомунікаційних мережах, що призвело до зниження вартості виконання міжнародних трансакцій;
- лібералізація міжнародних валютно-кредитних відносин та фінансових ринків;
- фінансова конкуренція між країнами;
- дерегулювання ринків капіталу;
- посилена інтеграція національних ринків грошей та капіталу, зменшення бар'єрів між внутрішніми та міжнародними фінансовими ринками [4].

Однак слід зазначити і негативний вплив фінансової глобалізації на міжнародну фінансову систему, який проявляється у руйнації ізольованості національних ринків і породженні складних взаємозв'язків різних сегментів єдиної світової фінансової системи; ослабленні і без того слабких валют нерозвинутих країн; у посиленні розриву розвитку між країнами, соціальної диференціації населення за регіонами. Крім того, фінансова глобалізація стимулює функціонування фіктивного капіталу, заохочує спекулятивні операції на міжнародних фондових ринках і посилює диспропорції світової фінансової системи.

З метою визначення подальших шляхів розвитку світової фінансової системи на даному етапі розвитку світової економіки, необхідно виявлення й дослідження її структурних проблем.

Структурними проблемами світової фінансової системи є:

- дерегулювання ринку капіталу призводить до труднощів пристосування до нових, виключно жорстких економічних умов;
- наявність розриву між здібностями праці і капіталу;

- діяльність ТНК призводить до уповільнення темпів зростання безробіття в материнській країні. Для приймаючої країни загроза полягає в тому, що держава втрачає контроль над природними та іншими національними ресурсами. Між ТНК і національними державами виникають суперечності також через прагнень ТНК ухилятися від оподаткування;

- збільшується залежність урядів від світового фінансового ринку, оскільки глобалізація світової економіки робить неможливим проведення закритої національної політики в жодній країні світу;

- криза боргів країн, що розвиваються призводить до диспропорцій у перерозподіл ресурсів;
- фондовий ринок переоцінений;
- валютні спекулянти, розпоряджаючись масштабними фінансовими фондами, опиняються в ситуації, що дозволяє їм впливати на курси валют інших країн через вкладення і вилучення капіталів, що призводить до залежності держав від валютного ринку.

Сильна валюта виграє від лібералізації: з'являються нові сфери її використання, стає можливим наявність негативного платіжного балансу. Слабка валюта програє: курс стає залежним від надходження в країну іноземної валюти, вступає в нерівну боротьбу з нею не тільки у сфері зовнішньоекономічної діяльності, але й у сфері внутрішніх розрахунків, що призводить до негативних наслідків доларизації економіки. Такий стан справ призводить до посилення "валютного націоналізму". Прикладом є експорт інфляції з розвинених країн, до країн що розвиваються.

Це дає підставу виділити такі тенденції розвитку світової фінансової системи в умовах глобалізації:

- посилення інтеграційних процесів. З метою скасування привілейованого становища долара в якості інструменту міжнародної ліквідності, країни об'єднуються в інтеграційні угруповання;

- нова світова інфраструктура. Оскільки ТНК управляють товарними, виробничими, інформаційними потоками, то в майбутньому це дозволить знизити значущість фінансових потоків;

- заміна міжнародного розрахункового механізму. Механізм, що спирається на національну валюту однієї країни – США, перестав відповідати потребам сучасного світового господарства.

На національному рівні в умовах глобалізації країнам необхідний захист однорідності економічного простору і зміцнення національної валюти.

Структура світової фінансової системи далека від досконалості і необхідні відповідні її коригування, визначення перспектив подальшого розвитку світової фінансової системи виходить з її структурних проблем. Виділені тенденції спрямовані на коригування перерахованих структурних проблем і можуть бути покладені в основу прийняття рішень суб'єктами світової фінансової системи.

Зростаючий рівень глобалізації виробничих процесів і фінансової сфери радикально змінює масштаб і структуру міжнародних товарних і фінансових потоків. Глобалізація зробила вплив не тільки на надання зарубіжних фінансових ресурсів країнам, що розвиваються, але і на їх потребу в цих ресурсах. Позиції країн, що розвиваються у світовій торговельній системі, а також швидкість і структура зростання світової економіки дійсно впливають на їх потреби у зовнішніх ресурсах, оскільки вони стоять у ряді важливих факторів, що визначають обсяг валютних доходів і витрат. Тому асиметрії та дисбаланси в торгових відносинах можуть призвести до невідповідності між потребою в закордонних фінансових ресурсах та їх наявністю.

Подібним же чином інвестиційні рішення транснаціональних фінансових та інших корпорацій мають вплив на дефіцит фінансових коштів і проблеми зовнішньоторговельного балансу країн, що розвиваються. Тому при розгляді проблем фінансування країн, що розвиваються слід особливо враховувати взаємну залежність міжнародної торгівлі, інвестицій і фінансів.

Глобальна фінансова стабільність має значення і для тих країн, які залишаються в стороні від приватних ринків капіталу. Їм доводиться нести подвійний тягар: у них дуже обмежений доступ на міжнародні фінансові ринки, і в той же час вони терплять збитки від фінансових криз, що виникають в інших частинах системи.

Вирішення проблем для країн що розвиваються передбачає трансформацію структури і засад функціонування як фінансової системи в цілому так і структурне реформування окремих складових державних фінансів та сегментів фінансового ринку, зміцнення фінансового потенціалу підприємницьких структур та фінансових інституцій. Фінансова реструктуризація має базуватися на зміні пропорцій ВВП.

Бажано оптимізувати співвідношення між внутрішнім та зовнішнім боргом у бік збільшення частки внутрішніх запозичень. Така тенденція визначається питанням внутрішньої безпеки, зниження ефективності фінансово-кредитної підтримки та жорстким наказовим характером рекомендацій міжнародних фінансових організацій.

Оскільки приплив капіталу з-за кордону є сильним стимулом для економічного зростання, а його відтік – основною перешкодою зростання, то необхідно приділити велику увагу нерівномірному розподілу інвестицій по різних країнах, а також їх коливань.

Для так званих зростаючих ринків стійкість припливу капіталу має набагато більше значення, ніж для країн, що одержують мало або зовсім не одержують коштів з приватних зарубіжних джерел. Для зростаючих ринків важливо, щоб вільний приплив капіталу супроводжувався глобальною фінансовою стабільністю, яка є суттєвою передумовою стабільного зростання світових ринків та їх експорту. Ще більше значення має, стійкість припливу капіталу в ці країни, включаючи надійне фінансування торгівлі в періоди нестабільності.

Для зростаючих ринків важливим є також те, щоб великий приплив і, навпаки, швидкий відтік капіталу не викликав нестабільності валютних курсів, коливань цін на внутрішньому ринку і ко-

лапсу фінансової системи. Тому управління курсами валют неодмінно має супроводжуватися регулюванням фінансових потоків і контролем над ними.

Вирішення проблеми регулювання фінансових потоків можна вирішити шляхом вкладення інвестицій в нові технології, нові виробництва, нові робочі місця. І головне, щоб ці капітали створювали додану вартість, нові технології, щоб зростав ВВП, підвищувався добробут людей, країна отримувала нові економічні кондиції. Тому проблема полягає не в тому, чи потрібен транснаціональний капітал, чи ні, а в тому, в якій формі і з якими цілями і наслідками він прийде на ту чи іншу територію.

Ураховуючи важливу роль державної допомоги країнам, що розвиваються, необхідно переломити тенденцію до її скорочення і, навпаки, істотно збільшити її частку. При цьому слід забезпечити кращий розподіл цих коштів і підвищити їх ефективність.

Переваги державної допомоги країнам, що розвиваються можуть бути зведені нанівець витратами, пов'язаними з умовами і процедурами, якими донори обставляють надання допомоги, включаючи прив'язку до номенклатури товарів, на які видаються ввізні ліцензії.

Державне фінансування могло б відіграти роль каталізатора при мобілізації приватного капіталу для бідних країн. Навіть якщо більшість країн-донорів не готові до того, щоб виконати вкладені в їх бюджетах цифри з надання допомоги країнам, що розвиваються, вони могли б взяти на себе зобов'язання по інновативних заходах, спрямованих на стимулювання приватного сектору, який заповнив би прогалини у фінансуванні – наприклад, через кооперацію держави та приватного сектору, створення спільних підприємств, податкові пільги, гарантії тощо. Ця мета може бути досягнута завдяки поєднанню державних і залучених за допомогою держави приватних інвестицій.

Наук. керівн. Філатов В. М.

Література: 1. Мамотенко Д. Ю. Глобалізація міжнародних фінансових ринків / Д. Ю. Мамонтенко // Гуманітарний вісник ЗДІА. – 2009. – № 39. – С. 229–237. 2. Дахно І. І Міжнародна економіка: навч. посібн. / І. І. Дахно, Ю. А. Бовтрук. – К.: МАУП, 2002. – С. 15 – 16. 3. Лещук В. П. Фінансова глобалізація в умовах глобалізації світової економіки / В. П. Лещук // Науковий вісник НЛТУ України. – 2010. – С. 218–223. 4. Вірченко В. В. Трансформація фінансової систем в умовах глобалізації / В. В. Вірченко, В. О. Вірченко // Вісник Академії праці і соціальних відносин Федерації профспілок України. – 2010. – № 1. – С. 49–55.

Зеленєва Є. О.

УДК 331.56-053.81(477)

Студент 1 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ПРОБЛЕМИ БЕЗРОБІТТЯ СЕРЕД МОЛОДІ В УКРАЇНІ

Анотація. Розглянуто актуальні проблеми безробіття серед молоді, досліджено причини його виникнення. Проаналізовано позитивний та негативний вплив явища безробіття на економіку України. Розроблено найбільш оптимальні заходи щодо вирішення поставленого питання.

Аннотация. Рассмотрены актуальные проблемы безработицы среди молодежи, исследованы причины ее возникновения. Проанализировано положительное и отрицательное влияние безработицы на экономику Украины. Разработаны наиболее оптимальные меры по решению поставленного вопроса.

Annotation. The paper discusses the current problems of youth unemployment, investigated its causes have been studied. Positive and negative impact of the unemployment phenomenon on the economy of Ukraine have been analyzed. The most appropriate measures on solving the given problem were developed.

Ключові слова: молодь, ринок праці, проблеми працевлаштування.

Актуальність статті полягає в тому, що проблема безробіття молоді є першочерговою серед економічних та соціальних проблем XXI століття.

Праця є одним із основних джерел багатства, фактором зростання виробництва. Тому суспільство на всіх етапах розвитку цікавило питання про ефективність використання робочої сили, оскільки доведено, що зростання безробіття на 1 % скорочує ВВП на 2 – 3 %. На жаль, дане явище не оминуло Україну. Як правило, розв'язання саме цієї проблеми знаходиться на першому місці в

© Зеленєва Є. О., 2013

усіх цивілізованих країнах, особливо, коли стоїть завдання досягти стійкого, довготривалого піднесення в усіх сферах суспільного життя. Залучення молоді до розвитку економіки та інших галузей суспільного виробництва – це шлях до забезпечення гідного існування не лише окремої людини, а й цілої держави. Для України це є важливим стратегічним параметром, оскільки він може забезпечити економічне зростання держави.

Вирішенням та дослідженням таких проблем, як безробіття займались різні вчені – українські та іноземні: І. Розпутенко, В. Князева, Д. Богиня, Е. Лебединська, Г. Купалова, В. Бакуменко, О. Хеффе, А. Пігу, Кочума І. Ю., Баник О. Б. та ін.

Мета статті – розкрити причини виникнення і поширення безробіття в Україні серед молоді, показати про вплив держави на стан безробіття; розглянути проблеми зайнятості та працевлаштування молоді, адже молодь – це головна складова ринку робочої сили.

Ринок робочої сили молоді – одна з найголовніших складових національного ринку робочої сили в цілому. Проблеми виникають тут саме тому, що порушується співвідношення попиту і пропозиції. А саме це означає, що робоча сила підпорядковується дії спільних об'єктивних економічних законів ринку, законам, які регулюють відносини роботодавців та власників робочої сили. Також поява безробіття молоді спричинена такими чинниками:

- недостатнім рівнем взаємодії між навчальними закладами та роботодавцями;
- відсутністю у молодих фахівців знань, основ соціально-правових відносин, необхідної кваліфікації;
- державне замовлення на підготовку кадрів не відповідає сучасним вимогам ринку праці;
- слабка адаптація до навколишнього середовища;

- високими професійними вимогами у роботодавців до майбутнього працівника та небажанням їх нести додаткові організаційні та фінансові витрати, пов'язані з професійним навчанням молодих кадрів;

- небажанням роботодавців приймати на роботу молодих людей у зв'язку зі службою у Збройних силах у майбутньому, а молодих жінок – у зв'язку з відпусткою по догляду за дитиною [1].

Безробіття молоді – соціально-економічне явище, при якому працездатна молодь перебуває в пошуках роботи та готова приступити до неї, але не може реалізувати своє право на працю, тим самим втрачає основні засоби до існування. Сьогодні значна частина молоді подає документи до вищих навчальних закладів та намагається продовжити своє навчання. Однак наслідки цієї незайнятості з періоду повноліття можуть бути негативними, тому що відсутність перспектив на майбутнє особливо небезпечна. Також у даний час посиленню напруги на українському молодіжному ринку праці сприяли такі фактори: криза в економіці, демографічний фактор, ліквідація робочих місць з менш жорсткими вимогами та створення нових – з більш жорсткими вимогами найму, перехід підприємств у руки приватних власників.

Люди, які вперше виходять на ринок праці, та не маючи професійної освіти, втратили гарантію працевлаштування, опинились соціально незахищеними на ринку праці. Такої гарантії не мають і випускники вищих навчальних закладів, адже, закінчуючи навчання, вони стикаються з проблемою пошуку роботи та тим, що більшість роботодавців вимагають для своїх вакансій досвіду праці.

Також існує ще одна проблема: студенти часто не можуть адекватно оцінити себе, завищуючи свою "вартість" на ринку праці. У докризові часи, коли не вистачало кваліфікованих фахівців, роботодавці готові були брати випускників вузів на достатньо високу заробітну плату і компенсаційний пакет. Сьогодні ринок праці, як і раніше, відчуває дефіцит кваліфікованих кадрів. Тільки на деяких підприємствах існує стабільність у прийнятті молодого фахівця на роботу з подальшим навчанням його з метою підвищення професійної майстерності. Найважче молодим спеціалістам, які тільки-но починають свій професійний шлях, бо компанії ставляться по-різному до питання найму на роботу без досвіду. Одні роботодавці оцінюють молодих спеціалістів як особливу демографічну верству населення, яка не здатна конкурувати на ринку праці, а тим самим вважають, що це марна витрата часу наймати некваліфікованого спеціаліста. Роботодавці не хочуть здійснювати додаткові організаційні та фінансові витрати, пов'язані з професійним навчанням молодих кадрів, бо за цей час можливо було б збільшити продуктивність праці за допомогою кваліфікованих спеціалістів.

Інші, навпаки, бачать позитивні сторони у наймі таких спеціалістів, їх навчання та подальшому оформленні на контрактну основу.

Однак безробіття серед молоді зростає, потреба молодих спеціалістів у працевлаштуванні не відповідає перспективній кількості робочих місць на ринку праці. Фінансові очікування молодих спеціалістів суперечать вимогам, які висуває підприємств до своїх потенційних співробітників. Цю ситуацію ускладнює також відсутність практичного досвіду, який вимагає роботодавець, тому виникає замкнене коло: студент – котрий повинен навчатися, і вчиться, і працює одночасно; у гіршому випадку, якщо перевага віддана буде навчанням, то він втратить можливість отримати роботу після закінчення вузу. Студент стаціонарної форми навчання – наполовину студент, а наполовину працюючий. Отже, якість навчання погіршується, і досвід роботи під питанням. Тому працевлаштування молоді повинно бути об'єктом першочергових економічних та правових заходів держави [2, с. 122].

Проблемою ринку є порушення спільних об'єктивних економічних законів ринку, законів, які регулюють відношення між роботодавцями та власниками робочої сили. У першу чергу – це порушення закону попиту та пропозиції. Отже, ринок має свою специфіку, котра полягає у такому:

- суб'єктами ринку є частина економічно-активної молоді віком до 28 років;
- незахищеними є і та частина молоді, яка закінчила навчання в загальноосвітній школі, але не продовжила навчання ні в профтехучилищах, ні у вищих навчальних закладах і повинна бути працевлаштована, тобто це незайнята молодь віком до 18 років;

- особлива група незайнятої молоді – це випускники середніх загальноосвітніх шкіл, які закінчили навчання або перервали його, як наприклад, діти-сироти, яким виповнилося 15 років і які можуть бути працевлаштовані на спеціалізовані місця з неповним робочим днем.

Найважчими для України в економічному плані були 2008 – 2009 року – це роки кризи. В Україні вона розпочалася приблизно у липні 2008 року. Криза, перш за все, позначилася на будівельній, автомобільній галузях, туризмі, фінансах, сфері послуг і ринку нерухомості. Почалися масові звільнення серед металургів, будівельників, хіміків. Інші компанії, відчувши фінансові проблеми, почали звільняти співробітників, закривати фінансові проекти, скорочувати бюджети на розробку програмного забезпечення, яке вплинуло на банківську систему, фінанси, інвестиції, будівництво. Протягом тих років ринок праці в Україні ще не знав такого різкого збільшення кількості безробітних. У той час, як керівництво намагалось заощадити на витратах та врятувати капітал, основними жертвами світової фінансової кризи стали всі ті, котрі кожної миті могли потрапити під скорочення.

Також доволі високим був і рівень прихованого безробіття. Через фінансову кризу, за неповними прогнозуєчими даними, могли повернутися в Україну 6 – 7 млн українських заробітчан. Таким чином, прогнозувалося, що влітку 2009 року в країні могло бути 8 – 10 млн безробітних, хоча офіційно на той час було зареєстровано 1,2 млн осіб. Реальна ж кількість безробітних складала близько 3 млн осіб, що значно перевищувало дані офіційної статистики, причому безробітних жінок значно більше, ніж чоловіків – це пов'язано із бумом народжуваності, який мав місце в Україні, та відповідною реакцією роботодавців, які не бажали мати справу із багатодітними матерями або вагітними. Наприкінці 2011 – початку 2012 років ситуація в країні стабілізувалась. Про це повідомляють Державні служби статистики. Число безробітних чоловіків у 2012 році становить 254,4 тис. осіб, а жінок – 290,2 тис. осіб [3].

Криза стала вдалим приводом для працедавців значно знизити зарплату робітникам підприємств. Неможливість встановити мінімальну заробітну плату на рівні прожиткового мінімуму для працездатної особи, хоча це з початком 2009 року й передбачалося, призводить до того, що розмір мінімальної зарплати коригувався лише відповідно до індексу інфляції. Загалом по Україні середньомісячна заробітна плата складала 1 тис. 787 грн (дані за січень – жовтень 2008 року). Але близько 1,5 млн українців отримували заробіток, який не перевищував встановлений законом прожитковий мінімум (669 гривень). На сьогодні він складає 1 тис. 134 грн. За соціологічними дослідженнями у 2008 році кожен другий громадянин почав економити на продуктах харчування й близько 20 % – на медикаментах. І хоча криза принесла в суспільство багато проблем, ситуація, що склалася на ринку праці, мала і свої позитивні сторони. Серед молоді з'явилася велика кількість фахівців різних спеціальностей і кваліфікацій. У роботодавців зростають можливості вибору та залучення найкращих працівників на найвигідніших умовах. Більшість з тих, хто потрапив під звільнення для витримки конкуренції на ринку праці починає підвищувати свій професійний рівень або змінювати професію [4]. За даними Держкомстату, у кризовий 2009 рік кількість безробітних серед молоді в Україні складала більше 13 %, це у два рази вище, ніж серед усього населення (більше 6 %). У 2010 році пропорція майже така ж: близько 18 % безробітних серед молоді (майже кожен п'ятий) та близько 9 % серед усього населення. Практично кожен третій випускник є незайнятим і шукає роботу, адже зайнятість у ринковій економіці не можна забезпечувати винятково через механізм ринку, тому для робітника продаж робочої сили, її ціна слугує єдиним джерелом фізичного існування. Продаж робочої сили не можна відстрочити, розтягнути, вибираючи сприятливіші умови співвідношення попиту та пропозиції. Затримка з реалізацією цього товару порушує питання про виживання робітника і його родини, і тому зміна кон'юнктури ринку прямо впливає на стабільність суспільства, підтримувати яку і покликана держава.

Державне регулювання ринку праці – система правових та організаційно-економічних заходів держави щодо забезпечення зайнятості, нормальних умов праці та раціонального використання робочої сили. Головним завданням механізму регулювання ринку праці та зайнятості населення є забезпечення ефективного використання наявної робочої сили для отримання максимального економічного і соціального ефекту.

Для поліпшення зайнятості та зниження безробіття на ринках праці Баник О. Б. пропонує заходи для поліпшення формування попиту на робочу силу: збереження і створення робочих місць на діючих підприємствах; організація оплачуваних суспільних робіт; створення робочих місць для осіб з обмеженою можливістю використання трудового потенціалу. Проводити політику формування пропозиції робочої сили: навчання та перенавчання працівників; регулювання тривалості робочого часу; регулювання міграційних процесів [5, с. 296].

Безробіття має неоднакові наслідки для різних категорій працівників. Так, рівень безробіття серед управлінських кадрів нижчий, ніж у робітників. Перших також рідше звільняють під час спаду, ніж останніх. Підприємства меншою мірою схильні звільняти кваліфіковані кадри, на навчання яких вони витратили певні кошти.

Значно вищий рівень безробіття серед молоді порівняно з дорослими. В окремих країнах дискримінація має місце і щодо жінок, окремих національностей і рас.

Безробіття серед молоді має також глибокі соціальні наслідки. Депресія прирікає багатьох людей на бездіяльність, яка призводить до втрати кваліфікації, самоповаги, занепаду моральних засад, розпаду сім'ї, а також до суспільних і політичних заворушень.

Масове безробіття призводить до швидких, іноді дуже бурхливих соціальних і політичних змін. Прикладом таких змін є приход Гітлера до влади в умовах безробіття. Безробіття, нарешті, має прямий зв'язок із зростанням кількості самогубств, вбивств, смертності від серцево-судинних захворювань, психічних хвороб тощо.

Для подолання безробіття серед молоді запропоновано такі шляхи та заходи:

збереження кількості робочих місць за рахунок зниження податків для підприємств, унаслідок чого припинити скорочення та звільнення персоналу;

створення ефективної системи працевлаштування, яка ґрунтуватиметься на науковому осмисленні правових відносин, що виникають у цій сфері, правового статусу суб'єктів, їхніх прав та

обов'язків, що надасть змогу громадянам знаходити робочі місця з гідною заробітною платою, комфортними та безпечними умовами праці;

створення більшої кількості спеціальних центрів зайнятості, де кожен зможе дізнатись про перспективні галузі діяльності, пройти курси перенавчання й підвищення кваліфікації, проконсультуватись з висококваліфікованими спеціалістами стосовно того, як правильно проходити співбесіду з потенційним працедавцем, формувати стосунки з колективом, відчувати себе захищеним та потрібним на робочому місці;

стимулювання розвитку малого та середнього бізнесу;

проведення щотижневого моніторингу працівників, звільнених у зв'язку з ліквідацією підприємств та організацій, або скорочення чисельності чи штату працівників, а також неповної зайнятості працівників;

легалізація тіньового сектору економіки, де спостерігається поступовий відтік робочої сили, яку не завжди використовують адекватно [5].

Отже, на погляд автора, вирішити проблеми, які перешкоджають працевлаштуванню молоді, можна шляхом активізації та поліпшення роботи центру зайнятості, а також через удосконалення організації підготовки молодих кадрів професійними навчальними закладами за допомогою системи випереджальної освіти.

У першу чергу, центр зайнятості повинен створити спеціальний відділ по роботі з молоддю, який зможе запропонувати альтернативні варіанти працевлаштування, допомогу у професійному навчанні, у здобутті нової спеціальності, оволодінні навичками приватного підприємства або використання вакантних робочих місць з гнучким графіком роботи. Також фахівцям центру зайнятості необхідно розробляти цільові програми з професійної орієнтації та навчання, які підвищать конкурентну спроможність молоді на ринку праці. Цільові програми з професійного навчання мають складатися з напрямів:

фінансування з державного та місцевого бюджетів;

прискорена форма навчання;

Крім того, пріоритетним напрямом роботи центрів зайнятості має бути організація стажувань на робочому місці. На думку автора, стажування на робочому місці сприяє соціально-професійній адаптації та оволодінню програмами професійної діяльності. Такий напрям, як стажування, необхідно розвивати центру зайнятості, залучаючи роботодавців до співпраці для комплектації необхідних кадрів. Разом із тим треба вдосконалювати організацію і зміст підготовки молодих кадрів професійними навчальними закладами за допомогою випереджальної освіти, що ґрунтується на прогнозуванні потреб роботодавців у робочій силі та узгодженості ринку праці з ринком освітніх послуг. Щоб підвищити рівень якості підготовки молодих спеціалістів професійними навчальними закладами, необхідна спрощена система ліцензування освітньої діяльності, підвищення рівня матеріально-технічної, методичної навчальної бази, а також збільшення витрат на науково-дослідні, конструктивні роботи, удосконалення сучасних педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій у навчальний процес.

Наук. керівн. Зайцева І. С.

Література: 1. Романюк О. В. Проблеми працевлаштування молоді [Електронний ресурс] / О. В. Романюк. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Dtr_ep/2011_6/files/EC611_53.pdf. 2. Університет банківської справи національного банку України // Фінансовий простір. – 2011. – № 3. – С.120–125. 3. Українська правда. Економічна правда [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.epravda.com.ua/news/2012/03/16/318783/view_print. 4. Шляхіна О. В. Київський національний університет ім. Т. Шевченка. Інститут Міжнародних відносин. Вплив держави на українське підприємство в умовах кризи [Електронний ресурс] / О. В. Шляхіна – Режим доступу : http://www.confcontact.com/2009_03_18/ek8_shlyahina.php. 5. Банік О. Б. Національний університет "Львівська політехніка" / О. Б. Банік // Менеджмент та підприємство в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. – 2010. – № 691. – С. 293–298.

УДК 330.322(477)

Зубріліна А. Б.

Студент 1 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ХАРАКТЕРИСТИКА ІНВЕСТИЦІЙ В УКРАЇНІ

Анотація. Розглянуто інвестиції України, її умови для інвестиційної діяльності, інвестування промислових і непромислових видів економічної діяльності та природно-ресурсний потенціал Донецької області. Проаналізовано його роль в економіці країни та причини для інвестування в цій області.

© Зубріліна А. Б., 2013

Аннотация. Рассмотрены инвестиции Украины, ее условия для инвестиционной деятельности, инвестирование промышленных и непромышленных видов экономической деятельности и природно-ресурсный потенциал Донецкой области. Проанализированы его роль в экономике страны и причины для инвестирования в этой области.

Annotation. The investments in Ukraine, the conditions of investment activity in the country, investing industrial and non-industrial economic activities and natural resources potential of Donetsk region are considered. Its role in the economy of the country and reasons for investments in this area are analysed.

Ключові слова: характеристика інвестицій, природно-ресурсний потенціал, роль інвестицій.

Тема інвестиційної політики не втрачає своєї актуальності протягом існування та розвитку нашої держави. Інвестиційна політика є складовою частиною економічної політики держави як інструмент впливу на економіку країни і на підприємницьку діяльність. У даний час українська економіка потребує збільшення іноземних інвестицій.

Вчені вважають, що Україна може вийти з кризового стану, насамперед, за рахунок власних сил та засобів. Однак інтенсивний перехід до конкурентоспроможної моделі національної економіки потребує співробітництва зі світовою системою господарювання, в якій іноземні інвестиції є важливим економічним важелем. Питання економічного обґрунтування інвестицій є предметом досліджень багатьох вчених і наукових колективів, зокрема слід зазначити наукові праці таких зарубіжних економістів, як: Р. Акофф, П. Друкер, М. Портер, Б. Санто, Б. Твісс.

Провідними українськими дослідниками економічного обґрунтування інвестицій є: Амоша А. І., Александров І. О., Аптекар С. С., Геєць В. М., Долішній М. І., Ландик В. І., Льюпа М. М., Савчук О. В., Чумаченко М. Г., Хобта В. М., Попова О. Ю., Кравченко С. І.

Метою дослідження є розгляд основних проблем інвестиційної політики в Україні та визначення методів удосконалення і регулювання державної інвестиційної політики, виявлення сприятливих умов для залучення іноземного капіталу в господарську діяльність країни.

Сам термін "інвестиції" з'явився від латинського слова "invest", що перекладається як "вкласти". Але найголовніше, звичайно ж, це отримання прибутку від цих вкладень.

Найбільш лаконічне, на думку автора, визначення інвестиціям надав Нобелівський лауреат з економіки Вільям Шарп. Інвестувати – це означає розлучитися з грошима сьогодні, щоб завтра отримати їх більшу суму.

Отже, інвестування – це вкладення грошей у будь-які об'єкти з метою отримання прибутку [1].

Види інвестицій:

за напрямками вкладення капіталу: матеріальні (реальні), фінансові (портфельні), нематеріальні (інтелектуальні);

за формою реалізації: державні, приватні;

за величиною ризику: надійні, ризикові;

за тривалістю інвестиційного ризику: довгострокові, короткострокові [2, с. 282].

Ефективність використання інвестицій значною мірою залежить від їх структури. Під структурою інвестицій розуміють їх склад за видами і напрямом використання, а також їхню частку в загальному обсязі інвестицій [3, с. 247].

Обсяг залучення інвестицій є однією з основних характеристик економічної діяльності як окремих господарюючих суб'єктів, так і держави в цілому, з урахуванням того, що інвестиційний клімат визначається, перш за все, політичною та економічною ситуацією в країні. Для України, крім зазначеного, особливості трансформаційного періоду вимагають створення нормативно-правових і організаційно-інституційних засад залучення інвестицій [4, с. 150].

На сьогодні загальні правові, економічні і соціальні умови інвестиційної діяльності в Україні визначаються Законом України "Про інвестиційну діяльність" від 18 вересня 1991 р. № 1560-XII, а також Указом Президента України "Про кредитні списки" від 12 березня 1993 р. Особливості режиму іноземного інвестування встановлюються Законом України від 19 березня 1996 р. № 93/96-ВР "Про режим іноземного інвестування". Дозволені банками операції, пов'язані з інвестиційною діяльністю, передбачені Законом України від 7 грудня 2000 р. № 2121-111 "Про банки і банківську діяльність".

Далі надано рівень вкладених іноземних інвестицій у Донецькій області за останні 4 роки (рис. 1) [5].

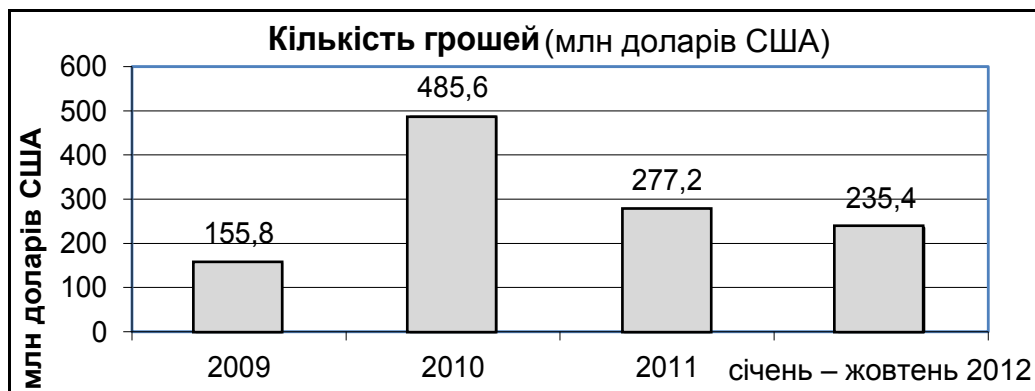

Рис. 1. Рівень вкладених іноземних інвестицій за 2009 – 2012 рр.

На основі даних, поданих на рис. 1, можна побачити, що в Донецькій області кількість іноземних інвестицій у 2012 р. зменшилась, порівняно з 2010 – 2011 рр.

За даними Облстату, промисловими підприємствами області за 9 місяців 2012 р. використано в якості капітальних інвестицій 10,2 млрд грн, або 47 % їх обласного обсягу. Порівняно з січнем – вереснем 2011 р. інвестування промисловості регіону зросло на 12,9 %. Збільшили обсяги капітальних інвестицій підприємства металургійного комплексу на 3,3 %, вугільної промисловості – на 7,7 %, харчової промисловості – в 1,5 рази, машинобудування – у 1,8 рази.

Серед непромислових видів економічної діяльності також збільшилися за 9 місяців 2012 р. порівняно з аналогічним періодом 2011 р. капітальні інвестиції, освоєні підприємствами сільського господарства, – на 18 %, транспорту, а також готельного господарства – в 1,5 рази, торгівлі – в 1,7 рази, охорони здоров'я – в 1,8 рази, будівництва – в 3,8 рази [6].

Основне багатство надр Донецького району – кам'яне вугілля різних марок: від довгополу-м'яного до антрацитів. Запаси коксівного вугілля становлять 13 % світових запасів. За ресурсами антрацитів Донбас посідає перше місце у світі. Поряд із вугіллям у районі виявлено родовища природного газу: Червонопопівське, Борівське, Співаківське, Кружилівське.

На його території є поклади рудних корисних копалин, які або не мають промислового значення (залізняки, поліметали), або не розробляються (мідні). Ртутна сировина кіновар видобувається поблизу Микитівки [7, с. 316].

Донбас – основний район видобутку солі в Україні. Її поклади зосереджені у Бахмутському та Новокарфагенівському родовищах. У відслоненнях річок Кальміус і Мокрі Яла знаходяться поклади вапняків. Район також має сировину для содового виробництва – крейду, багаті поклади вогнетривких глин та одне з найбільших у світі родовищ цементного мергелю. Розвідано значні запаси гіпсів, будівельних пісків та пісковиків [7, с. 317].

Україна має достатній природно-ресурсний потенціал для розвитку потужного соціально-економічного комплексу. Природно-ресурсний потенціал Донецького регіону складає 21,7 % загальноукраїнського.

За масштабами розвіданих запасів і видобутку багатьох видів мінеральної сировини Донецький регіон займає провідне місце не лише в Україні, але і серед інших розвинених країн.

Особливості мінерально-сировинної бази регіону створюють сприятливі умови для активізації торговельно-економічних стосунків з сусідніми країнами. Наприклад, Росія не має власної сировинної бази марганцю, титану, циркону, чорного мармуру, які є в Донбасі. Європа задовольняє свої потреби за рахунок імпорту повністю або частково в рідких або рідкоземельних металах.

Донецький регіон має можливості розширити або створити нові потужності виробництва за даними напрямки. При цьому експортні можливості мінерально-сировинного комплексу можна буде збільшити в 1,5 – 2 рази, а імпорт мінеральної сировини (без нафти і газу) скоротити на 50 – 60 %. У цілому це забезпечить економію (прибуток) у сотні мільйонів доларів США [8].

Основним паливним ресурсом України є вугілля. Рівень видобування вугілля у Донецькому регіоні за останні 4 роки наведений на рис. 2 [9].

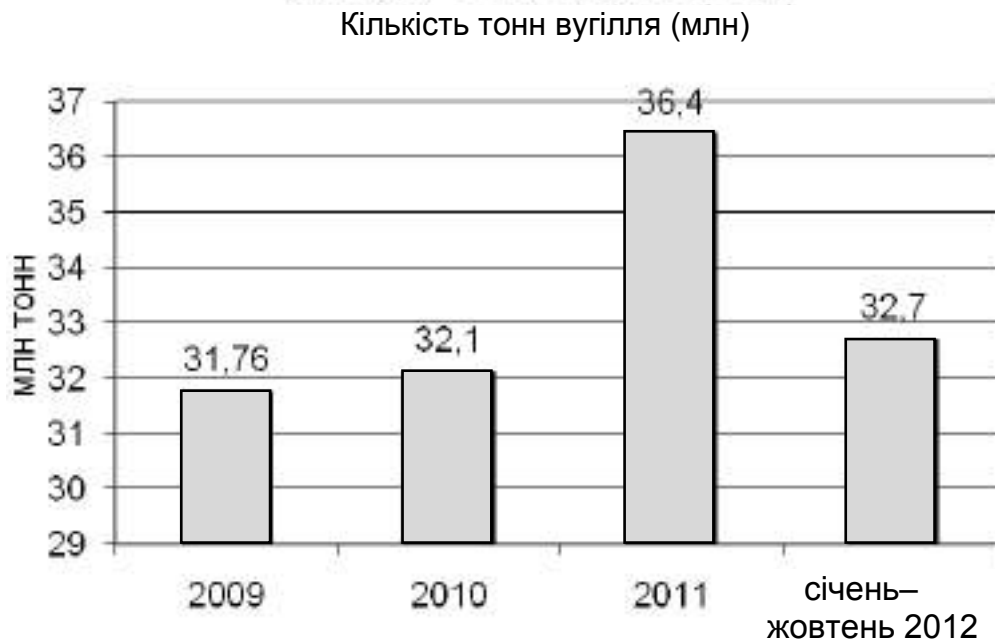

Рис. 2. Рівень видобування вугілля за 2009 – 2012 рр.

На основі даних, наведених на рис. 2, можна побачити, що в Донецькій області вуглевидобувні підприємства галузі завершили 2010 р. з показником, який зріс на 0,34 млн тонн, порівняно з 2009 р. У 2011 р. цей показник був на 4,3 млн тонн більше, ніж у 2010. Об'єм видобутку вугілля

за січень – жовтень 2012 р., порівняно з аналогічним періодом 2011 р. збільшився на 6,1 %. Таким чином, можна зробити висновок, що видобуток вугілля в Донбасі в 2012 р. збільшився за рахунок експорту вугілля до інших країн, а також тому, що вугілля є основним паливним ресурсом України.

Однією зі значних причин для інвестування є вигідне географічне положення. Донецький регіон має найрозвиненішу інфраструктуру і промисловість в Україні. Найбільш розвинутою галуззю цього регіону є вугледобувна промисловість. Донбас має необхідний рівень запасів вугілля для розвитку цієї промисловості. Однак, на жаль, велика їх частина йде на експорт до інших країн, що зупиняє розвиток економіки.

Таким чином, існують значні перспективи для розвитку української економіки в інвестиційній сфері, що сприятиме ефективній конкуренції України на європейському ринку. Реальні інвестиції є головним джерелом ефективності відтворення основних фондів і переходу виробництва на рівень високотехнологічного розвитку.

Наук. керівн. Зайцева І. С.

Література: 1. Інвестиції [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://investorontheweb.ru/bez-rubriki/chto-takoe-investicii.html>. 2. Відяпін В. І. Інвестиції та їх види / В. І. Відяпін, Г. П. Журавльова Економічна теорія (Політекономія). – 2012 – С. 740. 3. Колмикова Т. С. Структура інвестицій / Т. С. Колмикова // Інвестиційний аналіз. – 2011 – С. 650. 4. Комарова А. І. Регулювання інвестиційного розвитку України та міжнародний досвід / А. І. Комарова // Правосуддя – гарант у сфері економічно-правових відносин. – 2010 – С. 320. 5. УРА-Інформ. Донбас. Іноземні інвестиції у Донецьку область [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ura.dn.ua/17.02.2010/92211.html>. 6. Острів. Новини. Обсяг капітальних інвестицій у Донецькій області [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ostro.org/donetsk/economics/news/410610/>. 7. Жук М. В. Донецький економічний район / М. В. Жук // Еколого-економічна характеристика економічних районів України. – 2011. – С. 645. 8. Михайлюк М. С. Природно-ресурсний потенціал Донецького регіону [Електронний ресурс] / М. С. Михайлюк. – Режим доступу : <http://bibliofond.ru/view.aspx?id=520280>. 9. Новини Донбасу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zadonbass.org/news/all/message_59176.

Зубенко Є. А.

УДК 339.92(447)

Студент 1 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ОСОБЛИВОСТІ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ У СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО

Анотація. Розглянуто проблему інтеграції України у світове господарство та особливості розвитку міжнародних відносин. Обґрунтовано особливості інтеграції України у світове господарську систему та виявлено практичне значення інтеграційних процесів для економіки країни.

Аннотация. Рассмотрена проблема интеграции Украины в мировое хозяйство и особенности развития международных отношений. Обоснованы особенности интеграции Украины в мировую хозяйственную систему и выявлено практическое значение интеграционных процессов для экономики страны.

Annotation. The problem of integration of Ukraine in the world economy and the features of international relations development are considered. The peculiarities of integration of Ukraine in the world economic system have been proved and practical value of integration processes for national economy has been revealed.

Ключові слова: економічна інтеграція, економічний потенціал, міжнародна торгівля, міжнародний рух капіталу, міжнародна міграція робочої сили.

Проблема інтеграції України у світове господарство є актуальною, тому що розвиток відносин обов'язково призводить до інтеграційних процесів, а сприйняття України як надійного зовнішнього партнера об'єктивно потребує її входження у світове співробітництво на принципах рівноправності та взаємної вигоди.

© Зубенко Є. А., 2013

Проблеми інтеграції України у світове господарство висвітлено в працях багатьох зарубіжних і вітчизняних вчених: Ликтян Д. Т., Дахно І. І., Пахомова Ю. М., Лук'яненко Т. Г., Губцького П. В. та ін. Вчені дослідили важливість ролі інтеграції української економіки у глобальні міжнародні економічні процеси.

Метою статті є обґрунтування особливостей інтеграції України у світову господарську систему та виявлення практичного значення інтеграційних процесів для економіки країни.

Для того, щоб зрозуміти сутність даної роботи, треба володіти основними теоретичними даними за обраною темою.

Економічна інтеграція – це об'єктивний процес розвитку глибоких, стійких взаємозв'язків та поділу праці між національними господарствами, створення міжнародних господарських комплексів у межах держави. Економічна інтеграція – форма інтернаціоналізації господарської діяльності (виробництва), зближення та поглиблення взаємодії національних економік. Вона зумовлена зростанням продуктивних сил, підвищенням рівня усупільнення виробництва та науково-технічної революцією. Також важливо знати, що таке міжнародний розподіл праці. Це – вища форма суспільного територіального розподілу праці; спеціалізація виробництва окремих країн на певних видах продукції, якими вони обмінюються. Ключовим поняттям є економічний потенціал. Економічний потенціал – це система відносин економічної власності між людьми у взаємодії з розвитком продуктивних сил та базисними елементами господарського механізму, що виступають основним джерелом розвитку економічної системи, її можливостей. Щодо міжнародної торгівлі, то вона посідає особливе місце в складній системі світогосподарських зв'язків. Міжнародна торгівля – це торгівля між країнами, яка складається із ввозу (імпорту) товарів і послуг та їх вивозу (експорту). В її основі лежить міжнародний поділ праці. Згадуючи міжнародну торгівлю треба згадати про міжнародний рух капіталу. Це поняття включає однобічне переміщення за кордон певної вартості в товарній чи грошовій формі з метою отримання прибутку чи підприємницької вигоди. На відміну від міжнародної торгівлі, коли за кордон переноситься акт реалізації прибутку, що вже міститься в товарі, який експортується, міжнародний рух капіталу означає переміщення за кордон процесу створення прибутку. І останнім поняттям, яке є досить актуальним у наш час є міжнародна міграція робочої сили, тому що досить багато людей намагаються виїхати за межі країни. Отже, міжнародна міграція робочої сили – це переселення працездатного населення з одних країн в інші строком більше, ніж на один рік, викликане причинами економічного та іншого характеру [1].

Унікальність переважаючої більшості країн колишнього СРСР полягає в тому, що вони виникли на руїнах відносно цілісної економічної і політичної системи. У зв'язку з цим ним об'єктивно необхідні час і відповідні зусилля для національно-державної ідентифікації, створення ряду передумов ефективного включення їх в глобальні економічні структури й процеси.

Можна виділити три визначальні передумови, реалізація яких створить сприятливі можливості для включення економіки України в глобальні процеси і структури. Мова йде про системну ринкову трансформацію, реструктуризацію і відвертість економіки. Головним у цій тріаді є, очевидно, перший блок, що передбачає системну трансформацію економіки від ізоляціонізму до відвертості, перехід від тоталітарно-директивної моделі суспільства до ринкової. Досвід свідчить, що ринкова трансформація розвивається у трьох основних напрямках: лібералізація економіки, приватизація власності, інституціоналізація (створення ринкової інфраструктури). При цьому виняткову роль для України відіграє створення атрибутів загальноекономічної і ринкової інфраструктури, стан відвертості економіки для більш широкого її включення в торгово-економічні, фінансово-інвестиційні, виробничо-технологічні глобальні процеси.

В Україні прийнятий ряд законів, що створюють номінальні можливості для включення її економіки в світове господарство, в міжнародний розподіл праці. Це, зокрема, Закони "Про зовнішньоекономічну діяльність", "Про режим іноземного інвестування", "Про спеціальні (вільні) економічні зони" та ін. У 2011 р. вже існувало більше 4 000 спільних підприємств, на основі чого залучено близько 800 млн дол. США прямих зарубіжних інвестицій. Цей процес розвивається і далі. Є всі основи стверджувати, що в Україні формуються економічні, матеріальні, інституційні й інші передумови для поступового включення її економіки в світогосподарські процеси і структури.

Розглядаючи інтеграцію України у світове господарство в контексті розвитку світової економіки, можна виділити такі елементи, що характеризують стан взаємодії України і світової економіки: структуру національної валютної системи, географічну і продуктову структуру зовнішньої торгівлі, кількість іноземних інвестицій у національну економіку, участь у міжнародних міграційних процесах.

Для України сталий розвиток та інтеграція у світове господарство є поки що декларацією про наміри. Мета цієї декларації достатньо актуальна та перспективна. Вона передбачає здійснення переходу на шлях сталого розвитку та нагально вимагає радикальних реформ національної економіки:

- потрібно врахувати досвід європейських країн та специфіку розвитку молодого ринкової економіки України;
- більш докорінно реформувати сферу економічної й соціальної політики держави;
- надати регіонам широкі можливості для здійснення економічних реформ на місцях, наприклад надати більш повноваження фінансових органам;
- створення та розвиток спільних підприємств та спеціальних зон "вільного підприємництва" на території України;
- приділяти велику увагу міжнародному туризму;
- проводити раціональну експортну політику;
- здійснювати контроль за виконанням плану дій "Україна – ЄС" і застосування санкції у разі зниження ефективності економічних реформ.

Реалізацію цих реформ забезпечить виважена, послідовна зовнішньоекономічна державна політика, результативність якої засвідчуватиметься майбутнім високим рейтинговим статусом нашої країни у світовому співтоваристві [2, с. 11].

Говорячи про інтеграцію України у світове господарство, потрібно зазначити її результати у зовнішній торгівлі. На 01.01.12 Україна торгувала вже із 193 країнами світу. Найбільший обсяг експорту припадає на Росію – 38,7 % від загального обсягу експорту. Загальний обсяг зовнішньої торгівлі у 2011 р. становив 32365,2 млн дол., у тому числі експорт – 14 061,7 млн дол., імпорт – 18 203,5 млн дол. Дефіцит торговельного балансу дорівнював 4 141,8 млн дол. [3, с. 6].

Загальний обсяг зовнішньої торгівлі послугами становив 5 534,18 млн дол., у тому числі експорт – 4 745,6 млн дол., імпорт – 787,54 млн дол.

У структурі зовнішньої торгівлі виділяються: продукція тваринництва, яка становить 4,2 % експорту; продукти рослинного походження – 6,2 %; продукція харчової промисловості – 9,1 %; хімічної промисловості – 11,7 %; металургійного комплексу – 32,3 %; вироби транспорту – 4,5 % [4, с. 43].

Головна мета державної зовнішньоекономічної політики полягає в створенні умов для формування довгострокових конкурентних переваг у вітчизняних товаровиробників [5, с. 49].

Україна має значні природні переваги: достатнє число робочої сили, вигідне географічне положення, багаті природні ресурси тощо. Але це тільки можливі потенційні переваги, їх ще треба розвивати і реалізувати.

Для використання конкурентних переваг українській економіці потрібно зосередити свою діяльність на: розвинену промисловість, наявність високих технологій тощо.

Для сучасного світового господарства найважливішою формою міжнародних економічних відносин є міжнародний рух капіталу. Протягом усього періоду існування незалежної України спостерігається "відплив капіталу за кордон", що є характерним для будь-якої нестійкої економіки. Оскільки це процес, властивий скоріше тіншовому сектору економіки і невраховуваний у платіжному балансі як прямі зарубіжні інвестиції резидентів України, то на сьогодні про офіційний експорт капіталу з України говорити важко.

Українська економіка, головним чином, є об'єктом інвестування. За даними ЮНКТАД, у 2012 р. загальносвітовий обсяг прямих іноземних інвестицій (ПІІ) зріс порівняно з 2011 р. на 40 % і становив 315 млрд дол. 15 % з них припали на "Азіатських тигрів". На частку 100 країн, які закінчують таблицю реципієнтів капіталу, у тому числі Україну, припадає всього 1 % ПІІ [4, с. 49].

Однак слід сказати про зростання обсягів інвестицій у національне господарство України. На 01.01.11 р. їх обсяг був меншим за 1 млрд дол.; на 01.01.12 – 2,1 млрд дол. Найбільше прямих іноземних інвестицій в економіку України припадає на США – 217,4 млн дол. (17 % від усього обсягу ПІІ); на Німеччину – 176,6 млн дол. (14,4 %); Росію – 115,1 млн дол. (9,4 %); Нідерланди – 82,7 млн дол. (6,7 %); Кіпр – 66,5 млн дол. (5,4 %) [6, с. 78].

Для регулювання процесу взаємовідносин України зі світовою економікою в галузі міграції населення створено Державний комітет у справах національних міграцій (ДКНМ). Крім того, управління у справах верховного комісара ООН з прав біженців відкрило свій офіс у Києві.

Загалом кордони України протягом року в обох напрямках перетинають понад 100 млн осіб [6, с. 79].

На основі викладеного можна зробити висновок, що Україна як країна, що виникла в результаті процесів регіоналізації, процесу розвитку світової економіки, є досить інтегрованою у світове господарство і процес інтеграції визначається процесами формування нової структури системи "світової економіки".

Інтеграція України в світове господарство – один з пріоритетів її державної політики з моменту проголошення незалежності. Активне включення України в міжнародний поділ праці (МПП) повинно слугувати:

підтримці в функціональному стані її галузей у період структурної перебудови і становлення ринкових відносин у державах Європи;

отриманню вигод від участі в МПП за рахунок використання порівняльних переваг у виробництві тих або інших товарів;

забезпеченню оптимальних масштабів випуску продукції, гарантуючих окупність витрат на розробку й освоєння випуску нових видів продукції;

отриманню доступу до світових ресурсів науково-технічної інформації й капіталу.

Як показує світовий досвід, інтеграція в сучасну світову економіку – це тривалий процес, який вимагає вироблення довгострокової економічної політики, що враховує історичні і господарські особливості кожної конкретної країни, тенденції НТП і світогосподарських зв'язків. Її реалізація складається в структурній перебудові економіки, підвищенні конкурентоспроможності її галузей, суттєвої перебудові форм і методів господарських зв'язків, у поступальному русі вперед у напрямки більшої відкритості економіки.

Наук. керівн. Зайцева І. С.

- Література:** 1. Економічний словник [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://abc.informbureau.com/>.
2. Дяченко О. О. Особливості входу України до системи світового господарства / О. О. Дяченко, О. П. Пристайко // Формування ринкових відносин в Україні : збірник наукових праць . – 2011. – Вип. 5. – С. 10–14.
3. Про затвердження стратегії інтеграції України до ЄС : Указ Президента України // Урядовий кур'єр. – 1998. – С. 6–10. 4. Бачурин А. Інтеграція економік і створення об'єднаного ринку – велення времени / А. Бачурин // Економіст. – 2011. – № 9. – С. 43–51. 5. Егоров И. Иностранные инвестиции в экономику Украины: тенденции и ожидания / И. Егоров, В. Михайлов // Финансовая Украина. – 2011. – С. 48–60. 6. Кириченко О. Деякі аспекти входження України у світову господарську систему / О. Кириченко // Економіка України. – 2010. – № 7. – С. 75–82.

Студент 1 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

БЕЗРОБІТТЯ В УКРАЇНІ

Анотація. Проаналізовано безробіття в Україні та розглянуто основні статистичні дані, що характеризують ринок праці в державі за останні роки. Виявлено головні проблеми цього явища та шляхи їх подолання. Описано державні заходи щодо зменшення негативних наслідків різних видів безробіття.

Аннотация. Проанализирована безработица в Украине и рассмотрены основные статистические данные, характеризующие рынок труда в государстве за последние годы. Выявлены основные проблемы безработицы и пути преодоления этого явления. Описаны государственные меры по снижению отрицательных последствий различных видов безработицы.

Annotation. The unemployment in Ukraine has been analyzed and the basic statistic data that characterize the labor market in the country over the recent years have been discussed. The major problems of unemployment and the ways to solve this problem have been revealed. The state measures on reducing the negative impact of different types of unemployment were described.

Ключові слова: безробіття, ринок праці, державне регулювання безробіття, зайнятість населення, соціальне страхування.

Активізація у формуванні ринкової економіки України спричинила посилення уваги до всіх проблем та процесів, що відбуваються у сфері праці. Соціально-трудові відносини та зміни, що в них відбуваються є актуальними не тільки для суспільства, а й зачіпають інтереси кожної людини, яка займається трудовою діяльністю.

Дослідженням проблеми зайнятості населення займаються такі вітчизняні та зарубіжні вчені, як: Амосов О. Ю., Андрійчук В. Г., Васильченко В. С., Герасимчук В. Г., Гудзинський С. О., Дієперов В. С., Лупенко Ю. О., Нікіфорова А. А, Прокопа І. В. та ін. Хоча питанням підвищення зайнятості населення та шляхам їх вирішення в економічній літературі приділяється певна увага, але багато з них поки що, на жаль, залишаються проблемними [1, с. 27]. Саме їх дослідження і є метою статті.

Макроекономічна ситуація за період реформувань у країні негативно вплинула на стан ринку праці, активізувала вивільнення робочої сили, збільшила її плінність. Невироблена продукція та втрачені доходи громадян є наслідком безробіття в країні, в тому числі прихованого; низькою залишається рівень продуктивності праці; невпинно зростає вартість життя населення, загострюються проблеми диференціації доходів населення та зростання споживчих витрат; недостатньо ефективною є політика держави щодо регулювання зайнятості, безробіття, оплати праці, соціального захисту та підтримки населення [1, с. 62].

Здійснене в Україні останніми роками реформування підприємств призвело до вивільнення досить значної частини їх працівників і помітного зростання безробіття. Ураховуючи низькі рівні зайнятості людських ресурсів їхньої освіченості та спроможності до відтворення, а також матеріального добробуту слід визначити, що сучасний їх стан незадовільний.

Ринок праці займає дуже важливе місце в системі ринкових відносин, адже на ньому стикаються інтереси працездатних людей і роботодавців, які представляють державні, громадські та приватні організації. Але соціально-трудові відносини, зайнятість, ринок праці – це ті сфери ринкової економіки, в яких найбільш чітко простежуються недосконалість ринку, що призводить до дисбалансів в економіці та необхідності державного регулювання. Праця і капітал, взаємодіючи на ринку праці, визначають його внутрішній суперечливий характер.

Зазначене протиріччя не може бути вирішене в рамках ринкової концепції й вимагає втручання держави. Держава, надаючи кошти для проведення програм, що підвищують конкурентоспроможність працівників і забезпечують їхній соціальний захист, робить свободу вибору найманих працівників реальною й обмежує диктат із боку роботодавців. Це, у свою чергу, забезпечує фірми необхідною кількістю кваліфікованої робочої сили.

Зайнятість населення розглядається як макроекономічна категорія, що об'єднує важливі соціальні та економічні індикатори стану суспільства. Ринок праці при тісному зв'язку з іншими підсистемами ринків – товарів, послуг, капіталів – займає не менш специфічне становище в системі ринків [2, с. 46].

Регулювання зайнятості на макроекономічному рівні має бути спрямоване на підтримання балансу економічних і соціальних пріоритетів на ринку праці. Основне національне багатство – інтелектуальний потенціал країни, людські ресурси, їхні знання, система цінностей, творчі здібності – саме вони дають змогу забезпечити економічне зростання, добробут народу і безпеку країни.

У 80-ті роки в діловому світі розвинутих країн затверджується нова концепція розвитку економіки, суть якої полягає у вирішальній ролі людського фактора. Кожна компанія зацікавлена у високій кваліфікації й творчій активності працівників, бо головний ресурс швидкого технологічного розвитку сучасної економіки – це нові технічні та комерційні ідеї і люди, готові втілювати їх у життя. Західні країни посилюють активізацію людського фактора у виробництві, а саме вдосконалили матеріальне й моральне стимулювання праці, підвищили кваліфікацію працівників, створили сприятливий клімат для роботи та відпочинку, турбуються про здоров'я людей тощо.

В Україні, де зараз відбувається радикальна соціальна трансформація суспільства, роль цього чинника особливо важлива.

Які б не були вражаючі успіхи розвитку країн ринкової економіки в сфері функціонування ринку товарів і послуг, негативні наслідки функціонування ринку праці дуже важкі для працюючих, продавців своєї робочої сили. Високий рівень безробіття – це не тільки показник неблагополуччя на ринку праці, але й потужний "негативний заряд" для економіки в цілому. Ось чому різні уряди країн, змінюючи один одного, передусім визначають свої позиції щодо ринку праці: наскільки вдалося скоротити безробіття, створити нові робочі місця, підвищити ефективність використання робочої сили. Зростання безробіття завжди і скрізь викликає політичне та соціальне напруження [2, с. 128].

Невід'ємним завданням кожної країни та її регіонів є забезпечення зайнятості наявного у них населення, а передусім того, що знаходиться у працездатному віці.

Безробіття – це складне соціально-економічне та психологічне явище, при якому значна частина активних працездатних громадян не може знайти роботу, яку б вони могли виконувати. Безробіття виникає внаслідок переважання пропозиції праці над попитом на неї, причому ця невідповідність може бути як кількісною, так і якісною.

Сучасна наука використовує поняття так званого "природного рівня безробіття", при якому фактори, що підвищують і зменшують ціни та заробітну плату знаходяться в рівновазі. Одні науковці вважають, що ринок робочої сили неможливий без безробіття у межах 2 – 3 %. На думку інших вчених, безробіття навіть на низькому рівні суперечить принципам сучасного суспільства. У різних країнах рівні безробіття суттєво відрізняються, оскільки залежать від природного безробіття (рівня), фази економічного циклу, в якій перебуває країна, а також від ефективності державної політики зайнятості. У деяких зарубіжних країнах природний рівень безробіття становить 4 – 6%, у пострадянських країнах – 3 – 5% [4, с. 344].

Відомий американський дослідник у галузі макроекономіки Артур Оукен математично виразив співвідношення між рівнем безробіття і відставанням ВВП (валового національного продукту), відоме в усьому світі як закон Оукена. Згідно з цим законом, щорічний приріст ВВП приблизно на 2,7 % утримує кількість безробітних на постійному рівні. Кожні додаткові 2 % приросту реального ВВП зменшують кількість безробітних на 1 %, і навпаки, кожні 2 % скорочення реального національного обсягу виробництва нижче досягнутого рівня збільшують рівень безробіття на 1 % порівняно з природним рівнем безробіття.

Таким чином, із цього закону випливає, що певні темпи приросту ВВП необхідні для підтримки норми безробіття на попередньому рівні.

Слід розглянути основні статистичні дані, що характеризують ринок праці України за останні роки [3].

Середньомісячна кількість економічно активного населення віком 15 – 70 років (дані наведено за результатами вибіркового обстеження населення (домогосподарств) з питань економічної активності в середньому за 9 місяців 2011 р.) становила 22,1 млн осіб, з яких 20,4 млн були зайняті економічною діяльністю, а решта (1,7 млн) – безробітні, тобто особи, які не мали роботи, але активно її шукали як самостійно, так і за допомогою державної служби зайнятості. Рівень зайнятості населення становив: у віці 15 – 70 років – 59,5 %, а в працездатному віці – 66,8 %. Рівень безробіття (за методологією МОП) серед економічно активного населення віком 15 – 70 років становив 7,8 %, а працездатного віку – 8,5 %.

Кількість незайнятих громадян, які перебували на обліку в державній службі зайнятості, на 01.01.2012 р. становила 501,4 тис. осіб [2, с. 87]. За допомогою у працевлаштуванні до цієї установи у грудні 2011 р. звернулося 139,0 тис. незайнятих громадян проти 132,1 тис. у листопаді 2011 р. (у грудні 2010 р. – 160,4 тис.).

Кількість зареєстрованих безробітних на 01.01.2012 р. становила 482,8 тис. осіб, або 28,1 % усіх безробітних працездатного віку, визначених за методологією МОП. Допомогу по безробіттю отримували 75,7 % осіб, які мали статус безробітного. Кожний другий безробітний раніше займав місце робітника, кожний третій – посаду службовця, а решта безробітних не мали професійної підготовки.

Рівень зареєстрованого безробіття в цілому по країні за грудень 2011 р. зріс на 0,3 пункти і на 01.01.2012 р. становив 1,8 % населення працездатного віку. Зростання цього показника в грудні, як і в попередньому місяці, зумовлене переважно сезонною зайнятістю працівників сільського господарства. Так, у сільській місцевості рівень зареєстрованого безробіття зріс на 0,6 пункту і становив 2,6 % населення працездатного віку, у міських поселеннях – на 0,1 пункту і 1,4 % відповідно.

Найвищий рівень зареєстрованого безробіття спостерігався в Черкаській області (3,2 %), а найнижчий – у м. Києві (0,4 %) [3].

Кількість вільних робочих місць (вакантних посад), заявлених підприємствами, установами й організаціями до служби зайнятості, у грудні порівняно з листопадом 2011 р. зменшилася на 13,9 тис., або на 19,0 %, і на кінець місяця становила 59,3 тис. (у грудні 2010 р. – 63,9 тис.).

Із зазначеної кількості вільних робочих місць (вакантних посад) майже половина передбачалася для робітників, більше третини – для службовців, решта – для осіб, які не мають професії.

Збільшення кількості незайнятих громадян і скорочення вільних робочих місць, вакантних посад зумовило зростання навантаження на 10 вільних робочих місць (вакантних посад) з 60 осіб у листопаді до 84 – у грудні 2011 р. У регіональному розрізі, як і раніше, зберігається значна диференціація зазначеного показника: від 6 осіб у м. Києві до 1 400 осіб у Черкаській області.

Чисельність осіб, які були безробітними, і час, який вони знаходилися у цьому статусі, наведено в таблиці.

Таблиця

Чисельність осіб, які мали статус безробітних і тривалість пошуку роботи в Україні за останні роки

Показники	Роки		
	2009	2010	2011
Безробітне населення, тис.	1 418	1 425	1 959
Тривалість пошуку роботи, %			
до 3 місяців	39,1	45,4	39,4
до 6 місяців	22,0	19,9	26,9
до 9 місяців	10,6	9,0	13,4
до 12 місяців	5,3	5,1	6,3
більше 12 місяців	23,0	20,6	14,0
Середня тривалість пошуку роботи, місяців	6	6	6

За сприянням державної служби зайнятості у грудні 2011 року було працевлаштовано 31,9 тис. осіб проти 43,8 тис. у листопаді (у грудні 2010 р. – 34,1 тис. осіб). Серед працевлаштованих незайнятих осіб більше половини становили жінки або молодь у віці до 35 років. Рівень працевлаштування незайнятих громадян порівняно з листопадом 2011 р. скоротився на 2,8 пункти і у грудні 2011 р. становив 5,5 %.

Із Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття в грудні 2011 року на допомогу по безробіттю було витрачено 276,6 млн грн. Середньооблікова кількість безробітних, які її отримували впродовж зазначеного місяця, становила 314,8 тис. осіб. Розмір допомоги по безробіттю в середньому на одного безробітного становив 879 грн, що дорівнює 87,5 % законодавчо визначеного розміру мінімальної заробітної плати.

Отже, вкрай необхідно здійснити дієві заходи для виправлення ситуації на краще. Однак і в промисловій, і в аграрній сферах економіки чисельність зайнятих у них людей за цей проміжок часу, на жаль, скоротилася. Зрозуміло, що це є негативним явищем, тим більше, що частки зайнятих і в промисловості, й у сільському господарстві людей помітно зменшилися (на 10,2 і 52,3 %).

В аграрному секторі АПК нашої країни необхідно активно розв'язувати ряд проблем щодо забезпечення звільнених працівників відповідною роботою, а також залучення нових висококваліфікованих кадрів зі сторони та утримувати на селі молодь. Слід визнати, що оскільки більша частина сільгоспдприємств не в змозі забезпечити належні умови життя і праці та необхідні рівні заробітків для висококваліфікованих фахівців, освітньо-кваліфікаційний рівень багатьох працівників аграрних формувань є найнижчим порівняно з іншими галузями національного господарства України [5, с. 347].

В Україні слід розробити Державну програму роботи з кадрами, об'єднавши при цьому в єдине ціле зусилля центральних державних і місцевих органів управління та підприємств останнього. Її основними складовими мають бути: підготовка молоді у вищих навчальних закладах; удосконалення системи перепідготовки й підвищення кваліфікації фахівців; створення належних умов для працевлаштування молодих спеціалістів.

Для забезпечення підвищення ефективності навчання необхідно, насамперед, визначити коло професій, які користуються попитом на ринку праці, мають певну перспективу і тому вимагають від безробітних оволодіння ними новітніх досягнень техніки й технологій. Наявні в регіонах центри зайнятості мають налагодити дієві зв'язки освітніх закладів із тими підприємствами, на базі яких доцільніше проводити професійну підготовку безробітних. Водночас вони повинні організувати стажування, яке є однією із найбільш популярних програм таких служб у багатьох країнах світу, а для цього створити спеціальні учнівські місця в підприємствах, власники яких погоджуються організувати професійне навчання безпосередньо на робочих місцях, а можливо – й подальше працевлаштування своїх учнів [5, с. 295].

Отже, виходячи із викладеного, для подолання негативних явищ у сфері державного регулювання зайнятості населення та на ринку праці необхідно:

- здійснити заходи щодо реформування ринку праці;
- створити сприятливі умови для забезпечення продуктивної вільно вибраної зайнятості;
- забезпечити державну підтримку високої мобільністю робочої сили;
- розробити конкретні заходи щодо соціального захисту працівників у разі банкрутства підприємств;
- сприяти соціальному захисту неконкурентоспроможних верств населення.

Наук. керівн. Зайцева І. С.

Література: 1. Транченко Л. В. Державне регулювання зайнятості населення і ринку праці / Л. В. Транченко // Економіка АПК. – 2012. – № 1. – С. 108. 2. Кареба М. І. Шляхи підвищення рівня зайнятості українського населення / М. І. Кареба, О. С. Кареба // Економіка АПК. – 2011. – № 3. – 128 с. 3. Соціально-економічне становище України за 2011 рік // Урядовий кур'єр. – 2012. – № 19. 4. Дядик Т. В. Економіка праці та соціально-трудові відносини : навч. посібн. / Т. В. Дядик. – Полтава, 2010 – 344 с. 5. Тимош І. М. Економіка праці : навч. посібн. / І. М. Тимош. – Тернопіль : Астон, 2009. – 347 с.

Прохорова Ю. С.

УДК 336.761(477)

Студент 1 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ФОНДОВИЙ РИНОК УКРАЇНИ ТА ШЛЯХИ ЙОГО РОЗВИТКУ

Анотація. Зроблено аналіз фондового ринку України, розглянуто проблеми ринку цінних паперів, які потребують детального вивчення, а також запропоновано заходи, які відіграють позитивну роль у його розвитку.

Аннотация. Сделан анализ фондового рынка Украины, рассмотрены проблемы рынка ценных бумаг, которые требуют детального изучения, а также предложены мероприятия, которые играют положительную роль в его развитии.

Annotation. The analysis of the Ukrainian stock market has been held, the problems of the securities market which require detailed study have been examined, and the measures which play the positive role in its development have been proposed.

Ключові слова: фондовий ринок, біржова торгівля, регулювання біржового ринку.

Обрана тема є актуальною в наш час, оскільки в сучасній ринковій економіці важливе місце відводиться ринку цінних паперів. Процес його формування та розвитку в умовах, які склалися, несе об'єктивний та закономірний характер. Метою дослідження є аналітичний огляд фондового ринку України, дослідити організацію та регулювання ринку цінних паперів.

Вчені, які займалися проблемою розвитку фондового ринку України – це Є. Звягильський, С. Москвін, Д. Шаврук.

Фондовий ринок є однією з найважливіших частин економіки будь-якої країни, у тому числі й України. З його допомогою здійснюється перетік інвестиційних ресурсів і капіталу з однієї галузі в іншу, тобто відбувається автоматичне регулювання інвестиційних процесів в економіці країни та регіонів. Чим краще й ефективніше буде працювати фондовий ринок, тим швидше та інтенсивніше буде розвиватися економіка країни [1, с. 524].

Загальну ситуацію на вітчизняному фондовому ринку можна охарактеризувати як кризову. На ринку спостерігався подальший спад торговельної активності та зниження цін на фінансові інструменти. За результатами січня-березня 2011 року індекс ПФТС (Перша Фондова Торгова Система), що відображає коливання цін на акції найбільш привабливих підприємств, зменшився порівняно з початком року на 24,6 %. Зниження індексу ПФТС пов'язане з кризовими явищами на світових фінансових ринках, що, крім іншого, призвело до зменшення зацікавленості інвесторів у інвестуванні коштів у цінні папери країни із перехідною економікою, у тому числі України [2, с. 11].

© Прохорова Ю. С., 2013

На сучасному етапі розвитку біржової торгівлі в Україні існує ще багато не вирішених проблемних питань, які потребують детального вивчення. Це, насамперед, стосується таких проблем:

- недостатня пропозиція інструментів фондового ринку з прийнятними для інвесторів характеристиками щодо дохідності, ризиковості, ліквідності та захищеності, а також відносно незначним обсягом інвестиційного капіталу;
- низький рівень капіталізації фондового ринку;
- дуже низький рівень прозорості фондового ринку: інформація, яка доступна серед учасників ринку про діяльність не завжди достатня, актуальна й об'єктивна;
- недостатня розвиненість ринків базових інструментів та недосконале законодавче регулювання в цій сфері, які зумовили фактичну відсутність повноцінного ринку деривативів;
- відсутність охоплення сегментом ринку похідних фінансових інструментів валютного та товарного ринків, при тому що формування справедливих цін на важливі для економіки країни товари, такі, як: енергоносії, зерно, метали, продукція хімічної промисловості, дерево і тощо, неможливе без використання термінових інструментів.

Порівняно з попередніми роками, загальний обсяг ОВДП (облігації внутрішньої державної позики), що перебувають в обігу, суттєво збільшився на 01 січня 2011 року становив 136 187, 59 млн грн. Погашення та сплата доходу за ОВДП здійснювалися своєчасно та в повному обсязі, який з початку року становив 30 689, 36 млн грн, у тому числі основний борг – 19 555, 71 млн грн, сплата доходу – 11 133, 65 млн грн [3, с. 11].

Організацію українського ринку цінних паперів і створення необхідних умов для його функціонування прийняла на себе Українська фондова біржа (УФБ). Серед її акціонерів (усього їх близько 30) такі великі республіканські банки, як Укрінбанк, Агропомбанк, Укрсоцбанк, Агропромбанк "Україна", Ощадний банк України, регіональні банки в Одесі, Дніпропетровську, Харкові, Донецьку, Ужгороді, Криму.

Сьогодні Національний банк і Мінфін шукають кредиторів на внутрішньому ринку. У НБУ вважають, що кошти фізичних осіб повинні "працювати" на благо української економіки, випуск валютних ОВДП залучить значні кошти в економіку України, зменшить вартість валютних запозичень, позитивно вплине на платіжний баланс і сприятиме розвитку всього фондового ринку України.

Станом на 1 лютого 2012 року валютні банківські вклади фізичних осіб (у доларовому еквіваленті) в Україну складають 18,8 млрд дол., а обсяг готівкової валюти поза банками, на руках у населення, згідно з оцінками експертів, приблизно 60 млрд дол. [4].

Проте, Закон "Про депозитарну систему України", який 7 вересня 2012 року був переданий на підпис Президенту, може призвести до катастрофічних наслідків для фондового ринку. Принаймні, в цьому переконані учасники ринку.

Справа в тому, що закон передбачає створення єдиного розрахункового центру (ЄРЦ), якому будуть передані ексклюзивні права на надання клірингових послуг. 75 % акцій ЄРЦ, згідно із законом, будуть належати НБУ. Прибічники закону стверджують, що це зробить ринок більш прозорим та "допоможе побудувати надійну систему клірингу" [5, с.10].

В Україні здійснюється як внутрішнє, так і зовнішнє регулювання біржового ринку. Внутрішнє регулювання полягає у підпорядкуванні діяльності бірж внутрішнім правилам, нормативним документам та процедурам, які регулюють діяльність біржі в цілому та окремих її підрозділів. Зовнішнє регулювання полягає у підпорядкуванні діяльності бірж законодавчим та нормативним актам держави, інших організацій, а також міжнародним угодам.

Безумовно, регулювання відносин на ринку цінних паперів потребує доведеної нормативно-правової бази. Однак говорити про останню поки що не доводиться. У принципі, саме це є основою недоліків, які існують на сьогоднішній день на ринку цінних паперів в Україні, серед яких можна виділити такі:

- все ще не отримала логічного завершення розробка правового забезпечення формування національного ринку цінних паперів. Концепція фондового ринку України витримала у Верховній Раді України лише перше читання;
- до створення достовірно цивілізованих інвестиційних інститутів, спрямованих виконувати посередницькі функції між емітентами і покупцями цінних паперів, "дистанції величезного розміру". Фактично незадіяними або задіяними надто мало в цій найважливішій справі залишаються банки, система казначейства і валютна біржа. Ситуація посилюється і підірваною, у зв'язку із несумлінною (якщо не сказати більше) діяльністю, репутацією великої кількості фінансових посередників;
- в Україні поки що відсутня чітка система гарантій розміщення цінних паперів як для вітчизняних, так і для іноземних фізичних і юридичних осіб;
- питання про лімітування купівлі окремих видів цінних паперів в Україні (на відміну від Росії, де ліміт купівлі державних короткострокових зобов'язань для фірм-нерезидентів становить 10 %) поки в практичній площині не ставиться;
- досі не врегульоване питання про присутність на національному ринку цінних паперів фірм-нерезидентів як самостійних фінансових партнерів;
- не доведена до логічного завершення і технічна сторона справи. Так, унаслідок вибіркового обстеження стану ринку цінних паперів в Україні, проведеного в минулому році управлінням статистики України спільно з статистичними управліннями Дніпропетровської, Донецької, Закарпатської, Львівської, Полтавської, Харківської областей і м. Києва, встановлено, що тільки 76 % цінних паперів були надруковані з усіма необхідними реквізитами, включаючи захист;
- розвиток національного ринку цінних паперів багато в чому стримується все ще неадекватною сприйнятливістю населення. Навіть у Росії гроші в цінні папери (акції й облігації)кладають лише 2 % жителів Москви і 3 % петербуржців, ще меншу активність виявляють наші співгромадяни. З недовірою ставиться населення (після відомих подій) до держави;

• нормальне функціонування ринку цінних паперів ускладнюється істотною нестачею достовірної і докладної інформації. Разом з тим, недосконалість інформаційного забезпечення зумовлена ще і відсутністю належної стандартизації обліку цінних паперів відповідно до міжнародних стандартів. І, нарешті, на національному ринку цінних паперів поки ще не знайдено оптимальне співвідношення біржового і позабіржового готівкового і безготівкового оборотів.

Позитивну роль у розвитку ринку відіграють:

- факт появи на ньому акцій приватизованих промислових підприємств, завдяки чому збільшується обсяг "предмета діяльності", тобто цінних паперів;
- значна зміна спекулятивної спрямованості фондового ринку за рахунок активізації діяльності як внутрішніх, так і зовнішніх інвесторів;
- перспективи створення інституту незалежних реєстраторів, що значно полегшить процес переоформлення іменних цінних паперів, збільшить швидкість їх обороту і значною мірою зрівняє права акціонерів;
- наявність кваліфікованих професійних учасників ринку цінних паперів;
- удосконалення законодавства, яке регулює діяльність фондового ринку України.

Наук. керівн. Зайцева І. С.

Література: 1. Экономическая теория : учебн. пособ. / под общ. ред. акад. В. И. Видяпина, акад. Г. П. Журавлевой. – 4-е изд. – М. : ИНФРА-М, 2010. – 640 с. 2. Аналітичний огляд фондового ринку України // Фінансовий ринок. – 2011 – № 6(68). – С. 11–13. 3. Випуск та обіг державних цінних паперів // Фінансовий ринок. – 2011. – № 2(88). – С. 11. 4. Твій бізнес-оглядач [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ct.biz.ua/2012/03/>. 5. Повний ЄРЦ // Гроші. – 2012. – № 18(236) – С. 10.

Резнік К. В.

УДК 364:330.59

Студент 1 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

РЕФОРМИ В СОЦІАЛЬНІЙ СФЕРІ ТА ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ

Анотація. Розглянуто теоретичні положення поняття "рівень життя" як економічної категорії, проаналізовано сучасний стан соціально-економічного розвитку регіонів України, а також визначено напрями діяльності органів державної влади з підвищення рівня життя населення.

Аннотация. Рассмотрены теоретические положения понятия "уровень жизни" как экономической категории, проанализировано современное состояние социально-экономического развития регионов Украины, а также определены направления деятельности органов государственной власти по повышению уровня жизни населения.

Annotation. The article deals with theoretical principles of "quality of life" as an economic category, analyzes the current state of socioeconomic development of Ukraine, and also defines the activities of public authorities to improve living standards.

Ключові слова: соціальний захист, рівень і якість життя населення, бідність, добробут, система соціального забезпечення.

Соціальний захист – це певний механізм, за допомогою якого досягається мінімальний життєвий рівень громадян; система заходів і відповідних інститутів, призначених для забезпечення нормального існування людини, підвищення рівня задоволення її соціальних потреб, якості життя та перспектив.

Система соціального захисту в нашій країні цілком ще не задовольняє життєві потреби населення. На сьогодні основною проблемою в Україні є і залишається проблема подолання бідності, адже більша частина працюючого населення країни має дуже низький рівень доходів, який є найважливішим показником добробуту. За цих умов державна соціальна політика повинна забезпечувати соціально-економічне зростання країни та сприяти впровадженню нових методів, норм та державних стандартів рівня і якості життя для всього українського населення.

© Резнік К. В., 2013

Слід розглянути особливості соціального захисту європейських країн на прикладі Швеції. Шведська система соціального захисту характеризується універсальністю, тобто охопленням усіх прошарків населення, та соціальною солідарністю, яка полягає в тому, що всі громадяни незалежно від соціального статусу беруть участь у фінансуванні системи соціального захисту, роблячи співмірний своїм прибуткам внесок.

Необхідним елементом у такій системі виступає держава, яка бере на себе функції перерозподілу соціальних благ від забезпечених до найбільш уразливих категорій населення [1]. Рівень оподаткування в Швеції є одним із найвищих у світі. Дороговизна подібної системи повністю компенсується високим ступенем соціальної захищеності населення, відсутністю шокуючих контрастів між багатством і бідністю, і, відповідно, високою політичною й соціальною стабільністю.

Економічний розвиток будь-якої країни світу визначається досягнутим рівнем і якістю життя населення. Що стосується України, то ці показники досі залишаються низькими. Рівень життя населення є однією з найважливіших соціально-економічних категорій, що характеризує становище людини у суспільстві, можливості реалізації її потреб, можливості людського розвитку.

Рівень життя – характеристика економічного добробуту населення, що вимірюється як реальний дохід на душу населення та кількість населення за межею бідності [2, с. 212–219].

Якість життя – ступінь відповідності умов і рівня життя науково обґрунтованим нормативам або визначеним стандартам. Під якістю життя розуміють також задоволеність населення життям з точки зору широкого набору потреб та інтересів [3, с. 462].

Рівень та якість життя характеризує досягнутий на певний проміжок часу в суспільстві ступінь задоволення різноманітних потреб населення, що є предметом соціального захисту – необхідного елемента функціонування будь-якої розвиненої держави, який є основою складовою соціально-розвинутої держави.

Одним із найважливіших залишається питання оплати праці, що є основним показником забезпечення матеріального добробуту працездатного населення України. Як зазначають експерти, кожному третьому мешканцю України заробітної плати не вистачає для придбання необхідних життєвих потреб, а кожний другий працездатний мешканець України працює на умовах вторинної, третинної зайнятості, одержуючи доходи в тіньовому секторі економіки, які не оподатковуються [4, с. 173].

На рис. 1 розглянуто тенденцію підвищення та зниження показників середньомісячної заробітної плати в Україні та деяких регіонах (за даними Держкомстату).

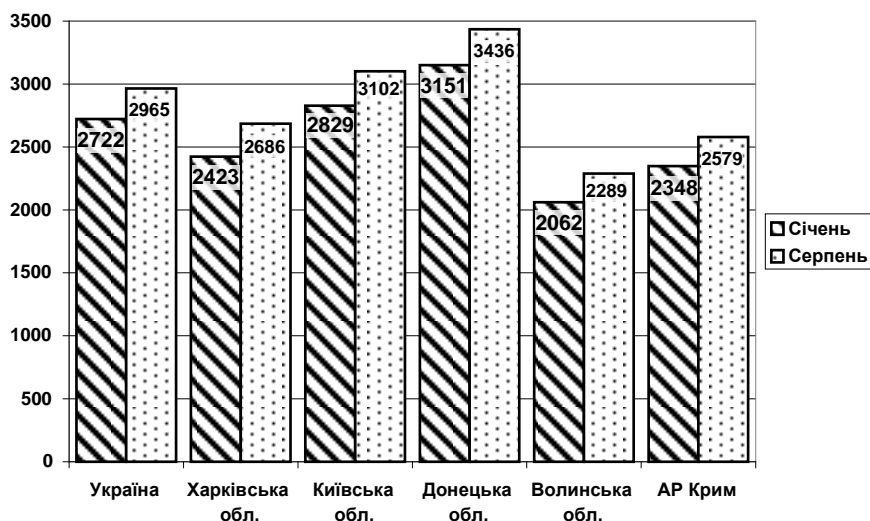

Рис. 1. Тенденція зміни середньомісячної заробітної плати у регіонах України за січень – серпень 2012 року (у розрахунку на одного штатного працівника, грн)

Якість життя населення обумовлює, окрім доходів, ще цілу низку чинників. Це стосується таких складових, як: соціальний захист, житлово-комунальне обслуговування, підтримка малозабезпечених родин, рівень водопостачання та якості питної води, захищеність громадянина в державі, а саме: рівень злочинності, корупції, порушення прав та свобод людини та громадянина, соціальні проблеми – алкоголізм, наркоманія, екологічна ситуація, забезпеченість житлом тощо. Але все ж таки ключовим показником добробуту населення виступає рівень доходу. Але як видно з результатів рис. 1, переважна більшість населення регіонів країни отримують заробітну плату нижче за середню по країні.

Що стосується різноманітних видів допомоги в Україні то вони є невисокими, у більшості випадків вони не сягають розміру прожиткового мінімуму, а сім'я, яка належить до найбіднішого населення, одержує менше допомоги, ніж середньостатистична сім'я. Останні дані підтверджують той факт, що Україна перебуває серед країн з високим рівнем бідності. На сьогодні низка питань відносно подолання бідності залишаються невирішеними [5].

Також одним із показників добробуту населення виступає пенсійна система. В Україні постала потреба реформувати пенсійну систему з метою досягнення її фінансової стабільності та досягнення прямого зв'язку між сплаченими за час роботи внесками та пенсіями [1, с. 214]. Головним чинником, який потрібно брати до уваги під час розгляду проблеми реформування пенсійної системи, є демографічна ситуація. Зараз в Україні близько 14 млн пенсіонерів. І хоча ця цифра залишається стабільною впродовж останніх 15 років, однак, зважаючи на зменшення чисельності населення, частка пенсіонерів стрімко зростає. Старіння населення та стрімке зростання видатків Пенсійного фонду спричинює значні проблеми для пенсійної системи України.

Так, 8 липня 2011 року Верховна Рада України прийняла в цілому Закон України "Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи", який набув чинності 1 жовтня 2011 року.

Законом пенсійний вік для жінок підвищено з 55 до 60 років, страховий стаж підвищено до 30 років для жінок і до 35 – для чоловіків. Пенсійний вік чоловіків – держслужбовців підвищено до 62 років. Розмір максимальної пенсії для осіб, які втратили працездатність, обмежується на рівні 7 640 гривень [6].

Здійснення пенсійної реформи спрямовано на підвищення рівня життя пенсіонерів; встановлення залежності розмірів пенсій від сум заробітної плати, на яку нараховуються страхові внески, і страхового стажу; забезпечення фінансової стабільності пенсійної системи; заохочення громадян до заощадження коштів на старість; диверсифікацію джерел фінансування пенсій за рахунок внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування та обов'язкових і добровільних пенсійних накопичень.

Етап підвищення пенсійного віку в Україні був неминучим, оскільки в Україні найнижчий пенсійний вік, баланс Пенсійного фонду від'ємний, кількість пенсіонерів збільшується, кількість населення в Україні зменшується.

За даними досліджень, українці платять одні з найвищих у Європі пенсійних зборів, при цьому отримують одну із найменших пенсій. Так, середній розмір відрахувань із зарплати до Пенсійного фонду складає 35 %, а середня пенсія станом на 1 січня 2012 року становить 1 246,34 грн, що збільшилась порівняно з минулим роком на 94,41 грн.

На рис. 2 розглянуто тенденцію зростання середньої пенсії в Україні у період з 2009 по 2012 рік (за даними Держкомстату).

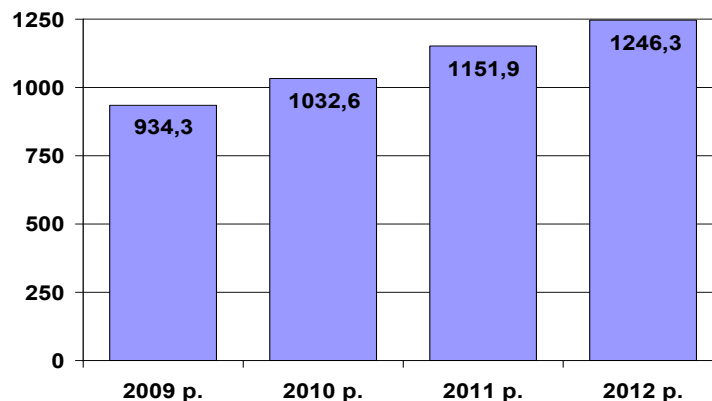

Рис. 2. Середній розмір призначеної місячної пенсії пенсіонерам, які перебувають на обліку в органах Пенсійного фонду, грн

При тому, що шведи, які відраховують у Пенсійний фонд 32,8 % зарплати, отримують пенсію в 2 000 доларів на місяць. А американці, з 10,7 % відрахуваннями – в середньому 1 100 доларів. У сусідній Росії розмір середньої пенсії складає близько 290 доларів, а відрахування у Пенсійний фонд – 29 % від зарплати [7, с. 63].

Таким чином, пенсійна реформа передбачає зробити пенсійну систему більш фінансово збалансованою та стійкою, що застрахує працівників від зниження загального рівня доходів після виходу на пенсію і є принципово важливим та вигідним для них.

Однак реакція населення України на запроваджену реформу виявилася негативною. Якщо станом на 1 січня 2011 року у Пенсійному фонді на обліку було 445,295 тисячі працюючих осіб, то станом на перше травня їх кількість скоротилася до 409,739 тисячі. Тобто, значна кількість працюючих (тієї частини населення, яка і створює ці ж пенсійні надходження) вийшли на пенсії раніше, для того щоб в результаті реформи їхня пенсія не зменшилася, адже закон зворотної сили не має. Частина населення України працювала велику кількість часу на підприємствах, де не були влаштовані офіційно. Результат цього – їхній стаж роботи не зарахований, тому і пенсія є мінімальною.

Для того, щоб пенсійна реформа справді була ефективною, зараз необхідно враховувати такі фактори:

для країни необхідне стимулювання підприємництва, створення умов для конкуренції дозволить створювати робочі місця. Відповідно, зростуть і відрахування в Пенсійний фонд;

пенсійна реформа буде неефективною, поки половина економіки знаходиться в тіні;

однією з цілей реформ повинно стати зростання соціальних стандартів. Зокрема, необхідно домогтися збільшення мінімального прожиткового мінімуму, мінімальних пенсій і зарплат; поки за тривалістю життя Україна займає 113 місце у світі, підвищувати пенсійний вік не гуманно. Робити це можна тільки після поліпшення системи охорони здоров'я.

Крім того, людям, старшим 50 років, знайти роботу майже неможливо. Це означає, що країні потрібна система перекваліфікації. Необхідно дати людям можливість бути конкурентними на ринку праці аж до досягнення пенсійного віку.

В кожній країні існує група людей, яка також потребує соціальної допомоги – це студенти. Соціальний захист студентів у вищих навчальних закладах України здійснюється за такими напрямами: забезпечення студентів житлом на час навчання; виплата стипендій; державна соціальна допомога різним категоріям студентів; матеріальна допомога студентам (студенти-сироти; інваліди; студенти з неповних та багатодітних сімей тощо); допомога у працевлаштуванні випускників вищих навчальних закладів; оздоровлення та санаторно-курортне лікування студентів (інваліди; діти-сироти; діти чорнобильців тощо); соціальне забезпечення студентів із числа дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування; соціальна допомога студентам з проблемами здоров'я [8].

Державні органи влади приділяють багато уваги умовам проживання студентів у гуртожитках, створенню відповідних санітарно-гігієнічних умов, що сприяють ефективному навчанню і відпочинку. Що стосується стипендій, то її розмір не повністю забезпечує можливість матеріально незалежного життя студентів. Держава постійно підвищує розмір стипендій, але її розмір залишається замалим. Також згідно з чинним законодавством існує система адресної матеріальної допомоги студентам вищих навчальних закладів, які потребують особливої уваги та соціального захисту.

Матеріальна допомога студентам надається, як правило, не частіше одного разу на рік. Першочергове право на отримання матеріальної допомоги мають студенти-сироти, інваліди, студенти з неповних та багатодітних сімей, студенти, які мають власних дітей, а також у випадку смерті одного з батьків, народження дитини, раптового загострення захворювання або одержання травми.

Для учнів і студентів денної форми навчання загальноосвітніх, професійно-технічних та вищих навчальних закладів державою гарантуються протягом року пільги на проїзд по території України залізничним, водним, автомобільним, міським (крім таксі) транспортом. Відповідні кошти передбачаються у Державному бюджеті України окремим рядком. Порядок надання зазначених пільг визначається Кабінетом Міністрів України [8].

Таким чином, навіть попри низький рівень стипендій, держава безпосередньо допомагає студентам у багатьох сферах життя, стимулює учнів до кращого навчання та здобуття якісної освіти.

Дослідивши обрану тему, яка є дуже актуальною на сучасному етапі розвитку нашої країни, дуже чітко зрозуміло, що життя людини – це найважливіша цінність. Саме якість життя людини, її добробут, благополуччя, здоров'я, рівень освіти характеризуються соціально-економічним показником "рівень життя".

Таким чином, на сьогоднішній день у практиці управління соціально-економічним розвитком регіонів України рівень і якість життя населення ще не стали головною метою для держави.

Для ефективного впливу державної соціальної політики на рівень та якість наразі необхідно здійснити реорганізацію органів державного регулювання на місцях та переглянути їхні функції, спрямувавши їх на розробку регіональної та реалізацію державної стратегії подолання бідності; зосередити увагу на правових, економічних і соціально-психологічних методах державного регулювання рівня та якості життя населення; посилити роботу органів державного регулювання з реалізації інноваційно-інвестиційної моделі розвитку економіки, збереження існуючих і створення нових робочих місць, заохочення роботодавців до підвищення рівня оплати праці та виконання соціальних зобов'язань перед найманими працівниками тощо [9].

Ефективна державна соціальна політика, спрямована на забезпечення досягнення відповідного життєвого рівня населення, може бути реалізована лише за умови всебічного врахування системної дії комплексу соціально-економічних чинників та застосування повної системи показників оцінки рівня життя.

Наук. керівн. Зайцева І. С.

Література: 1. Стойка А. Зарубіжний досвід організації обслуговування соціального незахищених верств населення [Електронний ресурс] / А. Стойка – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/Portal/soc_gum/Dums/2009_3/09savvnp.pdf. 2. Холод Н. М. Напрями підвищення рівня добробуту населення в Україні в контексті інституційних реформ / Н. М. Холод // Науковий вісник НЛТУ України. – 2009. – Вип. 19.7. 3. Ефимова М. Р. Социальная статистика / М. Р. Ефимова, С. Г. Бычкова. – М. : Финансы и статистика, 2003. 4. Пиц В. І. Реалії розвитку ринкових відносин у сфері оплати праці в Україні / В. І. Пиц // 36. наук.-техн. пр. – Вип. 17.5 / Нац. лісотехнічний ун-т України ; відп. ред. Д. Л. Дудюк. – Львів : НЛТУУ, 2007. 5. Офіційний сайт програми розвитку ООН. – Режим доступу : http://www.undp.org.ua/files/ua_24267mdgp.pdf. 6. Пенсійна реформа в Україні 2011 – Режим доступу : http://uk.wikipedia.org/wiki/Пенсійна_реформа_в_Україні_2011. 7. МакТаггарт Г. Підвищення пенсійного віку: "за" і "проти" / Грег МакТаггарт // Суспільство і соціальна політика. – 2010. – № 4. 8. Офіційний сайт студентського захисту. – Режим доступу : <http://studzahyst.org.ua/content/socialniy-zahist-studentskoyi-molodi>. 9. Вільна бібліотека [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://cybportal.univ.kiev>.

Студент 1 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ГЛОБАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ

Анотація. Розглянуто сутність глобальних проблем, причини їх виникнення, концептуальні підходи вчених до цих проблем, їх економічні аспекти, а також перспективи та загрози, які несуть ці проблеми світовому розвитку та економічному розвитку України.

Аннотация. Рассмотрена сущность глобальных проблем, причины их возникновения, концептуальные подходы ученых к этим проблемам, их экономические аспекты, а также перспективы и угрозы, которые несут эти проблемы мировому развитию и экономическому развитию Украины.

Annotation. The essence of global problems, their causes, and conceptual approaches of scientists to these problems, their economic aspects, prospects and threats for global development and economic development of Ukraine, has been studied.

Ключові слова: глобальні проблеми, економічний розвиток країни, глобалізація.

У світовому розвитку набули активності процеси, які здійснили масштабний перетворюючий вплив на всі сфери життя суспільства. І незважаючи на те, що світ іде у нове майбутнє, проблеми людства ще далекі до вирішення. Ці проблеми мають світовий характер, торкаються життєво важливих питань усіх країн і народів, кожного із нас.

Вчені по-різному підходять до аналізу глобальних проблем та їх розв'язання. Уперше термін глобалізація в науковий оборот увів американський дослідник Т. Левітт у 1983 році. Ширшого значення цьому терміну надав японський вчений К. Оме в книзі "Світ без кордонів" [1]. У 1974 р. М. Месарович та Е. Пестель у книзі "Людство на роздоріжжі" запропонували концепцію, у якій еволюція людського суспільства уподібнювалася до розвитку живого організму та досліджувалася на основі виявлення та аналізу взаємозв'язків та взаємозалежності економічної, демографічної, енергетичної та інноваційної сфер.

У 80-ті роки ХХ ст. з'явилася нова концепція вирішення глобальних проблем, яку назвали концепцією сталого розвитку. "Сталий розвиток" – це розвиток, який задовольняє потреби теперішнього покоління, не ставлячи під загрозу можливості задоволення потреб майбутніх поколінь. Ця концепція є офіційно визнаною і в нашій державі [2].

1. Глобальні проблеми і причини їх виникнення.

Глобальні проблеми, як і сама глобалізація, суперечливі й різноманітні, а їх сукупність тією чи іншою мірою стосується таких сфер:

1) проблеми, які виникають унаслідок взаємодії природи і суспільства. Серед них: надійне забезпечення людства сировиною, енергією, продовольством, збереження природного навколишнього середовища, освоєння ресурсів світового океану, оволодіння космічним простором;

2) проблеми суспільних взаємовідносин, а саме відносини між державами різних соціально-економічних устроїв; подолання економічної відсталості багатьох країн світу; локальні міжнародні воєнні регіональні і національні конфлікти; відвернення загрози ядерної війни;

3) проблеми розвитку людини як особистості та забезпечення її життєдіяльності і майбутнього існування. Серед них боротьба з голодом, бідністю і хворобами; сучасною урбанізацією; проблемою забезпечення планети продовольчими товарами; проблемою протидії тероризму у всіх його формах; міжнародної злочинності; виробництву і розповсюдженню наркотиків тощо.

Найзагальнішими причинами виникнення і загострення глобальних проблем є:

а) швидке зростання народонаселення або демографічний вибух;

б) нерівномірне збільшення населення в різних країнах та регіонах;

в) низький рівень упровадження ресурсно- та енергозощаджуючих екологічно-чистих технологій;

г) швидка урбанізація населення, зростання гігантських мегаполісів;

д) варварське ставлення людини, монополій і суспільства до природних ресурсів, навколишнього середовища, лісів і земельних ресурсів [3].

II. Основні глобальні проблеми, які мають вплив на економічний розвиток України.

1. Екологія і захист навколишнього середовища.

Протягом тисячоліть людина все більше втручалась у природу, не піклувалась про дотримання в ній рівноваги. Постійне зростання потреб суспільства призводило до більших втрат у природі. У 70-х роках XX століття розпочалася екологічна криза, яка різко загострила суперечності між людиною і природою, цей конфлікт – глобальне порушення рівноваги у природі. Найважливішими ознаками цієї кризи є глобальні зміни клімату і виникнення "парникового ефекту", знищення озонового шару планети, частіші природні катаклізми, масове знищення тропічних лісів і збільшення площі пустель, збільшення кількості радіоактивних відходів, надмірна концентрація шкідливих відходів у світовому океані тощо [3].

Екологічна ситуація в Україні не є кращою. Протягом 5 років усіма джерелами забруднення в Україні в атмосферу викидається більше 100 т шкідливих речовин. Майже 20 % населення України проживає в зонах, де концентрації шкідливих речовин у повітрі перевищують норму у 15 разів. Із 45 великих міст України тільки в чотирьох рівень шкідливих речовин відповідає нормі. За один рік у річки й водойми скидається 3,5 млрд кубометрів забруднених стічних вод. У сільській місцевості налічується близько 12 тис. звалищ, які обіймають майже 5 тисяч гектарів землі. У результаті такої господарської діяльності 71 % території України стала забрудненою, екологічно-катастрофічною 2 % і тільки 7 % екологічно-чистою [4].

Аварія на Чорнобильській АЕС – яскравий приклад катастрофічних наслідків для навколишнього середовища, здоров'я населення й економіки країни. У результаті аварії утворилась "зона відчуження" загальною площею в 54,6 тисяч квадратних кілометрів, до неї віднесені 64 райони з 12 областей України. Потерпілими від її аварії признані 3 млн осіб, з них 1 млн дітей [4].

Для забезпечення екологічної безпеки й усунення причин екологічної кризи в Україні прийнято екологічно-зорієнтовану Конституцію, десятки законів і кодексів, які регулюють економічну діяльність країни.

Також Україна почала переходити до нової інноваційної економіки, як приклад, побудова в Дніпропетровську металургійного заводу "Інтертайп сталь". З його запуском ліквідовано мартенівське виробництво, що знизить у 2,5 рази викиди в атмосферу забруднених речовин, викиди промислових стічних вод у Дніпро припинено.

2. Паливно-енергетична і сировинна проблема.

У цій проблемі найбільш яскраво проявляється основне протиріччя економіки – між необмеженими потребами людини і наявністю ресурсів у природі.

Усього за 50 років минулого століття добуто нафти, вугілля і газу більше, ніж за всю історію цивілізації. За оцінками вчених, запаси нафти складають близько 200 млрд тонн, 100 трлн метрів кубічних газу. Цих запасів досить лише до 2050 – 2060 років. Великі енергетичні ресурси мала й Україна, але її запаси нафти і газу були вичерпані в 90-х роках минулого століття, оскільки економіка країни була витратною [3].

Для розв'язання цієї проблеми, Україні необхідно швидко впроваджувати в економіку нові ресурсно- та енергозбережні, екологічно чисті технології, розвивати і використовувати сонячну енергію, енергію вітру і термальних вод, що вона і почала робити. У селі Ботієво Запорізької області введена в експлуатацію вітроелектростанція – найсучасніше підприємство альтернативної енергетики в Європі. У країні є можливість розвивати гідроенергетику, особливо в західних регіонах, яка нешкідлива і безмежна. Великі можливості має створення в державі екологічно чистої вугільної енергетики, що дозволить збільшити виробництво вугілля в енергобалансі країни і зменшити частку нафти і газу в отриманні енергії. Сьогодні важливо для країни знайти нові ресурси на великій глибині Землі та на дні Чорного моря.

3. Проблема забезпечення людства продовольчими товарами та раціональне використання земельних ресурсів.

Важливою проблемою всього людства є голод. Він у першу чергу пов'язаний з існуванням і розподілом продовольчих товарів. У світі голодує 800 млн людей, 18 млн кожен рік помирає. Розв'язання даної проблеми є однією з основних для людства.

Україна може допомогти у розв'язанні цієї проблеми. Земельний фонд України становить більше, ніж 6 млн гектарів, 40 % чорноземів Землі знаходиться в нашій країні. Україна разом з Росією та Казахстаном може забезпечити 1/3 ринку зерна в світі. На сьогоднішній день Україна займає перше місце з виробництва соняшника і продажу його на світовому ринку. Торгівля зерном і продовольчими товарами підштовхне сільське господарство до інтенсифікації виробництва, застосування агромеліорації й агрохімії, підвищення біологічної продуктивності сільськогосподарських культур. Також необхідно впроваджувати та вирощувати продуктивні породи домашніх тварин.

4. Роззброєння заради розвитку.

Найгострішою проблемою сучасності є проблема війни та миру, мілітаризація та демілітаризація економіки. Гонка озброєння – це велика загроза людства не тільки як загроза ядерної війни. Під воєнні бази відведено значну частину території багатьох країн. Виготовлення та нарощення великих арсеналів зброї нанесло і наносить непоправну шкоду навколишньому середовищу. Утримання армії, виробництво озброєння і воєнні дослідження вимагають великих витрат ресурсів, відволікають їх від мирного виробництва.

Розпад СРСР та блоку Варшавського договору призвели до послаблення конфронтації у світі. Це створило умови для перегляду національних воєнних доктрин з орієнтацією на конверсію воєнного виробництва і демілітаризацію.

В економічному плані конверсія на перших етапах вимагає деяких затрат на переобладнання специфічного військового виробництва на виробництво товарів та послуг громадянського призначення. Для розв'язання всього комплексу проблем конверсії на перших порах необхідна допомога країни. В Україні не існує соціально-економічних перешкод для проведення конверсії військового виробництва.

Не дивлячись на всі труднощі, в Україні процес конверсії проходить планово та ефективно. Так, у спадщину від СРСР Україні дісталася міцна база ВПК (воєнно-промислового комплексу). На нашій території працювало 3 594 підприємства оборонного значення, з загальним штатом більш за 3 млн осіб. На "воєнку" працювало 700 спеціальних підприємств, серед яких 205 виробничих і 139 науково-виробничих об'єднань. Сьогодні за даними керівництва країни залишилося близько 140 підприємств. При цьому Україна продовжує входити в ТОП-10 світових лідерів з експорту зброї. У 2011 році цей вид експорту приніс у казну країни більше 1 млрд доларів. Сьогодні країна зобов'язалась забезпечити заказами підприємства ВПК. Складено план переозброєння армії на 2012 – 2017 роки, в якому планують близько 17 млрд гривень на закупку нової техніки, танків, літаків, воєнних кораблів для нашої армії [5].

Таким чином, роззброєння, конверсія військового виробництва ослаблює гонку озброєння, зміцнює міжнародну співпрацю, а також вирішує інші глобальні проблеми.

Глобальні проблеми крім позитиву також несуть негатив і загрози для України.

По-перше, це збільшення розриву в рівнях економічного і соціального розвитку між Україною та країнами "золотого мільярда".

По-друге, зростання безробіття, бідності, безпритульності, а також технічне перевантаження і деградація довкілля.

По-третє, економічне й політичне послаблення України, пригнічення внутрішнього національного ринку, національної економіки, що поступово призводить до практичного усунення держави з конкурентного середовища.

По-четверте, зростання рівня тіньової економіки, загальна криміналізація економічної діяльності, зростання корупції у всіх сферах до рівня глобально-світового.

По-п'яте, конфлікт між вимогами глобалізації та соціально-культурними й економічними традиціями нашої держави [1].

Безумовно, всі ці та інші проблеми не повинні відштовхувати Україну від загальносвітових процесів.

Таким чином, глобалізація якщо і не найкращий із варіантів співіснування на планеті, то один з них, що дозволив би в бурхливий розвиток цивілізації, який охопив сьогодні весь світ, задовольнити потреби усього людства, на основі колективних дій усіх країн.

Наук. керівн. Зайцева І. С.

Література: 1. Семененко В. М. Економічна теорія. Політекономія / В. М. Семененко, Д. І. Коваленко. – К. : Центр учбової літератури 2011. – 299 с. 2. Базилев В. Д. Економічна теорія – політекономія / В. Д. Базилев. – К., 2006. – 325 с. 3. Степура О. С. Політична економія / О. С. Степура. – К. : Лібра, 2009. – 188 с. 4. Перушенко В. Ю. Фізична географія України / В. Ю. Перушенко, А. Ш. Уварова. – К., 2008. 5. Газета "Аргументи і факти в Україні". – № 39. – 2012.

Цилінська Я. В.

УДК 339.924(477)

Студент 1 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ

УКРАЇНА НА ШЛЯХУ ІНТЕГРАЦІЇ У СВІТОВИЙ РИНОК

Анотація. Висвітлено питання щодо становища України на міжнародному ринку та проблеми інтеграції країни у світовий ринок. Запропоновано рішення щодо усунення бар'єрів, які гальмують даний процес. Наведено статистичні дані порівняльного характеру за конкретний період.

Анотация. Освещены вопросы относительно положения Украины на международном рынке и проблемы интеграции страны в мировой рынок. Предложено решение по устранению барьеров, тормозящих данный процесс. Приведены статистические данные сравнительного характера за конкретный период.

© Цилінська Я. В., 2013

Annotation. The issues of the position of Ukraine in the international market and the problems of the country's integration into the global market have been revealed. The solution concerning eliminating the barriers which inhibit this process has been proposed. The article contains statistical data of comparative nature for a certain period.

Ключові слова: економіка, глобалізація, інтеграція, міжнародні економічні відносини, світовий ринок.

Актуальність теми дослідження полягає в тому, що Україна, ставши незалежною державою, не може залишатися осторонь від міжнародних інтеграційних процесів і повинна обрати свій шлях розвитку. На сьогоднішній день перед державою постає завдання стати повноправним членом світового співтовариства, ґрунтуючись на його принципах і зберігши національну специфіку. Це дозволить державі реалізувати національні інтереси через взаємовигідне співробітництво з іншими країнами, що особливо актуально для України на даному етапі економіки. Крім того, актуальність даної теми полягає в тому, що Європейський Союз (ЄС) – одне з інтеграційних об'єднань, яке найбільш ефективно та активно розвивається, стає найближчим сусідом і передбачає тісну співпрацю з Україною в майбутньому. Питання участі України в інтеграційних процесах винесені на порядок денний у публікаціях таких вітчизняних вчених та фахівців, як: В. Андрійчук, О. Білорус, В. Будкін, В. Вергун, Д. Лук'яненко, В. Новицький, В. Степаненко, А. Кредісов та ін.

Мета даної роботи полягає у визначенні становища України на міжнародному ринку, розкритті проблем інтеграції країни у світовий ринок.

На сучасному економічному просторі відбувається подальше інтегрування економік різних країн в єдину економічну систему. Вчені зазначають, що типовою тенденцією розвитку міжнародних економічних відносин на початку XXI століття є процеси глобалізації та інтернаціоналізації, що проявляються в органічному об'єднанні країн світу. Глобалізація економічного середовища не обійшла й Україну, для якої є нагальним завданням гідно інтегруватись у світову економічну систему. За таких умов Україні необхідно адаптувати свої умови господарювання до світових. Таким чином, в Україні почали формуватися нові підходи до розуміння завдань з адаптації до світових умов. У сучасних умовах глобалізації ринки капіталів, а разом з ними і фондові, стають основними структуро-формуючими факторами національної економіки, які забезпечують інтеграційні процеси національних економік в цілому. Стратегічною метою України, має стати формування фондового ринку, спроможного слугувати ефективним механізмом залучення та перерозподілу капіталів у вітчизняній економіці, стимулювати внутрішню інвестиційну активність та зміцнювати позиції країни на світовому ринку капіталу. Як один із напрямів досягнення цієї мети є інтегрування ринків облігацій як складових фондового ринку. Ринок облігацій має стати тим інструментом, з допомогою якого здійснюється перетік коштів між національними ринками країн світу. Інтеграційні процеси, які охоплюють український ринок облігацій, носять перманентний характер і ведуть до формування його нових якісних параметрів. Ринок облігацій, як сегмент фондового ринку, теж зазнає впливу глобалізації. Зокрема, ринок державних облігацій України, починаючи з 1996 р., перебуває в стадії інтегрування до світового ринку державних облігацій [1].

Задля регулювання та динамічної інтеграції України до міжнародного ринку капіталу було прийнято низку законів, які створюють правові умови функціонування міжнародного ринку капіталу. Були прийняті такі закони, як: Закон України "Про захист іноземних інвестицій" 10.09.1991 р. [3], Закон України "Про іноземні інвестиції" 13.03.1992 р. [4]. Проте найновішим у цьому питанні є Розпорядження Кабінету Міністрів України "Про схвалення концепції Державної цільової програми модернізації ринків капіталу в Україні" від 8.11.2010 р. [5]. Метою Державної цільової економічної програми модернізації ринків капіталу в Україні є забезпечення конкурентоспроможності ринків капіталу шляхом проведення правового, інституційного та технологічного реформування ринків капіталу в усіх його складових – ринку цінних паперів та кредитного ринку [1].

Аналізуючи вплив іноземних інвестицій в економіку України слід зазначити, що їх обсяги ще не є значними, причиною чого є несприятливий інвестиційний клімат країни, який Україні слід покращувати всіма можливими способами, такими, як стабілізація економічного розвитку, лібералізація податкової сфери.

Так, незважаючи на щорічне збільшення обсягів іноземного інвестування в економіку України, це все ще є недостатнім для нарощування економічного потенціалу країни, та її інтеграції до міжнародного ринку капіталу.

У рамках удосконалення та розвитку українського ринку капіталів Україна має розв'язати безліч проблемних питань у таких сферах, як законодавство, технологічна сфера, інвестиційна привабливість держави як перспективного ринку тощо.

Модернізація ринків капіталу повинна ґрунтуватися на одночасному розв'язанні на законодавчому, інституційному та технологічному рівні таких завдань:

- проведення інституційної реформи ринків капіталу, що передбачає утворення нових потужних фінансових інститутів (інвестиційних компаній та інвестиційних банків), підвищення ролі інститутів спільного інвестування, пенсійних фондів і страхових компаній для акумуляції сукупних національних накопичень та їх спрямування в реальний сектор економіки;

- консолідація біржової системи України на принципах регульованих ринків, передбачених Директивами Європейського Союзу;
- завершення розбудови Національної депозитарної системи з урахуванням світового досвіду інтеграції обліково-розрахункової інфраструктури;
- удосконалення системи захисту прав інвесторів, корпоративного законодавства, способів оприлюднення інформації для громадян-інвесторів та професійних користувачів;
- забезпечення розвитку фінансових інструментів як об'єктів розміщення інвестиційних ресурсів, у тому числі шляхом розбудови ринків похідних фінансових інструментів (деривативів), законодавчого вдосконалення умов провадження діяльності з рейтингування, зокрема на основні добровільності проведення рейтингових оцінок;
- забезпечення податкового стимулювання ринків капіталу.

Також у рамках інтеграції України до світового ринку капіталів цінною є програма US Aid "Проект розвитку ринку капіталів" за підтримки Агентства США з міжнародного розвитку. Діяльність Проекту містить три головних компоненти:

- зміцнення інституційних можливостей українських регуляторів щодо контролю і нагляду за небанківськими ринками капіталу;
- розробка відповідних фінансових інструментів для формування інвестиційних портфелів, особливо для установ, що надають послуги з заощадження коштів за відповідними угодами;
- зміцнення можливостей організацій у сфері пенсійного забезпечення [6].

Також передбачається кілька напрямів спільної діяльності, включаючи вдосконалення законодавчої бази, координації регуляторної діяльності і модернізацію інформаційних систем регуляторів ринку. Крім цього, проект допомагатиме зміцнювати ключові інституції ринків капіталу, проводитиме навчання фінансових посередників і підвищуватиме рівень знань широкого загалу про нову пенсійну систему. Ці заходи будуть реалізовуватись у тісній співпраці з широким колом українських партнерів з метою передачі знань, надання допомоги для підвищення кваліфікації українських спеціалістів і подальшого збільшення кількості прибічників реформи фінансового сектору України.

Отже, Україна має всі об'єктивні передумови для динамічного поступу до цивілізованих ринків капіталу, але ті проблеми, які постійно виникають через недосконалість і безсистемність реформ, несумісність економічних методів управління та закономірностей розвитку ринкових структур, значні недоліки в правовому забезпеченні розвитку ринку цінних паперів та інших фінансових інструментів справляють негативний вплив на економічний стан країни, позначаються на формуванні економічної політики і фінансовій безпеці держави.

Після проголошення незалежності, певний період Україна була ізольована від світових глобальних процесів і приречена на замкнутість і самодостатність. На даному етапі Україна прагне до вступу в ЄС. Вже багато що зроблено у цьому напрямі: ухвалено ряд законів, які створюють номінальні можливості для включення її економіки у світове господарство, у міжнародний поділ праці. Але існують певні перешкоди щодо реалізації цих прагнень. На даному етапі існує сім головних причин, через які гальмується інтеграція України в світове економічне суспільство, а саме:

1) в Україні тільки розгортається процес визначення того, які фірми та товари мають формувати зовнішньоторговельний профіль країни в середньому та довготерміновому періодах;

2) економічна криза в країні гальмує вихід на світовий ринок у цілому та європейській зокрема і утвердження на них потенційно конкурентоспроможних українських підприємств. До того ж нагромадження взаємної заборгованості між підприємствами перешкоджає розвитку нормальної кооперації, без чого неможливо забезпечити випуск кінцевої продукції;

3) інтеграція України в світову економіку значною мірою гальмується структурою виробництва, успадкованою від СРСР. У минулому Україна спеціалізувалася переважно на випуску проміжної промислової продукції, тоді як виробництво кінцевих товарів знаходилося за межами республіки;

4) архаїчна структура промисловості України залишається практично без змін. У ній традиційно переважають матеріальні та енергомісткі виробництва, наприклад, важке машинобудування, хімічна та будівельна промисловість, виробництво сільськогосподарської техніки та тракторів тощо. Високотехнологічні виробництва сьогодні не визначають промисловий профіль країни. Ось чому значна частина українських виробів малоконкурентоспроможні або й зовсім неконкурентоспроможні на світових ринках;

5) світовий ринок досить насичений товарами з низьким ступенем обробки, промисловими товарами споживчого призначення та сільськогосподарською продукцією. А саме ці товари сьогодні складають основну частку українського експорту, насамперед, за рахунок низьких цін. Насиченість ринку світу виробами традиційного машинобудування, що їх випускає вітчизняна промисловість, означає, що утвердження України на світовому ринку як виробника складної продукції об'єктивно вимагає активізації інноваційного процесу в країні;

6) серед головних причин і чинників, що спонукають до поглиблення участі економіки України в міжнародному поділі праці, до органічного включення її господарства в сучасні економічні процеси, можна назвати високу питому вагу експорту у валовому національному продукті. Досить характерним є те, що третина національного виробництва України опосередкована дією зовнішніх економічних зв'язків. Це підкреслює виняткову важливість даної сфери в системі життєзабезпечення держави і для виходу її з надзвичайно важкої і всеосяжної кризи. Українським експортерам ще явно бракує досвіду діяльності на зовнішніх ринках. Часто міжнародне співробітництво гальмується

недостатньою підтримкою виробників з боку відповідних міністерств та відомств. До того ж можна назвати численні випадки, коли Україна втрачала вигідні можливості внаслідок неефективної системи вироблення та реалізації економічної політики в цілому;

7) українське законодавство ще далеке від ідеального – існує багато суперечностей у законах, які не сприяють розвитку економіки, притоку інвестицій. Треба привести українське законодавство до світових норм, які будуть сприяти розвитку української економіки.

Можна виділити три визначальні передумови, реалізація яких створить сприятливі можливості для включення економіки України в глобальні процеси і структури. Мова йде про системну ринкову трансформацію, реструктуризацію і відкритість економіки. Головним у цій тріаді є, очевидно, перший блок, що передбачає системну трансформацію економіки від ізоляції до відкритості, перехід від тоталітарно-директивної моделі товариства до ринкової. Досвід свідчить, що ринкова трансформація розвивається в трьох основних напрямках: лібералізація економіки, приватизація власності, створення ринкової інфраструктури. При цьому виняткову роль для України відіграє створення атрибутів загальноекономічної і ринкової інфраструктури, стан відкритості економіки для більш широкого її включення в торгово-економічні, фінансово-інвестиційні, виробничо-технологічні глобальні процеси.

Однією з умов подолання проблем щодо інтеграції в світове економічне суспільство є формування в Україні відкритої економіки, під яким розуміється не тільки розвиток зовнішньої торгівлі, що переважає на теперішньому етапі, але і поступове відкриття ще двох каналів взаємозв'язку зі світовим господарством (рух капіталів і взаємообмін національними валютами), об'єктивно зумовлений і практично безальтернативний.

Отже, з огляду на об'єктивно існуючі передумови, внутрішні і зовнішні чинники, можна підтверджувати, що найбільш прийнятною для України є експортно-орієнтована модель економічного розвитку, що передбачає всебічне використання світових ринків як додаткового чинника економічного зростання. Ця модель знайшла своє практичне втілення не тільки в ряді країн Південно-Східної Азії і Латинської Америки, але й у США при виході з Великої депресії 30-років ХХ ст. Водночас, як показує досвід інших країн, упровадження експортно-орієнтованої моделі супроводжується виникненням ряду проблем і протиріч – це труднощі з освоєнням власної ніші на ринках розвинених країн; неопрацьованість механізмів повернення валютних засобів; асиметрія в цінах, що може призвести до розвитку так званого "злидарського зростання"; орієнтація на гіпертрофований експорт окремих видів товарів і послуг, що веде до виникнення "голландської хвороби" деіндустріалізації (теорія Рибчинського); залежність внутрішнього економічного зростання від можливої кон'юнктури світових ринків [7].

Повинні вживатися також відповідні протекціоністські заходи стосовно національних виробників за допомогою жорсткого митно-тарифного регулювання імпорту і встановлення нетарифних бар'єрів (санітарні, екологічні, технічні, технологічні норми і стандарти), які сприяють прискореному зростанню власного виробництва як базової структури включення України в сучасні цивілізаційні процеси.

Виходячи з цього, з'ясовано, що для включення України до світового і регіональних ринків необхідно перетворити, а по суті створити нову економічну систему, усунути бар'єри, які гальмують економічні і науково-технічні зв'язки України з іншими країнами, забезпечити економічну ефективність зовнішніх зв'язків. Ринкова структура господарства України має складатись із різних самостійних суб'єктів господарчої діяльності, що ґрунтується на законах та економічній вигоді. Важливими умовами інтеграції України з регіональними світовими ринками є налагодження випуску конкурентоспроможної продукції і створення конкурентного середовища. Необхідні також перетворення в економічній сфері, великі капіталовкладення, стимулювання виробництва, створення сприятливого інвестиційного клімату.

Участь України в регіональному співробітництві передбачає більш високий ступінь економічної взаємозалежності, формування однорідного середовища діяльності суб'єктів господарювання.

Наук. керівн. Зайцева І. С.

Література: 1. Стельмашук А. М. Державне регулювання економіки : навч. посібн. / А. М. Стельмашук. – Тернопіль, 2009. – 362 с. 2. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>. 3. Про захист іноземних інвестицій : Закон України від 10.09.1991 р., № 1540. Законодавство України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zakon.rada.gov.ua/>. 4. Про іноземні інвестиції : Закон України від 13.03.1992 р., № 2198. Законодавство України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zakon.rada.gov.ua/>. 5. Про схвалення концепції Державної цільової програми модернізації ринків капіталу в Україні : Постанова Кабінету Міністрів України від 8.11.2010 р. Законодавство України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zakon.rada.gov.ua/>. 6. Проект розвитку ринку капіталів : Програма US Aid [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://www.capitalmarkets.kiev.ua.](http://www.capitalmarkets.kiev.ua/) 7. Економічна теорія / під. ред. В. Д. Камаєва. – М., 2010. – 272 с.

Студент 2 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ВИКОРИСТАННЯ MS ACCESS ПРИ ОБЛІКУ ПРАЦІ ТА РОЗРАХУНКАХ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ

Анотація. Розглянуто впровадження в діяльність підприємства автоматизованого обліку праці та розрахунку заробітної плати за допомогою програмного комплексу MS Access.

Аннотация. Рассмотрено внедрение в деятельность предприятия автоматизированного учета труда и расчета заработной платы с помощью программного комплекса MS Access.

Annotation. The introduction of automated accounting and calculation of salary by dint of software system using MS Access in company's activity has been studied.

Ключові слова: автоматизований облік праці, заробітна плата, програмний комплекс MS Access, бухгалтерія.

Ми починаємо етап, коли деякі проблеми неможливо вирішити без застосування ЕОМ. Я не відчуваю страху перед ЕОМ. Мене лякає їх відсутність.
Айзек Азімов

Американський письменник-фантаст Айзек Азімов абсолютно правильно зазначив, що використання ЕОМ необхідно в будь-якій галузі і їх відсутність свідчить про неорганізованість підприємства. У сучасному світі жодне підприємство, жодна фірма або завод не можуть нормально існувати без застосування інформаційних систем. Великі обсяги інформації вимагають ретельної систематизації, тому першочерговим завданням будь-якого керівника є якомога повна автоматизація діяльності всіх галузей підприємства. Це допомагає прискорити процес виробництва в десятки разів, зменшити ризик людського фактора у такій важливій галузі будь-якого підприємства, як бухгалтерія. При існуючих перевірках, мінливому законодавстві, обсязі інформації, що збільшується в геометричній прогресії, автоматизацію необхідно починати саме з бухгалтерії.

На жаль, попри всі можливості, на сьогоднішній день майже половина підприємств веде бухгалтерський облік вручну, особливо це характерно для невеликих організацій. У зв'язку з цим вони мають безліч проблем із різноманітними перевірками та незручностей при складанні звітів. Основними недоліками такої неавтоматизованої бухгалтерії є:

- ризик людського фактора;
- трудомісткість;
- великі затрати часу на розрахунки, складання звітів;
- затрати на зарплатню додатковим робітникам;
- низька продуктивність і т. д.

Встановлення дорогих програмних продуктів, таких як "1С.Бухгалтерія", "Інфобухгалтер", допоможуть вирішити дану проблему, але не кожне підприємство може дозволити собі такі витрати. Рішення в даній ситуації може бути дуже простим, а саме використання програмного комплексу MS Office. Він є найпоширенішим пакетом автоматизації роботи в офісі. MS Access, що входить у комплект професійної версії комплексу, став стандартною програмою створення баз даних, яка використовується в сучасному бізнесі. MS Access вкрай корисний у бізнесі для організації документообігу, тому що дозволяє виключити дублювання і прискорити обробку документів клієнтів.

Головною перевагою розробки на MS Access є те, що він входить у програмний комплекс Microsoft Office, тому підприємству не потрібно витратитися на придбання спеціального програмного забезпечення. Отже, для нормальної роботи створеної програми досить встановити MS Office. При цьому так само встановлюються всі потрібні для роботи MS Access бібліотеки, ODBC і т. д., що не завжди скажеш про той же Delphi. MS Access досить добре сумісний із MS SQL Server та іншими форматами баз даних.

MS Access при всій його зовнішній простоті дозволяє вирішувати дуже складні завдання. MS Access досить серйозний інструмент, на якому швидко і добре можна зробити досить складні речі. Для багатьох проектів, де важлива швидкість розробки, MS Access підходить якнайкраще.

Кожна мова програмування призначена під певні цілі та завдання. І MS Access вирішує досить велику кількість офісних, бухгалтерських та інших подібних завдань. Програмування в MS Access, створення структури бази даних аналогічні як і в інших середовищах, але Access дозволяє розробити професійну базу даних у більш короткі терміни.

MS Access забезпечує три основні можливості: визначення даних, обробка даних і управління даними.

1. Визначення даних. Можна визначити, які дані будуть зберігатися в базі даних, тип даних (наприклад, текст або число) і зв'язки між ними. У деяких випадках можна задати способи форматування та перевірки допустимості даних.

2. Обробка даних. Допускається будь-яке маніпулювання даними. Можна вибирати необхідні поля даних, фільтрувати і сортувати дані. Також можна виконувати злиття пов'язаної інформації та виводити підсумкові дані. Є можливість виділити підмножину даних і задати запит оновити, видалити або скопіювати їх в іншу таблицю або створити нову таблицю з цими даними.

3. Управління даними. Можна визначити, кому дозволено переглядати, оновлювати і додавати інформацію. У більшості випадків є можливість визначити порядок спільного використання та поновлення даних декількома користувачами [1].

База даних Access складається з об'єктів 7 типів:

таблиця – об'єкт, призначений для зберігання відомостей про кожен елемент предметної області. У таблиці хоча б одне поле повинно бути ключовим, тобто воно не повинно містити однакових значень;

запити – це об'єкти, які забезпечують отримання потрібних даних з однієї або декількох пов'язаних таблиць, а також служать для виконання різних розрахунків;

форми – це об'єкти, які забезпечують зручний інтерфейс для роботи з даними;

звіти – це об'єкти, які призначені для формування підсумкового документа на основі інформації, що зберігається в базі даних, і виведення його на друк;

макроси – це об'єкти, які використовуються для автоматизації роботи з додатками (використання системних функцій, процедур і т. д.);

модулі – це об'єкти, що становлять програми на мові VBA, які розробляються користувачем у вигляді процедур або функцій вирішення завдань, не передбачених в Access;

сторінки – це об'єкти, які забезпечують доступ до даних за допомогою Web-сторінок [2].

Дуже важливим є процес нормалізації бази даних. Він містить такі складові:

швидкий доступ до даних (індексація полів);

не допускається повторення інформації та забезпечується економне використання пам'яті ПК; автоматична зміна всіх пов'язаних об'єктів таблиць при коректурі одного з них (каскадна зміна);

автоматичне видалення всіх пов'язаних об'єктів таблиць при видаленні одного з них у головній таблиці (каскадне видалення) [3].

Використання MS Access розглядається на прикладі автоматизації процесу обліку праці та розрахунку заробітної плати стосовно технології обліку праці та розрахунку заробітної плати одного з малих підприємств міста Харкова. Особливостями цієї технології є облік коефіцієнтів індексації, які залежать від сукупності таких факторів, як стаж роботи співробітника, його кваліфікація та ін. [4]. При розрахунку утримань враховується динаміка змін таких нормативних показників, як мінімальна заробітна плата, прожитковий мінімум та ін.

Для цього лише необхідно створити такі таблиці:

таблиці для характеристики особистісних і трудових особливостей працівника (П. І. Б., адреса, номер телефону, пільги, код посади та ін.);

таблицю штату, де відображаються код посади, найменування посади, кількість робочих місць;

таблицю обліку відпрацьованих годин за певний проміжок часу;

довідкові таблиці існуючих податків і коефіцієнтів індексації.

Між цими таблицями встановлюються зв'язки – розробляється схема даних (рис. 1).

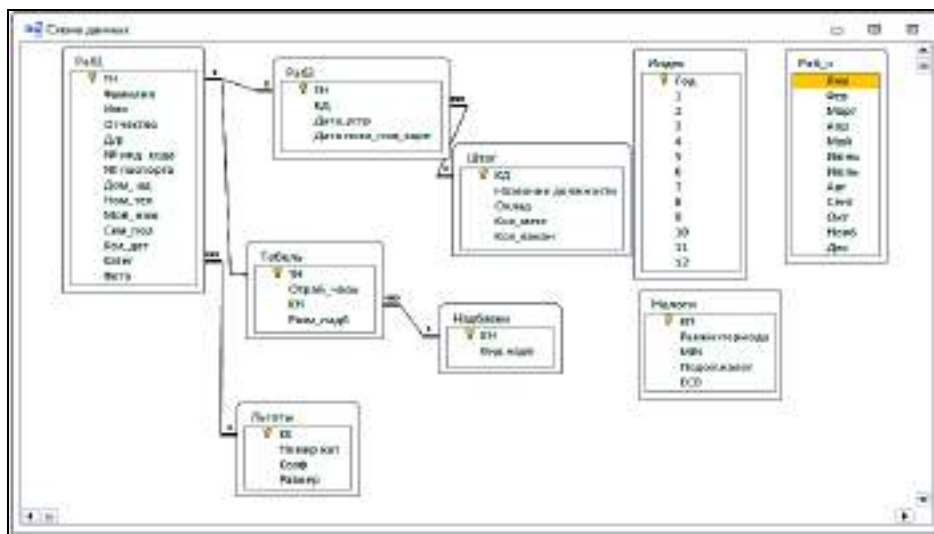

Рис. 1. Схема даних

Широко використовується MS Access у бухгалтерії для зберігання інформації. Крім систематизації та зберігання даних, MS Access дозволяє проводити різні розрахунки. Використання MS Access у бухгалтерії можна розглянути на прикладі складання розрахунково-платіжної відомості.

У MS Access усі розрахунки виконуються автоматично. Наприклад, у базі даних, яка створена для складання розрахунково-платіжної відомості, самостійно виконуються такі розрахунки: індексація, обчислення суми зарплатні з урахуванням премій, стягнень, підвищень, а також вирахування податку на прибуток та єдиного соціального внеску [4]. Усі розрахунки проводяться за допомогою "Построителя выражений" (рис. 2) і виводяться в підсумковій таблиці.

Рис. 2. Вікно "Построитель выражений" для визначення індексу індексації заробітної плати

Розрахунково-платіжна відомість для подачі в різні державні служби та установи представляється у вигляді звіту. Поліпшення виду документів при цьому позитивно впливає на імідж фірми і теж дозволяє залучати клієнтів.

Отже, враховуючи все зазначене, можна зробити висновок про те, що використовуючи MS Access, можна вирішити багато завдань з автоматизації підприємства. Це допомагає керівникові не тільки легко контролювати весь виробничий процес, швидко проводити всі фінансові процедури, але й надає йому впевненості в правильності отриманих даних.

Технологія використання СУБД MS Access для обліку праці та розрахунку заробітної плати, яка розроблена в цій роботі, впроваджується і проходить апробацію на одному з малих підприємств міста Харкова.

Наук. керівн. Ковріжних І. П.

Література: 1. Тимошок Т. В. Microsoft Access 2003. Самоучитель. [Электронный ресурс] / Т. В. Тимошок. – Режим доступа : <http://tid.com.ua/tid1/addonres.php?id=6950>. 2. Системы управления базами данных [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://urist.fatal.ru/Book/Glava7/Glava7.htm>. 3. Гурвиц Г. А. Microsoft Access 2010. Разработка приложений на реальном примере [Электронный ресурс] / Г. А. Гурвиц. – Режим доступа : <http://www.twirpx.com/file/1119766>. 4. Мойсеенко Т. Зарплата по-новому от А до Я / Т. Мойсеенко. – К. : Дебет-Кредит, 2011. – 288 с.

Орленко Т. И.

УДК 658.822

Студент 1 курса
факультета менеджмента и маркетинга ХНЭУ

QR-КОД – НОВЫЙ МАРКЕТИНГОВЫЙ ИНСТРУМЕНТ

Аннотация. Рассмотрен QR-код как новый маркетинговый инструмент. Проанализированы преимущества и недостатки данного представления информации, а также выделены перспективы использования QR-кода на украинском рынке.

Анотация. Розглянуто QR-код як новий маркетинговий інструмент. Проаналізовано переваги та недоліки даного подання інформації, а також виділено перспективи використання QR-коду на українському ринку.

© Орленко Т. И., 2013

Annotation. This paper studies QR-code as a new marketing tool. The advantages and disadvantages of this presentation of information have been analyzed, as well as the prospects for the use of QR-code on the Ukrainian market have been market out.

Ключевые слова: QR-код, маркетинговая деятельность, потребитель, смартфон, Интернет.

Человечество продолжает заниматься улучшением своей жизни путем внедрения в нее различных новейших технологий. Как известно, родиной большого количества know-how является Япония. Вот и еще одно изобретение, с успехом завоевывающее украинское пространство. На этот раз речь пойдет о кодировании информации. Анализируя современные тенденции и методы привлечения потребителей, было выявлено, что матричные квадратики на упаковках товаров, визитках и рекламных плакатах уже успели завоевать огромное количество поклонников [1]. Наиболее любознательные потребители сразу же выяснили, как это работает.

Цель работы – анализ современного состояния и перспектив развития данного изобретения на рынке Украины.

Как показала практика, QR-коды, они же Quick Response или "быстрый отклик", значительно упрощают возможность различным фирмам и брендам контактировать с потребителями, а последним – быстро и эффективно получать необходимые данные. Они позволяют зашифровывать огромный объем важной информации в маленький квадрат, который автоматически может быть расшифрован с помощью мобильного устройства, благодаря этому QR-код превращается в сильный маркетинговый инструмент [2]. Анализируя основные свойства и возможности данного кода, можно выявить ряд особенностей. Например, был выяснен максимальный объем информации, который он может содержать. Максимальное количество символов, которые помещаются в один QR-код [3]:

цифры – 7 089;

цифры и буквы – 4 296;

иероглифы – 1 817.

Помимо возможности сохранять большое количество информации, QR-код имеет и другие достоинства. Основными из них являются легкодоступность и быстрота действия. Расшифровка значительной информации занимает очень мало времени (меньше минуты), тем не менее гарантирует круглосуточную связь с потребителем [4; 5]. Как показало исследование, проведенное компанией comScore в 2011 году, 20 млн жителей США использовали мобильные телефоны для сканирования QR-кодов. В Японии подобные коды наносятся практически на все товары, продающиеся в магазинах, их размещают в рекламных буклетах и справочниках. Ведущие японские операторы мобильной связи совместно выпускают под своим брендом мобильные телефоны со встроенной поддержкой распознавания QR-кода.

Данное изобретение с удовольствием осваивают бренды и на украинском рынке. Во время проведения EURO-2012 на всех упаковках конфет "Світоч" появился QR-код, который ведет на официальный сайт и рассказывает туристам о Львове и его шоколадных заведениях. Сладкие места города можно было искать по карте, читать информацию о них и слушать их голосовое описание. За время футбольного чемпионата количество активных пользователей приложения Lviv Places составило 2 000. Большинство этих пользователей воспользовались и "шоколадным туром". А количество новых посетителей мобильного сайта повысилось более чем на 40 %.

Постепенно этот код внедряется в нашу повседневную жизнь. Например, теперь в банкоматах ПриватБанка можно снимать наличные с его помощью. Бесплатное приложение "Кошелек24" от ПриватБанка дает возможность снятия наличных из банкоматов с любой карты по QR-коду. Чтобы снять деньги с его помощью, нужно активировать приложение, ввести номер карты и поднести смартфон к экрану банкомата. Так же данное приложение дает возможность расплачиваться в реальных или Интернет-магазинах.

В современном мире, где основа всего "Время – деньги", данное новшество просто незаменимо. Благодаря этому коду компания вступает во взаимодействие с потребителем и значительно упрощает пользование брендом: переходя по "защитым" ссылкам, можно без труда быстро оформить заказ товара, зарегистрироваться, получить дисконт, принять участие в акции и совершить оплату. Как функционирует QR-шоппинг? Очень жаль, но в Украине QR-шоппинг только зарождается и то только в молодых проектах. Все потому, что украинцы только начинают постигать тонкости работы со смартфонами. Так как же все-таки это работает?

Вместо обычной листовки с меню вы можете создать витрину для смартфона. Все что для этого нужно – это разместить картинку товара и создать QR-код со ссылкой на соответствующий товар в Интернет-магазине или каталоге. Клиент, получивший флаер, может посмотреть на витрину, навести свой телефон на нужный товар, и без лишних слов заказать [6]. Весь процесс занимает около 2-х шагов:

Клиент сканирует QR-код и переходит на мобильную версию сайта.

На экране появляется фотография выбранного товара и дополнительные опции: "Оформить заказ", "Добавить еще товар".

Кнопка "Оформить заказ" открывает форму доставки и вариант оплаты. Кнопка "Добавить еще товар" открывает каталог или дополнительные товары.

Пользователь заполняет форму, выбирает на карте свое место расположения для удобства курьера и отправляет запрос.

Ярким примером такого шоппинга может послужить Корея. QR-коды экономят время местных жителей путем быстрого онлайн-заказа: в корейском метро установлены виртуальные витрины супермаркета. Считывая коды, можно заказать продукты с помощью мобильного устройства и получить их курьерской доставкой. Данное изобретение не только экономит время, но и значительно упрощает жизнь. Тем не менее это устройство не остается лишь электронным интерфейсом. Художники всего мира подхватили новую идею оригинально украшать QR-коды. Теперь сам только его вид может о многом рассказать. Следовательно, QR-код дает возможность развития во все многих и многих сферах.

В заключение можно сказать, что в скором времени без сомнения мы будем свидетелями роста нового мощного маркетингового канала в лице точечных квадратиков. Однако существует один существенный момент, который препятствует развитию их популярности – это низкая известность. Решение этой проблемы лежит в популяризации данного кода путем разъяснения правил использования этих кодов и доказательств на практике полезности и необходимости такого инструмента. Ведь в действительности он и правда облегчает жизнь потребителя.

Научн. рук. Затхей В. А.

Литература: 1. Защита персональных данных [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://foxttools.ru/QR>. 2. Аакер Д. А. Стратегия управления портфелем брендов / Д. А. Аакер. – М. : Эксмо, 2008. – 320 с. 3. Защита персональных данных [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://ru.wikipedia.org/wiki/QR-код>. 4. Защита персональных данных [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.contenton.ru/>. 5. Защита персональных данных [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://justnotes.ru/>. 6. Защита персональных данных [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://qrcodes.com.ua/>.

Корсунова Е. Ю.

УДК 339.17:004.738.5

Студент 1 курса
факультета менеджмента и маркетинга ХНЭУ

ВЛИЯНИЕ ПЛАТЕЖНЫХ СИСТЕМ НА РАЗВИТИЕ ИНТЕРНЕТ-КОММЕРЦИИ

Анотация. Рассмотрены перспективы развития и использования Интернет-коммерции. Проанализированы виды и способы платежных систем. Определен наиболее перспективный и удобный вид платежной системы. Выявлены дальнейшие тенденции развития платежных систем.

Анотація. Розглянуто перспективи розвитку й використання Інтернет-комерції. Проаналізовано види та способи платіжних систем. Визначено найбільш перспективний і зручний вид платіжної системи. Виявлено подальші тенденції розвитку платіжних систем.

Annotation. The prospects for the development and use of the Internet commerce were considered. The types and methods of payment systems were analyzed. The most promising and convenient form of payment system was identified. The future trends of the development of payment systems were detected.

Ключевые слова: Интернет, Интернет-коммерция, платежные системы, технологии NFC, электронные деньги.

Анализируя мировую торговлю, можно увидеть бурное развитие электронной коммерции.

Под электронной коммерцией понимаются продажи материальных и нематериальных товаров и услуг электронным образом. Она включает в себя не только операции купли-продажи, но и возможность анализа спроса на продукцию и услуги, обмен информацией между партнерами, оформление заказов, проведение платежей, подтверждение о доставке и др.

Начало электронной коммерции было положено в США в 1960 году. Американские компании American Airlines и IBM приступили к созданию системы авторизации процедуры резервирования мест на авиарейсы, делая возможным перелеты более доступными для рядовых пассажиров, помогая ориентироваться в тарифах и рейсах, число которых постоянно росло [1]. За счет автома-

тизации процесса расчета тарифов при резервировании мест снижалась стоимость услуг. Это являлось первым перспективным опытом создания системы электронной коммерции. Адаптируясь в активно распространяемой всемирной паутине, электронная коммерция стала развиваться с невероятной скоростью, воплощаясь в новых формах и видах.

Ярко выраженными моделями Интернет-коммерции являются Интернет-магазины, Интернет-каталоги-справочники, Интернет-аукционы, Интернет-торговые центры, Интернет-провайдеры бизнес-операций и т. д.

По данным агентства Invesp.com, в 2011 году объем продаж в сфере электронной коммерции в мире составляет 680,6 млрд долларов США. По прогнозам этого агентства, данная сумма будет только расти, и к 2015 году достигнет отметки в 1,5 трлн долларов США [2].

Анализируя украинский рынок, видно, что на протяжении последних пяти лет рынок Интернет-коммерции показал ежегодное увеличение на уровне 50 – 60 % независимо от перманентных экономических колебаний. При этом рынок имеет серьезный потенциал. Например, в Германии объем рынка Интернет-коммерции составляет приблизительно 36 млрд долларов. В Украине аналогичный показатель составляет не более 400 – 500 млн долларов [3].

В основном через Интернет украинские граждане приобретают бытовую технику, оргтехнику, мобильные телефоны, косметику, одежду, книги.

Основными фактами, которые сдерживают развитие украинского рынка Интернет-коммерции, являются:

1. Отсутствие законодательной базы, которая бы регулировала процесс покупки-продажи онлайн, осуществления электронных платежей за оплаченные товары-услуги и которая бы устанавливала прозрачные правила игры на рынке (как для продавцов, так и для покупателей).

2. Низкий уровень проникновения Интернета (особенно в регионах).

3. Низкая эффективность большинства существующих украинских торговых площадок.

4. Слабое развитие национальной системы электронных платежей.

5. Развитие платежных систем в Интернет-коммерции имеет ключевое значение. Подробное рассмотрение существующих платежных систем даст возможность проанализировать тенденцию их развития.

Среди основных платежных систем выделяются:

1. Оплата через курьерскую службу – это передача денежных средств из рук покупателя в руки курьера. Достоинство – простота. Недостатки – ограничение во времени, возможное отсутствие сдачи, высокие расходы по обслуживанию.

2. Оплата почтовым переводом – это наиболее простой и распространенный способ перевода денег, где используются наличные деньги и точные реквизиты покупателя. Преимуществом является надежность и простота. Основным недостатком является недостаточная мобильность, отсутствие анонимности, высокие расходы по обслуживанию.

3. Перевод средств на электронную карточку – когда покупатель через учреждение банка или банкомата переводит средства на лицевой счет продавца. Достоинством есть простота, большое количество терминалов и отделений банков, информационная поддержка. Недостатком же является высокий процент мошенничества, ограниченность доступности, как территориально, так и во времени, отсутствие конфиденциальности и высокие расходы по обслуживанию.

4. Оплата с помощью электронных денег. Электронные деньги – это виртуальные денежные знаки, полностью моделирующие реальные деньги, хранимые на электронных носителях [4]. Преимуществом их есть простота использования (с помощью персонального компьютера, мобильного телефона), высокая круглосуточная мобильность, надежность и анонимность расчетов. Основным недостатком электронных денег является адаптация в законодательную систему государства, а также ограничения по перемещению капитала за территорию Украины и конвертация в другие виды национальных валют. Кроме того, спектр товаров и услуг, где можно использовать электронные деньги, ограничен.

Делая выводы из преимуществ и недостатков существующих платежных систем, можно увидеть огромный потенциал развития электронных денег в системе Интернет-коммерции.

Современное обращение электронных денег происходит при помощи компьютерных сетей, Интернета, платежных карт, электронных кошельков и устройств, работающих с платежными картами, терминалами, персональными компьютерами и мобильными телефонами, в которых есть специальный платежный чип или возможность входа в платежную систему.

Первый мобильный платеж с помощью SMS был осуществлен в 1997 году жителями Хельсинки, когда на улице города были установлены два автомата Coca-Cola по продаже напитков [5].

Потребители по достоинству оценили возможности платежа с помощью мобильного телефона. Еще бы, этот электронный гаджет находится постоянно под рукой, максимально облегчая и сокращая время проведения расчетов за товары и услуги. Увеличив защиту от взломов, с помощью введения индивидуальных параметрических данных, телефон может быть лучшим платежным инструментом в системе электронных денег. Но для этого нужны новые информационные технологии.

На запрос потребителей одними из первых откликнулись в корпорации Google, когда запустили собственную платежную систему Google Wallet, которая добавила поддержку системам Visa, MasterCard, American Express и Discover. А также объединила 25 крупных розничных сетей.

На нашем отечественном рынке представлены такие платежные системы, как: НСМЭП, Global Money, WebMoney, LiqPay, MoneXy [6].

В настоящее время на территории Украины оборот электронных денег составляет от 4 до 8 млрд грн в год и активно увеличивается.

Можно предположить, что дальнейшее развитие технологий в системе электронных денег создаст условие, когда будет возможен полный отказ от кредитных карточек, всевозможных дисконтных карточек, банкоматов, платежных терминалов и других информационных носителей благодаря новым возможностям программного обеспечения мобильного телефона. Так, можно с уверенностью сказать, что телефон будущего – это устройство связи, мобильный кошелек и платежный терминал, с помощью которого с легкостью и простотой можно будет производить расчеты за товары и услуги.

Первые предпосылки этому дают новые модели телефонов компании Apple. По предположениям аналитиков, в следующих версиях iPhone и iPad поддержка технологии NFC (Near Field Communication – технология беспроводной высокочастотной связи малого радиуса действия, которая дает возможность обмена данными между устройствами, находящимися на расстоянии около 10 сантиметров) будет встроенной, избавляя от необходимости докупать и подключать дополнительные гаджеты. Если эти прогнозы сбудутся, то NFC, скорее всего, плотно интегрируется в iTunes и App Store, а в программное обеспечение будет внедрена поддержка нескольких платежных систем. NFC отлично развивается и вне стен Apple стараниями других компаний, таких, как Google и RIM, возможно, собирающихся активно использовать технологию в собственных интересах.

Учитывая ускоренную разработку и применение новейших технологий, можно сказать, что в скором времени большинство производителей мобильных телефонов будут иметь программное обеспечение для проведения электронных платежей. На сегодняшний день владельцем телефона является практически каждый гражданин развитого государства, можно предположить, что большинство из них, оценив простоту и удобство, будут принимать активное участие в Интернет-коммерции, а это приведет к многократному увеличению объемов продаж товаров и услуг.

Из проведенного анализа можно сделать вывод, что каждая новая платежная система, повышающая надежность и уменьшающая издержки, стимулирует электронную коммерцию и дает новый толчок ее дальнейшему развитию.

Научн. рук. Затхей В. А.

Литература: 1. Первый электронный банк и магазин [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://whoyouglе.ru/texts/first-electronic-bank-shop/>. 2. Состояние электронной коммерции в мире [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.e-pepper.ru/forum/thread800.html>. 3. Электронная торговля отправится в регионы [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.bfm.ru/news/101235>. 4. Торкановский В. С. Электронные формы денег и новые виды платежных систем (Текст) / В. С. Торкановский, С. А. Белозеров. – СПб. : СПбГУЭФ, 2000. – 150 с. 5. Мобильный платеж [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.rauy.ru/mobile-pay/usluga-mobilnyj-platezh/>. 6. Электронные деньги и Интернет-коммерция в Украине [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://gryphoninvest.com.ua/company/-publications/elektronni-groshi-ta-internet-komercziya-v-ukraїni>.

Гондаренко М. А.

УДК 659.11

Студент 1 курса
факультета менеджмента и маркетинга ХНЭУ

АНАЛИЗ РЕКЛАМЫ В СОВРЕМЕННОЙ СИСТЕМЕ МАРКЕТИНГА: ЕЕ ПРЕИМУЩЕСТВА И НЕДОСТАТКИ

Аннотація. Розглянуто позитивні та негативні сторони реклами в сучасній системі маркетингу. Проаналізовано процес розвитку реклами від стародавнього суспільства до сучасного. Визначено сучасні методи передачі реклами та вплив її на споживача. Наведено шляхи усунення її недоліків.

Анотация. Розглянуто позитивні та негативні сторони реклами в сучасній системі маркетингу. Проаналізовано процес розвитку реклами від стародавнього суспільства до сучасного. Визначено сучасні методи передачі реклами та вплив її на споживача. Наведено шляхи усунення її недоліків.

© Гондаренко М. А., 2013

Annotation. The positive and negative aspects of advertising in modern marketing system have been studied. The process of advertising development from avital to modern society has been analysed. Modern communication methods of advertising and its influence on a consumer have been defined. The ways of eliminating its deficiencies have been offered.

Ключевые слова: реклама, система маркетинга, процесс рекламирования, современность.

Реклама в современном мире представляет сложное социальное явление, далеко шагнувшее за рамки вида трудовой деятельности человека. Она представляет не просто бизнес, а значительно более широкое явление, охватывающее или по меньшей мере оказывающее влияние почти на все сферы жизни общества [1]:

производственную – реклама выступает как орудие сбыта произведенного товара;
социальную – реклама выполняет коммуникативную функцию, соединяя интересы различных групп общества;

нравственно-правовую – цивилизованная реклама служит инструментом пропаганды этических и правовых норм в торгово-экономической деятельности;

культурно-образовательную.

Фактором, оказавшим глобальное влияние на рекламу в последнее время, можно назвать переход общества с технологической на новую, информационную, стадию развития. Так, в стародавнем обществе существовали зазывалы, которые рекламировали определенный продукт. Процесс рекламирования в те времена осуществлялся следующим образом (рис.1) [2].

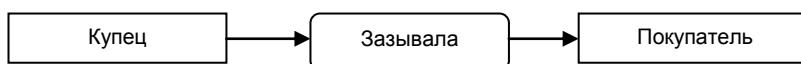

Рис. 1. Процесс рекламирования в стародавнем обществе

Развитые страны Запада уже вступили по существу в новую эпоху – эпоху глобальных информационных процессов. И реклама, как ее отражение, приобрела и продолжает приобретать новые специфические черты.

Действительно, с годами значимость рекламы не затерялась, а возросла до немислимых масштабов. В современном мире рекламе отводится огромное место в системе маркетинга. Ее роль возрастает в связи с расширением, модернизацией, прогрессированием общества. Так же возникновение новых направлений или способов получения информации путем от продавца к покупателю в основном зависит от конкурентной борьбы на рынке. С течением времени общество растет, развивается, тем самым обогащая себя множеством новых товаров и услуг. Выживание новых "торговцев" на рынке осуществляется за счет внедрения нового продукта, новых технологий, новой модернизированной рекламы, которая сможет заинтересовать аудиторию покупателей больше, чем какая-либо другая.

Если обратиться к истокам этого явления, то реклама – коммерческое средство массовой информации, созданное для того, чтобы стимулировать сбыт продукта или услуги, или же информационное сообщение со стороны института, организации или кандидата на какой-либо политический пост. Будучи более точным, можно сказать, что реклама – процесс донесения информации от рекламодателя до целевой аудитории посредством медиа-каналов или иными способами, главной целью которого является донесение информации, а главной задачей – побудить представителей целевой аудитории к действию. Таким образом, "торговец" любыми способами и средствами намерен спровоцировать покупателя на осуществление покупки определенного товара и услуги. Не менее важно, что он заинтересован в том, чтобы покупатель не просто приобрел однотипный товар или услугу, а товар именно его производства. Для этого приходится прибегать к всевозможным хитростям и психологическому влиянию в современной системе маркетинга.

Система маркетинга – это совокупность элементов, с помощью которых предприятие занимает свое место на рынке. Под системой маркетинга предприятия следует понимать совокупность разнообразных элементов, материальных и понятийных, а также людей, определенным образом связанных между собой и своим взаимодействием обеспечивающих выработку маркетинговых стратегий, а также тактических маркетинговых решений, позволяющих предприятию проводить взвешенную маркетинговую товарную и ценовую политику на рынке [1].

Не имея маркетингового подхода, в современном мире не будет и осуществления рекламы и продажи товара, или будет в малоэффективной форме. В современной системе маркетинга любой предприниматель обязан рекламировать услугу, если желает ее реализовать. Чтобы опередить конкурентов и сделать товар более известным, реклама должна быть оригинальной и запоминающейся. Также реклама – необходимый ресурс для начала работы. Ведь не имея представления о товаре, его существовании, шанс приобретения именно вашей продукции сводится к нулю. Другое дело, когда тот или иной товар, благодаря хорошей презентации, на слуху у сотни и тысячи людей. Важным остается то, что язык рекламы должен быть ясен потребителю.

Современная система маркетинга предполагает инициативную позицию в торговле: звонки, объявления, рассылка рекламной информации, встречи и т. д. Основным этапом прибыльной продажи есть выявление круга покупателей. Имея портрет основного покупателя, гораздо проще заниматься маркетингом на доступном ему (покупателю) языке и склонить его приобрести непременно вашу продукцию или услугу. Двигатель торговли сопутствует становлению новейших

средств массовой информации. В наше время это представлено на радио, телевидении и в Интернете. Что касается рекламы, то она должна утверждать в мыслях потребителя идеальный вид продукта, поэтому в рекламных роликах массово присутствуют исключительно положительные персонажи: известные актеры, девушки, счастливые старики, собаки и т. д. Очень важно восприятие рекламного ролика, так как оно напрямую зависит от того, насколько рекламируемый товар удовлетворяет ту потребность, которая актуальна в данный момент для потребителя. Такого эффекта возможно добиться с помощью таргетирования аудитории. К примеру, рекламу фотоаппаратов актуальней будет разместить на сайте с фототематикой, ведь заинтересовавшихся в покупке будет намного больше. Также важно восприятие "образ-фон". Иными словами, в любом рекламном сообщении потребитель выделяет те составляющие, которые представляют наибольший интерес у него, а остальные элементы проходят фоном. Очень ценным для потребителя будет и степень оригинальности сюжета. Ведь демонстрация чего-то нового и интересного дает больше вероятности просмотра вашего ролика.

Еще один интересный компонент связан с психологическим восприятием рекламы. Здесь преобладают и количество повторов рекламы, роль персонажей, визуальная демегафоризация, ажиотаж, присутствие юмора, эпатажа, рекламной мимикрии. Для осуществления этих компонентов современной рекламы возросла и роль ее передачи. По сравнению со стародавним обществом, процесс рекламирования в современности будет осуществляться следующим образом (рис. 2) [2]:

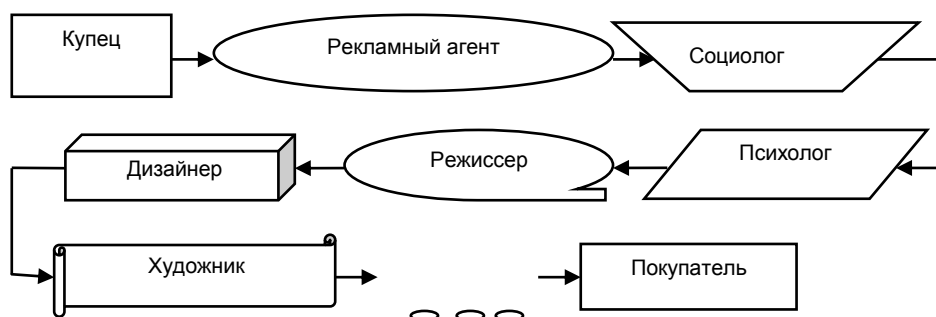

Рис. 2. Процесс рекламирования в современном обществе

Характерной чертой современной рекламы является приобретение ею новой роли в результате вовлечения в процесс управления производственно-сбытовой деятельностью промышленных и сервисных фирм. Суть новой роли рекламы в том, что она стала неотъемлемой и активной частью комплексной системы маркетинга, уровень развития которой определяет качество и эффективность рекламно-информационной деятельности производителя и ее соответствие новым требованиям мирового рынка. Резкое усложнение сбыта и обострение конкуренции, произошедшие в 70-х годах, привели к тому, что маркетинг стал фактором конкурентной борьбы, не менее важным, чем достижение превосходства на рынке путем внедрения технических новшеств или снижения себестоимости продукции. Реклама оказалась практически единственным инструментом воздействия на рынок. Каждый этап, начиная с момента создания продукции и заканчивая ее сбытом, должен сопровождаться активной программой рекламного воздействия. Целенаправленные рекламные усилия должны присутствовать как в сфере производства, так и в сфере торговли. Без умения пользоваться средствами рекламы у производителя резко снижается возможность активно воздействовать на рынок, обеспечить себе успех в конкурентной борьбе за рынки сбыта [1].

Тем не менее современность открывает рекламе все новые и новые возможности. Сейчас мы можем наблюдать ее везде: по телевизору, в метро, на стендах на улице, заборах, радио и т. д. Так же интересно возникновение новых способов рекламирования. Одной из интересных современных технологий в области рекламы являются BTL-акции. В отличие от ATL-рекламы – традиционной рекламы, показываемой по телевидению, в газетах и т. д., до BTL-технологий – реклама в местах продажи (например, щиты, выставленные в магазинах), мерчендайзинг, промо-акции, массовые акции, презентации.

Самым же известным примером BTL принято считать промо-акции в местах продаж. Можно выделить две причины популярности BTL-акций. Во-первых, потребитель все меньше верит прямой рекламе, и все больше – своим ощущениям. А промо-акции как раз предоставляют такую возможность. Во-вторых, BTL позволяет выделить конкретный товар в общей массе, среди широкого ассортимента в магазине [3].

Другая весьма интересная рекламная технология – граффити. Она используется не только в обычной коммерческой рекламе, но и в политической. Граффити – это различные изображения и слова, которые рисуются на традиционно нерекламных носителях - заборах, асфальте и т. д. Чем привлекательно граффити? Во-первых, если оно необычно и красиво, на него однозначно люди обратят внимание. Во-вторых, на традиционных носителях такое рекламное сообщение испытывает конкуренцию со стороны других рекламных сообщений, образуется некий рекламный фон и одно сообщение теряется среди других. В случае же граффити такой конкуренции, как правило, нет. В-третьих, реклама на заборах и асфальте практически никак не регламентируется, очень трудно найти ее реального автора. Например, политик всегда может сказать, что это действия его конкурентов и, соответственно, не нести ответственность за содержание рекламного сообщения [3].

Еще одна крайне популярная технология – директ-маркетинг, сетевой-маркетинг, директ-мейл. В основе данной технологии – личное общение продавца и покупателя. Как правило, сегодня

потребитель не доверяет прямой рекламе, а вот мнению человека, которого знает лично, доверяет в большей степени. Именно на действии этого принципа и основаны сетевые технологии, технологии прямых продаж. Достоинство данного способа очевидно – при обращении лично к потребителю у того возникает больше доверия к товару [3].

Интересной рекламной технологией является интерактивное телевидение. Интерактивное телевидение предполагает объединение трех устройств – телевидения, персонального компьютера и электронной почты. Таким образом, у зрителя появляется возможность взаимодействовать с ведущим передачи. Можно привести пример, как интерактивное телевидение может стать рекламной технологией. В эфире идет телепередача "Здоровье", ведущая рассказывает об определенной болезни. В этот момент на экране появляется рекламный баннер с сообщением о лекарстве, которое может помочь избавиться от данной болезни. Имея компьютер, зритель может пройти на Интернет-сайт производителя, узнать полную информацию о данном лекарстве и приобрести его в Интернет-магазине [3].

Наконец, рекламные технологии весьма активно используют Интернет-пространство. Интернет способен создавать множество новых рекламных технологий.

Что касается телевизионной рекламы, то в условиях современности она получила наиболее обширные возможности. Ведь реклама по радио идет к потребителю путем одного канала – аудиальной, печатная или графическая – путем визуального, а телевизионная сочетает в себе эти два фактора (сюжет, цвета и пр.). Это позволяет выйти рекламе на более высокий уровень, открывает большие перспективы в ее создании. Тем самым и улучшая свое влияние на потребителя.

Как видно, число разнообразных рекламных технологий крайне велико, и были перечислены далеко не все из них. Таким образом, у любой компании при разработке рекламной политики существует хорошая возможность подобрать то, что нужно именно этой компании, что отвечает ее потребностям и ее рекламному бюджету.

Современная реклама имеет как свои преимущества, так и недостатки. Так, к примеру, в рекламной технологии граффити возможно рекламировать на заборах запрещенные в официальной рекламе товары. К примеру, это может быть водка. Опасностью становится то, что аудитория, на которую распространяется эта реклама, не определена, и многие несовершеннолетние так же могут попасть под ее влияние.

Что касается технологии директ-маркетинга, здесь определяются недостатки уже для рекламодателя, ведь такая реклама достаточно дорогостоящая, так как потребуются обращаться к каждому отдельному клиенту. Примером такой технологии может послужить компания Avon со множеством ее распространителей.

Так как реклама – информация, распространенная любым способом, в любой форме и с использованием любых средств, часто рекламодатели прибегают к хитростям, нарушая закон. Например, в наше время не заметить не заметить по телевизору рекламу, в которой присутствует врач. Это может быть то ли реклама зубной пасты, в которой специалист рассказывает о ее преимуществах, то ли лекарство, о чудодейственной силе которого мы раньше не догадывались. Согласно ч. 5 – 11 ст. 21 Закона Украины "О рекламе" в рекламе запрещается участие врачей и других профессиональных медицинских работников, а также лиц, внешний вид которых имитирует врачей. При этом никто не предоставляет сведений, что при условии употребления лекарственного средства консультация со специалистом является необходимой.

Так же в Законе установлены регулирующие рамки по поводу звука в рекламе. А многие перчат этому закону, делая звук в рекламе выше, для того чтобы привлечь внимание покупателей. Нельзя использовать детей в рекламе, где товар не предназначен для этого возраста. И таких нарушений множество.

Одним из главных недостатков в рекламе является ее навязчивость. Мы встречаемся с ней в метро, на улице, а катастрофическими масштабами – в Интернете. Находясь во всемирной паутине, часто бывает очень сложно добраться до нужной информации, так как путь к ней лежит через посещение и закрытия множества ссылок с различными товарами и услугами, многие из которых являются некорректными, и даже аморальными.

Современная реклама достигла таких масштабов, что научившись хорошо совладать с потребителем, она научилась искусно обманывать своих клиентов. Немало людей в наше время, покупая определенную продукцию, разочаровываются в ее качестве, свойствах, становясь тем временем "жертвами рекламы".

Делая вывод, самым рациональным решением этих проблем будет исполнение следующих правил:

1. Ужесточить рамки уже существующего Закона о рекламе и ведении рекламного бизнеса.
2. Произвести законодательной власти корректировку законов с учетом современности.
3. Исполнительной власти действовать согласно Закону при выявлении малейших нарушениях со стороны производителя.

Научн. рук. Затхей В. А.

Литература: 1. Пять ключевых элементов "цепляющей" рекламы [Электронный ресурс]. – Режим доступа : subscribe.ru/archive/economics. 2. Гондаренко А. Реклама в современном обществе / А. Гондаренко // Міжнародна науково-практична конференція молодих вчених, аспірантів та студентів "Інформаційні технології в сучасному світі: дослідження молодих вчених", 14–15 березня 2013 року. – Х., 2013. – 303 с. 3. Уэльс У. Реклама: принципы и практика : [учебник] / У. У. Уэльс, Д. Бернет, С. Мориарти ; пер. с англ. – 3-е изд., испр. и доп. – СПб. : Питер, 2001. – 797 с. : ил. – (Сер. : Маркетинг для профессионалов).

Студент 2 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ

ЗНАЧЕННЯ ОПТИМАЛЬНОГО ХАРЧОВОГО РАЦІОНУ ДЛЯ ЛЮДИНИ

Анотація. Розв'язано оптимізаційну задачу харчового раціону людини з урахуванням мінімальних витрат, що відповідають сучасним умовам життєдіяльності людини.

Анотация. Решена оптимизационная задача пищевого рациона человека с учетом минимальных издержек, которые соответствуют современным условиям жизнедеятельности человека.

Annotation. The solution of optimization task of man's food ration in view of the minimum expenses, which match modern conditions of human life and activities, has been offered.

Ключові слова: раціональне харчування, оптимізаційна модель, мінімізація витрат, задача лінійного програмування.

На сучасному етапі розвитку людства, здоров'я людини все більше і більше залежить від її харчування як одного з принципів здорового способу життя. Раціональне харчування також є невід'ємною частиною збереження високої фізичної та розумової працездатності, а також активного довголіття, тому проблема пошуку оптимального раціону, особливо в останні десятиліття, так гостро порушується у всьому світі.

Основні вимоги до правильного харчування людини такі: 1) енергетична цінність раціону повинна компенсувати енергозатрати організму; 2) повинен бути присутній певний хімічний склад, тобто оптимальна кількість збалансованих між собою поживних речовин; 3) різноманітність їжі [1].

Варто зазначити, що в сучасному світі кожна людина намагається мінімізувати свої витрати таким чином, щоб отримати максимум користі, адже дохід споживачів обмежений.

Для оптимізації харчового раціону людини слід побудувати оптимізаційну задачу. Для цього необхідно розглянути дані щодо добових потреб у білках, жирах, вуглеводах та кілокалоріях працездатних чоловіків та жінок, які наведені у вигляді табл. 1 [2].

Таблиця 1

Добова потреба у білках, жирах, вуглеводах та кілокалоріях чоловіків і жінок працездатного віку

Група	Вік, років	Чоловіки				Жінки			
		Біл-ки, г	жири, г	вуглеводи, г	ккал	білки, г	жири, г	вуглеводи, г	ккал
Робітники переважно розумової праці	18 – 40	90	102	373	2800	77	86	317	2400
	40 – 60	83	93	344	2600	72	81	297	2200
Робітники, зайняті легкою фізичною працею	18 - 40	89	108	406	3000	76	92	344	2550
	40 – 60	82	101	378	2800	70	86	323	2350
Робітники середньої важкості праці	18 - 40	95	116	433	3200	80	97	365	2700
	40 – 60	88	108	406	2900	75	92	344	2500
Робітник важкої фізичної праці	18 – 40	101	134	511	3700	86	114	434	3150
	40 – 60	95	126	483	3400	80	106	406	2900

Використовуючи дані з табл. 1, необхідно знайти середнє арифметичне людських потреб у білках, жирах, вуглеводах та кілокалоріях. Отримані значення будуть відповідати першим чотирьом обмеженням даної задачі, а саме: кількість споживаних білків має бути не меншою, ніж 85 грамів на день, жирів – не менше 100 г на день, вуглеводів – не менше 380 г на день, а при цьому споживання кілокалорій не має перевищувати 3000 одиниць.

Інші обмеження будуть пов'язані з диференціацією харчування. Тож споживання таких малоцінних продуктів харчування, як: картопля, хліб, рослинна олія, яйця та цукор треба замінити більш корисними: рибою, м'ясом, молочною продукцією, овочами та фруктами.

Таким чином, потрібно прийняти, що змінними даної економіко-математичної моделі будуть категорії продуктів харчування у кг, а саме: м'ясо і м'ясопродукти; молоко і молочні продукти; яйця; риба і рибопродукти; цукор; олія та інші рослинні жири; картопля; овочі та баштанні; фрукти, ягоди, горіхи; хліб і хлібні продукти.

З урахуванням середнього значення вмісту поживних речовин у даних категоріях продуктів харчування потрібно побудувати такі обмеження: 1) білки; 2) жири; 3) вуглеводи; 4) кілокалорії; 5) м'ясо та риба; 6) молоко та молочні продукти; 7) яйця; 8) цукор; 9) рослинна олія; 10) картопля; 11) овочі та баштанні; 12) фрукти, ягоди та горіхи; 13) хліб і хлібні продукти.

Оскільки потрібно забезпечити найменшу вартість найбільш корисного споживчого кошика, то потрібно прийняти коефіцієнтами біля змінних у цільовій функції середні ціни на дані категорії продуктів за 2011 рік, а сама функція цілі буде наближатися до мінімуму.

Для пошуку оптимального розв'язання задач лінійного програмування з заданими обмеженнями в Microsoft Excel використовується надбудова "Пошук рішення" (табл. 2) [3, с. 14–21].

Таблиця 2

Розв'язання задачі лінійного програмування

Змінні	x1	x2	x3	x4	x5	x6	x7	x8	x9	x10		
Рішення	0,445	3,000	0,000	2,055	0,900	0,000	3,000	2,931	5,069	3,000		
Матриця коефіцієнтів системи												
Обмеження білків у їжі	14,85	8,78	12,7	16,94	0	0	2	1,1	3,3	7,66	116,6911	85
Обмеження жирів у їжі	20,28	10,48	10,9	6,07	0	99,85	0,4	0,11	12,1	1,56	120,4772	100
Обмеження вуглеводів у їжі	0	5,18	0,7	0	99,7	0	18,1	6,56	10,48	49,36	380	380
Обмеження калорій у їжі	241,5	150,83	157	122,43	398	898,5	80	28,89	155,27	239,5	3000	3000
Обмеження вживання м'яса та риби	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	2,500	2,500
Обмеження вживання молочних продуктів	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	3,000	3,000
Обмеження вживання яєць	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0,000	1,000
Обмеження вживання цукру	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0,900	0,900
Обмеження вживання олій	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0,000	0,400
Обмеження вживання картоплі	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	3,000	3,000
Обмеження вживання фруктів	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	5,069	3,000
Обмеження вживання овочів та фруктів	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	8,000	8,000
Обмеження вживання хлібних продуктів	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	3,000	3,000
Цільова функція	4,27	2,93	1,5	4,3	0,7	2,5	0,35	0,41	2,83	0,66	38,73	min

Таким чином, при виконанні заданих умов, мінімальна вартість споживчого кошика, який повинен складатися з 50 г м'яса, 300 г молочних продуктів, 200 г риби, 90 г цукру, 300 г картоплі, 300 г овочів, 500 г фруктів та 300 г хлібних продуктів без додаткового споживання рослинних олій та яєць на 1 день при стабільних цінах буде складати 38 грн 73 коп., що становитиме 1200,63 грн на місяць.

Отже, виходячи з норм, які пропонують лікарі [2], для повноцінного харчування середньостатистичному громадянину необхідно витратити не менше 1201 грн на місяць. Це необхідно врахувати при обґрунтуванні середньомісячної заробітної плати.

Наук. керівн. Малярець Л. М.

Література: 1. Рациональное харчування [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://uk.wikipedia.org/wiki/Рациональное_харчування. 2. Білки, жири, вуглеводи, калорії. Добова норма для чоловіків та жінок [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.pravda.rv.ua/food/days%20necessity%20in%20energy.php>. 3. Лабораторний практикум з навчальної дисципліни "Економіко-математичне моделювання": навч.-практ. посібн. / Л. М. Малярець, П. М. Куліков, І. Л. Лебедева та ін. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2009. –136 с.

Студент 2 курса
факультета международных экономических отношений ХНЭУ

ОПТИМИЗАЦИЯ ОБЪЕМОВ ВЫРАЩИВАНИЯ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННОЙ ПРОДУКЦИИ НА ТЕРРИТОРИИ УКРАИНЫ

Анотація. Проведен анализ умов вирощування сільськогосподарської продукції в Україні в умовах обмеженості орних земель та водних ресурсів. Побудована оптимізаційна модель максимізації прибутку в даній галузі.

Анотация. Проведено анализ умов вирощування сільськогосподарської продукції в Україні за умов обмеженості орних земель та водних ресурсів. Побудовано оптимізаційну модель максимізації прибутку в цій галузі.

Annotation. The conditions of cultivation of agricultural products in Ukraine under conditions of limited arable land and water resources are analyzed. The optimization model has been developed to maximize the profits in the industry.

Ключевые слова: сельское хозяйство, оптимизация, максимизация прибыли.

Аграрный сектор, один из ведущих в Украине, формируется благодаря благоприятным агроклиматическим условиям страны, наличию плодородных почв и относительно дешевым трудовым ресурсам, а также выгодному географическому расположению. Сельское хозяйство играет немаловажную роль в экономике государства, так как является стратегической отраслью, призванной не только обеспечивать потребности людей в продуктах питания, но и увеличивать занятость населения и эффективность всего национального производства. От этой отрасли прямо зависит национальная продовольственная безопасность, отчего уровень цен и структура экспорта-импорта в сельском хозяйстве находятся под постоянным контролем государства [1, с. 71].

Особая роль в сельском хозяйстве Украины уделяется растениеводству, как основной отрасли-поставщику продуктов питания для человека, кормов для животных и технического сырья для промышленности. В условиях ограниченности ресурсов, в первую очередь пахотных земель, возникает потребность в поиске оптимального количества производства тех или иных видов растений для максимизации прибыли аграрного сектора и Украины в целом.

Для поиска оптимального плана выращивания сельскохозяйственной продукции в Украине следует составить оптимизационную задачу. Для этого нужно рассмотреть данные об урожайности, рентабельности и средних ценах реализации сельскохозяйственных культур за 2011 год, приведенные в табл. 1 [2].

Таблица 1

Данные о сельскохозяйственных культурах за 2011 год

№	Тип данных	С/х продукция				
		Зерновые и зернобобовые	Сахарная свекла	Подсолнечник	Картофель	Овощи открытого грунта
		X_1	X_2	X_3	X_4	X_5
1	Урожайность (т/га)	3,7	36,3	1,84	16,8	19,5
2	Средние цены (грн за т)	1374,2	3312	516	2032,8	2139,1
3	Рентабельность производства (%)	26,1	57	36,5	17,7	9,9

Нужно составить экономико-математическую модель для нахождения наиболее эффективного использования земель и максимальной прибыли государства от реализации продукции растениеводства. В качестве управляемых переменных для удобства расчетов нужно выбрать объемы производства сельхозпродукции тыс./т и обозначить их X_1 X_2 X_3 X_4 и X_5 соответственно их порядку в табл. 1.

Исходя из того, что рентабельность рассчитывается как отношение прибыли к себестоимости, а цена продукта не что иное как сумма прибыли и себестоимости, можно вычислить среднюю прибыль по каждому из видов сельхозпродукции и представить суммарную прибыль (тыс. грн) от данной отрасли в виде целевой функции:

$$Z_{\max} = 284,43X_1 + 1202,45X_2 + 137,98X_3 + 305,7X_4 + 192,69X_5.$$

Оптимизационная задача, на переменные которой накладываются ограничения, предполагает формирование условий. Так как сельское хозяйство – стратегическая отрасль, то важно, чтобы Украина сама могла полностью обеспечить себя всеми видами сельхозпродукции. Таким образом, первые пять ограничений такие: 1) ограничение на объем выращивания зерновых и зернобобовых культур $X_1 \geq 6000$; 2) ограничение на объем выращивания сахарной свеклы $X_2 \geq 15500$; 3) ограничение на объем выращивания подсолнечника $X_3 \geq 1700$; 4) ограничение на объем выращивания картофеля $X_4 \geq 5900$; 5) ограничение на объем выращивания овощей открытого грунта $X_5 \geq 7300$. Следующие ограничения связаны с ограниченностью ресурсов страны: 6) ограничение в виде суммы всех использованных в 2011 году пахотных земель [2] под рассматриваемые сельхозкультуры при заданной урожайности с учетом того, что управляемые переменные заданы в тыс. т $X_1 / 3,7 + X_2 / 36,3 + X_3 / 1,84 + X_4 / 16,8 + X_5 / 19,5 = 22932$ или $0,27X_1 + 0,03X_2 + 0,54X_3 + 0,06X_4 + 0,05X_5 = 22932$; 7) ограничение в виде суммы доступного объема воды для орошения сельскохозяйственных угодий и водообеспеченности пахотных земель во время вегетации при заданных потребностях в воде каждого их видов сельхозкультур при учете, что в Украине ежегодно доступно $56,6 \text{ км}^3$ воды [3] при том, что в сельском хозяйстве используется до 40 % общего водопотребления, из которых 90 % связано с орошением растительных культур. Для этого можно предположить, что запас воды в метровом слое почвы в начале вегетации равен $3900 \text{ м}^3/\text{га}$; запас воды в метровом слое почвы на конец вегетации равен $2900 \text{ м}^3/\text{га}$; суммарные осадки, выпадающие во время вегетации 160 мм, то есть $1600 \text{ м}^3/\text{га}$; средний коэффициент водопотребления для выращивания зерновых и зернобобовых культур – $810,8 \text{ м}^3/\text{т}$; средний коэффициент водопотребления для выращивания сахарной свеклы – $137,7 \text{ м}^3/\text{т}$; средний коэффициент водопотребления для выращивания подсолнечника – $1695 \text{ м}^3/\text{т}$; средний коэффициент водопотребления для выращивания картофеля – $160 \text{ м}^3/\text{т}$; средний коэффициент водопотребления для выращивания овощей открытого грунта – $110 \text{ м}^3/\text{т}$. В таком случае, суммарное возможное потребление воды без дополнительных поливов – $2600 \text{ м}^3/\text{га}$, а водообеспеченность пахотных земель за время вегетации – $59\,623\,200\,000 \text{ м}^3$. При этом объем водных ресурсов, доступных для использования в сельском хозяйстве – $20\,376\,000\,000 \text{ м}^3$. С учетом того, что управляемые переменные заданы в тыс. т., ограничение будет иметь следующий вид: $810,8X_1 + 137,7X_2 + 1695X_3 + 160X_4 + 110X_5 \leq 7\,999\,9200$; 8) также предполагается, что все переменные задачи – неотрицательные $X_j \geq 0$ ($j = \overline{1,5}$).

Таким образом, получена система ограничений, которая состоит из семи линейных уравнений. Совместно с целевой функцией данная система составляет математическую модель. Полученную задачу целесообразно решать, используя симплексный метод решения задач линейного программирования. Для этого в Microsoft Excel необходимо построить опорную таблицу, отвечающую условию задачи (табл. 2).

Таблица 2

Условие задачи линейного программирования

Переменные	X_1	X_2	X_3	X_4	X_5		
Решения	0	0	0	0	0		
Матрица коэффициентов системы						Знак	Правая часть
Ограничение № 1	1	0	0	0	0	\geq	6000
Ограничение № 1	0	1	0	0	0	\geq	15500
Ограничение № 1	0	0	1	0	0	\geq	1700
Ограничение № 1	0	0	0	1	0	\geq	5900
Ограничение № 1	0	0	0	0	1	\geq	7300
Ограничение № 6 (пашня)	0,27	0,03	0,54	0,06	0,05	=	22932
Ограничение № 7 (вода)	810,81	137,74	1695	160	110	\leq	79999200
Целевая функция	285,43	1202,45	137,98	305,7	192,69		max

Для поиска оптимального решения задачи линейного программирования с заданными ограничениями в Microsoft Excel используется надстройка "Поиск решения" [4, с. 14–21]. При помощи этого математического инструмента вычисляются оптимальные значения переменных и максимальное значение функции цели при заданных ограничениях (табл. 3).

Таблица 3

Решение задачи линейного программирования

Переменные	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄	X ₅			
Решения	6000	379437	1700	5900	173138			
Матрица коэффициентов системы						Левая часть	Знак	Правая часть
Ограничение № 1	1	0	0	0	0	6000,00	≥	6000
Ограничение № 1	0	1	0	0	0	379437,41	≥	15500
Ограничение № 1	0	0	1	0	0	1700,00	≥	1700
Ограничение № 1	0	0	0	1	0	5900,00	≥	5900
Ограничение № 1	0	0	0	0	1	173137,55	≥	7300
Ограничение № 6 (пахотные земли)	0,27	0,03	0,54	0,06	0,05	22932,00	=	22932
Ограничение № 7 (водные ресурсы)	810,81	137,74	1695	160	110	79999200,00	≤	79999200
Целевая функция	285,43	1202,5	137,98	305,7	192,69	493367168,06		max

Таким образом, получения максимума прибыли от сельского хозяйства при полном самообеспечении всеми необходимыми сельхозкультурами следует выращивать зерновые, зернобобовые, подсолнечник и картофель только в соответствии с внутренними потребностями государства, а именно зерновые и зернобобовые – 6 млн т, подсолнечник – 1,7 млн т, картофель – 5,9 млн т, а сахарную свеклу и овощи открытого грунта в объемах 364 млн т и 166 млн т соответственно (с учетом внутренних потребностей страны). При этом суммарная прибыль сельского хозяйства в стране достигнет максимума и будет равняться 493 млрд грн ежегодно без учета транспортных издержек.

Полученные оптимальные величины целесообразно использовать в планировании посевов в Украине, при этом соблюдать соответствующую структуру сельхозпродукции.

Научн. рук. *Малярець Л. М.*

Литература: 1. Сушко Л. М. Міжнародна економіка : конспект лекцій для студентів усіх спеціальностей всіх форм навчання / Л. М. Сушко, Т. І. Алексєєва. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2005. – 216 с. 2. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>. 3. Водні ресурси [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://uk.wikipedia.org/wiki/Водні_ресурси. 4. Лабораторний практикум з навчальної дисципліни "Економіко-математичне моделювання" : навч.-практ. посібн. / Л. М. Малярець, П. М. Куліков, І. Л. Лебедева та ін. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2009. – 136 с.

Грицюк І. В.

УДК 338.45:664.66

Студент 2 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ

**ОПТИМІЗАЦІЯ ОБСЯГІВ ВИПУСКУ
ХЛІБОБУЛОЧНИХ ВИРОБІВ**

Анотація. Проведено аналіз діяльності підприємства з виробництва хлібобулочних виробів. Розроблено оптимізаційну модель максимізації прибутку за наявних ресурсів підприємства.

© Грицюк І. В., 2013

Аннотация. Проведен анализ деятельности предприятия по производству хлебобулочных изделий. Разработана оптимизационная модель максимизации прибыли по имеющимся ресурсам предприятия.

Annotation. The conditions of an enterprise for producing the bakery products were analysed. An optimization model of profit maximization of available resources for a company was developed.

Ключові слова: максимізація прибутку, оптимізаційна модель, хлібобулочні вироби, промисловість.

Хлібопекарська промисловість відіграє значну роль у підтримці соціальної стабільності суспільства, адже виробляє хліб, який був, є і завжди буде продуктом номер один. Його купують люди будь-якого соціального статусу і з будь-яким рівнем доходу. Останнім часом діяльність хлібопекарських підприємств стала низько ефективною, а для деяких навіть збитковою. Тому дослідження ринку хлібобулочних виробів і пошук шляхів підвищення ефективності діяльності хлібопекарських підприємств у сучасних умовах є досить актуальним.

Відомо, що хлібопекарська галузь у загальнонаціональному обсязі харчових продуктів і напоїв займає близько 5,4 %. Назвати на даний час хлібопекарський сектор України прибутковим досить складно, адже він характеризується скороченням обсягів виробництва, погіршенням структури споживання хлібобулочних виробів, зниженням якості продукції та його конкурентоспроможності на зовнішніх ринках, а також повільними темпами модернізації технологічних ліній при високому ступені їх зносу.

За час незалежності річні виробничі показники хлібопекарської галузі скоротилися з 6,7 млн т у 1990 р. до 1,8 млн т у 2010 – 2011 рр., а виробництво хліба та хлібобулочних виробів на душу населення – з 129,1 кг на людину в рік до 39,4 кг відповідно [1]. У період січня – жовтня 2012 р. в Україні було вироблено 1,33 млн т [2]. Зниження рентабельності призвело до зменшення кількості хлібопекарських підприємств. Для того щоб підприємство нормально функціонувало, насамперед, необхідно розрахувати можливі об'єми випуску, враховуючи при цьому собівартість виробництва, технологічні та економічні умови. Як правило, розглядається максимізація прибутку на основі виробничих функцій. У них визначається залежність між реальними обсягами ресурсів, що використовуються у виробництві, та максимально можливим при цьому випуском продукції.

Таким чином, необхідно, щоб кожен процес прийняття рішень був описаний функцією, яка задає допустимі варіанти рішення, а значеннями – числа, які описують міру досягнення поставленої мети. Цю функцію прийнято називати цільовою функцією, критерієм оцінки, або показниками ефективності. Прийняття рішень при плануванні й управлінні виробництвом, як правило, вимагає використання спеціального математичного апарату.

Слід розглянути роботу одного з відділів супермаркету "Клас" з випічки хлібобулочних виробів. У даному цеху супермаркету виробляється 6 видів хлібобулочних виробів: 1) хліб "Пшеничний"; 2) паляниця; 3) плетінка; 4) хліб "Селянський"; 5) батон "Фірмовий"; 6) хліб "Рижський".

Відомі склад і рецептура приготування цих видів виробів. Також є запаси ресурсів необхідних для виробництва продукції за 1 добу. Усі ці дані переведені в грами і наведені в табл. 1. Відомий прибуток від реалізації одиниці продукції, який розглядається як різниця між ціною і витратами на виробництво.

Таблиця 1

Вихідні дані

Складові	Норми затрат на одиницю продукції						Запаси, г
	1	2	3	4	5	6	
Вода	200	80	100	300	70	150	52000
Борошно	420	400	360	520	400	450	110000
Олія	15	0	0	0	25	0	2000
Молоко	0	200	210	0	100	0	20900
Цукор	20	30	50	25	25	20	8000
Сіль	8	10	8	15	10	10	3000
Дріжджі	10	15	15	25	15	15	48350
Маргарин	0	40	55	0	0	0	4800
Прибуток на 1 одиницю	2,39	2,05	2,73	2,68	1,35	1,64	

Таким чином, цільова функція має вигляд:

$$F = 2,39X_1 + 2,05X_2 + 2,73X_3 + 2,68X_4 + 1,35X_5 + 1,64X_6 \rightarrow \max.$$

Наступним кроком побудови оптимізаційної задачі є визначення обмежень. Як відомо, норма витрат ресурсів не повинна перевищувати наявні запаси. Виходячи з цього твердження, складається система нерівностей:

$$\begin{cases} 200x_1 + 80x_2 + 100x_3 + 300x_4 + 70x_5 + 150x_6 \leq 52000 \\ 420x_1 + 400x_2 + 360x_3 + 520x_4 + 400x_5 + 450x_6 \leq 110000 \\ 15x_1 + 25x_5 \leq 2000 \\ 200x_2 + 210x_3 + 100x_5 \leq 20900 \\ 20x_1 + 30x_2 + 50x_3 + 25x_4 + 25x_5 + 20x_6 \leq 8000 \\ 8x_1 + 10x_2 + 8x_3 + 15x_4 + 10x_5 + 10x_6 \leq 3000 \\ 10x_1 + 15x_2 + 15x_3 + 25x_4 + 15x_5 + 15x_6 \leq 48350 \\ 40x_2 + 55x_3 \leq 4800 \\ x_j \geq 0 \end{cases}$$

Для розв'язання даної задачі доцільно використати симплекс-метод. Для початку використовується Microsoft Excel і будується опорна таблиця, що відповідає умові задачі.

Для пошуку оптимального рішення задач лінійного програмування із заданими обмеженнями в Microsoft Excel використовується надбудова "Пошук рішення" [3]. Є такі результати (табл. 2).

Таблиця 2

Оптимізація обсягів випуску хлібобулочних виробів за допомогою симплекс-методу

Змінні рішення	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄	X ₅	X ₆		
Рішення	133	2	83	45	0	0		
	Матриця коефіцієнтів системи						Ліва частина	Права частина
Вода	200	80	100	300	70	150	48560	52000
Борошно	420	400	360	520	400	450	109940	110000
Олія	15	0	0	0	25	0	1995	2000
Молоко	0	200	210	0	100	0	17830	20900
Цукор	20	30	50	25	25	20	7995	8000
Сіль	8	10	8	15	10	10	2423	3000
Дріжджі	10	15	15	25	15	15	3730	48350
Маргарин	0	40	55	0	0	0	4645	4800
Цільова функція	2,39	2,05	2,73	2,68	1,35	1,64	669,16	max

Таким чином, максимізація прибутку від реалізації продукції у відділі хлібобулочних виробів супермаркету "Клас" буде виконана за умови, якщо даний цех буде виробляти за добу 133 одиниці батону "Пшеничний", 2 одиниці паляниці, 83 одиниці плетінки, 45 одиниць хліба "Селянський". Батон "Фірмовий" та хліб "Рижський" випускати нерационально, оскільки їх виробництво не задовольняє умову максимізації прибутку. За такого об'єму випуску продукції максимальний прибуток за добу становитиме 669,16 грн. Отже, дотримуючись визначених оптимальних обсягів виробництва підприємство зможе як задовольнити потреби споживачів, так і, при цьому отримуючи максимальний прибуток, досягти такого стану, за якого зможе неперервно розвиватись та конкурувати на ринку хлібобулочних виробів.

Наук. керівн. *Малярець Л. М.*

Література: 1. Основні тенденції хлібопекарського ринку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.proinfo.com.ua/proizvodstvo/xebopekarnaya_promyishlennost/osnovnyie_tendenczii_xlebopekarnogo_gyinka-2011.html. 2. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>. 3. Лабораторний практикум з навчальної дисципліни "Економіко-математичне моделювання" : навч.-практ. посібн. / Л. М. Малярець, П. М. Куліков, І. Л. Лебедева та ін. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2009. – 136 с.

Студент 2 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ

ЗМІСТ ТІНЬОВИХ ЦІН У ТРАНСПОРТНІЙ ЗАДАЧІ

Анотація. Розглянуто основні методи розрахунку тіньових цін у транспортній задачі та визначено їх різновиди. Досліджено суть тіньових цін у даному виді економіко-математичних моделей з точки зору математики та економіки. Обґрунтовано важливість обчислення тіньових цін для проведення економічного аналізу діяльності підприємств.

Аннотация. Рассмотрены основные методы расчета теневых цен в транспортной задаче и определены их разновидности. Исследована суть теневых цен в данном виде экономико-математических моделей с точки зрения математики и экономики. Обоснована важность вычисления теневых цен для проведения экономического анализа деятельности предприятий.

Annotation. The basic methods of calculating shadow prices in the transportation problem are discussed and their types are defined. The essence of shadow prices in this kind of economic and mathematical models in terms of mathematics and economics are explained. The importance of calculating the shadow prices for the economic analysis of enterprises are proved.

Ключові слова: транспортна задача, тіньова ціна, лінійне програмування, економіко-математична модель, потенціал, тариф.

Транспортна задача як економіко-математична модель складає основу цілого класу оптимізаційних задач, що пов'язані з розподілом ресурсів при існуванні певних обмежень щодо їх кількості або умов розподілу. Багато логістичних задач можна звести до транспортної. Тож вміння її розв'язувати із застосуванням математичних методів і тлумачити отримані результати з економічної точки зору має важливе значення [1, с. 3].

Одним із найважливіших показників, який отримує економіст у результаті такого аналізу та який дозволяє глибше зрозуміти суть економічних процесів, є тіньова ціна.

Актуальність вивчення цього поняття пояснюється майже повною його відсутністю в категоріальному інструментарії радянської та пострадянської економічної літератури, незважаючи на його величезну роль як з теоретичної, так і з практичної точки зору [2, с. 46].

До вивчення цієї теми зверталось багато вчених-економістів, зокрема В. Мортіков, І. Лебедева, А. Кузьмичов, Ю. Бажал, Л. Мешкова та ін.

Тож основною метою дослідження є вивчення методів розрахунку тіньових цін у транспортній задачі, визначення їх різновидів, тлумачення цього показника з математичної точки зору та з боку змістовної (економічної) сторони цього поняття, а також обґрунтування важливості тіньових цін для оптимізації економічної діяльності підприємства.

Поняття тіньової ціни останнім часом досить часто використовується в сучасних публікаціях економічної тематики. Воно не має нічого спільного з грошовим еквівалентом або з реальними цінами. Навпаки, останні є відображенням глибинних неявних оцінок, що перебувають поза увагою [2, с. 46].

Існує багато тлумачень цього поняття. З одного боку, тіньовими називають ціни досконалих ринків. Тобто, за умови досконалої конкуренції фактичні ціни відповідали б тіньовим. З іншого боку, тіньовими є ціни втрачених можливостей: розбіжність між тіньовою і фактичною цінами зумовлюється тим, що ринкова ціна на благо формується не в умовах найкращого (альтернативного) використання наявних ресурсів, а під впливом інших суб'єктивних факторів. Інші зводять зміст цього поняття до ціни, що враховує не індивідуальні витрати і вигоди, а суспільні [2, с. 47–49]. Тобто, тіньовою ціною називають приріст добробуту суспільства в цілому за умови, що доступна кількість деякого обмеженого ресурсу P зростає на одиницю [3, с. 469]. В економіко-математичних моделях це означає, що при збільшенні кількості запасу такого ресурсу на одиницю значення цільової функції зміниться на величину тіньової ціни цього ресурсу (збільшиться, якщо остання додатна і навпаки).

У транспортній задачі проаналізувати тіньові ціни з точки зору економіки дещо складніше, адже у цьому виді моделей вчені виділяють 2 типи тіньових цін: до першого типу відносяться потенціали постачальників та споживачів [1, с. 45], до другого типу – тіньові ціни переміщення одиниці вантажу від i -го постачальника до j -го споживача [4, с. 172].

Потрібно з'ясувати на реальному прикладі транспортної задачі, що в ній є тіньовими цінами та проаналізувати отримані величини з математичного та економічного боків. Спочатку слід розв'язати задачу за допомогою MS Excel за методом мінімальної вартості та потенціалів, а потім проаналізувати та пояснити отримані результати.

Слід розглянути реальну задачу. На замовлення будівельної компанії "Будінвест" пісок перевозиться від трьох постачальників (кар'єрів) чотирьом споживачам (будівельним майданчиком). Вартість на доставку включається до собівартості об'єкта, що супроводжується підвищенням ціни на нього, тому будівельна компанія зацікавлена забезпечити потреби своїх будмайданчиків у піску найдешевшим способом [5].

Відомі запаси (пропозиції) піску на кар'єрах (постачальників) – матриця А; потреби (попит) піску будмайданчиків (споживачів) – матриця В; витрати (ціна) на транспортування між кожною парою "постачальник-споживач" – матриця С.

$$A = (100 \ 150 \ 250), \quad B = (50 \ 100 \ 200 \ 150), \quad C = \begin{pmatrix} 8 & 3 & 5 & 2 \\ 4 & 1 & 6 & 7 \\ 1 & 9 & 4 & 3 \end{pmatrix}.$$

Потрібно знайти схему оптимальних перевезень для задоволення потреб (звідки і куди), при якому загальні витрати були б мінімальними.

Балансова умова транспортної задачі виконується, отже, задача є закритою і потреби вводити фіктивних учасників немає [1, с. 13].

Слід реалізувати оптимізацію моделі в MS Excel 2010 за допомогою команди Поиск решения (з подальшим виведенням на окремий аркуш Звіту про стійкість).

Звіт про стійкість буде мати вигляд, зображений на рисунку.

Ячейки переменных								
Ячейка	Имя	Значение	Стоимость	Коэффициент	Увеличение	Уменьшение	Допустимое	Допустимое
\$B\$4	A1 B1	0	8	8	1E+30	8		
\$C\$4	A1 B2	0	5	3	1E+30	5		
\$D\$4	A1 B3	0	2	5	1E+30	2		
\$E\$4	A1 B4	100	0	2	2	1E+30		
\$E\$5	A2 B1	0	1	4	1E+30	1		
\$C\$5	A2 B2	100	0	1	5	1E+30		
\$D\$5	A2 B3	50	0	6	1	5		
\$E\$5	A2 B4	0	2	7	1E+30	2		
\$E\$6	A3 B1	50	0	1	1	1E+30		
\$C\$6	A3 B2	0	10	9	1E+30	10		
\$D\$6	A3 B3	150	0	4	2	1		
\$E\$6	A3 B4	50	0	3	2	2		
Ограничения								
Ячейка	Имя	Значение	Цена	Справедливая	Допустимое	Допустимое	Допустимое	Допустимое
\$B\$7	Факт B1	50	3	50	0	50		
\$C\$7	Факт B2	100	1	100	0	100		
\$D\$7	Факт B3	200	6	200	0	200		
\$E\$7	Факт B4	150	5	150	0	150		
\$F\$4	A1 Факт	100	-3	100	50	0		
\$F\$5	A2 Факт	150	0	150	0	1E+30		
\$F\$6	A3 Факт	250	-2	250	50	0		

Рис. Звіт про стійкість

Загальні витрати на транспортування склали 1400 одиниць (сума добутку D9 : D20 на F9 : F20) [1, с. 125–134].

Тепер потрібно розв'язати цю ж задачу за допомогою методу мінімальної вартості [1, с. 21–22]. Складається таблиця з вихідним планом (табл. 1), а потім він перевіряється на оптимальність за допомогою використання методу потенціалів (табл. 2). Для зручності подальшого аналізу потрібно взяти рівним нулю потенціал другого постачальника $u_2 = 0$ [1, с. 29–30].

Таблиця 1

Вихідний план за способом мінімальної вартості

Постачальники	Споживачі				Запаси, ai
	B1	B2	B3	B4	
A1	8	3	5	2	100/0
	0	0	0	100	
A2	4	1	6	7	150/50
	0	100	50	0	
A3	1	9	4	3	250/200/150/0
	50	0	150	50	
Потреби, bj	50/0	100/0	200/50/0	150/50/0	500

Таблиця потенціалів, що відповідає вихідному плану

	v_i	$v_1 = 3$	$v_2 = 1$	$v_3 = 6$	$v_4 = 5$
$u_i = 3$	0		-2	3	5
$u_2 = 0$	3	8	3		
$u_3 = 2$	1		1	6	7
			-1	4	3
			9		

Розроблений план оптимальний, оскільки для кожної зайнятої клітинки виконується умова оптимальності $u_i + v_j \leq c_{ij}$.

Для подальшого аналізу потрібно розрахувати також оцінки вільних клітинок [1, с. 27]:

$$\Delta_{11} = -8 \quad \Delta_{12} = -5 \quad \Delta_{13} = -2 \quad \Delta_{14} = 0$$

$$\Delta_{21} = -1 \quad \Delta_{22} = 0 \quad \Delta_{23} = 0 \quad \Delta_{24} = -2$$

$$\Delta_{31} = 0 \quad \Delta_{32} = -10 \quad \Delta_{33} = 0 \quad \Delta_{34} = 0$$

Загальні витрати на транспортування, відповідно до розробленого плану, склали, як і в MS Excel, 1400 одиниць.

Тепер, коли отримані кінцеві результати обох способів розв'язання, можна розпочати тлумачення отриманих величин.

Спершу потрібно проаналізувати тінюві ціни постачальників і споживачів – їх потенціали. У табл. 2 потенціалами є числа u_i та v_j , значення яких відповідають величинам у стовпці Теневая цена у звіті про стійкість (див. рисунок). Наприклад, потенціал постачальника А1 (u_1) дорівнює -3, що збігається зі значенням клітинки E29, а потенціал споживача В3 (v_3) дорівнює 6, що відповідно рівний клітинці E27 (навмисно прийняте значення u_2 рівне нулю, для того щоб потенціали в табл. 2 співпали зі значеннями тінювих цін на рисунку) [1, с. 135–136].

Тепер потрібно з'ясувати з математичної точки зору, що таке потенціал і як він впливає на цільову функцію. Якщо взяти до уваги згадане визначення тінювої ціни, то можна зробити висновок, що потенціал певного учасника перевезень показує на скільки одиниць зміниться цільова функція (порівняння з розв'язком вихідної задачі), якщо потреби j -го споживача або пропозиція i -го постачальника зміняться на одиницю. Тобто, якщо значення потенціалу будь-якого учасника перевезень є від'ємним, то збільшення вантажу на такому підприємстві призведе до зменшення загальних транспортних витрат і навпаки. Звідси випливає, що запаси вантажу (йдеться про додатковий обсяг вантажу, оскільки для заданих умов оптимальний план уже знайдено) доцільно концентрувати на тих підприємствах, яким відповідає найменший потенціал (на складах – збільшувати запаси, на підприємствах-споживачах – розширювати виробництво) [1, с. 45–46].

У розглянутій задачі, наприклад, можна максимально збільшити запаси постачальника А1 ($u_1 = -3$) на 50 одиниць. Можна збалансувати задачу, збільшивши запаси, наприклад, споживача В2 ($v_2 = 1$) на ті ж 50 одиниць. З одного боку, загальні витрати та транспортування збільшаться (за рахунок споживача В2) на $1 \times 50 = +50$ грош. од. і зменшаться (за рахунок постачальника А1) на $3 \times 50 = 150$ грош. од. Загальний ефект від збільшення запасів складе $-150 + 50 = -100$ грош. од., тобто, нова сума загальних транспортних витрат зменшиться до: $1400 - 100 = 1300$ грош. од. При цьому оптимальний план, звичайно ж, зміниться [1, с. 46–47].

Тепер потрібно розглянути другий тип тінювих цін у транспортній задачі – тінюві ціни переміщення одиниці вантажу від i -го постачальника до j -го споживача. Згідно з основним визначенням тінювої ціни, робиться висновок про те, що при збільшенні кількості вантажу, що перевозиться по певному маршруту, на одиницю загальні витрати на транспортування зміняться на величину тінювої ціни. Така тінюва ціна дорівнює величині Приведеної вартості (рисунок) для кожного маршруту та рівна оцінці клітинок Δ_{ij} , взятої з протилежним знаком. Наприклад, приведена вартість маршруту А2→В1 (E13) дорівнює модулю оцінки клітинки (2;1) $|\Delta_{21}| = | -1 | = 1$ (аналогічна рівність виконується і для решти величин) [4, с. 171–172].

Тепер на прикладі слід розглянути, як зміна кількості перевезеного вантажу на певному маршруті вплине на величину цільової функції.

Наприклад, потрібно внести до порожньої клітинки (1;2) табл. 1 додаткові 4 одиниці вантажу (тобто, постачальник А1 перевезе споживачу В2 на 4 одиниці більше вантажу). Потрібно перерозподілити наявні запаси по-новому, побудувавши цикл (ланцюг), і отримати новий оптимальний план (табл. 3).

Вихідний план після перерозподілу перевезень

Постачальники	Споживачі							Запаси, a_i
	В1		В2		В3		В4	
A1	8		3		5		2	100
	0		4		0		96	
A2	4		1		6		7	150
	0		96		54		0	
A3	1		9		4		3	250
	50		0		146		54	
Потреби, b_j	50		100		200		150	500

Згідно з означенням тіньової ціни, перерозподіл вантажоперевезень має привести до збільшення ($|\Delta_{12}| = 5 > 0$) загальних транспортних витрат на $5 \times 4 = 20$ грош. од. і вони дорівнюватимуть, відповідно, $1400 + 20 = 1420$ грош. од. Можна перевірити це припущення порахувавши нове значення цільової функції як суму добутоків тарифів на кількість вантажу на кожному маршруті:

$$4 \times 3 + 96 \times 2 + 96 \times 1 + 54 \times 6 + 50 \times 1 + 146 \times 4 + 54 \times 3 = 1420 \text{ грош. од.}$$

Отже, підтвердилась думка про те, що тіньовими цінами переміщення одиниці вантажу від i -го постачальника до j -го споживача є величини їх приведеної вартості або оцінок Δ_{ij} , взятих з протилежним знаком, оскільки вплив цих показників на цільову функцію співпадає з самою суттю поняття "тіньова ціна".

Виділяють ще одну інтерпретацію тіньової ціни переміщення одиниці вантажу від i -го постачальника до j -го споживача. Вважають, що приведена вартість показує на скільки необхідно зменшити витрати на перевезення (тариф) по даному маршруту, щоб його використання стало ефективним (щоб не вигідні маршрути стали вигідними) [5]. У цьому легко переконатися, поглянувши на рисунок. Як видно, наведена вартість для заповнених клітинок дорівнює нулю (тобто, маршрут при даному тарифі використовується та є ефективним), для незаповнених клітинок ця величина є додатною і показує на скільки потрібно зменшити тариф на даному маршруті. Наприклад, щоб маршрут (1;3) став вигідним і увійшов до оптимального плану, необхідно тариф цього маршруту $c_{13} = 5$ зменшити на 2 одиниці, тобто новий тариф складе $c_{13}' = 5 - 2 = 3$ грош. од. Проте не завжди можна знизити тариф на величину тіньової ціни, адже в деяких випадках він може набути нульового або від'ємного значення (що неможливо для реального життя). Наприклад, тариф маршруту (1;2) $c_{12} = 3$ неможливо знизити на величину 5 (тіньова ціна), бо у цьому випадку новий тариф складе $c_{12}' = 3 - 5 = 2$ грош. од. [4, с. 181].

Також, нульова тіньова ціна є свідченням існування альтернативного оптимуму, якому відповідає така ж загальна вартість транспортування [4, с. 178].

Отже, для транспортної задачі характерна наявність двох видів тіньових цін – потенціалів учасників перевезення та тіньових цін переміщення одиниці вантажу від i -го постачальника до j -го споживача. Від того, які цілі ставить перед собою економіст, залежить вид тіньової ціни, котрий він обере для обчислення і метод її розрахунку (відповідна формула при ручному обчисленні або відповідний показник у звіті про стійкість при обчисленні в MS Excel).

З точки зору математики, тіньові ціни у транспортній задачі впливають на цільову функцію так само, як і тіньові ціни в інших різновидах задач: якщо вони додатні, то значення цільової функції збільшується, якщо від'ємні – зменшується.

Для економістів знання тіньових цін у транспортних задачах має величезне значення. Потенціали учасників перевезення дозволяють розробити стратегію розширення обсягів виробництва (запасів) доти, доки всі тіньові ціни не стануть додатними, причому розширювати виробництво необхідно, у першу чергу, на тих підприємствах, потенціали яких найменші. Тіньові ціни переміщення одиниці вантажу від i -го постачальника до j -го споживача дозволяють оцінити у вартісному еквіваленті дві можливі ситуації. По-перше, можливі зміни ринкової кон'юнктури коли необхідно використовувати певний маршрут у конкретних умовах і потрібно вжити заходи щодо поліпшення ефективності його використання. По-друге, наслідки помилкового розподілу руху ресурсів, тобто альтернативні втрати/виграші. По-третє, нульова тіньова ціна є свідченням існування альтернативного оптимуму.

Отже, обчислення тіньових цін відіграє важливу роль під час економічного аналізу, дозволяючи поглибити його і розширити кількість можливих стратегій поведінки на ринку, що забезпечує стійкість підприємства, його підготовленість до можливих змін і, як наслідок, стабільність його розвитку.

Наук. керівн. Малярець Л. М.

Література: 1. Лебедева І. Л. Економіко-математичні моделі на базі транспортної задачі : навч. посібн. / І. Л. Лебедева, Г. К. Снурикова, Л. О. Норік. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2007. – 160 с. 2. Мортіков В. Тіньові ціни в економічній теорії: [Поняття, визначення] / В. Мортіков, А. Моклякова // Економіка України. – 2007. – № 18. – С. 46–51. 3. Економічний розвиток і державна політика : навч. посібн. / Ю. Бажал, О. Кілієвич, О. Мертенс та ін. ; за заг. ред. Ю. Єханурова, І. Розпуненка. – К. : Вид. УАДУ, 2001. – 480 с. 4. Мешкова Л. Л. Логістика в сфері матеріальних послуг (На прикладі снабженческо-заготовительных и транспортных услуг) / Л. Л. Мешкова, И. И. Белоус, Н. М. Фролов. – 2-е изд. испр. и перераб. – Тамбов : Изд. ТГТУ, 2002. – 188 с. 5. Кузьмичов А. І. Математичне програмування в Excel [Електронний ресурс] / А. І. Кузьмичов, М. Г. Медведєв. – К. : Вид. Європ. Ун-ту, 2005. – 320 с. – Режим доступу : http://exsolver.narod.ru/LM/LM_transp_min.html.

Студент 2 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ

УПРАВЛІННЯ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНОЮ КОРПОРАЦІЄЮ MCDONALD'S НА ОСНОВІ ОПТИМІЗАЦІЇ

Анотація. Проведено аналіз умов діяльності транснаціональної корпорації (ТНК) на сучасному українському ринку. Побудовано оптимізаційну модель максимізації прибутку з урахуванням реальних ресурсних можливостей корпорації.

Аннотация. Проведен анализ условий деятельности транснациональной корпорации (ТНК) на современном украинском рынке. Построена оптимизационная модель максимизации прибыли с учетом реальных ресурсных возможностей корпорации.

Annotation. The analysis of the conditions of transnational corporations in modern Ukrainian market has been held. The optimization model was developed to maximize profits, based on actual resource potential of the corporation.

Ключові слова: оптимізаційна модель, максимізація прибутку, задача лінійного програмування, транснаціональна корпорація (ТНК).

Проблема управління транснаціональною корпорацією (ТНК) є важливою, оскільки це особлива форма організації господарської діяльності фірми, заснованої на кооперації праці робітників підприємств, розташованих у різних країнах світу та об'єднаних єдиним титулом власності на засоби виробництва, проте така діяльність спрямована на пригнічення конкуренції і посилення влади на світових товарних ринках, що вважається основою її економічної політики [1].

За даними списку "100 найбільших ТНК" – найбільшу групу складають американські, серед яких почесне місце займає така відома корпорація, як McDonald's. Вона вважається світовим лідером у сфері швидкого обслуговування та, за даними 2010 року, нараховує близько 32 737 закладів, більш ніж у 119 країнах світу, які кожного дня обслуговують 47 млн відвідувачів. Також відомо, що в 2010 році виручка корпорації досягла рекордної позначки – \$24,07 млрд. При цьому чистий прибуток склав \$4,94 млрд [2]. Взагалі, товари ТНК McDonald's користуються великою популярністю серед населення, тому аналіз діяльності цієї корпорації з випуску виробів із яловичини є актуальним питанням у сфері прогресивного спрямування розвитку економіки не тільки України, а й світу. Визначення прибутковості ТНК і прогнозування подальшого збільшення її прибутку за рахунок оптимального використання існуючих ресурсів є ключовими аспектами подібного аналізу. За рахунок побудови оптимізаційної моделі з випуску продукції визначається максимізація прибутку, що є одним із основних завдань економіко-математичного моделювання.

Україна була 102 країною, де почала розвиватись ТНК McDonald's. На сьогоднішній день у 16 містах України діє 58 закладів, серед яких 22 – у Києві, 7 – у Дніпропетровську, 6 – в Одесі, 5 – у Харкові, 4 – у Львові, 3 – у Донецьку, 2 – у Кривому Розі та по одному – у Вінниці, Запоріжжі, Миколаєві, Сімферополі, Севастополі, Сумах, Черкасах, Чернігові та Ялті [2].

Слід розглянути виробництво виробів із яловичини корпорації McDonald's на прикладі випуску 5 видів продукції. Сюди входять: "Біг Тейсті", "Біг Мак", "Чізбургер", "Гамбургер", "Роял Чізбургер".

Відомий склад та рецептура приготування всіх цих 5 типів виробів. Відомі, встановлені на даний момент, на українському ринку ціни на основні ресурси виробництва: булка, плавлений сир "Чедер", салат латук, свіжа цибуля, соус, томат, яловичина, маринований огірок, гірчиця, кетчуп.

На основі аналізу ринку були отримані числові дані запасів ресурсів, що використовуються на підприємстві, цін на всі види продукції та сировини, а також підрахований прибуток на одиницю продукції, що випускається в короткотерміновому періоді (за 1 добу). Детальна структура виробництва продукції, кількості сировини, що використовується, об'ємів запасів і цін на продукцію наведена в табл. 1 та 2.

Таблиця 1

Структура виробництва ТНК McDonald's

Кількість ресурсів на 1 од., г	"Біг Тейсті"	"Біг Мак"	"Чізбургер"	"Гамбургер"	"Роял Чізбургер"	Ціна 100 г. використаної сировини, грн
Булка	90	90	90	90	160	0,8
Плавлений сир "Чедер"	40	50	50	0	65	0,8
Салат латук	30	40	0	0	0	0,8
Свіжа цибуля	50	60	60	60	85	0,9
Соус	30	40	0	0	0	0,9
Томат	60	0	0	0	0	0,9
Яловичина	50	60	60	60	100	4,05
Маринований огірок	50	60	60	60	85	0,8
Гірчиця	30	0	40	40	65	0,9
Кетчуп	30	0	40	40	65	0,9
Ціна 1 од., грн	19,5	17,5	7,5	6,5	15	
Прибуток 1 од., грн	2,09	2,25	2,15	2,15	3,14	

Таблиця 2

Запаси виробництва ТНК McDonald's

Сировина	Запаси, т	Запаси, г
Булка	2,999999999	2999999,999
Плавлений сир "Чедер"	1,150111008	1150111,008
Салат латук	0,45383018	453830,18
Свіжа цибуля	1,885000	1885000
Соус	0,45383018	453830,18
Томат	0,396737	396737
Яловичина	1,918838038	1918838,038
Маринований огірок	1,885000	1885000
Гірчиця	0,9979629522	997962,9522
Кетчуп	0,9979629522	997962,9522

Дані, що наведені в цих таблицях, дозволяють скласти економіко-математичну модель та визначити складові функції цілі, що приводять до максимізації прибутку. Для початку слід визначити структуру змінних. Позначається: X_1 – добовий обсяг випуску "Біг Тейсті", X_2 – добовий обсяг випуску "Біг Мак", X_3 – добовий обсяг випуску "Чізбургер", X_4 – добовий обсяг випуску "Гамбургер", X_5 – добовий обсяг випуску "Роял Чізбургер".

Метою даного дослідження є максимізація прибутку, тобто знаходження позитивного екстремуму. Для формулювання функції цілі використовуються дані з табл. 1, рядок "Прибуток, 1 од., грн", а також невідомими $X_1 - X_5$, що є добовими нормами випуску продукції.

Функція цілі має такий вигляд:

$$z = 2,09x_1 + 2,25x_2 + 2,15x_3 + 2,15x_4 + 3,14x_5 \rightarrow \max .$$

Ураховуючи норми затрат ресурсів на одиницю продукції та запаси сировини, є така система обмежень:

$$\begin{cases}
 90x_1 + 90x_2 + 90x_3 + 90x_4 + 160x_5 \leq 2999999,999 \\
 40x_1 + 50x_2 + 50x_3 + 65x_5 \leq 1150111,008 \\
 30x_1 + 40x_2 \leq 453830,18 \\
 50x_1 + 60x_2 + 60x_3 + 60x_4 + 85x_5 \leq 1885000 \\
 30x_1 + 40x_2 \leq 453830,18 \\
 60x_1 \leq 396737 \\
 50x_1 + 60x_2 + 60x_3 + 60x_4 + 100x_5 \leq 1918838,038 \\
 50x_1 + 60x_2 + 60x_3 + 60x_4 + 85x_5 \leq 1885000 \\
 30x_1 + 40x_3 + 40x_4 + 65x_5 \leq 997962,9522 \\
 30x_1 + 40x_3 + 40x_4 + 65x_5 \leq 997962,9522 \\
 x_j \geq 0
 \end{cases}$$

Оскільки функція цілі та дана система складають лінійну оптимізаційну модель, то вирішити поставлену економіко-математичну задачу найкраще завдяки симплексному методу розв'язування задач лінійного програмування.

Використовуючи Microsoft Excel, слід побудувати опорну таблицю, що відповідає умові задачі (табл. 3).

Таблиця 3

Вихідні дані

	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄	X ₅	Запаси, г
Булка	90	90	90	90	160	2999999,999
Плавлений сир "Чедер"	40	50	50	0	65	1150111,008
Салат латук	30	40	0	0	0	453830,18
Свіжа цибуля	50	60	60	60	85	1885000
Соус	30	40	0	0	0	453830,18
Томат	60	0	0	0	0	396737
Яловичина	50	60	60	60	100	1918838,038
Маринований огірок	50	60	60	60	85	1885000
Гірчиця	30	0	40	40	65	997962,9522
Кетчуп	30	0	40	40	65	997962,9522
Прибуток, 1 од.	2,09	2,25	2,15	2,15	3,14	

Для пошуку оптимального вирішення задач лінійного програмування із заданими обмеженнями в Microsoft Excel використовується надстройка "Пошук рішень" [3, с. 14–21]. У рядку "Рішення" одержуються необхідні значення невідомих (табл. 4).

Таблиця 4

Вихідні дані

Змінні	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄	X ₅	Запаси, г	
Рішення	6612,3	6386,5	8393,2	7930,9	2255,9		
	Матриця коефіцієнтів системи					Ліва частина	Права частина
Булка	90	90	90	90	160	2999999,999	2999999,999
Плавлений сир "Чедер"	40	50	50	0	65	1150111,008	1150111,008
Салат латук	30	40	0	0	0	453830,18	453830,18
Свіжа цибуля	50	60	60	60	85	1885000	1885000
Соус	30	40	0	0	0	453830,18	453830,18
Томат	60	0	0	0	0	396737	396737
Яловичина	50	60	60	60	100	1918838,038	1918838,038
Маринований огірок	50	60	60	60	85	1885000	1885000
Гірчиця	30	0	40	40	65	997962,9522	997962,9522
Кетчуп	30	0	40	40	65	997962,9522	997962,9522
Цільова функція	2,09	2,25	2,15	2,15	3,14	70369,57974	max

Таким чином, максимум прибутку від реалізації продукції "Біг Тейсті", "Біг Мак", "Чізбургер", "Гамбургер", "Роял Чізбургер" ТНК McDonald's одержить, якщо вона випускатиме за добу 6612 одиниць "Біг Тейсті", 6387 одиниць "Біг Мак", 8393 одиниці "Чізбургер", 7931 одиниця "Гамбургер", 2256 одиниць "Роял Чізбургер". Реалізуючи такі обсяги продукції, McDonald's буде отримувати за добу 70369, 57974 грн.

Обсяги запасів ресурсів та кількість необхідних ресурсів (ліва частина та права частина, табл. 4 для виробництва продукції "Біг Тейсті", "Біг Мак", "Чізбургер", "Гамбургер", "Роял Чізбургер" збігаються, тому, можна зробити висновки, що задовольняються всі поставлені обмеження. Дані величини (табл. 4) вважаються оптимальним розв'язком поставленої задачі, а функція цілі досягає свого максимального значення при вказаних обмеженнях. Отже, є підтвердження того, наскільки ТНК McDonald's раціонально використовує свій капітал. Це є зразком ефективного управління діяльністю підприємства для інших фірм та компаній.

Наук. керівн. Малярець Л. М.

Література: 1. Транснаціональна корпорація McDonald's [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://referat.ru/>. 2. McDonald's [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uk.wikipedia.org/wiki/McDonald%27s>. 3. Лабораторний практикум з навчальної дисципліни "Економіко-математичне моделювання" : навч.-практ. посібн. / Л. М. Малярець, П. М. Куліков, І. Л. Лебедева та ін. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2009. – 136 с.

Мілявська М. О.

УДК 338.24(477)

Студент 3 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ

АНАЛІЗ ДЖЕРЕЛ ЖИВЛЕННЯ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ТІНЬОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Анотація. Розглянуто вплив факторів на рівень розвитку тіньової економіки. Здійснено його аналіз на основі обчисленої економетричної моделі.

Аннотация. Рассмотрено влияние факторов на уровень развития теневой экономики. Осуществлен его анализ на основе вычисленной эконометрической модели.

Annotation. The influence of factors on the level of shadow economy is studied. It has been analysed basing on the calculated econometric model.

Ключові слова: тіньова економіка, розвиток, фактори, економетрична модель.

Аналіз джерел живлення сучасної української тіньової економіки є дуже актуальним зараз, оскільки в умовах формування ринкової економіки нагальною проблемою є явище "тінізації" господарського життя. Україна є країною з критичним рівнем тіньової економіки та корупції. Можна з упевненістю стверджувати, що жодна галузь виробництва не позбавлена впливу тіньової економіки. Саме недостатнє науково-методичне і правове забезпечення, відсутність кардинальних практичних заходів активного державного регулювання процесами забезпечення економічної безпеки створили передумови для розширення процесу тінізації.

Вагомий внесок у дослідження проблеми економічної безпеки країни зробили такі вчені: З. Варналій, О. Турчинов, Губський Б. В., Герасимчук З. В., Вавдіюк Н. С., Ткаченко В. Г. та ін. Дослідивши проблеми утворення і розширення тіньової економіки Ф. Шнайдер та Д. Енсте, відзначили, що тіньовий сектор економіки є практично в кожній країні. Її розміри багато в чому визначаються тим, який у країні економічний порядок: при сильній владі, кращій законодавчій базі та організованому управлінні тіньовий сектор економіки незначний і навпаки.

Отже, тіньова економіка – незареєстрована в установленому порядку економічна діяльність суб'єкта господарювання, яка характеризується мінімізацією витрат на виробництво товарів, виконання робіт та надання послуг, ухиленням від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів), статистичного анкетування та подання статистичної звітності, наслідком якого є порушення законодавчо встановлених норм, а саме: рівень мінімальної заробітної плати, тривалість робочого часу, умови та безпека праці тощо.

© Мілявська М. О., 2013

Тіньова економіка – це не просто складне соціально-економічне явище, що охоплює всю систему суспільних економічних структур, економічних відносин суспільства – це, насамперед, неконтрольований суспільством сектор суспільного відтворення в ході виробництва, розподілу, обміну й споживання економічних благ і підприємницьких здатностей, приховуваних від органів державного керування й контролю економічних відносин між господарюючими суб'єктами з використання державної, недержавної й кримінально нажитої власності з метою витягу наддоходів (надприбутків) для задоволення особистих і групових потреб невеликої частини населення країни. Вона тісно зв'язана, переплетена з легальною економікою, є її складовою частиною. Підприємці тіньової економіки користуються у своїй діяльності "послугами" держави, її матеріально-речовинними факторами, робочою силою, не вступаючи в економічні відносини з державою як із суб'єктом господарювання.

Увага громадськості сьогодні багато в чому прикута до феномену тіньової економіки. При цьому значно відрізняються як погляди на сутність цього явища, так і кількісні оцінки його масштабів.

Одним із найпоширеніших методів виявлення рівня тіньової економіки є монетарний метод. Його використання засноване на таких припущеннях:

- а) нелегальні угоди в основному відбуваються за допомогою готівки;
- б) швидкість обігу грошей приблизно однакова в офіційній і тіньовій економіці;
- в) питома вага наявних засобів коливається як у результаті зміни доходів, податків, процентних ставок, так і внаслідок функціонування тіньової економіки.

Тіньова економіка виступає в якості неврахованих факторів. Тому пропонується для кількісного аналізу проблеми тіньової економіки застосувати кореляційно-регресійні моделі впливу частки наявних засобів у загальній грошовій масі на частку тіньової економіки результативного показника.

Для дослідження були використані офіційні дані: частки готівки в сукупній грошовій масі (залежна змінна).

У якості факторів (незалежних змінних) були використані:

- X1 – податки, розраховані на душу населення, тис. грн;
- X2 – грошові доходи на душу населення, тис. грн;
- X3 – процентні ставки по інвалютних кредитах;
- X4 – процентні ставки по інвалютних депозитах;
- X5 – процентні ставки по всіх видах кредитів;
- X6 – процентні ставки по всіх видах депозитів;
- X7 – процентні ставки по номінальних гривневих кредитах;
- X8 – процентні ставки по номінальних гривневих депозитах.

Для побудови моделі впливу були використані офіційні дані, наведені в табл. 1, опубліковані Центральним Банком у монетарних звітах за рік.

Таблиця 1

Офіційні дані для моделювання

Дані за рік	Сукупний обсяг готівкової грошової маси (Y), млрд грн	Податки на населення (X1), млрд грн	Грошові доходи населення (X2), млрд грн
2000	12,8	66,924	128,7
2001	19,5	82,16	158
2002	22	96,252	185,1
2003	25	112,216	215,8
2004	34,8	142,584	274,2
2005	60,231	198,328	381,4
2006	74,984	245,492	472,1
2007	111,119	324,116	623,3
2008	133,3	439,712	845,6
2009	157	466,804	897,7
2010	182,9	398	780
2011	192,7	470	903

Модель рекомендується обчислювати, як лінійну, багатофакторну, регресійну. Після розрахунку показників варіації змінних отримуються такі дані (табл. 2).

Розрахунок показників варіації змінних

Дані за рік	Сукупний обсяг готівкової грошової маси (Y), млрд грн	Податки на населення (X1), млрд грн	Грошові доходи населення (X2), млрд грн	Y ₂	X ₁ ²	X ₂ ²
2000	12,8	66,9	128,7	163,84	4475,61	16563,69
2001	19,5	82,16	158	380,25	6750,2656	24964
2002	22	96,25	186,1	484	9264,0625	34633,21
2003	25	112,216	215,8	625	12592,431	46569,64
2004	34,8	142,584	274,2	1211,04	20330,197	75185,64
2005	60,231	198,328	381,4	3627,773361	39333,996	145465,96
2006	74,98	245,492	472,1	5622,0004	60266,322	222878,41
2007	111,119	324,116	623,3	12347,43216	105051,18	388502,89
2008	133,3	439,7	845,6	17768,89	193336,09	715039,36
2009	157	466,8	897,7	24649	217902,24	805865,29
2010	182,9	398	780	33452,41	158404	608400
2011	192,7	470	903	37133,29	220900	815409
Сума	1026,33	3042,55	5865,9	137464,9259	1048606	3899477

Для моделі були обчислені такі величини: середні арифметичні, дисперсії та інші коефіцієнти варіації: $\sigma_p y = 7314,95$; $\sigma_p x_1 = 64285,32$; $\sigma_p x_2 = 238949,88$; $V_p y = 140,46$; $V_p x_1 = 23098,55$; $V_p x_2 = 86006,54$.

Графічне зображення залежності будують за матрицею залежності. Після побудови й аналізу полів кореляції можна зробити такі висновки:

1) на обох полях спостерігається додатна кореляційна залежність суми грошової маси відповідно від податків на душу населення (X1) і грошові доходи на душу населення (X2): чим більше значення X1 і X2, тим вище рівень Y, що відповідає теоретичним уявленням щодо сутності цих залежностей;

2) щільність полів кореляції приблизно однакова, що дає підставу вважати, що податки на душу населення (X1) та грошові доходи на душу населення (X2) однаково впливають на суму грошової маси;

3) аналітична форма залежностей на обох полях очевидно лінійна (принаймні в межах розсіювання змінних);

4) вибіркова сукупність підприємств є кількісно однорідною як за візуальним аналізом полів кореляції, так і за критеріальними значеннями коефіцієнтів варіації.

Далі потрібно протестувати фактори на значущість (не випадковість)

$$t_{\phi} = |r_{\rho fi}| \sqrt{\frac{n-2}{1-r_{\rho fi}^2}}; \quad t_{x_1} = 14,21665; \quad t_{x_2} = 14,80902.$$

Отже, вплив фактора на суму грошової маси є не випадковим, оскільки $14,21665 > 2,179$; $14,80902 > 2,179$.

Після цього потрібно перевірити наявність і силу мультиколінеарності факторів.

Мультиколінеарність, як видно, наявна, оскільки $r_{12} = r_{21} = 0,986 \neq 0$. Її сила та рівень високі, сильні, тому що $r_{yxi_{\max}} < 0,99991 < 1$.

Розрахунок β -коефіцієнтів.

β -коефіцієнти визначають напрям і силу впливу факторів на суму грошової маси за умови вилучення мультиколінеарності, та розраховують за формулою:

$$\beta_i = \frac{\Delta_i}{\Delta_0},$$

де Δ_0 – визначник (детермінант) матриці коефіцієнтів взаємної кореляції;

r_{ij} , Δ_i – визначник тієї ж матриці із заміною в ній i-го стовпчика стовпчиком r_{yx_i} .

$$\beta_k = \frac{\begin{vmatrix} 1 & r_{yx_1} \\ r_{x_1x_2} & r_{yx_2} \end{vmatrix}}{\begin{vmatrix} 1 & r_{x_1x_2} \\ r_{x_2x_1} & 1 \end{vmatrix}} = -12,323, \quad \beta_{\phi} = \frac{\begin{vmatrix} r_{yx_1} & r_{x_1x_2} \\ r_{yx_2} & 1 \end{vmatrix}}{\begin{vmatrix} 1 & r_{x_1x_2} \\ r_{x_2x_1} & 1 \end{vmatrix}} = 13,29349.$$

Оцінка незалежності впливу факторів суми грошової маси визначається за допомогою γ -критерія,

$$0 < \gamma_i < 1,$$

де γ – рівень автономності, що розраховується за формулою:

$$\gamma_i = \frac{\beta_i}{r_{\phi i}}.$$

У даному прикладі:

$$\gamma_{\phi} = \frac{1,876}{0,945} = 12,7131, \quad \gamma_{\phi} = \frac{0,944}{0,906} = 13,68182,$$

що свідчить про певну незалежність впливу факторів визначення тіньової економіки в загальній сумі грошової маси і правомірність їх включення до рівняння регресії.

Для отримання подальших результатів, слід розрахувати коефіцієнти регресії, за даними табл. 1 сформувавши систему нормальних рівнянь. Отже, за допомогою отриманої інформації, видно, що рівняння регресії сум грошової маси за факторами податків та суму доходів на душу населення має такий вигляд:

$$Y = -17,42 - 5,22 X_1 + 2,92 X_2.$$

У цьому рівнянні регресії:

A1 = 5,22 показує, що підвищення суми грошової маси в млрд грн при збільшенні податків на 1 млрд грн;

A2 = 2,92 показує, що підвищення суми грошової маси в млрд грн при зміні доходів населення на 1 млрд грн.

Отже, визначення абсолютного розміру тіньової економіки за монетарним методом ускладнюється в силу двох причин:

а) важко визначити базовий період, протягом якого співвідношення готівки й внесків було "нормальним", тобто тіньової економіки не існувало;

б) навіть при умовному визначенні подібного базового періоду інформація про стан командної економіки й економіки перехідного періоду непорівнянна.

Наук. керівн. Малярець Л. М.

Література: 1. Про затвердження Методичних рекомендацій розрахунку рівня тіньової економіки : Наказ від 18.02.2009 р., № 123 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rada.gov.ua. 2. Турчинов О. В. Тіньова економіка: закономірності, механізми функціонування, методи оцінки / О. В. Турчинов. – К. : 1996. – 199 с. 3. Schafer W. Gleichgewicht, Ungleichgewicht und Schattenwirtschaft / W. Schafer // Schattenokoeconomie: Theoretische Grundlagen und wirtschafspolitische Konsequenzen. – Gottingen, 1984. – Pp. 40. 4. Регуляторна політика держави в сфері підприємництва: аналітична доповідь / Міжнародна спілка українських підприємців. – К., 2010. 5. Зуєва Л. С. Подолання тіньової економіки – нагальна проблема суспільства України [Текст] / Л. С. Зуєва, О. І. Драган // Економіка, фінанси, право. – 2004. – № 7. – С. 26

УДК 316.323

Литвинова Ю. А.

Студент 4 курсу
факультета економіки і права ХНЭУ

ПОНЯТИЕ ГЛОБАЛИЗАЦИИ В СОВРЕМЕННОМ МИРЕ

Аннотация. Рассмотрены понятие глобализации и ее значение на сегодняшний день для стран мира. Указаны существенные изменения в мировой экономике, вызванные данным явлением. Представлена характеристика сущности глобализации. Обоснованы положительные и отрицательные черты глобализации.

Анотация. Розглянуто поняття глобалізації та її значення на сьогодні для країн світу. Зазначено істотні зміни у світовій економіці, викликані даним явищем. Надано характеристику суті глобалізації. Обґрунтовано позитивні та негативні риси глобалізації.

© Литвинова Ю. А., 2013

115

"Управління розвитком", №14(154)2013

Annotation. The concept of globalisation and its value for the world countries today are considered. The essential changes in economics under the influence of the given phenomenon are specified. The characteristic of globalisation essence is given. Positive and negative traits of globalisation are considered.

Ключевые слова: глобализация, процесс, мировое хозяйство, интеграция, государство, экономика, международные организации.

На сегодняшний день в мире происходят глубокие изменения во всей системе международных отношений. Новой существенной чертой стала глобализация. Глобализация определяет новый этап развития мировой экономической системы и влияет на национальные экономические системы, которые являются подсистемами мировой экономики [1, с. 177]. Расширение глобализации современного мира и неоднозначность отношения к этому процессу обусловило актуальность данной темы.

Процесс глобализации привлек пристальное внимание многих ученых, как отечественных, так и зарубежных, среди них: Филипенко А. С., Будкина В. С., Белорус О. Г., Шишков Ю. В., Синев В. М., Гальчинский А. С., П. Масон, Ф. Фукуяма, Г. Мосей, К. Денчев, Дж. Маклин и др.

Целью статьи является рассмотрение сущности глобализации, выявление ее характерных особенностей, а также выявление положительных и отрицательных черт.

Глобализация – процесс превращения мирового хозяйства в единый рынок товаров, услуг, рабочей силы и капитала на основании преодоления преград между экономиками разных стран. Глобализация – это качественно новый этап развития процесса интернационализации экономических, политических, культурных, правовых и других аспектов общественной жизни, когда взаимозависимость национальных социумов достигла такого уровня, который обуславливает кардинальные изменения всего мирового общества, превращение его в единый общественный организм [2, с. 240].

Но общим для всех определений является то, что глобализация – это интеграция надгосударственных, межрегиональных уровней. Для экономики эта интеграция понимается как "процесс трансформации разрозненных национальных хозяйств в интегрированную глобальную экономику" [1, с. 209].

Таким образом, глобализация – это процесс стирания экономических, политических и культурных границ между странами.

Следует рассмотреть качественный характер изменений, которые происходят в процессе глобализации [2, с. 240]:

1. Национальные хозяйственные комплексы превращаются в составную часть единого всемирного хозяйственного организма. Растет взаимозависимость национальных экономик. Почти половина товаров и услуг, которые потребляются в современном мире, производится за пределами стран потребления. Такие неотъемлемые элементы современной экономики, как финансовые рынки и Интернет приобретают наднациональные, глобальные свойства.

2. Международные, всемирные экономические отношения постепенно приобретают передовую роль. Они подчиняют себе экономические отношения в пределах отдельных, даже высокоразвитых стран. С одной стороны, незначительные микроэкономические субъекты ориентируются на те сигналы, которые подают передовые фондовые биржи мира. С другой стороны, ТНК и ТНБ в своей деятельности ориентируются на свои надгосударственные возможности и интересы.

3. Государство теряет возможность полного регулирования и контроля над хозяйственными процессами на своей территории, быстро уменьшается его способность к эффективной защите национальных интересов от негативных внешних влияний.

Глобализация имеет масштабный характер и является отличительной чертой нашего времени, что есть следствием эволюции государственно-оформленных рыночных отношений.

Можно выделить три основных субъекта глобализации, которые действуют на мировой арене: государства, ТНК, международные организации (ВТО, МВФ, Всемирный банк и т. д.). Именно от поведения этих субъектов будет зависеть будущее глобализованного человека [3, с. 83].

Более подробно рассмотреть понятие глобализация можно с помощью выявления ее положительных и отрицательных черт, которые определены в результате изучения работ [1, с. 211; 4, с. 21–23] и систематизированы в таблице.

Таблица

Факторы влияния глобализации на мировое сообщество

Положительные факторы	Отрицательные факторы
<p>снижение стоимости транспортных и коммуникационных услуг и повышение их качества;</p> <p>снижение торговых барьеров привело к диффузии технологий, что в свою очередь, значительно увеличило мобильность рабочей силы;</p> <p>ускорило потоки информации, что способствует тому, что потребители информации получают больший доступ к ней, быстрее реагируют на изменение в окружающей среде;</p> <p>получен новый толчок образованию и экологический контроль;</p> <p>сокращается экономический разрыв между развитыми и развивающимися странами, что позитивно влияет на интеграцию стран и поддержку слаборазвитых регионов и общее развитие</p>	<p>экономические сбои и финансовые кризисы быстро распространяются из одних регионов мира в другие, а при определенном сочетании негативных факторов – приобретают глобальный характер;</p> <p>существенно ослаблены традиционные национальные системы государственного регулирования экономики и не созданы соответствующие международные, а тем более наднациональные компенсирующие механизмы, что повлекло за собой кризис управляемости мировой экономикой;</p> <p>усиливается дифференциация мира на страны, выигравшие от глобализации и проигравшие от нее;</p> <p>обостряется проблема бедности и отсталости;</p> <p>в условиях глобализации неравномерность в распределении доходов дополняется еще большей неравномерностью в доступе к достижениям НТП;</p> <p>глобализация стала основной средой для распространения трансграничной преступности</p>

Глобализация – процесс, протекающий независимо от желаний той или иной страны или союза стран. Глобализация стала определяющим фактором развития социально-экономической сферы мирового сообщества. Глобальная интеграция – совершенно новое качество хозяйствования, внедрение которого – вопрос не будущего, а настоящего [1, с. 216].

Сделать положительным процесс глобализации доступно каждой стране, и при этом смягчить негативные последствия – одна из важных целей международной политики.

Научн. рук. Кожанова Е. Ф.

Литература: 1. Глобализация: определение аргументов "за" и "против" // Научные труды Донецкого национального технического университета. – 2004. – № 87. – С. 177; 209–216. 2. Липов В. В. Міжнародна економіка : навч. посібн. / В. В. Липов. – Х. : ВД "ІНЖЕК", 2005. – 408 с. 3. Агеева А. А. Глобализация как современная тенденция развития мирового хозяйства: сущность, противоречия, перспективы / А. А. Агеева // Економічний вісник Донбасу. – 2007. – № 1. – 2007. – С. 83–95. 4. Глобализация экономики: qualis es et quo vadis? // Мировая экономика и международные отношения. – 2011. – № 1. – С. 16–24.

УДК 005.51(083.92)

Артюх І. С.

Студент 4 курсу
факультету економіки і права ХНЕУ

РОЛЬ БІЗНЕС-ПЛАНУВАННЯ У РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА

Анотація. Розкрито сутність понять планування та бізнес-планування. Показано зв'язок планування з іншими функціями управління. Розглянуто важливість застосування процесу бізнес-планування в діяльності підприємства. Визначено роль бізнес-планування в розвитку підприємства.

Аннотация. Раскрыта сущность понятий планирования и бизнес-планирования. Показана связь планирования с другими функциями управления. Рассмотрена важность применения процесса бизнес-планирования в деятельности предприятия. Определена роль бизнес-планирования в развитии предпринимательства.

Annotation. The essence of the concepts of planning and business planning has been revealed. The connection between planning and other management functions has been shown. The importance of business planning process in enterprise activity has been studied. The role of business planning in enterprise development was defined.

Ключові слова: планування, бізнес-план, бізнес-планування, інвестиційне планування, підприємницька діяльність.

Сучасний бізнес характеризується швидким розвитком. Через високу конкуренцію спостерігається зниження рентабельності операцій. Це призводить до того, що для підтримання належного рівня, не говорячи про розвиток, фірмам треба звертати все більше уваги на такі елементи менеджменту, як загальна стратегія, маркетингова стратегія, логістика. Це пов'язано з тим, що від правильного вибору вектору розвитку політики збуту по кожному виду продукції, зниження затрат, грамотного управління фінансовими потоками залежить існування фірми на ринку.

В умовах ринкових відносин зберігається актуальність планування діяльності підприємства. Планування – закономірний результат пошуку людським суспільством найбільш раціональних і ефективних інструментів та способів свого історичного розвитку й виживання. Планування виробничої і комерційної діяльності необхідно для всіх організаційно-правових форм підприємств. Діяльність підприємства без плану – реакція на події, які відбуваються, діяльність на основі плану – реакція на передбачувані та заплановані явища [1].

Ураховуючи значущість даного процесу для розвитку підприємницької та будь-якої іншої діяльності, не дивно, що цим питанням займалися багато вчених. Так, Попов В. М., Ляпунов С. І., Муртузалієва С. Ю. розглядали економічний аналіз, бізнес-планування, інвестиційне проектування, Бухалков М. І., Краюхін Г. А., Летенко В. А., Мосін В. Н., Разумов І. М. розглядали теоретичні та практичні основи планування на підприємствах, основні види, методи та принципи планування. Горшкова Л. В. вивчала планування діяльності торгового підприємства.

Метою статті є визначення планування як процесу, необхідного для успішного управління суб'єктом господарювання та його роль у розвитку підприємництва.

Процес управління підприємством складається з багатьох функцій. У їх число входять планування і прогнозування; організація, координація і регулювання; облік, контроль і аналіз; активізація і стимулювання (рисунок). Так, саме функція планування слугує основою для прийняття управлінських рішень і становить управлінську діяльність, яка передбачає вироблення цілей і завдань управління виробництвом, а також визначення шляхів реалізації планів для досягнення поставлених цілей [2].

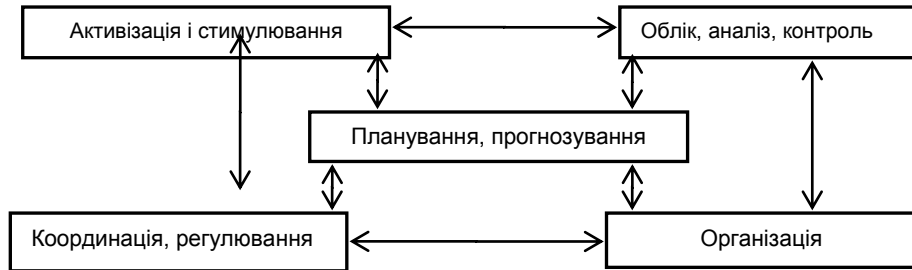

Рис. Зв'язок планування з іншими функціями управління [2]

Найбільш досконалою формою планування в умовах ринку є бізнес-планування. Не можна говорити про те, що бізнес-планування присвячено тільки створенню кінцевого продукту під назвою "бізнес-план". Безсумнівно, його методи знаходять застосування при вирішенні завдань, що виникають у ході цього процесу. Однак методи бізнес-планування використовуються для розв'язання більш широкого кола проблем. Це проблеми, як правило, пов'язані з довгостроковим плануванням: освоєння нових сфер виробничої чи комерційної діяльності, злиття з іншими фірмами або їх придбання, розробка довгострокових програм розвитку [3].

В умовах ринку нереально домогтися стабільного успіху в бізнесі, якщо не планувати ефективно його розвиток, не акумулювати постійно інформацію про власні стан і перспективи, про стан цільових ринків, положення на них конкурентів та ін. Необхідно не тільки точно уявляти свої потреби на перспективу в матеріальних, трудових, інтелектуальних, фінансових ресурсах, але й передбачати джерела їх отримання, вміти виявляти ефективність використання ресурсів у процесі роботи підприємства.

Отже, бізнес-планування – це об'єктивна оцінка власної підприємницької діяльності підприємства, фірми і в той же час необхідний інструмент проектно-інвестиційних рішень відповідно до потреб ринку і ситуації, що склалася у господарюванні.

У загальному випадку бізнес-планування передбачає вирішення стратегічних і тактичних завдань, що стоять перед підприємством.

Слід відзначити три основні причини, що викликають потреби в розробці бізнес-плану діяльності підприємства:

- 1) забезпечення об'єктивної оцінки бізнесу, що враховує середньострокові і довгострокові цілі;
- 2) приведення підприємства до успіху в результаті використання методології бізнес-планування та його моніторингу;
- 3) створення умов на підприємствах, при яких упроваджені ідеї в найбільш доступному і цілісному вигляді доводяться до інших, і таким чином, забезпечується залучення необхідних фінансових ресурсів [4].

Також слід зазначити основні переваги, які дає підприємцю бізнес-планування:

можливість чітко обдумати і сформулювати свої ідеї, перевірити їх життєздатність на папері шляхом розрахунків;

застраховує підприємця від багатьох помилок і непотрібних витрат, економить гроші, час;

бізнес-план слугуватиме як схема чи карта, точне слідування якій дозволить з більшою вірогідністю досягти наміченої цілі [5].

На сьогоднішній день бізнес-планування є головною функцією управління будь-яким підприємством. Саме з бізнес-планування починається як створення, так і функціонування господарюючого суб'єкта. Про це свідчить і досвід країн з розвинутою ринковою економікою. Недооцінка бізнес-планування в умовах ринку, зведення його до мінімуму, ігнорування або некомпетентне здійснення, як правило, призводять до великих економічних втрат, до явищ неплатоспроможності підприємств.

Наук. керівн. Кожанова Є. П.

Література: 1. Колонтаєвський О. П. Бізнес-планування : конспект лекцій / О. П. Колонтаєвський, І. О. Самойленко. – Х. : ХНАМГ, 2007. – 56 с. 2. Горшкова Л. В. Планирование торговли / Л. В. Горшкова. – Владивосток: Изд. Дальневосточного университета, 2005. – С. 8. 3. Планування діяльності підприємства : навч. посібн. / за заг. ред. В. Є. Москалюка. – К. : КНЕУ, 2005. – 159 с. 4. Бізнес-планування [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://fictionbook.ru/author/vladimir_nayidenkov/biznes_planirovanie/read_online.html?page=1. 5. План інвестора [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.planinvestora.info/bplanirovanie.php>.

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ

Анотація. Визначено поняття "стратегічне планування". Наведено переваги та недоліки застосування стратегічного планування на підприємстві. Визначено ефективність упровадження стратегічного планування.

Аннотация. Определено понятие "стратегическое планирование". Приведены преимущества и недостатки применения стратегического планирования на предприятии. Определена эффективность внедрения стратегического планирования.

Annotation. The "strategic planning" concept is defined. The advantages and disadvantages of using strategic planning at an enterprise are presented. The conclusions on the effectiveness of strategic planning are made.

Ключові слова: стратегічне планування, стратегічне управління, стратегічно орієнтовані організації.

Кожен у повсякденному житті стикається з проявами стратегічного планування, хоча, можливо, не називає так виконуваних дій, не використовує цей термін кожного дня, тому що, на думку більшості, його використовують лише менеджери солідних фірм.

Прикладом стратегічного планування може бути вибір професії чи майбутньої сфери діяльності. Щоб прийняти правильне рішення, потрібно добре знати свої можливості та ситуацію навколишнього середовища – наприклад, які професії є престижними на вітчизняному ринку праці. Ситуація аналізується на перспективу, адже планується здійснити її в майбутньому. Як правило, люди оцінюють різні варіанти, переглядають альтернативи, і як підсумок, обирають найкращий із них. У деяких випадках такі рішення приймаються після довгих та продуктивних розмірковувань, а інколи люди покладаються на свою інтуїцію, і все це можна визначити як стратегічні рішення.

Проблеми використання стратегічного планування досліджувало чимало вітчизняних вчених та практиків. Зокрема, цим проблемам присвячено наукові праці Алексєєвої М. М., Богомолова О. А., Владимірова Л. П., Осборської С. М., Пономаренка В. С., Ястремської О. М. та ін. [1, с. 159].

Мета статті полягає у визначенні основних переваг та недоліків стратегічного планування та необхідності його застосування на вітчизняних підприємствах.

Складно дати загальне визначення поняттю "стратегічне планування", оскільки кожен науковець трактує його по-своєму. У всіх цих визначеннях можна знайти спільні риси, яких достатньо для того, щоб виділити окреме, узагальнене визначення.

Стратегічне планування – це процес визначення головних цілей організації, ресурсів, необхідних для їх досягнення, та політики, спрямованої на придбання та використання цих ресурсів [2, с. 36].

На сучасному етапі входження України до загальноєвропейських та регіональних структур практично всі вітчизняні підприємства постають перед питанням: чи варто застосовувати стратегічне планування, чи приносить воно бажані результати. Щоб однозначно розв'язати будь-які сумніви, варто розглянути переваги та недоліки стратегічного планування.

Основна перевага стратегічного планування полягає в більшому ступені обґрунтованості планових показників, у більшій вірогідності реалізації запланованих сценаріїв розвитку подій.

Можна виділити такі переваги стратегічно орієнтованих організацій [3, с.178]:

зменшення до мінімуму негативних наслідків змін, що відбуваються, а також факторів "невизначеності майбутнього". Підприємство, яке обізнане в своїх майбутніх перспективах, впевненіше здійснює свою діяльність, адже знає, до яких можливих наслідків вона приведе;

можливість ураховувати об'єктивні (зовнішні та внутрішні) фактори, що формують зміни, зосередитись на вивченні цих факторів; сформувати відповідні інформаційні банки. Це дозволяє детально вивчити поточний стан справ на підприємстві з метою уникнення можливих негативних наслідків;

можливість отримати необхідну базу для прийняття стратегічних і тактичних рішень;

полегшити роботу щодо забезпечення довго- та короткострокової ефективності та прибутковості;

можливість зробити організацію більш керованою, оскільки за наявності системи стратегічних планів є змога порівнювати досягнуті результати з поставленими цілями, конкретизованими у вигляді планових завдань;

створення середовища, що сприяє активному керівництву і протидіє тенденціям, які можуть призвести лише до пасивного реагування на зміну ситуації;

можливість об'єднати рішення керівників усіх рівнів управління, пов'язаних зі стратегією;

можливість встановлення системи стимулювання для розвитку гнучкості та пристосованості організації та окремих її підсистем до змін;

створення виробничого потенціалу та системи зовнішніх зв'язків, що є сприятливими до змін, і дають можливість досягти майбутніх цілей. Заздалегідь спланований хід дій допоможе заручитися підтримкою аудиторії, яка допоможе досягти бажаних цілей у майбутньому.

Поряд із перевагами стратегічне планування має ряд недоліків, які обмежують сферу його застосування, позбавляють його універсальності у вирішенні будь-яких господарських завдань.

Недоліки й обмежені можливості стратегічного планування такі [4, с. 33]:

стратегічне планування не дає і не може дати детального опису картини майбутнього в силу своєї сутності. Те, що воно може дати – якісний опис стану, до якого повинна прямувати організація в майбутньому, яку позицію може і повинна займати на ринку і в бізнесі, щоб відповісти на головне питання – виживе чи ні фірма в конкурентній боротьбі;

стратегічне планування не має чіткого алгоритму складання та реалізації плану. Його описова теорія зводиться до певної філософії або ідеології ведення бізнесу. Тому конкретний інструментарій багато в чому залежить від особистих якостей конкретного менеджера, а в цілому стратегічне планування – комбінація інтуїції і мистецтва вищого менеджменту, здібність менеджера вести фірму до стратегічних цілей;

процес стратегічного планування для свого здійснення потребує значних витрат ресурсів і часу порівняно з традиційним перспективним плануванням. Це пояснюється більш жорсткими вимогами до стратегічного плану. Він повинен бути гнучким, реагувати на будь-які зміни як усередині організації, так і зовні. До того ж стратегічне планування потребує більшу чисельність висококваліфікованого персоналу, ніж звичайне планування;

негативні наслідки помилок стратегічного планування, як правило, набагато серйозніші, ніж у традиційному. Особливо трагічними бувають наслідки помилкового прогнозу для підприємств, що здійснюють безальтернативну господарську діяльність. Кожна допущена помилка може дорого коштувати;

стратегічне планування повинно бути доповнено механізмами реалізації стратегічного плану, тобто ефект може дати не планування, а стратегічне управління, основою якого є стратегічне планування. А це передбачає, в першу чергу, створення на підприємстві організаційної культури, що дозволяє реалізувати стратегію, системи мотивації праці тощо. Це знову доводить усю складність застосування стратегічного планування на підприємстві.

Досвід роботи нинішніх вітчизняних підприємств показує, що сформований порядок прийняття й реалізації стратегічних рішень не систематизований належним чином, а фахівці й керівники не озброєні належною методологією й технологією управління. Тому впровадження стратегічного планування саме на українських підприємствах є необхідним кроком. Звичайно, це достатньо витратний процес, але отримані пізніше результати зможуть довести всю ефективність здійснених заходів.

Наук. керівн. Кожанова Є. П.

Література: 1. Циба Т. Є. Особливості і механізм стратегічного планування / Циба Т. Є. // Актуальні проблеми економіки. – 2007. – № 2. – С. 159–172. 2. Міщенко А. П. Стратегічне управління : навч. посібн. / А. П. Міщенко. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – 285 с. 3. Маскон М. Основы менеджмента / М. Маскон, М. Альберт, Ф. Хедоури. – М. : Справка, 1994. – 236 с. 4. Жилінська Л. О. Напрями розвитку стратегічного планування в сучасних умовах / Л. О. Жилінська // Економіка та держава. – 2007. – № 3. – С. 32–34. 5. Точилін В. О. Моделі стратегічного планування: світовий досвід та практика впровадження / В. О. Точилін // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 11. – С. 109–116.

Трифанова Е. П.

УДК 005.966

Студент 4 курсу
факультета економіки и права ХНЭУ

УПРАВЛЕНИЕ ТРУДОВОЙ КАРЬЕРОЙ ПЕРСОНАЛА

Анотация. Рассмотрены сущность и роль планирования трудовой карьеры персонала для работника и работодателя в процессе функционирования предприятия. Определено значение правильно выбранной стратегии управления карьерой для их взаимного развития.

Анотация. Розглянуто сутність і роль планування трудової кар'єри персоналу для працівника і роботодавця в процесі функціонування підприємства. Визначено значення правильно обраної стратегії управління кар'єрою для їх взаємного розвитку.

© Трифанова Е. П., 2013

Annotation. The essence and the role of planning of the staff professional career for an employee and an employer while operating the enterprise have been studied. The value of the right strategy of the career management for their mutual development has been determined.

Ключевые слова: трудовая карьера, трудовой потенциал, внутриорганизационная карьера, межорганизационная карьера, неспециализированная карьера, внутриорганизационная карьера, кадровая служба, планирование карьеры.

Важнейшим направлением кадрового планирования является планирование карьеры работника, его продвижение по квалификационным или служебным уровням по определенной схеме (модели) [1]. Человек планирует свою будущую карьеру, основываясь на своих потребностях и социально-экономических условиях. Нет ничего удивительного в том, что он желает знать перспективы служебного роста и возможности повышения квалификации в данной организации, а также условия, которые он должен для этого выполнить. В противном случае мотивация поведения становится слабой, человек работает не в полную силу, не стремится повышать квалификацию и рассматривает организацию как место, где можно переждать некоторое время перед переходом на новую, более перспективную работу [2, с. 383].

Вопросы, связанные с управлением карьеры работника, все чаще привлекают своей актуальностью как отечественных, так и зарубежных специалистов. Существенный вклад в решение данной проблемы сделали такие ученые: Веснин В. Р., Генкин Б. М., Силбер Ли, Кобзева В. В., Д. Диксон и др.

Целью данного исследования является обоснование необходимости наличия механизма планирования трудовой карьеры на предприятии.

Планирование трудовой карьеры как составной части кадровой политики представляет целевую функцию управления персоналом на предприятии, поскольку преследует цель обеспечить наиболее рациональное использование трудового потенциала работника, создать условия для самореализации его как личности. Под управлением деловой карьерой подразумевают комплекс мероприятий, проводимых кадровой службой организаций, по планированию, организации, мотивации и контролю служебного роста работника, исходя из его целей, потребностей, возможностей, способностей и склонностей, а также исходя из целей, потребностей, возможностей и социально-экономических условий организации [3, с. 124]. Анализируя информацию, автор из многих видов трудовой карьеры выделяет следующие основные ее виды, которые приведены в таблице.

Таблица

Основные виды трудовой карьеры

Вид карьеры	Сущность определения
Карьера внутриорганизационная	Работник в процессе своей профессиональной деятельности проходит все стадии развития: обучение, поступление на работу, профессиональный рост, поддержку и развитие индивидуальных профессиональных способностей, уход на пенсию. Эти стадии конкретный работник проходит последовательно в стенах одной организации. Эта карьера может быть специализированной и не специализированной
Карьера межорганизационная	Работник в процессе своей профессиональной деятельности проходит все стадии развития: обучение, поступление на работу, профессиональный рост, поддержку и развитие индивидуальных профессиональных способностей, уход на пенсию. Эти стадии работник проходит последовательно, работая на различных должностях в разных организациях
Неспециализированная карьера	Широко развита в Японии. В Японии твердо придерживаются мнения, что руководитель должен быть специалистом, способным работать на любом участке компании, а не по какой-либо отдельной функции. Поднимаясь по служебной лестнице, человек должен иметь возможность взглянуть на компанию с разных сторон, не задерживаясь на одной должности более чем на три года

Главная задача планирования трудовой карьеры заключается в обеспечении взаимодействия профессиональной и внутриорганизационной карьеры. Это взаимодействие предполагает выполнение ряда задач, а именно:

- 1) достижение взаимосвязи организации и отдельного сотрудника;
- 2) обеспечение направленности планирования карьеры на конкретного сотрудника с целью учета его специфических потребностей и ситуаций;
- 3) обеспечение открытости процесса управления карьерой;
- 4) повышение качества процесса планирования карьеры;

- 5) устранение "карьерных тупиков", в которых практически не оказывается возможностей для развития сотрудника;
- 6) формирование наглядных и воспринимаемых критериев служебного роста, используемых в конкретных карьерных решениях;
- 7) изучение карьерного потенциала сотрудников;
- 8) обеспечение обоснованной оценки карьерного потенциала работников с целью сокращения нереалистичных ожиданий;
- 9) определение путей служебного роста, использование которых могло бы удовлетворить количественную и качественную потребность в персонале в нужный момент времени и в нужном месте [5].

Как показывает практика, часто работники не знают своих перспектив в данном коллективе, что свидетельствует о плохой постановке работы с персоналом, отсутствии планирования и контроля карьеры в организации. Планирование и контроль деловой карьеры состоят в том, что начиная с момента принятия работника в организацию и оканчивая предполагаемым увольнением с работы, необходимо организовать планомерное горизонтальное и вертикальное его продвижение по системе должностей или рабочих мест. Работник должен знать не только свои перспективы на краткосрочный и долгосрочный периоды, но и то, каких показателей он должен добиться, чтобы рассчитывать на продвижение по службе [5].

Таким образом, правильно выбранная стратегия управления карьерой позволяет управленцу решить множество задач в процессе реализации целей предприятия, а именно: преданности работника интересам организации, повышения производительности труда, уменьшения текучести кадров и более полного раскрытия способностей человека. Каждый работодатель заинтересован в высококвалифицированных кадрах, которые, в свою очередь, нацелены на карьерный рост за качественное выполнение своих трудовых функций. Деятельность по управлению трудовой карьерой позволяет достичь консенсуса в процессе достижения целей как работника, так и работодателя.

Научн. рук. Кожанова Е. Ф.

Литература: 1. Веснин В. Р. Практический менеджмент персонала : пособие по кадровой работе / В. Р. Веснин. – М. : Триада, 2010. – 425 с. 2. Генкин Б. М. Экономика и социология труда : учебник для вузов / Б. М. Генкин. – М. : Издательская группа "НОРМА" ; ИНФРА-М, 2005. – 405 с. 3. Силбер Ли. Карьера для творческого человека / Силбер Ли ; пер. с англ. – М. : Гардарика, 2010. – 200 с. 4. Управление персоналом организации : учебник / под ред. А. Я. Кибанова. – 3-е изд., доп. и перераб. – М. : ИНФРА-М, 2009. 5. Библиотека Воеводина [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://enbv.narod.ru>.

Антонець І. Ю.

УДК 005.953

Студент 4 курсу
факультету економіки і права ХНЕУ

СУТНІСТЬ КАДРОВОГО РЕЗЕРВУ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЙОГО ФОРМУВАННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Анотация. Розглянуто сутність, основні особливості, теоретичні аспекти кадрового резерву та мету його формування. Виділено та проаналізовано основні форми утворення кадрового резерву. Подано основні етапи процесу формування кадрового резерву.

Аннотация. Рассмотрены суть, основные особенности, теоретические аспекты кадрового резерва и цель его формирования. Выделены и проанализированы основные формы образования кадрового резерва. Представлены основные этапы процесса формирования кадрового резерва.

Annotation. The essence, basic features, theoretical aspects of personnel reserve and the purpose of its formation are considered. The basic forms of personnel reserve formation are selected and analyzed. The basic stages of the process forming of the personnel reserve are presented.

Ключові слова: кадровий резерв, персонал, потенціал.

На сьогоднішній день найпоширенішим способом вирішення проблеми залучення персоналу на вітчизняних підприємствах стало формування кадрового резерву. Ефективність цієї політики пояснюється тим, що наявність кадрового резерву мінімізує ризик втрат теоретичної та практичної

© Антонець І. Ю., 2013

бази знань на підприємстві при звільненні працівника. Перевагами створення кадрового резерву підприємства є: прискорення процесу адаптації нового працівника на підприємстві; зменшення втрат кваліфікованих працівників через відсутність перспектив кар'єрного зростання.

У сучасних умовах соціально-економічного розвитку актуальність та практична важливість формування кадрового резерву підприємства обумовлені посиленням конкурентної боротьби за кваліфіковану робочу силу на ринку праці. Матеріальна мотивація персоналу вже не є основним аргументом для утримання професіоналів. Справжніми причинами звільнення ключових співробітників у більшості випадків є відсутність можливості кар'єрного зростання, зниження зацікавленості в роботі, втрата мотивації рядовими співробітниками. Таким чином, керівники підприємств повинні своєчасно реагувати на зміни у зовнішньому та внутрішньому середовищах та формувати кадровий резерв задля запобігання багатьом проблемам в управлінні персоналом.

Питанням формування та розвитку кадрового резерву на підприємстві присвячені праці багатьох представників вітчизняної науки: М. Білінської, Н. Гончарук, М. Канавець, В. Князева, В. Мамонової, В. Мартиненко, О. Руденка, С. Серьогіна, В. Удовиченко, Ю. Шарова та ін. [1].

Метою статті є визначення поняття кадрового резерву на підприємстві й аналіз умов формування ефективного кадрового резерву.

Бізнес-словник дає таке визначення кадрового резерву – це "група робітників, потенційно здібних до керівної діяльності, що відповідають вимогам підприємства та пройшли систематичну цільову кваліфікаційну підготовку".

Згідно з офіційною термінологією, кадровий резерв – це спеціально сформована група перспективних робітників, що володіють необхідними для заміщення посад професійними, діловими, особовими та морально-етичними якостями [2].

Виділяють два види кадрового резерву: внутрішній та зовнішній. Внутрішній кадровий резерв складають співробітники підприємства. Даний резерв поділяється на оперативний та перспективний. Оперативний резерв – це співробітники, що вже заміщують своїх керівників і готові без будь-якого додаткового навчання обійняти вищі посади. Перспективний резерв – це співробітники з високим потенціалом, що потребують додаткового навчання.

Зовнішній кадровий резерв – це база фахівців, яких у першу чергу треба/можна брати на вакансії, що звільнилися. Зовнішній кадровий резерв може формуватися за бажанням власника підприємства чи уповноваженої ним особи. Крім того, зовнішній кадровий резерв може формуватися вимушено, якщо на підприємстві за будь-яких причин виникла висока плінність кадрів [3].

Формування кадрового резерву може відбуватися як відкрито, так і закрито для співробітників підприємства. Аналіз переваг і недоліків кожної з форм створення кадрового резерву можна зобразити у вигляді таблиці, яка сформована на основі вивчення та аналізу літературних джерел [3; 4].

Таблиця

Форми створення кадрового резерву

Відкрите формування кадрового резерву		Закрите формування кадрового резерву	
Переваги	Недоліки	Переваги	Недоліки
Підвищення мотивації персоналу	Підвищення суперництва серед персоналу	Обмеження конфліктних ситуацій на фоні суперництва	Зменшення мотивації персоналу
Зростання рівня відповідальності та цілеспрямованості персоналу, орієнтація працівників на довгострокові трудові відносини	Погіршення соціально-психологічного клімату в колективі	Відсутність зобов'язань керівництва перед співробітниками	Імовірність негативної реакції персоналу на використовуваний підхід

Таким чином, робота з формування кадрового резерву вимагає планомірної і системної підготовки. Спершу необхідно провести комплексний аналіз існуючих проблемних зон в управлінні персоналом, лише після цього обирати форми й методи планування та формування кадрового резерву підприємства.

Усю систему підготовки та роботи з кадровим резервом можна умовно поділити на декілька етапів, і формувати її відповідно до цілей і завдань підприємства, враховуючи конкретну ситуацію на ринку, фінансові можливості підприємства та стратегію його розвитку.

Підготовка кадрового резерву є стратегічним пріоритетом для більшості розвинутих підприємств. Наявність компетентних, підготовлених фахівців, готових до просування на ключові для підприємства посади, гарантує кадрову безпеку бізнесу. Враховуючи масштаб і складність завдання, робота зі створення кадрового резерву вимагає комплексного підходу та ретельного планування. Неправильно визначена послідовність дій у роботі з резервом або пропуск важливого етапу ставить під загрозу якість і результативність усієї роботи [5].

Основні етапи формування кадрового резерву підприємства можна зобразити схематично (рисунок).

Рис. Етапи формування кадрового резерву [5]

Результатом послідовного виконання дій із формування кадрового резерву підприємства є просування підготовлених "резервістів" на цільові посади та збереження кадрового потенціалу підприємства за рахунок утримання перспективних працівників у кадровому резерві.

Досягнення стратегічних цілей підприємства неможливе без нарощування нематеріальних активів компанії, одним із яких є персонал. Без високопрофесійних фахівців досягнення стратегічних цілей неможливе. Кадровий резерв дозволить досягти всіх намічених цілей у найкоротші строки.

Наук. керівн. Кожанова Є. П.

Література: 1. Толкованов В. Формування та розвиток кадрового резерву як важливий елемент модернізації державної служби / В. Толкованов // Офіційний сайт "Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського". – Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua>. 2. Савина Н. О подготовке кадрового резерва / Н. Савина // Деньги и кредит. – 2004. – № 12. – С. 28–30. 3. Офіційний сайт "Jobs.ua": Кадровый резерв. – Режим доступу : <http://www.jobs.ua>. 4. Сичова Н. Механізм формування кадрового резерву підприємства торгівлі / Н. Сичова, А. Сичова // Офіційний сайт "Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського". – Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua>. 5. Официальный сайт "Образовательный центр Професионал": Подготовка кадрового резерва. – Режим доступа : <http://www.ocprof.ru>.

Приходько А. Н.

УДК 005.51(083.92)

Студент 4 курса
факультета экономики и права ХНЭУ

БИЗНЕС-ПЛАНИРОВАНИЕ НА ПРЕДПРИЯТИИ: ЭТАПЫ ЕГО РАЗРАБОТКИ

Аннотация. Раскрыты понятие и методика составления бизнес-планирования, которые необходимы для успешного бизнес-планирования. Рассмотрены этапы и условия, наличие которых необходимо в разработке бизнес-планирования.

Анотація. Розкрито поняття та методику складання бізнес-планування, які необхідні для успішного бізнес-планування. Розглянуто етапи й умови, наявність яких необхідна для розробки бізнес-планування.

Annotation. The concept and methodology of preparing a business plan necessary for successful business planning are disclosed. The article also discusses the stages and conditions of facilities which are necessary for business planning.

Ключевые слова: бизнес-планирование, руководитель, информация, бизнес-план, конкуренты.

© Приходько А. Н., 2013

На сегодняшний день в планировании нуждается любое предприятие, любое производство, экономика в целом. Спланировать бизнес – значит оценить возможности, необходимость и объемы выпуска конкурентоспособной продукции, определить емкость рынка и его конкретного сегмента, оценить спрос на продукцию, выпускаемую фирмой, результативность ее работы на рынке. Успех деятельности компании на рынке в значительной степени зависит от того, способны ли ее руководство, менеджмент направить имеющиеся ресурсы на достижение цели и максимально использовать их. Руководитель предприятия, организации сможет добиться успеха, если он четко организует свою финансово-хозяйственную деятельность, активизирует сбор и анализ информации о ситуации на рынках, особенностях поведения на них конкурентов, будет взвешивать свои перспективы и возможности. Этому в немалой степени способствуют применение такого инструмента планирования, как бизнес-план.

Целью статьи является определение подходов к разработке бизнес-плана предприятия. Для достижения данной цели в статье решаются следующие задачи:

- рассмотрение сущности, целей бизнес-планирования на предприятии;
- изучение методики составления бизнес-плана.

Бизнес-планирование – самостоятельный вид плановой деятельности, которая непосредственно связана с предпринимательством. В условиях рынка нереально добиться стабильного успеха в бизнесе, если не планировать эффективное его развитие, не аккумулировать постоянно информацию о собственном состоянии и перспективах, о состоянии целевых рынков, положении на них конкурентов и т. д.

Планирование, безусловно, требует усилий, но оно обеспечивает и немалые выгоды:

- 1) заставляет руководителей мыслить перспективно;
- 2) обеспечивает основу для принятия эффективных управленческих решений;
- 3) увеличивает возможности в обеспечении фирмы необходимой информацией;
- 4) способствует снижению рисков предпринимательской деятельности;
- 5) ведет к четкой координации действий всех участников бизнеса;
- 6) позволяет предвидеть ожидаемые перемены, подготовиться к внезапному изменению рыночной обстановки [1].

Бизнес-план – краткое, точное, доступное и понятное описание предполагаемого бизнеса, важнейший инструмент при рассмотрении большого количества различных ситуаций, позволяющий выбрать наиболее перспективные решения и определить средства для их достижения [2].

Бизнес-план является документом, позволяющим управлять бизнесом, поэтому его можно представить как неотъемлемый элемент стратегического планирования и как руководство для исполнения и контроля. Важно рассматривать бизнес-план как сам процесс планирования и инструмент внутрифирменного управления. Бизнес-план является своего рода документом, страхующим успех предполагаемого бизнеса, в то же время бизнес-план – инструмент самообучения.

Основной целью разработки бизнес-плана на предприятии является планирование хозяйственной деятельности на ближайшие и отдаленные периоды в соответствии с потребностями рынка и возможностями получения необходимых ресурсов.

Чтобы приступить к созданию бизнес-плана, необходимо получить весь комплекс необходимой информации.

Необходимо определить внутренние и внешние проблемы бизнес-планирования, стоит задуматься о возможности их взаимопроникновения.

Во-первых, это привлечет к проекту дополнительное внимание.

Во-вторых, специалисты коммерческих банков и других финансовых компаний обладают необходимыми навыками в оценке инвестиционных проектов. Таким образом, предприниматели могут рассчитывать на серьезную помощь в решении внутренних проблем нового бизнеса на уровне современных научных методов с применением сложного экономико-математического аппарата [3].

Этапы в разработке бизнес-плана:

- 1) установление общей структуры создаваемого документа;
- 2) сбор информации для подготовки каждого из намеченных разделов бизнес-плана;
- 3) написание его [4].

Автор считает, что для бизнес-планирования в организации необходимо наличие таких обязательных условий, которые тесно связаны между собой и составляют инфраструктуру процесса бизнес-планирования организации.

Во-первых, организация должна располагать соответствующей методологической и методической базой разработки, контроля и анализа исполнения бизнес-плана, а работники финансово-экономических служб должны быть достаточно квалифицированы, чтобы уметь применять эту методологию на практике.

Во-вторых, для того чтобы разрабатывать финансовые планы, нужна внутренняя и внешняя информация.

Основой информационного блока процесса бизнес-планирования являются:

- 1) экономическая информация – прогноз процентных ставок, прогноз темпов инфляции и прочее;
- 2) учетная информация – информация бухгалтерского учета: баланс, отчет о прибылях и убытках, отчет о движении денежных средств, приложения к балансу; управленческий учет;

3) сообщения финансовых органов, информация учреждений банковской системы, информация товарных, валютных бирж и прочая финансовая информация;

4) политическая информация и пр.

В-третьих, процесс бизнес-планирования всегда реализуется через соответствующую организационную структуру и систему управления, составляющие организационный блок процесса. Понятие организационной структуры включает в себя количество и функции служб аппарата управления, в чьи обязанности входят разработка, контроль и анализ бизнес-плана коммерческой организации, совокупность структурных подразделений, которые ответственны за исполнение бизнес-плана.

Таким образом, можно сделать вывод, что бизнес-планирование на предприятии является одним из основных процессов, так как благодаря ему руководитель может оперативно реагировать на перемены во внешней среде, которые имеют влияние на дальнейшую деятельность предприятия.

В рыночной экономике предприниматели не смогут добиться стабильного успеха, если не будут четко и эффективно планировать свою деятельность, постоянно собирать и аккумулировать информацию как о состоянии целевых рынков, положении на них конкурентов, так и о собственных перспективах и возможностях.

Научн. рук. Кожанова Е. Ф.

Литература: 1. Бабич Т. Н. Планирование на предприятии : учебн. пособ. / Т. Н. Бабич. – М. : КНОРУС, 2005. – 336 с. 2. Бизнес-планирование / под ред. действительного члена академии инвестиций РФ, д. э. н., проф. В. М. Попова, д. э. н. С. И. Лякунова. – М. : Финансы и статистика, 2009. – 432 с. 3. Wikipedia.org [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://uk.wikipedia.org/wiki>. 4. Горемыкин В. А. Планирование на предприятии : учебник / В. А. Горемыкин, Э. Э. Бугулов, А. Ю. Богомолов. – М. : Финин, 1999. – 325 с.

Бовкун О. В.

УДК [338.45:553.98]:330.322

Студент 4 курсу
факультету економіки і права ХНЕУ

НАПРЯМИ ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ У ПІДПРИЄМСТВА НАФТОГАЗОВОГО КОМПЛЕКСУ

Анотація. Розглянуто стан та проблеми інвестування підприємств нафтогазового комплексу на сучасному етапі розвитку країни. Досліджено напрями залучення інвестицій у даний комплекс із визначенням заходів, які можна використати, а також результатів, яких можна досягти.

Анотация. Рассмотрены состояние и проблемы инвестирования предприятий нефтегазового комплекса на современном этапе развития страны. Исследованы направления привлечения инвестиций в данный комплекс с определением мероприятий, которые можно использовать, а также результатов, которых можно достигнуть.

Annotation. The state and problems of investing oil and gas complex enterprises are considered at present stage of the development of the country. The directions of attracting investments into this complex are examined, the measures which can be used, and the results which can be obtained are defined.

Ключові слова: інвестиції, нафтогазовий комплекс, модернізація, ефективність, дефіцит.

Стратегічно важливими сировинними та енергетичними ресурсами держави є нафта і газ, які виконують функцію забезпечення енергетичної складової господарства країни. Обмеженість власних носіїв енергії ставить країну під загрозу залежно від їх постачання ззовні, що спричиняє не тільки економічну, а й політичну нестабільність. Тому без вирішення проблеми енерго- і ресурсозабезпеченості неможливе успішне здійснення економічних, науково-технічних і соціальних програм. Потреби людства в енергоресурсах щоразу зростають. Така тенденція пов'язана, насамперед, з бурхливим розвитком економіки, швидкими процесами глобалізації, підвищенням мобільності життя та ін.

Нафтогазовий комплекс (НГК) займає центральне місце в системі інтересів, які відіграють важливе значення у формуванні економічної та політичної ситуації в країні [1].

© Бовкун О. В., 2013

Стан інвестиційного забезпечення підприємств НГК був у центрі уваги вчених-економістів. Вагомий внесок у різні аспекти цього питання зроблено такими вченими, як Бурлака Г. В., Іванух Р. А., Краснюк М. Т., Крюков В. А., Ястремська О. М., Гриньова В. М., Геєць В. М. та ін. [1 – 4]. Але попри значні здобутки в дослідженні цього питання не існує комплексної системи заходів щодо вирішення даної проблеми.

Метою статті є визначення та обґрунтування напрямів інвестування в підприємства НГК. Базою дослідження у статті виступають підприємства НГК.

Україна належить до держав з недостатньою забезпеченістю власними енергоресурсами, зокрема нафтою та газом. Для ефективного функціонування економіка України потребує 25 – 30 млн тонн нафти і 70 – 75 млрд куб. м газу. Водночас власний видобуток становить 3,5 млн тонн нафти і 18 – 20 млрд куб. м газу на рік [5]. Це свідчить про те, що забезпеченість України нафтою складає 14 %, а природним газом – 29 %.

В умовах економічної самостійності перед Україною особливо гостро постала проблема нестачі первинних енергоресурсів, пов'язана з обмеженістю їх розвіданих запасів, а також проблема ефективності роботи об'єктів нафтогазового комплексу, використання його виробничого потенціалу та впровадження в господарську практику енергоекономних технологій, що робить нашу країну залежною від інших країн-постачальників нафти та газу, таких, як Росія, Туркменістан, Азербайджан.

Серед особливостей нафтогазового комплексу України можна виділити такі: постійне зменшення видобутку нафти і газу (на сьогодні абсолютна більшість родовищ зі значними початковими запасами експлуатуються близько 40 – 50 років і перебувають на завершальній стадії розробки, ступінь виробленості запасів газу за найбільшими родовищами перевищує 80 %, видобуток газу ведеться в умовах постійного падіння пластового тиску, що призводить до щорічного зменшення обсягів видобутку газу із старих родовищ – близько 1,0 млрд м куб., великі показники фізичного та морального зносу устаткування, яке використовується на підприємствах НГК, застосування відсталіх технологій, скорочення пошуково-розвідувальних робіт, зниження економічної ефективності функціонування всього нафтогазового комплексу та зростання низькорентабельних підприємств.

Без запровадження новітніх технологій інтенсифікації дебітів свердловин компенсувати природне падіння видобутку неможливе.

Для запобігання перелічених проблем урядом було розроблено державну програму "Нафта і газ України до 2010 року", яка передбачала за рахунок відповідних капітальних вкладень збільшити видобуток нафти до 7,6 млн т і газу – до 35 млрд м куб. [6]. Однак через загальний стан економіки, неповні та несвоєчасні розрахунки за споживання нафти і газу, постійний дефіцит бюджету через заборгованість перед МВФ виконання цієї програми дуже ускладнилося. У зв'язку з цим Україна змушена шукати нові альтернативні джерела нафтогазопостачання та інвестування.

Зниження капіталовкладень у ці галузі промисловості обмежує можливості їх продуктивного розвитку і розширення пошуково-розвідувальних робіт. Для покриття великого дефіциту нафти і газу доцільно збільшення як державних, так і приватних інвестицій у дану галузь. Крім того, інвестиції можливі як національного, так і закордонного походження.

На основі узагальнення робіт [2 – 4; 7] було визначено основні напрями залучення інвестицій підприємств НГК та заходи держави на розвиток даної галузі, які наведені в таблиці.

Таблиця

Напрями залучення інвестицій у підприємства НГК

Джерело інвестування	Напрямок інвестування або заходи, де це може бути використано	Результат, який можливо отримати
1	2	3
1. Міжнародна співпраця	1. Пошуки та розробка покладів сланцевого газу. 2. Упровадження нових технологій (застосування методів інтенсифікації припливу вуглеводнів, очищення при забійній зоні пласта, інтенсивний гідрорзрив пласта та застосування сайдинг-процесів)	1. Зменшення витрати часу на процес видобутку вуглеводнів. 2. Введення нових потужностей видобутку вуглеводнів в експлуатацію. 3. Підвищення надійності, ефективності та зменшення витрат на транспорт газу
2. Створення спільних підприємств	1. Дослідження та розробка шельфу Чорного та Азовського морів за допомогою бурових установок. 2. Буріння свердловин, особливо глибинних покладів (5 000 – 7 000 метрів)	1. Забезпечення населення, виробничих потужностей та потреб держави вуглеводнями власного видобутку. 2. Підвищення стандартів з охорони праці. 3. Відкриття нових родовищ нафти та газу
3. Створення спільної діяльності	1. Реконструкція дотискувальних компресорних станцій. 2. Проведення капітального ремонту малодебітних свердловин. 3. Проведення геологічної розвідки (буріння свердловин, пошук нових покладів вуглеводнів). 4. Аналіз геологічної структури існуючих родовищ	1. Можливість видобутку газу на виснажених родовищах. 2. Збільшення обсягів видобутку газу. 3. Відкриття нових родовищ нафти та газу. 4. Розробка існуючих продуктивних пластів

1	2	3
4. Власні кошти	1. Проведення капітального ремонту законсервованих і малодебітних свердловин (переведення на інші горизонти, кислотна обробка). 2. Буріння додаткових експлуатаційних свердловин на існуючих родовищах. 3. Модернізація ОВФ	1. Збільшення обсягів видобутку газу. 2. Зменшення енергетичної залежності держави від імпорту енергоносіїв. 3. Зменшення можливості аварійних ситуацій під час виробничого процесу
5. Бюджетні кошти	1. Дорозвідка існуючих родовищ за новими технологіями. 2. Реконструкція газотранспортної системи	1. Нарощування сировинної бази. 2. Збільшення обсягів видобутку газу та нафти
6. Кредитні ресурси	1. Забурка двох стволів на існуючих свердловинах. 2. Впровадження горизонтального буріння на виснажених родовищах	1. Отримання додаткового припливу газу на виснажених родовищах. 2. Видобуток газу з більшої площі без додаткового буріння

Таким чином, урахувавши стратегічне значення нафтогазової галузі для господарства держави, проблеми ресурсозалежності України, в даному науковому дослідженні автором було визначено пріоритетні напрями залучення інвестицій підприємств НГК у контексті нафтогазової безпеки держави.

У подальших дослідженнях автор планує зосередити увагу на аналізі економічної ефективності запровадження цих напрямів залучення інвестицій у підприємства НГК.

Наук. керівн. Іпполітова І. Я.

Література: 1. Бурлака Г. В. Нафтопереробна промисловість України: стан і перспективи / Г. В. Бурлака // Економіка України. – 2000. – № 7. – С. 19–24. 2. Іванух Р. А. Стратегічні Проблеми розвитку нафтогазового комплексу України / Р. А. Іванух // Регіональна економіка. – 2010. – № 2. – С. 16–25. 3. Краснюк М. Т. Досвід та проблеми іноземного інвестування у нафтогазовий комплекс України / М. Т. Краснюк // Матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції "Теорія управління: стан та перспективи". – К. : КНЕУ, НТУУ "КПІ". – 2000. – С. 100–111. 4. Крюков В. А. Кто в "нефтяном доме" хозяин? / В. А. Крюков // Эко. – 2002. – № 2. – С. 69–75. 5. Сучасна нафтопереробна промисловість України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uk.wikipedia.org/>. 6. Про Національну програму "Нафта і газ України до 2010 року" Постанова від 21.06.2001 р. № 665 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>. 7. Видобуток сланцевого газу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://life.pravda.com.ua>.

Попова А. В.

УДК 005.591.6:005.21

Студент 4 курсу
факультету економіки і права ХНЕУ

ВИБІР ІННОВАЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ З МЕТОЮ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ТЕХНІЧНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Анотація. Проаналізовано основні аспекти вибору та впровадження інноваційної стратегії, спрямованої на організаційно-технічний розвиток підприємства. Розглянуто проблеми вибору стратегій, показники та резерви підприємства, які дозволяють оцінити його стан для впровадження інноваційних заходів.

Аннотация. Проанализированы основные аспекты выбора и внедрения инновационной стратегии, направленной на организационно-техническое развитие предприятия. Рассмотрены проблемы выбора стратегий, показатели и резервы предприятия, которые позволяют оценить его состояние для внедрения инновационных мероприятий.

Annotation. The main aspects of the selection and implementation of innovative strategies aimed at organizational and technical development of a company are analyzed. The problems of choosing the strategies, indexes and reserves of an enterprise allowing to assess its condition for innovative activities are studied.

Ключові слова: інновація, розвиток підприємства, організаційно-технологічні характеристики підприємства.

Сучасні умови господарювання характеризуються суттєвим підвищенням ступеня мінливості технологій, що зумовлює скорочення термінів запуску у виробництво нової продукції, прискоренням виробничих процесів, потребу у випуску конкурентоспроможних виробів відповідно до вимог споживачів, досягаючи високої якості при зниженні витрат. Актуальності набуває необхідність вибору та впровадження інноваційних стратегій на підприємстві, які приймаються з об'єктивними вимогами для забезпечення його організаційно-технічного розвитку.

Дослідженням теоретичних та практичних аспектів упровадження інновацій, спрямованих на підвищення організаційно-технічного розвитку підприємства, займалися такі вчені, як: Варавя Л. М., Гриньов А. В., Гриньова М. А., Кизим М. О., Малярець Л. М., Назарова Г. В., Пономаренко В. С., Федуллова Л. Н., Ястремська О. М. [1 – 7].

Метою дослідження є теоретичне обґрунтування необхідності вибору інноваційної стратегії, спрямованої на організаційно-технічний розвиток підприємства.

Різноманітні зміни зовнішнього середовища постійно створюють як можливості, так і загрози для стабільного функціонування підприємства. Це пояснюється відкритістю даної соціально-економічної системи, потрапляючи під вплив різноманітних чинників зовнішнього середовища, постійно змінює свій якісний стан, і в результаті відбувається розвиток складної соціально-економічної системи. У загальному сенсі під розвитком підприємства розуміється спрямований процес зміни його якісного стану, що супроводжується перетворенням його внутрішніх і зовнішніх зв'язків, забезпечує єдність досягнення стійкості та адаптивності підприємства відповідно до вимог зовнішнього середовища і таким чином забезпечуючи його життєздатність на максимально тривалій період часу [4].

Зростання ефективності виробництва зумовлює ряд чинників, де технічний розвиток виступає головним та безпосереднім, він визначає динамічну основу розвитку підприємства, а організаційний розвиток забезпечує реалізацію створених технічно-потенційних можливостей інтенсифікації виробничо-трудова процесів, тобто веде до зміни форми процесу розвитку.

Проте в умовах зростання темпів ринкових змін, вимог споживачів, посилення конкурентної боротьби успіх підприємства залежатиме від того, наскільки цілеспрямовано та ефективно використовуються новітні досягнення науки і техніки, які є першоджерелами розвитку продуктивних сил, настільки успішніше вирішуються пріоритетні соціальні завдання життєдіяльності суспільства.

Отже, головним завданням підвищення організаційно-технічного розвитку підприємства, що лежить в основі ефективності його діяльності є прискорення процесів створення і впровадження у виробництво нової техніки та технологій, підвищення ефективності підготовки виробництва до освоєння нових видів продукції. Вибір необхідної інноваційної стратегії для підприємства пов'язана з практичним аспектом упровадження самої інновації. Аналізуючи підходи до трактування даного поняття, під інновацією розуміється процес практичного використання ідей і винаходів, що приводить до створення кращих за своїми властивостями виробів, технологій [7].

Основними показниками, що дозволяють оцінити стан організаційно-технічної підготовки підприємства для впровадження інноваційних заходів є визначеність проблем техніко-технологічного розвитку підприємства; стадія засвоєння технологій; тип домінуючого виробничого процесу; ступінь оновлення продукції, яка випускається підприємством; ступінь кваліфікованості та мобільності персоналу; конструкторські та технологічні резерви; тривалість і структура циклу підготовки виробництва; ступінь паралелі та безперервності процесів створення нової техніки; ступінь централізації робіт і показники спеціалізації підрозділів; рівень організації підготовки виробництва.

Резервами вдосконалення підготовки виробництва до впровадження інновації є невикористані можливості подальшого скорочення термінів і витрат на застосування нової технології, підвищення якості та ефективності створюваної техніки, впровадження систем автоматизації виробництва.

У свою чергу стратегії інноваційної діяльності доцільно розглядати як сукупність певних дій з вирішення питань щодо вибору об'єкта інновацій за його характеристиками рівня новизни та ефективності; доцільності вкладання коштів; вибору методів; обґрунтування вибору темпів, обсягів, джерел інвестування інновацій.

У науково-дослідних джерелах виділяють три основні види інноваційних стратегій: наступальна, імітаційна та захисна.

У таблиці автор здійснив аналіз кожної із виду інноваційних стратегій, обґрунтувавши вибір окремого виду інноваційної стратегії залежно від типу підприємства та сформулював наслідки впливу обраного виду інноваційної стратегії на організаційно-технічний розвиток підприємства.

Умови використання інноваційних стратегій

Назва стратегії	Зміст	Тип підприємства, що застосує даний вид інноваційної стратегії	Результат
Наступальна	Створення конкурентної переваги та завоювання більшої частки ринку шляхом витіснення конкурентів	Віоленти – великі компанії з масовим виробництвом, розвинутою інфраструктурою і значною науково-дослідною базою. Віоленти володіють високим інноваційним потенціалом, що дозволяє їм завдяки наявності вільних фінансових коштів, наукових розробок та матеріально-технічних засобів, з одного боку, розробити нововведення, а з іншого боку, освоїти у виробництві і здійснити його комерціалізацію. В інноваційній сфері віоленти можуть виступати в ролі новатора та інноватора	Розробка нових технологічних рішень у формі проникнення на ринок або диверсифікації. Створення адекватної системи управління, висока мобільність та зростання взаємозв'язку між організаційними підрозділами підприємства. Можливе введення нової організаційної структури
Імітаційна	Використання випущених на ринок інновацій інших підприємств з деяким вдосконаленням та модернізацією	Комутанти – дрібні компанії, для яких характерна стратегія наслідування. Їх роль полягає в сприянні дифузії інновацій. Їх діяльність в основному пов'язана з виробництвом легальних копій продуктів відомих компаній, а також надання послуг з післяпродажного сервісу інноваційних продуктів	Модифікація, технічних характеристик та технологічних процесів на підприємстві, модернізація форм організації виробництва та управління, приводячи їх відповідно до вимог сучасного середовища
Захисна	Збереження існуючої частки ринку та обсягів виробництва, а також стабілізація діяльності підприємства	Характерна як для великих, так і для дрібних підприємств. У випадку великих підприємств це зумовлене стабільною часткою на галузевому ринку, достатнім рівнем технології виробництва, кваліфікованим персоналом. Тобто фактично даному підприємству просто немає необхідності займатися науково-технічними розробками, щоб виділитися серед конкурентів, а більш важливо утримати існуючі позиції. Для дрібних підприємств, що підтримують норму прибутку за рахунок низьких витрат виробництва	Для великих підприємств: утримання існуючого стану організаційно-технічного розвитку підприємства, що зумовлено метою оптимізувати співвідношення "затрати-результат" в інноваційному процесі. Для дрібних підприємств: розвиток окремих технічних показників та організаційних рішень за рахунок застосування приватних технічних пропозицій як запропонованих у самій компанії, так і (частіше) отриманих ззовні

Отже, великим компаніям з масовим виробництвом та розвинутою інфраструктурою слід використовувати наступальну інноваційну стратегію, а дрібним підприємствам – імітаційну. Захисна інноваційна стратегія характерна як для великих, так і для дрібних підприємств.

Підґрунтям для організаційно-технічного розвитку підприємства є інноваційні процеси, що здатні забезпечувати його конкурентоспроможність. Інноваційна стратегія є одним із основних засобів досягнення цілей підприємства в умовах високого рівня невизначеності очікуваних результатів, інвестиційних ризиків проєктів.

Напрямом подальших досліджень, на які буде спрямовано увагу автора, є пошук та аналіз інноваційних можливостей підприємства.

Наук. керівн. Іпполітова І. Я.

Література: 1. Варавя Л. М. Обґрунтування оцінки впливу організаційно-технічного рівня виробництва: / Л. М. Варавя // Вісник Криворізького технічного університету. – 2007. – № 7. – С. 42–45. 2. Гриньов А. В. Інноваційний розвиток промислових підприємств: концепція, методологія, стратегічне управління.

/ А. В. Гриньов – Х. : ХНЕУ, 2003. – 308 с. 3. Гриньова М. А. Роль науково-технологічного прогнозування в інноваційному розвитку підприємства машинобудування : [монографія] / М. А. Гриньова. – Х. : ВД "ІНЖЕК", 2008. – 137 с. 4. Назарова Г. В. Управління розвитком діяльності промислових підприємств / Г. В. Назарова. – Х. : ХНЕУ, 2010. – 239 с. 5. Пономаренко В. С. Стратегічне управління розвитком підприємства : навч. посібн. / В. С. Пономаренко, О. І. Пушкар, О. М. Тридід. – Х. : Вид. ХДЕУ, 2002. – 640 с. 6. Федулова Л. Н. Перспективи інноваційно-технологічного розвитку промисловості України / Л. Н. Федулова // Економіка України. – 2008. – № 7. – С. 24–36. 7. Ястремська О. М. Стратегічне управління інноваційним розвитком підприємства / О. М. Ястремська. – Х. : ВД "ІНЖЕК", 2010. – 392 с.

УДК 658.155

Галушка О. Р.

Магістр 2 року навчання
факультету економіки і права ХНЕУ

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Анотація. Розглянуто наукові основи сутності управління формуванням прибутку, визначено його мету, основні функції, а також напрями оцінювання ефективності діяльності підприємств щодо його формування. Розроблено структурно-логічну схему управління формуванням прибутку підприємства.

Аннотация. Рассмотрены научные основы сущности управления формированием прибыли, определены его цели, основные функции, а также направления оценки эффективности деятельности предприятий по его формированию. Разработана структурно-логическая схема управления формированием прибыли предприятия.

Annotation. The scientific bases of the essence of income forming management, its aim, basic functions, and also directions of evaluating the efficiency of enterprises' activity in relation to its formation are considered. The structural and logical scheme of income forming management at an enterprise has been worked out.

Ключові слова: управління, формування прибутку, підприємство, структурно-логічна схема, функції управління, ефективність діяльності.

Запровадження ринкових відносин в Україні здійснювалось в умовах переорієнтації господарських зв'язків підприємств, відсутності управлінського досвіду роботи в ринковому середовищі, недостатнього розвитку ринків та їхньої інфраструктури, що призводило до виникнення кризових явищ на макро-, мезо-, мікро- і субмікрорівнях [1]. За таких умов значного поширення на підприємствах набула криза прибутковості.

За умов розвитку ринкових відносин різні напрями фінансово-господарської діяльності підприємств будь-якої форми власності, які пов'язані як з поточною діяльністю, так із вирішенням задач тактичного та стратегічного менеджменту, насамперед, пов'язані з раціональним формуванням та перерозподілом фінансових ресурсів з метою досягнення визначених фінансових результатів. При цьому, враховуючи різні аспекти та горизонти планування діяльності підприємства, найважливішим є процес управління прибутком як процес дослідження і прийняття управлінських рішень за всіма основними аспектами його формування, розподілу і використання на підприємстві [2].

З'ясуванню сутності й природи прибутку значну увагу приділяли представники зарубіжної економічної та фінансової науки. Внесок у дослідження зазначеної проблеми зробили такі вчені: Д. Гелбрейт, Ф. Найт, Дж. Робінсон, Е. Сайке, П. Самуельсон, Р. Харрод, Е. Чемберлін, Й. Шумпер та ін. Значну увагу питанням формування та використання прибутку підприємств приділено в працях таких вітчизняних учених-економістів, як: Бланк І. О., Білик М. Д., Баранцева С. М., Кірейців Г. Г., Мішина С. В., Худа В. В. та ін.

Значну увагу дослідженню проблеми економічного аналізу фінансових результатів і сутності прибутку приділяють провідні українські вчені-економісти, такі, як: Бутинець Ф. Ф., Верига Ю. А., Голов С. Ф., Ткаченко Н. М., Лишиленко О. В. та Швець В. Г. [3 – 8]. Ці дослідники під прибутком розуміють джерело господарських засобів і відповідних резервів, збільшення капіталу внаслідок діяльності та фінансовий результат [9].

Питання щодо ефективного формування прибутку підприємства мають суперечливий характер та підлягають подальшому глибокому дослідженню.

Метою дослідження є визначення основних особливостей формування прибутку підприємства та розробка структурно-логічної схеми системи управління, спрямованої на розвиток його потенціалу.

Прибуток – це найважливіша фінансова категорія, яка відображає позитивний фінансовий результат господарської діяльності підприємства та характеризує ефективність виробництва. Він виступає джерелом забезпечення внутрішньогосподарських потреб підприємств, а також джерелом формування бюджетів країни різних рівнів [10].

Управління формуванням прибутку є складовою системою загального управління прибутком. Ця система виконує такі завдання: збільшення обсягу прибутку за рахунок збільшення обсягів виробництва або підвищення цін на продукцію; зниження витрат у процесі його формування; забезпечення стабільності в одержанні прибутку.

На формування прибутку як фінансового показника діяльності підприємства, що відображається у бухгалтерському обліку, в офіційній звітності суб'єктів господарювання, впливає встановлений державою порядок формування витрат на виробництво продукції (робіт, послуг); обчислення й калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг); визначення позареалізаційних прибутків і витрат; визначення балансового (валового) прибутку.

Таким чином, основними показниками, що впливають на розмір прибутку, є обсяг реалізації продукції та її собівартість. Відповідно на зміну обсягу реалізації продукції впливає зміна обсягу виробництва, залишків нереалізованої продукції та її рентабельність. Але варто зауважити те, що зміна обсягу виробництва, залишків нереалізованої продукції впливають також на собівартість, оскільки змінюються умовно-постійні витрати, витрати на зберігання продукції, інші витрати (за зміни залишків нереалізованої продукції).

Процес управління прибутком підприємства має відбуватися в певній послідовності і забезпечувати реалізацію головної мети та основних завдань цього формування. З цією метою автором запропоновано дану структурно-логічну схему здійснення процесу управління формуванням прибутком підприємства (рис. 1) [11].

Рис. 1. Структурно-логічна схема управління прибутком підприємства

Як і кожна управляюча система, формування управління прибутком реалізується шляхом здійснення певних функцій. Склад основних функцій системи управління прибутком підприємства наведений на рис. 2 [12].

Рис. 2. Основні функції системи управління прибутком підприємства

Оцінювання ефективності діяльності підприємств щодо формування прибутку потрібно проводити за трьома напрямками: а) оскільки прибуток виражає економічні відносини у процесі виробництва продукції, виконання робіт або надання послуг, то критерієм ефективності в цьому аспекті є оптимальне співвідношення засобів праці, предметів праці та затраченої праці; б) у ході дослідження прибутку, який виражає фінансові відносини, ефективність діяльності щодо його формування на підприємствах варто характеризувати наявністю ефекту, який в умовах ринкової економіки представлений позитивним сальдо між доходами і витратами; в) критерієм ефективності діяльності щодо формування прибутку на підприємствах як результату соціальних процесів варто вважати показник рівня забезпечення добробуту суб'єктів ринкової економіки, які мають фінансово-господарські зв'язки з цим підприємством.

Ефективність управління прибутком підприємства доцільно досліджувати у двох напрямках: оцінювання ефективності формування фінансових результатів з урахуванням оперативних та стратегічних цілей управління, а також оцінювання ефективності використання прибутку підприємства, що, на думку автора, повинно забезпечувати розвиток стратегічного потенціалу суб'єктів господарювання.

Таким чином, з метою підвищення результативності діяльності підприємства та його стратегічного розвитку в перспективі виникає потреба в ефективному механізмі формування та використання прибутку. Перспектива подальших досліджень, на погляд автора, вбачається у вивченні таких питань: характеристика формування, розподілу та використання прибутку підприємств з позиції економічної збалансованості, а також проведення оцінювання впливу системи управління формуванням прибутку на господарську діяльність підприємств на основі аналізу руху грошових коштів та розрахунку показників окупності.

Наук. керівн. Кулешова Н. В.

Література: 1. Кривицька О. Р. Формування прибутку підприємства у ринкових умовах : автореферат / О. Р. Кривицька. – Тернопіль : Тернопільський НЕУ, 2010. – 20 с. 2. Бойчук В. А. Моделювання адаптивного управління прибутком підприємства / В. А. Бойчук, О. В. Проскурович // Вісник хмельницького національного університету. – 2010. – № 1. – Т. 2. – С. 71–76. 3. Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський фінансовий облік : підручник / за ред. проф. Ф. Ф. Бутинця. – 5-те вид., [перероб. та доп.]. – Житомир : ПП "Рута", 2003. – 726 с. 4. Верига Ю. А. Еккаунтинг ефективності вкладення капіталу в торговельну сферу. Теоретичні аспекти системи еккаунтингу : монографія / Ю. А. Верига, С. М. Деньга. – Полтава : Видавництво ПУСКУ, 2002. – Ч. 1. – 355 с. 5. Голов С. Ф. Управленческий учет как фактор повышения качества корпоративного управления / С. Ф. Голов // Вестник бухгалтера и аудитора Украины. – 2003. – № 20. – С. 4–10. 6. Ткаченко Н. М.

Бухгалтерський фінансовий облік на підприємствах України : підручник / Н. М. Ткаченко. – К. : Вид. А.С.К., 2002. – 784 с. 7. Лишилєнко О. В. Теорія бухгалтерського обліку : навч. посібн. / О. В. Лишилєнко. – К. : Центр навч. літ-ри, 2003. – 215 с. 8. Швець В. Г. Теорія бухгалтерського обліку : навч. посібн. / В. Г. Швець. – К. : Вид. "Знання-Прес", 2003. – 444 с. 9. Бобко В. В. Поняття "прибуток" і "збитки" в контексті бухгалтерського обліку / В. В. Бобко // Облік і фінанси АПК. – 2010. – № 2. – С. 21–23. 10. Покропивний С. Ф. Економіка підприємства : підручник / С. Ф. Покропивний, М. Г. Грещак, В. М. Колот. – К. : КНЕУ, 2008. – 528 с. 11. Пігуль Н. Г. Управління прибутком підприємства / Н. Г. Пігуль // Проблеми і перспективи розвитку системи управління прибутком в Україні. – 2010. – № 28. – С. 125–132. 12. Сидяга Б. Механізми управління формуванням і використанням прибутку підприємствами / Б. Сидяга // Галицький економічний вісник. – 2010. – № 1(26). – С. 41–45.

Сторонкіна М. С.

УДК 005.91–057.212:658

Студент 4 курсу
факультету економіки і права ХНЕУ

РОЛЬ МЕНЕДЖЕРА В ПІДВИЩЕННІ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Анотація. Доведено, що діяльність підприємства повинна бути ефективною та результативною. Головну увагу приділено діяльності суб'єкта управління. Запропоновано основні компетентності та якості менеджерів, володіння якими дозволить підвищити ефективність діяльності підприємства.

Анотация. Доказано, что деятельность предприятия должна быть эффективной и результативной. Главное внимание уделено деятельности субъекта управления. Предложены основные компетентности и качества менеджеров, обладание которыми позволит повысить эффективность деятельности предприятия.

Annotation. Enterprise activity has been proved to be efficient and effective. The subject of management was emphasized. The basic competencies and qualities of managers, the possession of which will improve enterprise performance, have been offered.

Ключові слова: система управління підприємством, ефективність, результативність, менеджер, компетентності.

В умовах сучасної ринкової економіки процес діяльності підприємства повинен постійно розвиватися і вдосконалюватися для відповідності об'єктивним вимогам виробництва і реалізації товарів, ускладнення господарських зв'язків і значущості бажань споживачів.

Проблемами підвищення ефективності діяльності підприємства займалися такі вчені, як: В. Абчук, М. Альберт, М. Афанасьєв, Х. Віссем, Ю. Васильєв, П. Друкер, Г. Емерсон, Т. Лепейко, Дж. А. Макьярелло, М. Мескон, В. Набоков, В. Парахіна, А. Семенов, П. Сперроу, Ф. Тейлор, Л. Ушвицький, А. Файоль, Р. Фатхутдінов, Г. Форд, Ф. Хедоурі, Д. Ходкінсон та ін. [1 – 8]. Однак деякі аспекти підвищення ефективності діяльності підприємства вимагають подальшого розгляду й удосконалення.

Метою статті є теоретичне обґрунтування та вибір компетентностей та якостей, необхідних менеджеру, що в свою чергу приведе до підвищення ефективності діяльності підприємства загалом.

Ефективність – це відносна характеристика результативності діяльності конкретної керуючої системи, що відображається в різних показниках як об'єкта управління, так і власне управлінської діяльності (суб'єкта управління). Причому ці показники мають як кількісні, так і якісні характеристики. А результативність визначає здатність підприємства досягти поставленої цілі кінцевих результатів, задовольняючих потреби та утворюючих умови для стійкого розвитку підприємства [3, с. 228].

Діяльність підприємства повинна бути ефективною та спрямованою на кінцевий результат, тому визначимо зміст кожної категорії, однією з яких є система управління підприємством.

Система управління підприємством – це організований колектив фахівців, що виконує всі функції управління, що забезпечують досягнення цілей діяльності підприємства з використанням необхідної інформації, методів і техніки управління [1, с. 125].

Менеджери підприємств повинні залежно від обраного напрямку діяльності підприємства зміщувати центр уваги між системами показників ефективності діяльності підприємства.

Крім того, необхідно приділити значну увагу саме суб'єкту управління, тобто менеджеру.

Менеджер – це людина, що займає постійну управлінську посаду й наділена повноваженнями приймати рішення з певних видів діяльності організації, що функціонує в ринкових умовах. Термін "менеджер" має широке поширення і вживається стосовно: організатора конкретного виду робіт у рамках окремого підрозділу або програмно-цільової групи, керівника підприємства або його підрозділу, адміністратора будь-якого рівня управління, фахівця з управління виробництвом, підприємця-організатора у певній сфері, члена керівного складу фірми [6, с. 365].

Менеджери займають різні позиції в організації, вирішують різноманітні завдання, виконують зовсім неоднакові функціональні обов'язки. Така різноманітна діяльність зобов'язує менеджера бути компетентним фахівцем та володіти широким колом компетентностей та якостей.

Компетентність – поняття значно ширше і воно припускає володіння певними компетентностями. Поняття "компетентність" використовується для оцінки рівня кваліфікації людини в окремих питаннях. Компетентність – це володіння колом питань, в якому людина має певні знання, досвід, які дозволяють судити про що-небудь, визначають можливості, здібності, вміння людини у певній сфері діяльності [8, с. 223].

На основі узагальнення літературних джерел [1; 4; 6 – 8] автором було визначено перелік компетентностей менеджерів, володіння та реалізація яких в практичній діяльності дозволить підвищити ефективність діяльності підприємства.

У таблиці розглянуто головні компетентності та якості менеджера, які дають змогу підвищити ефективність діяльності підприємства.

Таблиця

Компетентності та якості менеджера, що впливають на підвищення ефективності діяльності підприємства

Компетентності та якості менеджера	Зміст компетентностей та якостей
Особистісні цінності і чітко поставлені особисті цілі	Менеджер щодня приймає рішення, засновані на особистих принципах. Вони повинні бути чіткими для твердого прийняття рішень та наведення переконливих аргументів підлеглим. На сьогоднішній день такими цінностями є ефективне виробництво, розкриття потенціалу співробітників і сміливість до нововведень
Організаторські здібності	Дозволяють менеджеру керувати як самим собою, так і іншими. Володіння собою означає раціональну оцінку і використання своїх фізичних і моральних можливостей, грамотне використання енергії, досвіду та часового ресурсу. Керівництво над підлеглими характеризується не тільки впливом на них для кращої організації роботи, але і підтримкою, що дозволяє розкрити потенціал працівників і направити його в потрібне русло
Навчання підлеглих	Діяльність менеджера спрямована на розвиток, навчання персоналу, що дозволить їм і підприємству в цілому досягти бажаних результатів. Підвищити ефективність роботи підлеглих можливо завдяки постійно налагодженому контакту та обміну інформацією між вищим керівництвом і нижчими підсистемами
Формування робочих груп	Раціональне використання знань, вмінь, навичок і досвіду персоналу дозволить досягти підприємству бажаних цілей. Для цього необхідно кваліфікованих фахівців об'єднати в робочі групи, створити колектив із сприятливим внутрішнім середовищем і в той же час ефективним робочим механізмом
Комунікабельність	Керівник повинен постійно спілкуватися з працівниками, при цьому кожен працівник повинен відчувати себе комфортно під час бесіди. Це дозволить керівництву з'ясувати необхідну інформацію про поточні проблеми на підприємстві, направити дії на їх виправлення
Ораторські здібності	Керівник повинен вміти переконувати співробітників в необхідності і важливості кожного з них і його діяльності. Він повинен вміти висловлювати свої думки таким чином, щоб кожному було зрозуміло, про що йде мова, і так, щоб підлеглі хотіли слідувати за ним і його ідеями
Ініціативність	Керівник повинен вміти мислити і приймати певні рішення самостійно, особливо в ситуаціях, які мають короточасний характер. Він має бути сміливим і готовим йти на усвідомлений ризик, розраховуючи при цьому тільки на себе
Гнучкість	Змінюване ринкове середовище, новий колектив, зміни вимог до посади зобов'язує керівника бути готовим до деяких змін: підвищення кваліфікації, самонавчання, зміни методик управління відповідно до ситуації
Аналітичні здібності	Менеджер повинен вміти збирати й обробляти необхідну для його діяльності інформацію, а також робити висновки і приймати рішення, спираючись на ці висновки

Особистісні цінності і чітко поставлені особисті цілі менеджера впливають на пряму на прийняття його рішень. Менеджер повинен бути організатором, що означає володіння цілим рядом здібностей: практичність, активність, наполегливість, спостережливість, організованість та рішучість. Він повинен навчати підлеглих, вирішувати виникаючі між ними конфлікти ще до їх появи, що

може негативно вплинути на ефективність діяльності підприємства. Менеджер повинен раціонально формувати робочі групи таким чином, щоб кожен робітник міг відкрити та використати свій потенціал відповідно до головної цілі діяльності підприємства. Менеджер повинен бути комунікабельним та мати ораторські здібності, інформація, яку він оголошує повина бути почута та прийнята підлеглими як керівництво до дії. Він повинен бути аналітиком, вміти змінювати свої дії та рішення залежно від змін зовнішнього та внутрішнього середовища, а також ініціювати нові ідеї.

У подальших дослідженнях автор зосередить свою увагу на доцільності та повноті запропонованого набору компетентностей та якостей менеджерів на конкретному підприємстві.

Наук. керівн. Іпполітова І. Я.

Література: 1. Абчук В. А. Менеджмент / В. А. Абчук. – СПб. : Союз, 2002. – 463 с. 2. Афанасьєв М. В. Економіка підприємства [текст] : навч.-метод. посібн. / М. В. Афанасьєв. – Х. : ІНЖЕК, 2007. – 319 с. 3. Васильєв Ю. В. Теория управления / Ю. В. Васильєв, В. Н. Парахина, Л. И. Ушвицкий. – 2-е изд. доп. – М. : Финансы и статистика, 2005. – 608 с. 4. Друкер П. Менеджмент / П. Друкер, Дж. А. Макьярелло. – М. : 2010. – 704 с. 5. Лепейко Т. І. Теоретико-методичні засади управління підприємством: забезпечення гнучкості [текст] : монографія / Т. І. Лепейко ; Укр. інж.-пед. акад. – Х. : [б. в.], 2012. – 220 с. 6. Набоков В. И., Основы менеджмента / В. И. Набоков, А. К. Семенов. – 5-е изд., перераб. и доп. – М. : Издательско-торговая корпорация "Дашков и Ко", 2008. – 556 с. 7. Фатхутдинов Р. А. Стратегический менеджмент / Р. А. Фатхутдинов. – 7-е изд., испр. и доп. – М. : Дело, 2005. – 448 с. 8. Ходкинсон Д. П. Компетентная организация: психологический анализ процесса стратегического менеджмента / Д. П. Ходкинсон, П. Р. Сперроу ; пер. с англ. – Х. : Изд. Гуманитарный Центр, 2007. – 392 с.

Бойко Т. С.

УДК 005.95:005.336.2

Магістр 2 року навчання
факультету економіки і права ХНЕУ

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ЯК ОСНОВА УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА

Анотація. Доведено, що компетентнісний підхід виступає ключовим фактором успішного управління персоналом підприємства і передбачає трудову поведінку, яка потрібна для успішної роботи. Описано набір компетентностей, якими повинен володіти працівник.

Аннотация. Доказано, что компетентностный подход выступает ключевым фактором успешного управления персоналом и предполагает трудовое поведение, необходимое для успешной работы. Описан набор компетентностей, которыми должен обладать работник.

Annotation. Competence approach is the key factor of successful personnel management at an enterprise. This approach involves labour proved to be behaviour necessary for successful operation. The set of competencies, which should the employee have, is described.

Ключові слова: персонал підприємства, управління персоналом підприємства, компетентнісний підхід.

У сучасних умовах людський капітал є головною цінністю суспільства, визначальним чинником сталого розвитку та економічного зростання, оскільки конкурентні переваги економічних систем багато в чому досягаються не за рахунок природних ресурсів, а за рахунок знань, інформації, інновацій, джерелом яких виступає людина.

Дослідження питань компетентнісного підходу відображені в працях як зарубіжних вчених-економістів, так і вітчизняних дослідників. Серед останніх наукових досліджень, присвячених компетентнісному підходу до управління персоналом необхідно виділити праці Арутюнової А. Л., Каплана Р. С., Сотникової С. І., Хуторського А. В., Хлопова Т. В., Яковлевої М. А. та ін. [1 – 4].

У нестабільному конкурентному середовищі трудові ресурси стають одним з ключових факторів успіху організації, який безпосередньо впливає на досягнення цілей організації. Для багатьох

© Бойко Т. С., 2013

організацій саме дефіцит персоналу стає головним обмежувачем зростання, тому що потреби організації, яка розвивається, можуть випереджати пропозиції ринку праці, адже тільки талановитий і мотивований персонал з необхідними вміннями і знаннями може створити в організації важливу конкурентну перевагу.

Метою статті є обґрунтування методологічних засад і теоретичних положень компетентнісного підходу в управлінні персоналом підприємства.

Усі організації визначають за необхідне збільшення вартості людського капіталу своєї компанії. А компетентнісний підхід дає таку можливість. Він визначає основу, що дозволяє розробити систему, яка об'єднує вимоги зовнішнього середовища, управління персоналом та досягнення сучасної освіти.

Російський вчений С. Варюшкін підкреслює, що в рамках компетентнісного підходу людина розглядається не тільки як володар набору певних якостей, які дозволяють йому в майбутньому виконувати професійну діяльність, але як носій знань, вмінь і навичок, що дозволяють йому планувати і досягати поставлених цілей, успішно виконувати свою роботу та творчо підходити до вирішення виробничих питань [1, с. 140–141].

Компетентнісний підхід враховує психологічний ефект оцінки персоналу (моделювання необхідної трудової поведінки) поряд з економічним ефектом (поліпшення фінансових і комерційних показників організації) та соціальним (підвищення задоволеності результатами праці як персоналу, так і роботодавця). При цьому, як справедливо зазначає російський вчений В. Співак: "система оцінки персоналу повинна враховувати специфіку діяльності на кожному робочому місці за найбільш суттєвими параметрами, включати стандарти і критерії оцінки результативності, порядок встановлення оцінки і розрахунку оцінних балів, організацію процесу оцінки, заходи, прийняті за результатами оцінки" [2, с. 216].

Важливою перевагою компетентнісного підходу є оцінка персоналу через порівняння результативності, якості та складності праці з еталонними характеристиками на даній посаді. Ось чому трудову поведінку, яка потрібна для успішної роботи на даній посаді або по групі подібних посад може бути досить точно описана набором компетентностей.

У даному контексті доцільним є розкриття питання щодо формування так званих загальних (ключових) компетентностей, тобто найбільш важливих для посади, що можуть виходити за професійні рамки робітника. До них відносяться навички, поведінка та знання, які створюють конкурентну перевагу. Сучасні дослідники компетентнісного підходу до структури ключових компетентностей включають компетентності що подані у таблиці.

Таблиця

Зміст ключових компетентностей

Ключові компетентності	Зміст компетентностей
Корпоративні	Встановлюють корпоративні вимоги до всіх працівників і описують особистісні якості та здібності, а також професійні знання та навички, необхідні працівнику для успішного виконання своїх посадових обов'язків відповідно до стратегічних завдань підприємства
Управлінські	Описують управлінські вміння та навички, необхідні для успішного керівника структурного підрозділу
Професійні	Визначають спеціальні знання та навички, необхідні на конкретному робочому місці

Зміст ключових компетентностей узагальнено за [3, с. 62; 4, с. 58–60].

У тому випадку, якщо дані компетентності сформовані, значить персонал є особливим ресурсом для досягнення високого рівня компетентності в будь-якому виді діяльності.

Елементи компетентностей персоналу наведені на рисунку.

Рис. Елементи компетентностей робітника

Оволодіння компетентностями не є закінченим процесом. Потрібне постійне оновлення навичок і знань, а також набуття нових. Підтримання компетентностей на необхідному рівні визначає необхідність управління ними. Управління компетентностями в організації є процесом порівняння організації з матеріальними ресурсами і вибором форм впливу для приведення їх у відповідність.

Таким чином, компетентнісний підхід як інструмент управління персоналом дає чітке визначення професійних і поведінкових вимог, що висуваються до працівника залежно від його посади, професії, і виконуваних завдань. Цей підхід може і повинен бути основою управління персоналом в організації. Подальших досліджень потребують моделі компетентностей для певних професій.

Наук. керівн. Ковальова В. І.

Література: 1. Варюшкин С. В. Формирование карьерных компетенций выпускников вузов / С. В. Варюшкин // *Философия образования* – 2010. – № 3. – С. 134–141. 2. Спивак В. А. Управление персоналом для менеджеров : учебн. пособ. / В. А. Спивак. – М. : ЭКСМО, 2008. – 624 с. 3. Оценка уровня квалификации сотрудников. – М. : ИМБ Восточная Европа/Азия, 2009. – 192 с. 4. Арапова О. М. Компетентнісний підхід в управлінні системою винагороди персоналу організації / О. М. Арапова // *Економіка: реалії часу*. – 2011. – № 1. – С. 57–65.

Кузнецов Е. А.

УДК 316.72

Студент 2 курсу
факультета менеджмента и маркетинга ХНЭУ

ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ МАССОВОЙ КУЛЬТУРЫ В СОВРЕМЕННОМ ОБЩЕСТВЕ

Аннотация. Проанализирован особый социальный феномен массовой культуры, имеющий свой генезис, специфику и тенденции развития. Определено, что дальнейшая трансформация массовой культуры зависит от ее способности наполняться духовными ценностями и социально значимыми идеями.

Анотация. Проаналізовано особливий соціальний феномен масової культури, який має свій генезис, специфіку та тенденції розвитку. Визначено, що подальша трансформація масової культури залежить від її здатності наповнюватися духовними цінностями та соціально значущими ідеями.

Annotation. This article discusses the special social phenomenon of mass culture, which has its own genesis, specifics and progress trends. It has been determined that the further transformation of mass culture depends on its ability to be filled with spiritual values and socially important ideas.

Ключевые слова: массовая культура, стандартизация сознания, потребности человека, массовое общество.

Еще в начале XX века в обществах, вступивших в эпоху современности, прослеживались значимые культурные различия между слоями и классами. "Рабочий" и "буржуа", крестьяне и утратившая прежнее влияние аристократия еще сохраняли культурные особенности. Однако процесс модернизации, становление современной экономики, индустриализация, урбанизация, распространение образования, демократизация политической жизни создавали предпосылки для постепенного размывания четких культурных различий между социальными слоями. На смену "расчлененной" стратификацией культуре традиционных обществ приходит массовая культура.

Известно, что массовая культура не формируется стихийно в процессе повседневного взаимодействия и не передается из поколения в поколение. Массовая культура создается "профессионалами", специализированными организациями. Образцы массовой культуры (книга, песня, кинофильм, спортивное зрелище и т. д.) свободно выбираются человеком для того, чтобы получить удовольствие, эмоциональное удовлетворение, "разрядку" психического напряжения, заполнить

© Кузнецов Е. А., 2013

свободное время, и является неотъемлемой чертой современного общества. Его характерными чертами, например, по мнению известного американского социолога, являются [1]:

- большая численность населения, внутренне неоднородного;
- утрата властью священного характера и ослабление страха перед властью;
- ослабление влияния традиций, возможность разного их толкования, что приводит к различиям в поведении людей и повышению значимости достоинства и прав индивида;
- отсутствие выраженного морального единства, порождающее многочисленные конфликты и противоречия, неупорядоченность связей между людьми;
- индустриальное производство и развитие технологий, средств транспорта и связи, позволяющих осуществлять контакты между различными "частями" массового общества;
- технологии освобождают человека от бремени изнурительного физического труда и дают возможность открывать новые источники ощущений;
- расцвет индивидуальности, готовность к приобретению нового опыта, расцвет "чувств и чувствительности";
- свобода выбора, отсутствие жесткой регламентации со стороны традиций и авторитетов;
- население научилось ценить удовольствия, уважать личность других.

Хотя ряд приведенных черт массового общества и кажется положительным, так как позволяет свободно развиваться личности, но ряд ученых-аналитиков современного общества являются противниками и критиками массовой культуры.

Так, например, известная российская исследовательница этих процессов Л. Володина отмечает две основные парадигмы в теории массовой культуры: 1) люди сами подчиняют средства массовой коммуникации себе и приспособляют их к своим потребностям (человеко-ориентированный подход); 2) средства массовой коммуникации подчиняют себе человека (медиа-ориентированный подход) [2]. Нетрудно заметить качественно противоположное действие этих подходов по отношению друг к другу, совершенно различные причинно-следственные механизмы, заложенные внутри каждого из них. Однако в недрах собственно массовой культуры можно увидеть такие же противоположные по своей сути определяющие механизмы. С одной стороны, массовая культура, определяя сознание человека, уничтожает его субъектные качества, с другой же – она формирует подлинную субъектность.

О подобном же феномене пишет другой российский исследователь массовой культуры А. Луговой, выделяя социально-регулятивную функцию массовой культуры, благодаря которой происходит стандартизация социокультурных установок, интересов и потребностей человека. Автор связывает масскульт с редуцированием культурных смыслов, что, по его мнению, формирует у человека упрощенное до дуальных оппозиций (хорошее – плохое, свое – чужое) мировосприятие и лишает его собственного выбора. И далее А. Луговой справедливо отмечает, что такое положение необходимо на первичных этапах социализации, а в дальнейшем оно только мешает развитию человеческой индивидуальности [3, с. 114]. Таким образом, ученый считает, что воздействия массовой культуры, формирующие максимально упрощенные представления о мире и о самом себе, обнаруживают свою полезность лишь в детском возрасте, и на их основе в дальнейшем складываются более сложные представления и формы мировоззрения. Если же таковые воздействия направлены на людей зрелого возраста, то они, наоборот, исключают высшие субъектные качества и стандартизируют человека.

Ряд ученых отказался давать положительную или отрицательную оценку исследуемого феномена. Автор ряда работ по современной культуре Л. Климова убеждена в неоднозначном воздействии массовой культуры на личность. Так, благодаря масскульту в обществе происходит распространение социокультурных инноваций и обеспечивается дополнительный комфорт в повседневной жизни. Но одновременно с этим массовая культура, ориентированная в основном на технические способы производства, способствует отделению общества от природной среды, игнорирует и разрушает культурные традиции. А использование средств массовой коммуникации влечет за собой снижение планки любой идеи до уровня массового потребителя, "тем самым лишая и человека, и действительность их истинного уровня и значения" [4, с. 17]. Массовая культура, по мнению исследовательницы, содержит в себе больше негативного влияния, поскольку фрагментирует личность, лишает ее целостности и ограничивает набором стереотипных проявлений, в результате чего характерными чертами массивифицированной личности является ее социальная дезориентированность в отношении ценностных ориентаций, пониженная способность к суждению, поверхностное восприятие культурных ценностей.

Анализируя культуру современного мира, ученые справедливо отмечают, что массовая культура не исчерпывает всего содержания культуры современных обществ, но представляет весьма значимый "сегмент" этой культуры. Наряду с массовой культурой, в современных обществах сохраняются и элементы культурной традиции, существуют различные субкультуры, "высокая" или "элитарная" культура и др.

Таким образом, становится очевидным, что явление массовой культуры – это особый социальный феномен, имеющий свой генезис, специфику и тенденции развития.

По всей видимости, она прочно укрепилась в современном обществе, и ожидать ее спонтанного исчезновения, по крайней мере, в ближайшее время, не приходится. Очевидно, что если она продолжит свое существование в настоящем виде, то общественный культурный потенциал возрастет, но может понести и существенный ущерб. Псевдоценности массовой культуры все же слишком обременительны и даже разрушительны для личности и общества. Поэтому необходима

идейная трансформация массовой культуры через ее наполнение более возвышенными идеями, социально значимыми сюжетами и эстетически совершенными образцами.

Скорее всего, решающую роль в такой позитивной трансформации массовой культуры может и должна сыграть мировая духовная культура во всем многообразии своих видов и форм.

Научн. рук. Пальм Н. Д.

Литература: 1. Шилз Э. Теория массового общества / Э. Шилз. – М. : Просвещение, 2000. – 230 с. 2. Володина Л. В. Конструирование реальности средствами массовой коммуникации / Л. В. Володина // Российская массовая культура конца XX века : материалы круглого стола (4 декабря 2001 г.) – СПб. : Санкт-Петербургское философское общество, 2001. – С. 27–29. 3. Луговой А. А. Массовая Культура: Россия-Запад / А. А. Луговой // Российская массовая культура конца XX века : материалы круглого стола (4 декабря 2001 г.). – СПб. : Санкт-Петербургское философское общество, 2001. – С. 114–115. 4. Климова Л. Е. Массовая культура и личность : автореф. дисс... канд. филос. наук / Л. Е. Климова. – Ставрополь, 2005. – 27 с.

Шевченко Н. В.

УДК 123.1

Студент 3 курса
факультета экономики и права ХНЭУ

СОВРЕМЕННОЕ ПОНИМАНИЕ СВОБОДЫ

Аннотация. Рассмотрено понятие свободы в связи с такими моральными категориями, как ответственность и счастье. Определено, что для современного человека иллюзия свободы является более предпочтительной, чем истинная свобода.

Анотація. Розглянуто поняття свободи у зв'язку з такими моральними категоріями, як відповідальність і щастя. Визначено, що сучасна людина надає перевагу ілюзії свободи, а не реальній свободі.

Annotation. The article discusses the problem of freedom in the connection with such moral categories as responsibility and happiness. The author comes to the conclusion that for a contemporary person the illusion of freedom is preferable to true freedom.

Ключевые слова: свобода, ответственность, счастье.

Проблема свободы является одной из центральных в современной философской мысли. В разных аспектах она рассматривается в рамках этики, социальной философии, антропологии и философии культуры.

Слово "свобода" никогда не было и не будет пустым сочетанием букв. Оно порождает в человеческом сознании громкое эхо бунтов и революций, проносившихся по всему миру. Оно заставляет в тысячный раз поставить себя перед вопросом: свободен ли я?

Человек, несомненно, свободен в выборе работы, друзей, места жительства, хобби. Вокруг столько вещей и разновидностей досуга, что за всю жизнь с трудом можно перепробовать весь этот богатый список.

Однако у пространства свободы есть определенные рамки. Нахождение в социуме диктует правила. И если говорить о современном обществе, речь не идет о простом принуждении. В конечном счете, человек обязан социуму определенной защищенностью, условиями жизни, в которых он находится: они достаточно комфортны и дают возможность оставаться слабым. Теперь чтобы жить, можно не бороться.

Ж. Бодрийар писал о современной ситуации: "Освобожден не человек в его идеальной реальности, в его внутренней истине или его открытости – освобожден человек, который меняет пространство, пол, одежду, нравы в соответствии с модой, а не в соответствии с моралью, который меняет мнения в соответствии с образцами мнений, а не в силу внутренних убеждений. Это и есть реальное освобождение, хотим мы этого или нет..." [1, с. 173–174].

И все же это не исключает критического отношения к культу материального блага. Иногда возникает желание оторваться от потока денег и вещей, ощутить духовную свободу, естественную для мыслящих людей. Но в большинстве случаев это желание не приводит к действиям. Погрязнув в удобстве, человек привыкает довольствоваться искусственной моделью свободы. Но дело,

© Шевченко Н. В., 2013

разумеется, не только в привычке. "Свобода опасна, обладать ею так же трудно, как и упоительно", – говорил А. Камю [2]. Свобода для рядового обывателя оборачивается, прежде всего, нежелательной ответственностью, которую она с собой несет.

Не хочется быть ответственными за свои неудачи, признавать, что жизнь – это результат собственных решений и поступков. Намного легче винить в этом судьбу, обстоятельства. Мирясь со своими недостатками, истинно веря в то, что не в силах ничего изменить, люди останавливают свои духовные поиски.

В наши дни, как и столетия назад, периодически обсуждается тема конца света, неизменно вызывающая ажиотаж. Одни над этим смеются, другие испытывают страх. Но вместе с тем в этом таится подспудная надежда на освобождение от всех обязанностей, проблем, забот. Возможно, каждый вздыхал с облегчением в связи с надвигающимся финалом (ну, хотя бы в шутку). Данный парадокс является всего лишь следствием кричащей потребности человека в ограничении собственной свободы.

Бог и мораль – спасательные круги в море мучительных скитаний личности, светлые образы в сознании. "Нам стало легче жить, мы обрели настоящее счастье", – слова, которые можно слышать от тех, кто пришел к Богу. А разве настоящее счастье не является главной целью жизни человека?

Все люди делятся на тех, которые нашли свой жизненный путь, и тех, которые продолжают его искать. Единицы нашли свой путь сами, большинство выбирает давно протоптанные дорожки – самые короткие и легчайшие пути достижения счастья.

Религия – идеальное решение, она однозначно необходима обществу. Но, даже не следуя ни одной из сотен, если не тысяч, известных на сегодняшний день религий, идя по пути, который смог выбрать сам, человек ограничивает себя своим выбором, ведь невозможно идти одновременно влево и вправо, назад и вперед. Этот выбор неизбежен, что отрицает возможность абсолютной свободы, но человек свободен в своем выборе.

Рассуждения по поводу истинной природы свободы субъективны, ее критерии необходимо определить для себя самостоятельно, хотя претендентов на авторитетный источник ответа всегда будет достаточно. Где искать свое счастье – личное дело каждого. Но говоря, что счастье в свободе, мы не совсем правы. Скорее все-таки счастье состоит в иллюзии свободы. Зачастую человеку вполне достаточно считать себя свободным, а не быть таковым.

Научн. рук. Потоцкая Ю. И.

Литература: 1. Бодрийар Ж. Америка / Бодрийар Ж. – СПб. : Владимир Даль, 2000. – 208 с. 2. Камю А. Шведские речи [Электронный ресурс] / А. Камю. – Режим доступа : <http://philosophy.ru/library/camus/suede.html>.

УДК 111.8:005.7

Кравец К. А.

Студент 1 курса
факультета международных экономических отношений ХНЭУ

СИНЕРГЕТИКА – ТЕОРИЯ САМООРГАНИЗАЦИИ

Аннотация. Дано определение понятия "синергетика". Рассмотрена одна из главных задач синергетики – выяснение законов построения организации, возникновения ее упорядоченности.

Анотація. Подано визначення поняття "синергетика". Розглянуто одне з головних завдань синергетики – з'ясування законів побудови організації, виникнення її впорядкованості.

Annotation. The definition of "synergetics" concept was given. One of the main tasks of synergetics, i.e. clarifying the creation rules of the organization and explaining the principles of arrangement was studied.

Ключевые слова: самоорганизация, самоусложнение, система, синергетика.

Почему целое может иметь свойства, которыми не обладает ни одна из его частей? В чем человек видит сложность окружающего его мира? Почему когда мы открыли многие фундаментальные законы, все еще не можем предсказывать поведение простейших объектов? Еще пару десятков лет назад эти вопросы относили к разделу философии. Сейчас же они встают в конкретном контексте задач разных точных наук. В решении таких задач все больше помогает теория самоорганизации, или синергетика. Когда мы говорим о молодой науке, всегда задаемся вопросом: поче-

© Кравец К. А., 2013

му ее не было раньше, что спровоцировало ее возникновение, в чем отличие взглядов на мир этой науки от утверждений, выработанных раньше? Попробуем ответить на эти вопросы. Многие не раз задумывались над разительным отличием систем, существующих в природе, от тех, что созданы человеком. Для первых характерна устойчивость относительно внешних воздействий, самообновляемость, способность к самоусложнению, росту, развитию, согласованность всех составных частей. Для вторых – резкое ухудшение функционирования даже при сравнительно небольшом изменении внешних воздействий или ошибках в управлении [1]. Таким образом, наталкиваемся на вывод: нужно взять опыт построения организации, накопленный природой и использовать его в нашей деятельности. Из этого вытекает одна из задач синергетики – выяснение законов построения организации, возникновения ее упорядоченности. В отличие от кибернетики здесь внимание акцентируется не на процессах управления и обмена информацией, а на принципах построения организации, ее возникновении, развитии и самоусложнении. Можно привести пример: каким образом надо сформировать научный коллектив, где активная творческая работа большинства сотрудников должна сочетаться с возможностью совместно решать крупные задачи. Такой коллектив должен быть устойчив и быстро реагировать на все новое. Какова оптимальная организация, позволяющая добиться этого?

В этом случае становится актуальной теория самоорганизации, а именно – синергетика. По сути синергетика является междисциплинарной наукой, которая занимается изучением теории самоорганизации, появления, поддержки и стабильности систем разной природы, включая философскую и социальную сферы. Сама по себе самоорганизация является уникальным явлением. Для создания любого объекта, для которого будет характерно такое свойство, необходимо достаточно широкий спектр знаний, но, к сожалению, этого будет мало [2]. То, что было вложено в систему, не позволит ей саморганизоваться, а только даст возможность произвести анализ ситуации без реагирования на новые воздействия. Под "системой" подразумевается каждая дееспособная единица. Это может быть любая экономическая структура, социальная группа или сам человек. Доступней всего процесс самоорганизации можно объяснить как раз на примере человека. Если смотреть на человека с биологической точки зрения, то можно заметить, что даже на физическом уровне наш организм обладает свойством самоорганизации. Это означает, что при усиленных физических нагрузках тело делает себя сильнее путем накопления мышечной массы. Такой процесс называется адаптацией – приобретение новых свойств для поддержания стабильности организма, что в какой-то мере тоже является самоорганизацией. Но такое происходит не во всех организмах. Если нагрузка нет, нервная система не передает сигналы мышечной системе, та, в свою очередь, не изменяет свою структуру. В результате чего остается стабильность организма без изменений. Хотя в каждом из случаев целью было приспособить организм. Поэтому синергетика внутри нашего тела есть бесперебойным процессом. Если рассмотреть человека с точки зрения психологии, то наше "Я" есть системой, состоящей из некоторых частей. Э. Берн, основатель транзакционного психоанализа, распределил, что человеческое "Я" состоит из "Я-Ребенок", "Я-Взрослый", "Я-Родитель", при синергии которых человек вырабатывает свои поведение, действия и решения [3]. В масштабах всего человечества или вообще всего живого теорию самоорганизации отображает процесс эволюции.

К наиболее ярким синергетическим эффектам по внешнему проявлению и по значимости для становления этого нового научного направления можно отнести явление спонтанного формирования так называемых диссипативных структур – макроскопической организованности в среде хаотично распределенных элементов, находящейся в неравновесном состоянии [4]. К примеру, при нагревании тонкого слоя жидкости в нем может внезапно образоваться сеть регулярных ячеек. Феномен появления порядка из хаоса – формирование структур, вихрей, волн, периодических колебаний в химических процессах – в синергетике принято называть самоорганизацией. Именно изучение и рациональное описание явлений самоорганизации выделило синергетику из других дисциплин как эволюционную науку.

Нелинейность изучаемых синергетикой процессов приводит ко многим замечательным эффектам. Процессы в неравновесной среде при одних и тех же условиях могут протекать по нескольким возможным траекториям, что соответствует множественности решений нелинейных уравнений, и при этом может наблюдаться эффект спонтанного перескока с одной траектории на другую. Точка, в которой процесс "осуществляет выбор" между возможными траекториями, называется точкой бифуркации. Выбор неравновесной средой или потоком той или иной траектории в точке бифуркации зависит от незначительных флуктуаций среды, что позволяет говорить о существенной роли хаоса в нелинейных процессах. Следует особо отметить, что в синергетике как точной науке термин "самоорганизация" используется именно в этом узком смысле, а не обобщенно – как феномен формирования любых систем.

Научн. рук. Косова Ю. В.

Литература: 1. История и синергетика: Методология исследования / под ред. Малкова С. Ю., Коротаева А. В. – М. : КомКнига, 2005. – 184 с. 2. Николис Г. Самоорганизация в неравновесных системах / Г. Николис, И. Пригожин. – М. : Мир, 1979. – 512 с. 3. Берн Э. Лидер и группа: о структуре и динамике организаций и групп / Берн Эрин ; пер. с англ. А. Грузберга. – М. : Эксмо, 2009. – 512 с. 4. Печчеи А. Вызов 70-х годов современному миру / А. Печчеи // Римский клуб. История создания, избранные доклады и выступления, официальные материалы. – М. : Мир, 1997. – С. 319.

ПОЛІТИЧНА КОМУНІКАЦІЯ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ТА СПРИЙНЯТТЯ ПОЛІТИЧНОЇ РЕАЛЬНОСТІ

Анотація. Розглянуто основні складові процесу політичної комунікації, охарактеризовано її структуру та особливості, проаналізовано функціональне призначення, визначено засоби й способи реалізації політичної комунікації на сучасному етапі.

Аннотация. Рассмотрены основные составляющие процесса политической коммуникации, охарактеризованы ее структура и особенности, проанализировано функциональное предназначение, определены средства и способы реализации политической коммуникации на современном этапе.

Annotation. The article examines the basic components of the process of political communication, its structure and characteristics, analyzes the functional purpose, identifies the means and methods of realization of political communication in modern society.

Ключові слова: ЗМІ, політична комунікація, політична інформація, політична партія.

На сучасному етапі розвитку людство досягло значних успіхів в усіх сферах своєї життєдіяльності. У ХХ столітті в світі відбувся "вибух" інформаційно-комунікативних технологій, які сьогодні стали невід'ємною частиною життя кожної людини, оскільки вони забезпечують створення, збереження, обробку і доступ до інформації. При цьому особливу увагу слід звернути на комунікативні процеси в політиці. Адже тут необхідною є наявність постійного зв'язку між владними структурами, політичними партіями, громадськими організаціями, засобами масової інформації та громадянами з приводу актуальних проблем громадсько-політичного й соціально-економічного життя, який забезпечується політичною комунікацією.

Дослідженням безпосередньо політичної комунікації з кожним роком приділяється все більше уваги. Серед вчених, які займалися вивченням даного питання, варто виділити: Д. Белла, З. Бжезінського, Ч. Кулі, Т. Лукмана, Міда Дж. Г., Уотсона Дж. Б. та ін. Розробкою поняття "політична комунікація" займалися: Е. Бенрайз, Д. Берло, Р. Катц, П. Лазарфельд, Л. Пай, М. Розенберг та ін.

Мета статті – визначити сутність поняття "політична комунікація", з'ясувати особливості та функції політичної комунікації в українському суспільстві.

Розвиток демократії неможливий без вільного обміну інформацією. Вона припускає високий ступінь інформування всіх суб'єктів політичного процесу, включення громадян у політичну діяльність і ефективний зворотний зв'язок. Процес одержання, засвоєння та використання такої інформації називається політичною комунікацією [1, с. 14].

Слід відмітити, що існує досить багато визначень поняття "політична комунікація". Деякі дослідники розглядають політичну комунікацію як лінійний процес передачі повідомлень від одного адресата іншому, інші трактують зміст комунікації як створення обумовлених результатів за допомогою повідомлень, що стосуються керування і здійснення влади в суспільстві [1, с. 35–37].

В умовах бурхливого розвитку інформаційної сфери влада, її політичні структури й інститути суттєво змінюють способи використання нових комунікативних технологій. Державні структури дедалі ширше використовують технології PR-комунікацій, засоби політичної реклами, інші методи комунікативного впливу для спілкування з суспільством, налагодження та підтримки контактів з політичними партнерами та опонентами.

Як свідчить суспільна практика, розвиток політичних комунікацій зумовлений ускладненням способів організації політичного спілкування. Від рівня володіння засобами політичної комунікації великою мірою залежить становище у сфері політики тих чи інших суб'єктів, які завдяки вмінню здійснювати ефективні комунікації можуть або втратити, або набути конкурентоспроможність на політичному ринку.

Інформація відіграє суттєву роль у політичному процесі як фактор порозуміння, зближення, консолідації суб'єктів політики, узгодження інтересів різних суспільних груп всередині кожної конкретної країни і суверенних держав на міжнародній арені [2, с. 2].

Політична комунікація структурує політичну діяльність та надає їй нового значення, формує громадську думку і політичну соціалізацію громадян з урахуванням їхніх потреб та інтересів. Виходячи з цього, можливо виділити такі особливості політичної комунікації:

I. Суб'єктами політичної комунікації є: громадяни, групи, політичні інститути (виборці, формальні та неформальні об'єднання громадян, громадські організації, політичні партії, органи державної влади, регіональні, міжнародні організації і т. д.).

II. Категорії суб'єкт і об'єкт політичної комунікації перегукуються, оскільки залежно від виду суб'єкт політичної комунікації може ставати її об'єктом (наприклад, комунікація в системі владних відносин може відбуватись у напрямі від органів державної влади (суб'єкт) до політичних партій (об'єкт), тоді як ініціатором електоральної комунікації на парламентських виборах є політична партія, а об'єктом – виборець).

III. Політичні комунікації відрізняються змістом комунікацій, тими повідомленнями, що поширюються під час здійснення зв'язків із громадянами в політичній сфері. Політичне повідомлення є ключовим аспектом політики, оскільки більшу частину політично значущої інформації людина отримує саме завдяки розповсюдженим повідомленням і зовсім не з власного досвіду.

IV. Здійснення політичних комунікацій відбувається в різних напрямках. Можна виділити зовнішню та внутрішню політичну комунікацію. Внутрішня політична комунікація відбувається всередині групи, політичного інституту. Зовнішня політична комунікація відбувається за такими напрямками: політичний інститут – громадяни, громадяни – група, політичний інститут – група і т. д. [3, с. 96].

V. Існує три основні способи (канали) політичної комунікації, що ґрунтуються на використанні різноманітних засобів:

1. Комунікація через засоби масової інформації: друковані засоби (преса, книги, плакати), електронні (радіо, телебачення). Така комунікація реалізується через проведення прес-конференцій, брифінгів, розсилання прес-релізів, розміщення політичної реклами.

2. Комунікація через організації, коли ланкою передачі слугують політичні партії, групи інтересів, суспільні організації та рухи.

3. Комунікація через неформальні канали з використанням особистих зв'язків [4, с. 3].

У сучасних демократичних суспільствах майже весь обсяг політичної комунікації здійснюється за допомогою засобів масової інформації (ЗМІ). Їхнє завдання полягає в створенні великої інформаційної бази, за допомогою якої виробляється незалежна індивідуальна та суспільна думка з найважливіших політичних питань.

У сучасному світі ЗМІ є важливою частиною політичної системи, без якої неможливо представити політичне життя суспільства. ЗМІ (мас-медіа) – це велика система установ, що за допомогою технічних засобів спрямована на всеосяжне охоплення населення з метою оперативного інформування, а також створення обумовлених стереотипів суспільної думки.

Одна з найважливіших особливостей ЗМІ – це можливість створювати у аудиторії стійкі стереотипи сприйняття реальності, а також селективного добору критеріїв при її аналізі. Ці властивості дозволяють ЗМІ активно впливати не тільки на політичні процеси в суспільстві [1, с. 119–188].

Нині часто головною метою політичної комунікації, на жаль, є маніпулювання громадською думкою. Це здійснюється за допомогою заангажованих ЗМІ – поширюється "суспільно необхідна і важлива інформація", яка часом слугує рекламою тих чи інших політичних кампаній. Тому помітне місце серед засобів політичної комунікації посідають неформальні джерела інформації (чутки, плітки, анекдоти). Така тенденція пов'язана зі зниженням довіри до офіційних джерел і ЗМІ. Ці джерела спрямовані на формування негативних настроїв населення проти існуючої політичної системи та владних інституцій [2, с. 3].

Відносно політичної системи та громадянського суспільства політична комунікація виконує певні функції:

1) інформаційну (поширення необхідних знань про елементи політичної системи та їх функціонування);

2) регулятивну (дає змогу виробити оптимальний механізм взаємодії як між елементами політичної системи, так і з громадянським суспільством);

3) функцію політичної соціалізації (сприяє встановленню важливих і необхідних норм політичної діяльності та політичної поведінки);

4) інтеграційну (за певних політичних обставин об'єднує громадян або їх погляди на гостро актуальні питання);

5) мотиваційну (наприклад, виборча комунікація мотивує громадян до участі у виборах) [4, с. 2].

Таким чином, політична комунікація – це процес, посередництвом якого відбувається спілкування між органами влади, політичними партіями, громадськими організаціями і рухами, посадовими особами і населенням. Процес політичної комунікації є безперервним, проте зростання його активізації спостерігається у виборчий період, коли застосовуються найрізноманітніші шляхи впливу на електорат з метою завоювання його прихильності.

Наук. керівн. Жеребятнікова І. В.

Література: 1. Грачев М. Н. Политическая коммуникация: теоретические концепции, модели, векторы развития : монография / М. Н. Грачев. – М. : Прометей, 2004. – 328 с. 2. Грищенко І. В. Політична комунікація як важливий фактор функціонування політичної культури [Електронний ресурс] / І. В. Грищенко. – Режим доступу : www.nbuv.gov.ua/portal/chem_biol/nvnu/2009_137/09giv.pdf. 3. Логунова М. Значення політичних комунікацій у здійсненні державного управління / М. Логунова // Персонал. – 2008. – № 11. – С. 96–97. 4. Шиманова О. Теоретичні основи дослідження політичної комунікації [Електронний ресурс] / О. Шиманова. – Режим доступу : www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Unir/2007_19/30.pdf.

ПРОБЛЕМА ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ ПОЛИТИКИ И МОРАЛИ В СОВРЕМЕННОМ ОБЩЕСТВЕ

Аннотация. Рассмотрены взаимосвязь политики и морали, влияние нормативных императивов при осуществлении политической деятельности. Приведены две позиции относительно сосуществования морали и политики в обществе. Выявлены закономерности влияния морали на политику в зависимости от характера общества.

Анотація. Розглянуто взаємозв'язок політики й моралі, вплив нормативних імперативів у процесі здійснення політичної діяльності. Наведено дві позиції щодо співіснування моралі та політики в суспільстві. Виявлено закономірності впливу моралі на політику залежно від характеру суспільства.

Annotation. The article discusses the connection between politics and morality, the impact of regulatory imperatives in the process of political activity. The two positions as for moral and political coexistence in society have been presented. The regularities of influence of morality on the policy depending on the nature of society have been revealed.

Ключевые слова: политика, мораль, политический реализм, государственный и личный интерес.

Диалог между политикой и моралью ведется с давних исторических времен. В нем принимали участие и великие мыслители прошлого, и малоизвестные современникам философы, представители литературы и искусства, политики и религиозные деятели. Взаимоотношение политики и морали – человеческая тема, одна из вечных проблем. Постоянно существует озабоченность тем, чтобы политика с ее целями и средствами вписывалась в рамки существующих представлений о добре и зле. Но такова лишь одна сторона взаимоотношения политики и морали. В свою очередь, и мораль может подходить к политике с ожиданиями, которых та не может оправдать [1, с. 14].

Актуальность данной темы определяется тем, что политика и мораль относятся к наиболее ранним регуляторам общественной жизни.

Значительный вклад в изучение этой проблемы сделали такие ученые, как: М. Вебер, И. Кант, А. Шаффер, Г. Гегель, Ж.-Ж. Руссо, Э. Фромм, Н. Макиавелли Г. Моргентау и др.

Целью работы является изучение влияния морали на политику в зависимости от характера общества, степени зависимости политической деятельности от нравственных императивов.

В современных условиях особое значение приобретают проблемы совместимости моральных представлений:

- 1) о добре и зле и политической целесообразности;
- 2) применимости моральных оценок к политическим действиям;
- 3) вопросы соотношения целей и средств в политике;
- 4) пределов допустимого насилия по отношению к личности, социальной группе, нации и государству и т. п. [1, с. 24–25].

Мораль как совокупность норм, правил поведения и отношений людей друг к другу, закрепленных в обычаях и традициях, имеет первенство по отношению к политике. Она старше политики, более глубока по содержанию, более человечна. Мораль имеет первенство функциональное, так как отсутствие надлежащего этического гуманистического обоснования, прочных нравственных предпосылок ведет к деформации политики и ее результатов. Устойчивый авторитет веками выработанной человеческой нравственности выше престижа любой политики. Для политики не могут быть безразличны существующие в обществе моральные ценности. Не случайно в стабильных высокоразвитых странах к политике и политикам предъявляются строгие нравственные требования.

Мораль в отличие от политики не имеет вещественных воплощений в аппаратах власти, но она как бы присутствует во всех проявлениях политики. И, к сожалению, нравственный прогресс не всегда сопровождается соответствующим прогрессом в политике.

Нравственные категории "добро", "зло", "благо", "справедливость", используемые политическим мышлением, выражают, как правило, иное содержание, чем в сознании моральном. В по-

литическом мышлении они несут скорее практическую нагрузку, скрывая пользу или вред, которые приносит различным социальным субъектам функционирование государства [2, с. 74].

В разработке политических решений проявляются такие качества политических лидеров, как интеллект, умение прогнозировать последствия принимаемых решений, отношение к своему долгу и др. Если при принятии решения возникает конфликт между моралью и возможными политическими результатами, долг политика – максимально ориентироваться на нравственные критерии. Нравственной оценке подвергаются и результаты политических решений. Эта оценка учитывает, какими методами проводится политика и каковы последствия политических решений для людей. В принятии политических решений учитывается, что политика имеет дело с субъективными реальностями (природными, экономическими, биологическими, межгосударственными и т. п.). Политик, принимающий решения, имеет дело с конкретными людьми только в конечном счете. Следовательно, нравственное обоснование политических решений будет иметь самую общую характеристику в виде соответствия их общечеловеческим ценностям, принципам гуманизма, свободы и т. п.

На взаимосвязь политики и морали решающее влияние оказывают характер общества, переживаемая эпоха, господствующая социокультурная среда. Одно дело политика и мораль в традиционном обществе, где главное – это инерция сознания и поведения. Совсем другая ситуация возникает с переходом в эпоху техногенных цивилизаций. Иными словами, и в морали, и в политике живут эпохи особенности культурного наследия и традиций, раскрываются биологические черты наций и рас. В традиционном обществе нет отдельных групп, все слиты коллективно. Осознание человека личностью, членом группы, противопоставления морали одного морали другого еще не происходят. Различие личного и общественного отсутствует, и все, что было вне традиционного общества, было вне закона. В эпоху традиционных обществ была характерна неразделенность политики и морали. Для западной культуры, особенно с накоплением потенциала индивидуализма и динамизма, характерно нарастание разграничения сфер политики и морали, их взаимодействие как различающихся форм сознания и деятельности. Спорят, сближаются и расходятся две основные позиции: единство морали и политики и разделение границ политической деятельности и моральных принципов [3, с. 144–145].

С появлением политики, чувствуется состояние напряженности между ней и моралью. Еще Аристотель проводил различие между хорошим человеком и хорошим гражданином. Следуя этой идее, исследования постоянно подчеркивали несоответствия мира нравственного и мира политического. В отношении между моралью и политикой возникает разрыв, который связан с государственной выгодой. Государственная выгода охватывает всеобщее, в то время как частная сводится только к личному интересу. Если государственный интерес выражается по преимуществу политики, то частный интерес больше затрагивает область морали. Некоторые ученые исходят из того, что политика и мораль не пересекаются, поскольку политика стремится удовлетворить свои интересы с использованием наиболее эффективных средств, тогда как мораль стремится удовлетворять интересы большинства даже за счет отдельного человека. А. Шаффер говорил: "Политика – это дело государства, а мораль – дело индивида" [1, с. 45].

Политика организует совместную жизнь людей и их деятельность, регулирует и контролирует жизнь общества. Мораль также является регулятором моральных отношений, осуществляет оценку политики, в то время как политика не может быть критерием оценки морали.

Однако, являясь сферой социального выбора групп, индивидов, организаций, политика связана с моралью. Выбор проектов желаемого будущего, значимость тех или иных локальных целей, определение средств и методов их достижения основываются на моральных представлениях человека, группы о добре и зле, справедливости и несправедливости, долге, чести и достоинстве.

В современных условиях позиция отказа от нравственных критериев политики неприемлема по следующим основаниям:

- 1) многократно возросла "цена" политических решений в плане возрастания их воздействия на судьбу людей;
- 2) в условиях демократизации резко повышается зависимость политиков от общественного мнения;
- 3) намного больше, чем прежде, стала информированность людей о различных аспектах принятия политических решений.

Полностью оторваться от морали политика не может, так как это рано или поздно ведет к компрометации самой политики и деградации всего общества. В целом же влияние нравственности на политику может и должно осуществляться по ряду направлений – постановка нравственных целей, выбор адекватных им и реальной ситуации методов и средств, учет в процессе деятельности моральных принципов, обеспечения эффективности политики. Конечно, выполнение всех этих требований в реальной политике – весьма сложная задача. На практике ее гуманность зависит не столько от провозглашаемых целей, сколько от методов и средств, используемых в процессе их достижения [4, с. 86–87].

Компромиссом относительно взаимоотношения политики и морали может послужить такое направление в политике, как политический реализм – выбор меньшего зла в ситуации столкновения моральных ценностей, то есть в политике, выбирая между большим и меньшим злом, преимущество надо отдать последнему, а для достижения высокоморальной цели пригодны и аморальные методы [4, с. 102].

Таким образом, пока существует политика и мораль окончательно разрешить их противоречия, определив рациональные способы их взаимовлияния, представляется невозможным, ибо невозможно поставить политику по ту сторону добра или зла, как нельзя лишить мораль возможности воздействовать на политическое сознание и политическое поведение людей. Политика может быть моральной и неморальной, аморальной, но она не может быть безморальной.

Научн. рук. Жеребятникова И. В.

Литература: 1. Бронский М. В. Взаимодействие политического и морального сознания / М. В. Бронский. – М. : Знание, 2005. – 64 с. 2. Сытюгина В. А. Взаимосвязь и взаимовлияние политики и морали / В. А. Сытюгина // Юридическая наука. – 2011. – № 1. – С. 74–76. 3. Демидов А. И. Основы политологии / А. И. Демидов, А. А. Федосеев. – М. : Высшая школа, 2010. – 272 с. 4. Игнатовский В. И. Единство политики и морали / В. И. Игнатовский. – М. : Знание, 2007. – 136 с.

УДК 658.15:330.133

Уколова О. О.

Студент 4 курсу
фінансового факультета ХНЕУ

СУЧАСНІ МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ВАРТОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Анотация. Розглянуто основні підходи до оцінки вартості підприємства, їх переваги та недоліки.

Аннотация. Рассмотрены основные подходы к оценке стоимости предприятия, их преимущества и недостатки.

Annotation. The main approaches to the assessment of enterprise value, their advantages and disadvantages are considered.

Ключові слова: ринкова вартість підприємства, підходи до оцінки, фінансовий менеджмент.

Функціонування у середовищі постійних ринкових коливань обумовлює необхідність пошуку нових ресурсів для забезпечення стабільного розвитку підприємства, отримання конкурентних переваг на ринку, досягнення поставлених стратегічних цілей [1]. Для інвестора аналіз оцінки об'єкта інвестування містить два основоположні підходи. При аналізі показників, що характеризують стан окремого підприємства, можна використовувати або дані розвитку галузі, в якій воно функціонує, його фінансові показники, ефективність менеджменту та інші, або оцінювати положення підприємства на фондовому ринку, біржовий курс його цінних паперів. В умовах глобалізації метою сучасного фінансового менеджменту для багатьох підприємств є максимізація їх ринкової вартості і на цих засадах максимізація добробуту їх власників та інвесторів. Тому теоретико-методологічні питання оцінки ринкової вартості підприємства становлять значний науковий і практичний інтерес.

Увага до проблем оцінки вартості підприємства посилюється у всьому світі. За останні роки в Україні з даної тематики надруковано низку праць українських авторів, серед яких: Аканов А. А., Бачинська О. М., Брезицька О. В., Карцев П. В., Мамонтова Н. А., Філіна Г. І., Хімїон О. О., А. Ющенко [1 – 8].

Метою статті є розгляд існуючих методів оцінки вартості підприємства, виявлення переваг і недоліків, а також особливостей їх застосування на сучасних підприємствах.

Ринкова вартість підприємства (бізнесу) – це вартість майнового комплексу, здатного приносити прибуток його власнику, або вартість стовідсоткових корпоративних прав. Регулювання оцінної діяльності в Україні здійснюється згідно із ЗУ "Про оцінку майна, майнових прав та професійну

© Уколова О. О., 2013

оцінну діяльність в Україні". Обґрунтованість і достовірність оцінки багато в чому залежить від того, наскільки правильно визначені завдання і мета оцінки, що в свою чергу дозволяє обрати необхідний методичний інструментарій для розрахунків. На підставі аналізу робіт [2; 3; 8], у табл. 1 автором розроблено класифікацію існуючих цілей оцінки вартості підприємства з боку різних суб'єктів.

Таблиця 1

Класифікація цілей оцінки підприємства

Суб'єкт оцінки	Цілі оцінки
Підприємство як юридична особа	Забезпечення економічної безпеки
	Переоцінка активів для цілей бухгалтерського обліку
	Розробка планів розвитку підприємства
	Підвищення ефективності управління підприємством
Власник	Складання з'єднувальних і розділових балансів під час реструктуризації
	Визначення величини орендної плати при наданні бізнесу в оренду
	Визначення вартості цінних паперів підприємства для здійснення операцій з ними
	Обґрунтування ціни купівлі-продажу підприємства або його частки
	Встановлення розміру прибутку під час упорядкованої ліквідації підприємства
Кредитні установи	Перевірка фінансової дієздатності позичальника
	Визначення суми позики, що видається під заставу
Страхові компанії	Встановлення розміру страхового внеску
	Встановлення суми страхових виплат
Інвестори	Перевірка доцільності інвестиційних вкладень
	Визначення припустимої ціни покупки підприємства з метою включення його в інвестиційний проект
	Вихід на IPO
Державні органи	Підготовка підприємства до приватизації
	Встановлення бази оподаткування

Виходячи з табл. 1, слід звернути увагу, що визначення причини і мети проведення робіт з оцінки є підставою для вибору варіанта здійснення оцінних процедур. У теорії та практиці існує класифікація підходів до оцінки бізнесу за використовуваними початковими даними: ринковий (порівняльний) підхід, прибутковий (дохідний) підхід, підхід на основі активів (майновий або витратний).

Ринковий підхід (market approach) – загальний спосіб визначення вартості підприємства і/або його власного капіталу, в рамках якого використовується один або більше методів, що засновані на порівнянні даного підприємства з аналогічними вже проданими капіталовкладеннями. У рамках ринкового підходу найуживанішими методами вважаються:

- 1) метод компанії-аналога (метод ринку капіталу);
- 2) метод угод (метод продажів);
- 3) метод галузевих коефіцієнтів (метод галузевих співвідношень).

Метод ринку капіталу зазвичай використовується для оцінки міноритарного (неконтрольно-го) пакета акцій для підприємств, що планують функціонувати і надалі. Даний метод реалізується у кілька етапів:

- 1) обрання компанії-аналога;
- 2) фінансовий аналіз і зіставлення;
- 3) розрахунок мультиплікаторів;
- 4) розрахунок кінцевої вартості і внесення коригувань.

Для оцінки контрольного або 100 % пакета акцій використовують метод угод або продажів, інформаційною базою для якого є реальні ціни купівлі-продажу компаній. Технологія застосування двох наведених методів збігається. Відмінність полягає у тому, що при оцінюванні за методом ринку капіталів у якості початкової інформації виступає ціна за одну акцію, а при оцінюванні за методом угод – ціна контрольного пакета (або ціна всього підприємства).

Метод галузевих коефіцієнтів ґрунтується на використанні галузевих співвідношень між ціною і певними фінансовими параметрами підприємств. Дані коефіцієнти розраховуються під час статистичного дослідження продажів підприємств галузі, але не менше ніж половина всіх підприємств галузі, зіставних за розміром з оцінюваним.

Прибутковий підхід (income approach) – загальний спосіб визначення вартості підприємства і/або його власного капіталу, в рамках якого використовується один або більше методів, заснованих на перерахунку очікуваних доходів. У рамках даного підходу відокремлюють такі основні методи:

- 1) метод капіталізації доходів;
- 2) метод дисконтування грошових потоків.

Розрахунок ринкової вартості методом прямої капіталізації передбачає такий порядок дій:

- 1) розрахунок показника грошового потоку CF, що генерується бізнесом у найхарактерніший рік із позиції довгострокової перспективи функціонування бізнесу;
- 2) розрахунок ставки капіталізації R з урахуванням ризиків, характерних для бізнесу й очікуваної тенденції зміни грошового потоку у майбутньому;
- 3) розрахунок вартості бізнесу V за формулою капіталізації $V = CF / R$;
- 4) введення підсумкових коригувань [4].

Даний метод використовується при умові стабільного зростання або зменшення величини грошового потоку бізнесу у довгостроковому періоді. В оцінці використовується досить рідко через значні коливання величин прибутків за роками, характерними для більшості компаній. В умовах кризи встановлення адекватної вартості підприємства практично виключається. Тому при одержанні нестабільних доходів, в умовах важкої прогнозованості діяльності установи через дію зовнішніх чинників використовують метод дисконтування грошових потоків.

Метод дисконтування грошових потоків передбачає такий порядок дій:

- 1) вибір тривалості прогнозного періода;
- 2) складання детального прогнозу грошових потоків протягом прогнозного періоду;
- 3) розрахунок ставки дисконтування;
- 4) розрахунок термінальної вартості (реверсії) – майбутньої вартості бізнесу на кінець прогнозного періоду;
- 5) розрахунок вартості бізнесу шляхом підсумовування дисконтованих до дати оцінки грошових потоків прогнозного періоду і дисконтованої термінальної вартості;
- 6) введення підсумкових коригувань [4].

Підхід на основі активів (asset based approach) – загальний спосіб визначення вартості підприємства і/або його власного капіталу, в рамках якого використовується один або більше методів, заснованих безпосередньо на обчисленні вартості активів підприємства за вирахуванням зобов'язань. У рамках цього підходу розрізняють такі основні методи:

- 1) метод чистих активів;
- 2) метод ліквідаційної вартості.

Розрахунок методом вартості чистих активів включає декілька етапів:

- 1) оцінка активів і зобов'язань компанії по даних бухгалтерської звітності, які є останніми на момент оцінки;
- 2) урахування інфляційної компоненти і коригування у зв'язку з цим грошових характеристик окремих статей активів;
- 3) визначення поточної вартості вимог;
- 4) оцінка чистої вартості активів як різниці між переоціненими активами і зобов'язаннями [8].

Даний метод зазвичай використовується коли інвестор має намір закрити підприємство або суттєво зменшити об'єм випуску. У випадку, коли підприємство знаходиться у стані банкрутства або якщо вартість компанії під час ліквідації буде вище, ніж при подальшій діяльності, використовують метод ліквідаційної вартості. Розрахунки проводять шляхом вирахування із скоригованої вартості всіх активів балансу суми поточних витрат, пов'язаних із ліквідацією, а також величини всіх зобов'язань.

Проводячи вибір необхідних методів для проведення оцінки бізнесу, необхідно уявляти переваги і недоліки, які несе в собі кожен підхід. Їх надано автором у табл. 2 на підставі аналізу літературних джерел [1; 5].

Переваги і недоліки різних підходів до оцінки вартості бізнесу

Підхід	Переваги	Недоліки
Дохідний	<ul style="list-style-type: none"> • урахуває майбутні грошові очікування від діяльності; • урахуває ринковий аспект через ставку дисконту; • урахуває рівень ризиків, зношення обладнання, ринкові аспекти; • є універсальним 	<ul style="list-style-type: none"> • складність урахування майбутніх тенденцій, результати мають імовірнісний характер; • досить складні моделі розрахунків, трудомісткість прогнозування
Витратний (майновий)	<ul style="list-style-type: none"> • ґрунтується на оцінці реально існуючого майна як виробничого комплексу; • наявність повної інформації; • урахуває реальну економічну ситуацію, дозволяє відобразити фактичні здійснені витрати на підприємстві 	<ul style="list-style-type: none"> • складність урахування нематеріальних активів, гудвілу та ін.; • не враховує ринкове середовище та майбутні очікування; • не враховує ефективність використання активів; • оцінка, що отримана за допомогою такого методу рідко відповідає дійсній вартості активів в умовах ринку
Порівняльний (ринковий)	<ul style="list-style-type: none"> • урахуває ринкові аспекти, відображає реальні очікування покупців, практику угод купівлі-продажу акцій або майна; • використовує фактичні дані; • дозволяє врахувати при оцінці унікальність кожного об'єкта 	<ul style="list-style-type: none"> • заснований на інформації про минуле, вимагає коригування; • складність збору інформації та її обробки; • можливість відсутності компаній-аналогів; • вимагає великого числа коригувань

Як видно з табл. 2, під час вибору методичного підходу необхідно зіставляти користь від досягнення мети оцінки зі складністю і витратами на її проведення, недоліками методів.

Підводячи висновок, слід зазначити, що оцінка вартості підприємства повинна, перш за все, починатися з обґрунтування цілей її проведення, обрання підходу і методу для розрахунку необхідного виду вартості. Для більш об'єктивної оцінки слід використовувати декілька підходів і методів, проводячи їх подальше зіставлення для отримання інтегральної оцінки. Слід також звернути увагу на вигоди і витрати, пов'язані з пошуком інформації для розрахунків, оперативність і трудовитрати для проведення оцінних процедур.

Найчастіше для оцінки вартості бізнесу на Україні використовується дохідний підхід, але іноді буває вигідніше застосувати майновий чи порівняльний підхід, або всі підходи разом. Наприклад, кожен із перелічених підходів може застосовуватись для перевірки вартості бізнесу, яку було проведено іншим способом, тому що оцінка бізнесу потребує комплексного підходу, який дозволить урахувати вплив таких факторів, як ризик, можливість економічного зростання підприємства, інфляцію та потенціал економічної стійкості підприємства.

Наук. керівн. Внукова Н. М.

Література: 1. Хімюн О. О. Теоретичні і методичні засади оцінки управління вартістю компанії / О. О. Хімюн // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 5(107). – С. 150–158. 2. Бачинская О. М. Подходы к определению стоимости предприятия / О. М. Бачинская // Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції. – 2011. – № 4. – С. 99–102. 3. Брезницька О. В. Сучасні методичні підходи до оцінки вартості підприємства / О. В. Брезницька // Економіка, фінанси, право. – 2010. – № 1. – С. 3–8. 4. Карцев П. В. Обзор практики применения доходного подхода к оценке бизнеса / П. В. Карцев, А. А. Аканов // Вопросы оценки. – 2012. – № 2. – С. 2–19. 5. Мамонтова Н. А. Управление вартістю компанії: теоретико-методологічні аспекти / Н. А. Мамонтова // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 8(110). – С. 135–139. 6. Мамонтова Н. А. Побудова системи управління вартістю компанії / Н. А. Мамонтова // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 1(103). – С. 21–26. 7. Філіна Г. І. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання : навч. посібн. / Г. І. Філіна. – 2-ге вид., перероб. та допов. – К : Центр учбової літератури, 2009. – С. 320. 8. Ющенко А. Підходи та методи оцінки вартості бізнесу в сучасних умовах / А. Ющенко // Економічний аналіз. – 2011. – № 8(1). – С. 343–346.

РОЗВИТОК СКОРИНГОВОЇ СИСТЕМИ ПРИ СПОЖИВЧОМУ КРЕДИТУВАННІ

Анотація. Розглянуто скорингову систему при споживчому кредитуванні в банках. Обґрунтовано доцільність використання скорингу.

Аннотация. Рассмотрена скоринговая система при потребительском кредитовании. Обоснована целесообразность использования скоринга.

Annotation. Scoring system used by banks while lending customers is studied. The expediency of scoring has been substantiated.

Ключові слова: система скорингу, скоринг, кредитування, споживче кредитування.

Основним етапом при організації кредитування у готівковій формі є надання пакета документів та зареєстрованої заяви до скорингової системи. Аналіз кредитоспроможності позичальника передує видачі кредиту, тобто проводиться на першому етапі, коли лише є замовлення від позичальника щодо отримання кредиту. Враховуючи, що кредитні операції є найбільш ризикованими банківськими операціями, кредиторі варто враховувати кредитний ризик. Тим більше, коли кількість кредитів і позичальників зростає з кожним роком. Саме тому все більше банків використовують скорингову модель, що досить поширена в зарубіжній банківській практиці.

Даним питанням займалися провідні зарубіжні та вітчизняні вчені: Д. Дюран – американський економіст, який вперше розробив скорингову систему, Дмитров С. Є., Черняк В. О., Кузьменко О. С., Ягупова К. А. та ін. [1; 2]. Проте впровадження нової технології у банках потребує подальшого дослідження та вдосконалення.

Метою роботи є обґрунтування доцільності використання скорингу при споживчому кредитуванні у банках.

Споживчі кредити, як і раніше, залишаються найбільш затребуваними кредитними продуктами домогосподарств, незважаючи на високі процентні ставки. Це пояснюється доступністю і мінімальним комплектом документів, які вимагаються банками для оформлення таких кредитів, а також розвитком баз кредитних історій і накопиченням у них інформації про потенційних позичальників, які банки почали успішно використовувати в процесі видачі кредиту та оцінки позичальників.

За перший місяць 2013 року кредитний портфель банків становив 818 млрд грн, з них 188,3 млрд грн – позики, оформлені фізичними особами, які брали кредити на споживчі цілі (67,1 % або 126,3 млрд грн) [3].

Стрімке зростання позичальників збільшує ризик заборгованості перед банком, це, у більшості випадків, виникає через те, що банки проводять неефективну оцінку фінансового стану позичальника, або оцінка кредитоспроможності недосконала. Для того, щоб мінімізувати ризик більшість банків застосовують типовий підхід до оцінки кредитоспроможності, тобто експерти або кредитні інспектори приймають суб'єктивне рішення, а також оцінюють позичальника скоринговою системою.

Оскільки типовий підхід має багато недоліків, то на зміну йому було розроблено в 1941 році Девідом Дюраном автоматизовану модель оцінки кредитоспроможності позичальника.

Скоринг (англ. *scoring* – підрахунок балів) – це процес оцінки позичальника банком, у ході якої на підставі даних, наданих потенційним клієнтом в анкеті, банк приймає попереднє рішення про надання позики або про відмову в ньому. Особливістю даної системи є те, що в процесі скорингу клієнту на підставі його відповідей в анкеті нараховуються бали, і залежно від їх суми приймається рішення по кредитній заявці [1].

В основу оцінки кредитоспроможності клієнта банку можуть бути покладені такі параметри: вік, сімейне становище, кількість дітей, сфера діяльності, кваліфікація, стаж роботи, середньомісячний дохід. Для наочності за даними компанії "Простобанк консалтинг" [4] наведено приклад скорингової оцінки (табл. 1). Для того, щоб отримати позитивне рішення за кредитом, позичальнику необхідно отримати як мінімум 700 балів.

Приклад скорингової оцінки

Параметр	Значення параметру	Скоринговий бал
Вік	до 20	20
	21 – 25	38
	26 – 30	70
	31 – 35	82
	36 – 50	95
	51 – 60 від 61	110 25
Сімейне стан	Неодружений	110
	Одружений	150
	Жонатий, але живе окремо	65
	Розведений Вдівець	90 85
Кількість дітей	немає	100
	1	75
	2	55
	3	30
	більше 3	10
Сфера діяльності	Держслужба	110
	Приватний сектор	170
	Учень	80
	Пенсіонер	30
Кваліфікація	Немає	10
	Допоміжний персонал	35
	Спеціаліст	85
	Службовець	100
	Керівник	140
Стаж роботи	До 1	20
	До 2	40
	До 3	65
	До 5	90
	Більше 5	130
Середньомісячний дохід	Менше 1000	15
	1000 – 3000	65
	3000 – 5000	110
	5000 – 10000	190
	більше 10000	210

Так, за даними табл. 1, отримати приблизно 780 балів зможе позичальник від 30 до 60 років, одружений, без дітей, спеціаліст, зайнятий у приватному секторі, зі стажем роботи до 5 років і заробітною платою від 3 000 до 5 000 грн. На позитивне рішення не може розраховувати клієнт віком до 20 років, неодружений, без дітей, ще учень, без кваліфікації, зі стажем роботи до 1 року і середньомісячним доходом менше 1 000 грн

Успішна діяльність банку багато в чому залежить від об'єктивної оцінки кредитора. Так, кредитний скоринг відносно недавно почав широко розповсюджуватись серед банків. Це дає змогу зменшити рівень неповернень, підвищити точність оцінки позичальника, створити централізоване накопичення даних, швидко та якісно оцінити динаміку змін кредитного рахунку, індивідуального і кредитного портфеля загалом. Для вирішення більш пріоритетного підходу оцінки позичальника на основі роботи [1] автором було змінено та доповнено порівняльну характеристику (табл. 2).

Таблиця 2

Основні відмінності типового підходу до оцінки позичальника та системи кредитного скорингу

Критерії	Типовий підхід до оцінки позичальника	Система кредитного скорингу
1	2	3
Первинна обробка кредитної заяви	Грунтується на експертних знаннях кредитного фахівця	Грунтується на об'єктивній інформації з різних джерел
Процес оцінки ідентичних заявок	Розгляд кожної заявки залежить від конкретного кредитного фахівця і суб'єктивних факторів	Ідентичні заявки проходять ідентичну процедуру оцінки
Легкість сприйняття	Уже використовується, результати очікувані	Необхідні фахові зміни, готовність працівників до нововведень

1	2	3
Процес упровадження	Тривале навчання й тренування кожного кредитного фахівця. Напрацювання досвіду та інтуїції	Не потребує тривалого навчання працівників. За впровадження необхідний контроль з боку кредитних фахівців вищої ланки
Можливість помилок, зловживань і шахрайства	Через людський фактор можливі, такі помилки, як: зловживання та шахрайство	Зловживання можливі лише на рівні вищої ланки кредитних фахівців. Помилки можуть бути пов'язані з неякісними скоринговими моделями. Шахрайство можливо, проте його ймовірність помітно знижується
Гнучкість	За впровадження нового кредитного продукту необхідна розробка нових інструкцій та навчання персоналу. Процес тривалий і мало піддається контролю	За впровадження нового кредитного продукту необхідне створення нових скорингових моделей (або внесення змін у вже існуючі). Додаткове навчання персоналу не потрібно

Як видно з табл. 2, для якісної первинної обробки кредитної заяви важливо враховувати як знання кредитного фахівця, так і результати кредитного скорингу. Оцінюючи кредитні заяви, експерт може надати різні результати, в той час як автоматизована система ідентичним заявам надає однакові результати. Обидва підходи використовує більшість банків, але скорингова система помітно вдосконалюється. Достатньо вагомою перевагою кредитного скорингу є швидкість прийняття рішення, ймовірність помилитися значно менша. До того ж, упровадження нового кредитного продукту не потребує значних зусиль, а додаткове навчання банківського персоналу не є обов'язковим.

Для кожного банку важливо бути конкурентоспроможним, а це означає, що обійтися без інноваційних технологій роботи неможливо. Незважаючи на простоту рішення, далеко не всі фінансові організації змогли його реалізувати. Упровадження системи кредитного скорингу дозволить банку отримати конкурентну перевагу, оскільки за день може розглянути більше 200 заяв. Ефективна система кредитного скорингу дозволяє банку швидко і безпомилково приймати рішення та ефективно управляти накопиченою інформацією.

Таким чином, упровадження скорингової системи є доцільним для покращення та вдосконалення діяльності банку. При проходженні такої системи позичальник страхується від рішення, яке виникає на основі суб'єктивної думки співробітника банку. Скоринг може стати одним із способів підвищення якості активів банку, зниження вартості кредиту та підвищення швидкості його отримання. Але рішення скорингу може бути не остаточне, останнє слово все одно за кредитним експертом, тому багато банкірів намагаються поєднувати підходи.

Наук. керівн. Внукова Н. М.

Література: 1. Дмитров С. Є. Система скорингу на основі індикатора ризику як ефективна складова фінансового моніторингу у банку / С. Є. Дмитров, В. О. Черняк, О. С. Кузьменко // Вісник НБУ. – 2011. – № 3. – С. 26–32. 2. Ягупова К. А. Система кредитного скорингу в банківській інфраструктурі України / К. А. Ягупова // Проблеми матеріальної культури – економічні науки. – 2012. – С. 192–194. 3. Офіційний сайт Асоціації українських банків. – Режим доступу : <http://aub.org.ua>. 4. Офіційний сайт "Простобанк консалтинг". – Режим доступу : <http://www.prostobank.com>.

УДК 336.71

Рубіжанський В. С.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ОЦІНКА РІВНЯ ОРГАНІЗАЦІЇ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ

Анотація. Проведено оцінку рівня організації банківського кредитування юридичних осіб в Україні на основі обсягів кредитів, наданих юридичним особам, та динаміки їх зміни у 2008 – 2013 рр.

Аннотация. Проведена оцінка рівня організації банківського кредитування юридических лиц в Україні на основани об'ємів кредитов, предоставлених юридическим лицам, и их динамики в 2008 – 2013 гг.

Annotation. The evaluation of the level of the organization of legal entities bank crediting in Ukraine has been made on the basis of the size of the credits given to legal entities and the dynamics of its change in 2008 – 2013.

Ключові слова: банківський кредит, відсоткова ставка, кредитна політика, платоспроможність, кредитоспроможність.

У сучасних умовах розвитку економіки кредит є одним із основних елементів, які забезпечують її розвиток. Саме від кредитної активності банків у довгостроковій перспективі залежить підвищення конкурентоспроможності й ефективності діяльності виробничого сектору економіки України.

Ефективна організація кредитної діяльності є важливою для банківської системи України, оскільки кредитні вкладення є найбільшою частиною активів банків і головним джерелом формування їх прибутку.

Дослідження організаційного процесу банківського кредитування підприємств висвітлені в працях таких науковців: В. Лагутіна, І. Савлука, О. Филипенко [1 – 3].

Наслідки фінансової кризи – це спад промислового виробництва, погіршення інвестиційного клімату в Україні, надто високі відсоткові ставки за кредитами поряд з проблемами оцінки надійності позичальників обумовлюють актуальність дослідження даної теми.

Метою дослідження є оцінка стану банківського кредитування юридичних осіб в Україні, аналіз проблем кредитування та розробка рекомендацій щодо його покращення.

Кредитування відіграє важливу роль для підприємств у процесі розширеного виробництва шляхом поповнення оборотних активів підприємства для забезпечення відтворення позаоборотних активів чи для задоволення інших господарських потреб, що в свою чергу призводить до прискорення оборотності капіталу та більш швидкого отримання прибутку підприємствами, а також доходів Державним бюджетом у вигляді податків.

На основі даних офіційного сайту Асоціації українських банків [4] автором було побудовано аналітичну таблицю, з якої видно, що у посткризовий період 2009 – 2010 рр. обсяг кредитування юридичних осіб знизився на 61 660,97 млн грн або на 15,06 %.

Таблиця

Динаміка кредитів, наданих банками юридичним особам у 2008 – 2013 рр.

Період	Загальні обсяги кредитного портфеля банків України, млн грн	Обсяги кредитування юридичних осіб, млн грн	Частка кредитів, наданих юридичним особам, %	Темпи зростання обсягів кредитування юридичних осіб, %
01.01.2008 р.	462149,10	236063,19	51,08	-
01.01.2009 р.	759686,00	409467,74	53,90	173,46
01.01.2010 р.	635422,01	347806,77	54,74	84,94
01.01.2011 р.	613285,07	476181,35	77,64	136,91
01.01.2012 р.	604191,62	482662,70	79,89	101,36
01.01.2013 р.	594521,91	489697,35	82,37	101,46

Таке зниження пояснюється наслідками світової фінансової кризи, коли підприємства зазнали труднощів з поверненням кредиту внаслідок зміни курсів валют та непередбаченого підвищення вартості кредиту, значна кількість підприємств збанкрутіла, що потягло за собою зниження попиту.

У період 2010 – 2012 рр. банки повільними темпами скорочують розміри кредитного портфеля, але разом з тим частка кредитів юридичним особам, хоча і повільними темпами, зростає. Так, найбільша частка кредитів, виданих підприємствам за період 2008 – 2012 рр. станом на 01.01.2013 р. склала 82,37 % обсягу кредитів, наданих банківською системою України. Найбільше зростання обсягів кредитування бізнесу відбулося у період 2008 – 2009 рр. – на 173 404,55 млн грн з темпом зростання 173,46 %.

Серед основних факторів, які стримують нарощення обсягів видачі кредитів підприємствам України, можна виділити такі:

- загальна несприятлива макроекономічна ситуація в Україні;
- високі ризики при кредитуванні через вірогідність неповернення;
- нестача довгострокового ресурсу;

• високі відсоткові ставки з причин жорсткої кредитно-грошової політики регулятора, зокрема, через високі девальваційні очікування, яка призводить до значних стрибків процентних ставок на кредитному ринку.

При формуванні кредитної політики банки враховують тенденції розвитку галузей і досить обережно підходять до кредитування реального сектору економіки. За даними Державного комітету статистики України [5], у 2012 р. багато галузей економіки продемонстрували скорочення виробництва,

зокрема нафтопереробна галузь (падіння на 44,7 %), будівництво (на 13,8 %), металургія (на 5,7 %). Водночас галузі, що займаються виробництвом харчової продукції і тютюнових виробів, продемонстрували приріст близько 2 %.

У теперішній час найбільшим попитом серед підприємств різних галузей користуються короткострокові кредити строком 3, 6 та 12 місяців. Короткострокове кредитування більш вигідне для підприємства тим, що:

- суми виплат за кредитами менші, навіть при більш високих відсотках за цими кредитами;
- прибуток підприємства від короткострокових кредитів підвищується тим, що вони повертаються тоді, коли віддача від них вже настала, і кредит погашається без збитку для основної діяльності, тоді як обов'язкові виплати за середньотерміновим і довгостроковим кредитуванням відволікають гроші з основної діяльності.

Таким чином, доцільним є проведення аналізу динаміки відсоткових ставок за короткостроковими кредитами.

На рис. 1 наведено графік зміни відсоткових ставок за кредитами для юридичних осіб на строк до 12 місяців. Як видно з рис. 1, пік вартості кредитного ресурсу приходиться на жовтень 2010 р. – близько 26 %, незначний спад відбувається до грудня 2011 р. і становить близько 24,5 %. Стрімке зниження відсоткових ставок (до 18 % річних) припадає на березень 2011 р. і тримається на цьому рівні майже рік (до квітня 2012 р.).

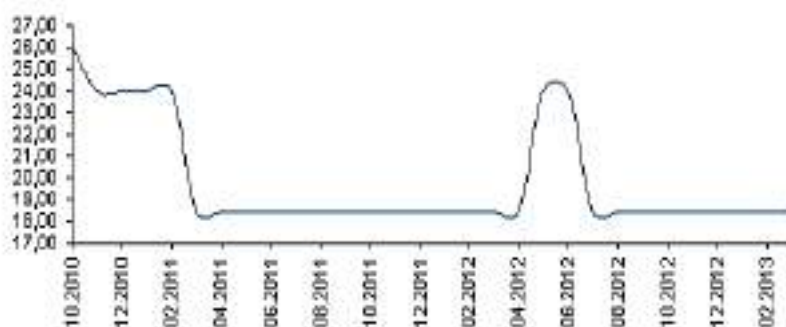

Рис. 1. Динаміка зміни відсоткових ставок за кредитами для юридичних осіб на строк 12 місяців [6]

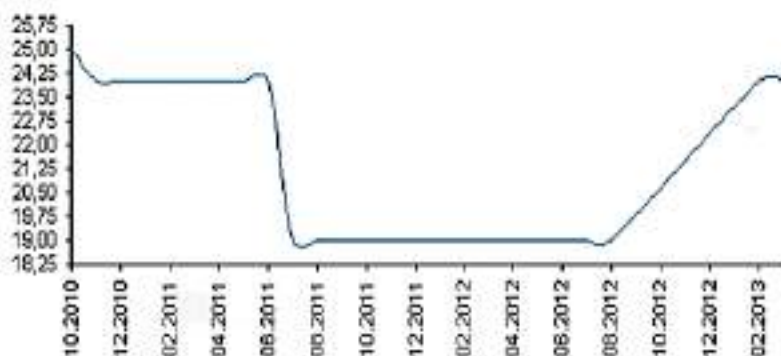

Рис. 2. Динаміка зміни відсоткових ставок за кредитами для юридичних осіб на строк 6 місяців [6]

Квітень – липень 2012 р. характеризується значним стрибком процентних ставок за 12-місячними кредитами (до 24 % річних), хоча за кредитами на строк 6 і 3 місяці (рис. 2, 3) подібного зростання не спостерігалось. Станом на 01.02.2013 р. загалом по банківській системі України ставка за кредитами юридичним особам знаходиться на рівні близько 18 % річних.

Рис. 3. Динаміка зміни відсоткових ставок за кредитами для юридичних осіб на строк 3 місяці [6]

Динаміка процентних ставок за кредитами на строк 3 та 6 місяців характеризується достатньо високими процентними ставками у період жовтень 2010 – червень 2011 рр. на рівні 23 – 24 %. Така тенденція може бути пов'язана зі зниженням короткострокової ліквідності банків, підвищенням кредитного ризику.

Таким чином, можна сказати, що кредитування юридичних осіб для банку залишається одним із основних джерел формування прибутку, а тому вирішення низки проблем, а саме високих процентних ставок, проблем з отриманням кредиту через невеликий досвід на ринку, неліквідність балансу тощо сприятимуть отриманню банками максимального прибутку, що з іншого боку дасть можливість підприємствам розширити виробництво.

Проведена оцінка кредитування юридичних осіб показала загальне зниження кредитних портфельів усіма банками України, але незважаючи на це, частка кредитування юридичних осіб у кредитному портфелі банку зростає з кожним роком.

Наук. керівн. Внукова Н. М.

Література: 1. Лагутін В. Д. Кредитування: теорія і практика : навч. посібн. / В. Д. Лагутін. – К. : КНЕУ, 2008. – 540 с. 2. Савлук І. В. Гроші та кредит : підручник / В. С. Івасів, М. І. Савлук ; під ред. В. С. Івасів. – Тернопіль : Карт-бланш, 2006. – 744 с. 3. Филипенко О. М. Кредитування підприємств : навч. посібн. / О. М. Филипенко, В. А. Гросул. – Х. : ХДУХТ, 2011. – 174 с. 4. Офіційний сайт Асоціації українських банків. – Режим доступу : <http://aub.org.ua>. 5. Офіційний сайт Державного комітету статистики України. – Режим доступу : <http://ukrstat.gov.ua>. 6. Український фінансовий портал. – Режим доступу : <http://finance.ua>.

Мамедова С. Р.

УДК 657.422.8

Мамедова Е. Р.

Магістри 2 року навчання
заочного факультету ХНЕУ

ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ОБСЯГ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Анотація. Обґрунтовано теоретичні положення щодо виявлення факторів впливу на обсяги дебіторської заборгованості підприємства.

Аннотация. Обоснованы теоретические положения по выявлению факторов влияния на объемы дебиторской задолженности предприятия.

Annotation. The theoretical principles on identifying the factors influencing the amount of the company's debts receivable were proved.

Ключові слова: дебіторська заборгованість, класифікація факторів, зовнішні фактори, внутрішні фактори.

У сучасних умовах господарювання перед суб'єктами економічних відносин надзвичайно гострим постає питання ефективного управління господарською діяльністю та максимально ефективного використання наявних фінансових ресурсів. Дебіторська заборгованість, як відомо, є складовою оборотного капіталу і становить вимоги до фізичних чи юридичних осіб щодо оплати товарів, продукції, послуг. Збільшення дебіторської заборгованості означає вилучення коштів з обороту, що, у свою чергу, вимагає додаткового фінансування.

Саме в таких умовах зростає роль ефективного управління дебіторською заборгованістю підприємств.

Проблема управління дебіторською заборгованістю та класифікації факторів, які впливають на її розмір, цікавить багатьох науковців.

Значну увагу цьому питанню приділено в наукових розробках Бланка І. О., Іванілова Є. О., Салиги С. Я. та ін. [1 – 3]. Вивчення робіт цих науковців виявило різні підходи щодо визначення та виділення факторів, які впливають на розмір дебіторської заборгованості. Але велика увага була приділена факторам, що впливають на розмір дебіторської заборгованості підприємств у цілому без урахування специфіки підприємств гірничо-видобувної промисловості.

© Мамедова С. Р., Мамедова Е. Р., 2013

Сьогодні в економічній літературі відсутня чітко сформульована та комплексна класифікація факторів впливу на дебіторську заборгованість гірничо-видобувних підприємств.

Тому, метою статті є виявлення факторів впливу на обсяг дебіторської заборгованості підприємства, з урахуванням його приналежності до гірничо-видобувної промисловості.

Оскільки дебіторська заборгованість – це очікувані в майбутньому надходження грошових коштів, тоді виникнення дебіторських боргів є відверненням частини ресурсів з обороту на користь третіх осіб (боржників). На перший погляд, підприємство не повинне допускати виникнення дебіторської заборгованості. Проте в умовах ринкової економіки практично неможливо здійснювати фінансово-господарську діяльність без утворення дебіторської заборгованості [4].

Класифікація факторів, що впливають на рівень та розмір дебіторської заборгованості, є невід'ємною складовою поняття "управління дебіторською заборгованістю". Тому в основу класифікації треба покласти систему управління дебіторською заборгованістю, яка передбачає її розподіл на два блоки, які найчастіше виділяють в економічній літературі – це кредитна політика та політика управління дебіторською заборгованістю.

Утворення дебіторської заборгованості обумовлюють зовнішні і внутрішні фактори. Зовнішні фактори не залежать від діяльності організації і обмежити їх вплив практично неможливо.

До зовнішніх Кірейцев Г. Г. відносить [5]:

- стан розрахунків у країні;
- ефективність грошово-кредитної політики центрального банку;
- рівень інфляції;
- вид продукції;
- обсяг ринку та обсяг його насиченості.

Він пропонує такий склад внутрішніх факторів, які визначають розмір дебіторської заборгованості: кредитна політика підприємства; професіоналізм фінансового менеджера, який займається управлінням дебіторською заборгованістю; види розрахунків; стан контролю за дебіторською заборгованістю.

Бланк І. О. додає у класифікацію фактори, які не тільки безпосередньо впливають на розмір дебіторської заборгованості, а й ті, що чинять такий вплив через механізм реалізації кредитної політики, непрямым шляхом [1].

Бланк І. О., більш широко представивши поняття "управління дебіторською заборгованістю", виділив групу факторів з непрямым впливом і дав повнішу класифікацію внутрішніх факторів. Запропонована Бланком І. О. класифікація факторів, які впливають на рівень дебіторської заборгованості знаходить підтримку в дослідженнях Іванілова О. С., який пропонує більш повну класифікацію за рахунок упровадження галузевої групи факторів [2].

На основі вивчених літературних джерел [1 – 8] автором було побудовано класифікацію факторів, що впливають на загальний рівень дебіторської заборгованості на підприємстві наведено на рисунку.

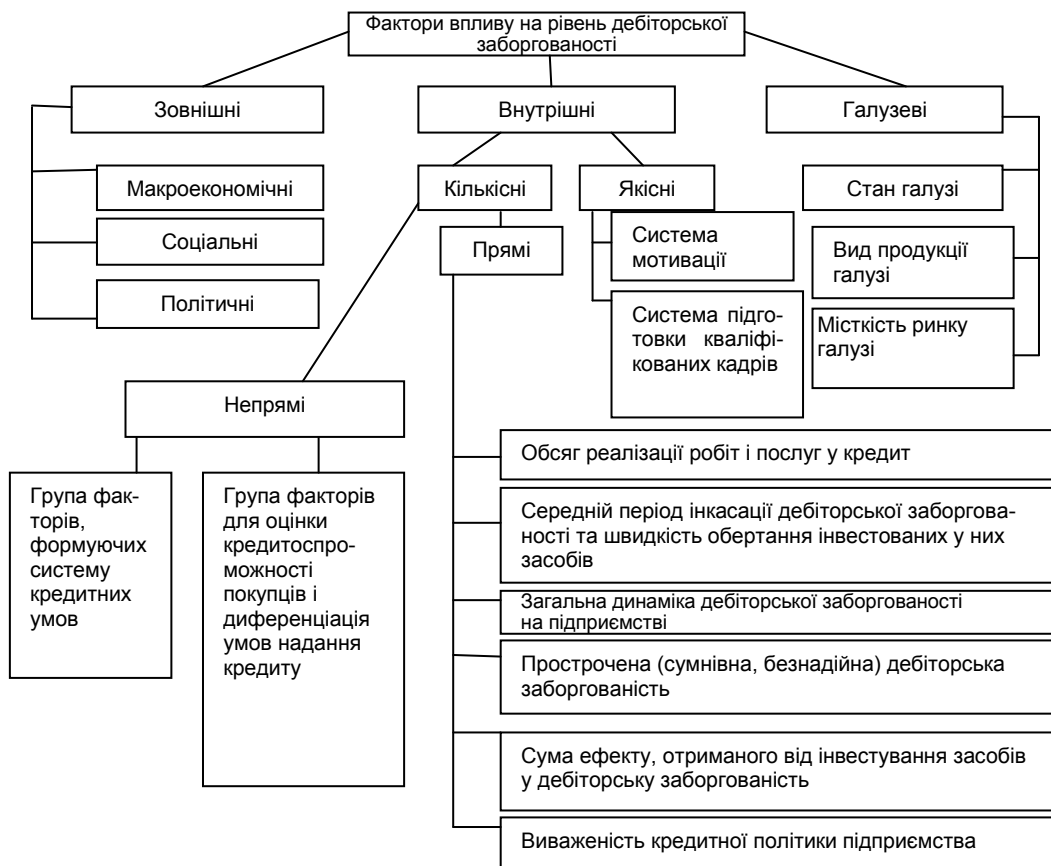

Рис. Класифікація факторів, що впливають на загальний рівень дебіторської заборгованості на підприємстві

До зовнішніх факторів належать [6]:

загальний стан економіки в країні – в умовах загального зниження економічної активності організації, як правило, одержують менше прибутку, а ліквідність активів у цілому самого господарюючого суб'єкта знижується. У зв'язку з тим, що організації не одержують своєчасно оплату за свої товари, виникає ланцюгова реакція неплатежів, що призводить до утворення дебіторської заборгованості і затримки розрахунків зі своїми кредиторами;

тарифи або ціни на транспортування продукції – швидке, часто неконтрольоване підвищення цін або тарифів призводить до збільшення розмірів дебіторської заборгованості;

сезонність виробництва і продажів – виробництво сезонної продукції (робіт, послуг) пов'язане із зростанням величини дебіторської заборгованості, оскільки до настання сезону організація практично живе в борг у рахунок майбутніх продажів;

рівень доходів населення. Це можна пояснити таким чином, якщо доходи населення зростають, а тарифи при цьому залишаються незмінними, тоді зростає ймовірність своєчасного та повного погашення боргів підприємству. І навпаки, якщо тарифи зростають, а доходи населення залишаються на тому ж самому рівні або зростають менш швидкими темпами, тоді зменшується ймовірність своєчасної оплати послуг.

До внутрішніх факторів можна віднести [8]:

кредитну політику організації – неправильне встановлення термінів і умов договорів, невраховані ризики можуть призвести до незапланованого збільшення розмірів дебіторської заборгованості;

політику управління дебіторською заборгованістю – неефективне та несвоєчасне управління дебіторською заборгованістю призводить до відволікання коштів з обороту, не дає можливості підприємству нормально функціонувати в сучасних умовах;

фінансовий стан підприємства (зокрема, його платоспроможність і кредитоспроможність) – стійке фінансове положення підприємства свідчить про його високу платоспроможність і кредитоспроможність, що дозволяє своєчасно розраховуватися з контрагентами і контролювати величину як дебіторської, так і кредиторської заборгованостей;

активність і зацікавленість керівників в управлінні підприємством – чим більша зацікавленість керівників в управлінні підприємством, тим вищий рівень системи внутрішнього контролю і стан розрахункової дисципліни;

обсяг реалізованих послуг. Дебіторська заборгованість напряму залежить від обсягів наданих послуг та тарифу (ціни). Абсолютна величина дебіторської заборгованості знаходиться в прямій пропорційній залежності від обсягів реалізованих послуг і тарифу на даний вид послуг.

У результаті дослідження було розглянуто класифікації факторів впливу, запропоновані вітчизняними економістами. Як результат – була запропонована класифікація факторів, в основі якої лежать фактори, що безпосередньо впливають на рівень дебіторської заборгованості підприємств гірничо-видобувної промисловості.

Рівень дебіторської заборгованості визначається багатьма факторами: видом продукції, місткістю ринку, ступенем насиченості ринку даною продукцією, прийнятою на підприємстві схемою розрахунків та ін.

Аналіз дебіторської заборгованості має особливе значення в період інфляції, коли іммобілізація власних обігових коштів стає особливо невигідною [7].

Дебіторська заборгованість покупців – це фактично безвідсоткова позика контрагентам. Її рівень визначається підприємством за умовами розрахунків зі своїми клієнтами. Якщо ці умови є суворими, то зменшується обсяг продажу товарів через те, що покупці не мають можливості придбати товар в кредит і, відповідно, зменшується величина дебіторської заборгованості за рахунками клієнтів. З іншого боку, якщо розрахункові умови послаблюються, з'являється більше замовників, зростає товарооборот і сума дебіторської заборгованості.

Наук. керівн. Андрійченко Ж. О.

Література: 1. Бланк І. О. Керування прибутком. – К. : Ника-Центр ; Ельга, 2004. – 514 с. 2. Іванілов О. С. Механізм управління дебіторською заборгованістю підприємства / О. С. Іванілов, В. В. Смило, С. В. Дубровська // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 1. – С. 156–163. 3. Фінансовий аналіз : навч. посібн. / С. Я. Салига, Н. В. Дасій, С. О. Корецька та ін. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 210 с. 4. Боровик О. А. Прогнозування регіональної структури дебіторської та кредиторської заборгованості за системним підходом / О. А. Боровик // Формування ринкових відносин в Україні : зб. наук. праць. – 2010. – № 3. – С. 133–138. 5. Кірейцев Г. Г. Фінансовий менеджмент / за ред. проф. Г. Г. Кірейцева. – К. : ЦУД, 2002. – 469 с. 6. Бугай В. З. Управління дебіторською заборгованістю підприємства / В. З. Бугай, Н. О. Голловко // Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. – 2010. – № 1. – С. 60–63. 7. Лищенко О. Г. Аналіз дебіторської заборгованості в системі управління підприємством / О. Г. Лищенко, Г. М. Бескоста // Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. – 2012. – № 1. – С. 114–117. 8. Николаев И. А. Особенности управления дебиторской задолженностью в условиях кризиса / И. А. Николаев // Управленческий учет и финансы. – 2012. – № 3. – С. 166–175.

УПРОВАДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНИХ ІНСТРУМЕНТІВ ДЕРЖАВНОГО НАГЛЯДУ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ З УРАХУВАННЯМ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ

Анотація. Обґрунтовано теоретичні положення та розроблено практичні рекомендації щодо впровадження ефективних інструментів державного регулювання страхової діяльності в Україні з урахуванням міжнародних стандартів.

Аннотация. Обоснованы теоретические положения и разработаны практические рекомендации по внедрению эффективных инструментов государственного регулирования страховой деятельности в Украине с учетом международных стандартов.

Annotation. Theoretical principles and practical recommendations on the implementation of effective instruments of state regulation of insurance in Ukraine according to international standards are justified and developed.

Ключові слова: пруденційний нагляд, страхова компанія, достатність капіталу, інструменти регулювання страхового ринку.

Згідно зі щорічним оглядом ринків фінансових послуг та підсумків діяльності небанківських фінансових установ, який проводить Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг (Нацкомфінпослуг), частка активів страхових компаній складає 60,2 % загального розміру активів небанківських фінансових установ [1]. Це свідчить, що страховий ринок України є найбільш капіталізованим ринком серед небанківських фінансових установ в Україні, страхові компанії є інституційними інвесторами. Незважаючи на існування ґрунтовних досліджень підвищення дієвості регулювання та нагляду в Україні, проблема впровадження ефективних інструментів державного нагляду за діяльністю страхових компаній досліджена недостатньо.

Метою даної статті є обґрунтування теоретичних положень та розробка практичних рекомендацій до впровадження ефективних інструментів державного нагляду за страховою діяльністю в Україні з урахуванням міжнародних стандартів.

Державне регулювання страхового ринку – це сукупність економічних, адміністративно-правових та організаційно-технічних відносин між суб'єктами страхового ринку і державою при цілеспрямованому комплексному впливу останньої на страховий ринок [2]. Метою такого регулювання є дотримання вимог законодавства України у сфері страхування, ефективного розвитку страхових послуг, запобігання неплатоспроможності страховиків та захисту інтересів страхувальників.

Державне регулювання є найбільш дієвим та ефективним механізмом контролю за ефективністю діяльності страхових компаній України. Його необхідність зумовлена причинами: неефективна конкуренція на страховому ринку; потреба в запровадженні обов'язкових видів страхування за тими видами ризиків, які є невивідними для страхових компаній унаслідок їх катастрофічного характеру; забезпечення прозорості функціонування страхового ринку, законності діяльності страхових компаній та підтримка інформаційної відкритості ринку [1].

Згідно з Планом дій "Україна – Європейський Союз" уряд України зобов'язується запровадити та забезпечити ефективне впровадження системи пруденційного регулювання та нагляду за фінансовими ринками, зокрема за страховим, відповідно до існуючої в ЄС. Пруденційний нагляд за страховим ринком здійснюється Нацкомфінпослуг та є складовою частиною загальної системи нагляду, базується на регулярному проведенні оцінки загального фінансового стану страхової компанії, результатів діяльності системи та якості управління нею, дотриманні обов'язкових нормативів та інших показників і вимог, що обмежують ризики за операціями з фінансовими активами. Запро-

вадження ефективних інструментів нагляду, зокрема оцінки стресостійкості страховиків, дозволять не тільки Нацкомфінпослуг удосконалити пруденційний нагляд за діяльністю страхових компаній, ще саморегулювним організаціям визначати ефективності діяльності страхових компаній, з метою включення чи виключення зі складу учасників саморегулювних об'єднань [3].

Основною метою пруденційного нагляду є захист інтересів споживачів страхових послуг, запобігання настанню неплатоспроможності та забезпечення фінансової стійкості страхової компанії через застосування відповідних коригуючих заходів при: виявленні підвищених ризиків в їх діяльності; контролю за платоспроможністю, ліквідністю та прибутковістю страхової компанії; мінімізації випадків банкрутства та системної кризи; прогнозування майбутніх фінансових результатів на основі звітів поточного періоду [4]. Відповідно до Концепції запровадження пруденційного нагляду за небанківськими фінансовими установами, вимоги до прибутковості страхових компаній включені в загальну систему пруденційних правил. Проте у коментарі FINREP до проекту "Концепції запровадження пруденційного нагляду за діяльністю професійних учасників фондового ринку" було висунуто твердження, що контроль за прибутковістю не повинен бути завданням пруденційного нагляду. Тому на сьогоднішній день дискусійним залишається питання щодо визначення прибутковості як об'єкта державного контролю в системі пруденційного нагляду за небанківськими фінансовими установами [5].

Зарубіжний досвід державного регулювання страхового ринку передбачає використання інструментарію, які умовно поділяють на превентивні, оздоровчі та діагностичні. Оздоровчі інструменти спрямовані на виправлення негативних станів та тенденцій у діяльності страхової компанії та на страховому ринку взагалі. Діагностичні інструменти використовуються органами нагляду при проведенні виїзних та безвиїзних перевірок страхових організацій. Превентивні інструменти мають попереджувальний характер та використовуються для запобігання окремого виду ризику або ж його причини. Саме превентивні інструменти використовуються державними органами регулювання для реалізації пруденційного нагляду. Залежно від характеру превентивні регулятивні вимоги поділяються на кількісні та якісні [2].

Одним із кількісних превентивних інструментів пруденційного нагляду є вимоги достатності капіталу. Капітал страхової компанії має превентивну та оздоровчу роль в пруденційному регулюванні. Упровадження даного інструмента дозволяє контролювати платоспроможність страхових організацій, а також мінімізувати випадки їх банкрутства.

Згідно з Концепцією запровадження пруденційного нагляду за діяльністю небанківських фінансових установ, у сфері впровадження пруденційного нагляду Нацкомфінпослуг за страховими компаніями українського ринку орієнтиром обрана Директива ЄС Solvency II [4].

Відповідно до Solvency II вимоги достатності капіталу представлені двома пороговими значеннями: необхідним платоспроможним капіталом (SCR) та необхідним мінімальним капіталом (MCR) [3; 5].

Особливістю підходу Solvency II є оцінка достатності капіталу на основі комплексного врахування ризиків страхової компанії. Даний підхід до оцінки достатності капіталу є принципово відмінним від існуючого у вітчизняній системі державного регулювання їх діяльності. Відмінність полягає в достатньо обмеженому підході при визначенні нормативного запасу платоспроможності, що враховує лише показники премій та виплат, як єдиних, що відображають ризики страхової компанії.

Норми Solvency II у сфері оцінки достатності капіталу страхової компанії мають як обмежувальний, так і стимулюючий характер. Обмежувальний характер полягає у необхідності підтримання страховою компанією достатнього обсягу капіталу. Стимулюючий характер даного превентивного інструмента полягає у зменшенні рівня необхідного платоспроможного капіталу у разі впровадження страховою компанією ефективної системи ризик-менеджменту та здійснення нею зваженої операційної, фінансової та інвестиційної діяльності.

Таким чином, застосування пруденційного підходу до регулювання діяльності страхових організацій з використанням превентивного інструментарію має переваги, зокрема, у зв'язку з мінімізацією вірогідності ліквідації страхових компаній при неплатоспроможності зростає рівень довіри з боку клієнтів.

Наук. керівн. Ачкасова С. А.

Література: 1. Огляд ринків фінансових послуг та підсумки діяльності небанківських фінансових установ за 2011 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dfp.gov.ua/fileadmin/downloads/uoazk/RK2462012.pdf>. 2. Журавка О. С. Науково-методичні засади стратегічного розвитку страхового ринку України : дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук зі спеціальності 08.00.08 / О. С. Журавка. – Суми, 2010. – 205 с. 3. Ачкасова С. А. Доцільність використання оцінки стресостійкості страхових компаній у пруденційному нагляді / С. А. Ачкасова // Вісник Міжнародного Слов'янського університету. – 2012. – № 2. – С. 111–118. 4. Концепція запровадження пруденційного нагляду за небанківськими фінансовими установами в Державній комісії з регулювання ринків фінансових послуг України : Розпорядження Держфінпослуг України від 15.07.2010 р. № 585 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.dfp.gov.ua/fileadmin/downloads/uoazk/Konz_15.07.10.pdf. 5. Директива 2009/138/ЄС Solvency II Європейського Парламенту та Ради від 25 листопада 2009 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dfp.gov.ua/746.html>. 6. Розробка нормативних актів для регулювання діяльності торговців цінними паперами : Матеріали семінару [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.finrep.kiev.ua/download/ps_training_-_materials_25jul2012_ua.pdf.

ПРОБЛЕМА МУСОРА И БЫТОВЫХ ОТХОДОВ В УКРАИНЕ

Аннотація. Розглянуто комплекс проблем, пов'язаних з формуванням, збиранням, зберіганням і переробкою твердих побутових відходів (ТПВ) в Україні, а також наведено шляхи вирішення даної проблеми. Запропоновано використання ТПВ як вторинної сировини для виробництва біопалива.

Анотація. Розглянуто комплекс проблем, пов'язаних із утворенням, збиранням, зберіганням і переробкою твердих побутових відходів (ТПВ) в Україні, а також наведено шляхи вирішення даної проблеми. Запропоновано використання ТПВ як вторинної сировини для виробництва біопалива.

Annotation. The complex of problems associated with the formation, collection, storage and recycling of municipal solid waste (MSW) in Ukraine is considered, as well as the solutions of these problems are proposed. It is offered to use solid waste as a secondary raw material for the production of biofuel.

Ключевые слова: твердые бытовые отходы, пиролиз, утилизация отходов, мусороперерабатывающие заводы, вторичное сырье, биотопливо.

Деятельность человека способствует возникновению огромной массы различного мусора. Ежегодно увеличивается объем вывозимых на свалки отходов, что ухудшает экологическую обстановку, особенно в крупных городах. Общеизвестно, что в течение последних двух десятилетий население Украины уменьшилось почти на пять миллионов, однако количество бытового мусора не только не уменьшается, но, наоборот, продолжает накапливаться и увеличиваться. За последние 10 лет объем бытовых отходов – продуктов жизнедеятельности каждого жителя в Украине – увеличился на 40 %. Более 90 % твердых бытовых отходов (ТБО) в Украине вывозится на свалки и полигоны [1]. По данным Национального экологического центра Украины на полигонах и свалках Украины накопилось более миллиарда кубометров отходов жизнедеятельности человека, из которых согласно официальным данным Госкомстата Украины повторную переработку проходит 3,5 %.

Кроме того, в настоящее время муниципальным обслуживанием охвачено лишь 52 % населения страны и около 60 % частных домов не имеют договоров на вывоз мусора. Вследствие отсутствия надлежащей системы сбора твердых бытовых отходов в частном секторе ежегодно появляются тысячи стихийных, несанкционированных свалок в непосредственной близости от населенных пунктов.

Целью данной работы является анализ актуальных проблем образования, сбора, хранения и переработки ТБО, образующихся в процессе жизнедеятельности человека, а также поиск оптимальных путей решения данной проблемы.

В нашей стране до 2011 г. образовалось около 447 641,2 тысяч тонн твердых бытовых отходов, из которых 22 % не соответствуют нормам экологической безопасности, то есть являются очагами загрязнения окружающей среды – подземных и поверхностных вод, атмосферного воздуха, земельных ресурсов, что, в конце концов, пагубно влияет на здоровье людей. По мнению некоторых экологов, окружающей среде угрожают два вида твердого мусора – пластиковые бутылки и использованные батарейки, которые сбрасывают на полигоны. Поэтому сбор и переработка пластика является неотложным вопросом. Вредными являются также и современные энергосберегающие лампочки, ведь в них содержится ртуть. Больше всего их в Луганской, Одесской, Херсонской, Харьковской, Тернопольской, Запорожской, Винницкой и Закарпатской областях [1].

Так, по словам доцента Киевского национального университета имени Т. Шевченка Валерия Михайленко, площадь зарегистрированных свалок в стране составляет 12 тысяч квадратных километров, что сравнимо с территориями Кипра (9 251 квадратный километр) и Черногории (13 812 квадратных километров). Эколог отметил, что решить проблему путем расширения полигонов уже не получится – нужно строить мусороперерабатывающие заводы и развивать отрасль переработки твердых бытовых отходов.

Согласно нормативным определениям, содержащимся в разделе, посвященном определению основных терминов Методических рекомендаций по формированию общественного мнения по

экологобезопасному обращению с бытовыми отходами, утвержденных приказом Министерством ЖКХ Украины № 38 от 16.02.2010 г., под переработкой бытовых отходов понимается осуществление любых технологических операций, связанных с изменением физических, химических или биологических свойств бытовых отходов, с целью подготовки их к экологически безопасному хранению, перевозке и утилизации [2].

Основными способами переработки мусора в нашей стране является их термическая обработка – прямое сжигание и пиролиз. Эти способы переработки технически проблематичны, экологически опасны и экономически неэффективны.

С советских времен и до настоящего времени в Украине работают всего два мусоросжигательных завода – в Киеве и Днепропетровске, которые перерабатывают около 6 % общего объема ТБО Украины. Причем экологическая опасность деятельности таких физически и морально устаревших заводов не вызывает сомнения: в результате сгорания мусора в атмосферу поступают соединения свинца, ртути и других тяжелых металлов – всего более 75 потенциально опасных веществ [1].

Например, завод "Энергия" в Киеве, сжигающий порядка 200 тысяч тонн ТБО в год, не имеет необходимых фильтров по очистке и загрязняет воздух токсическими веществами, пылью и газом – в среднем выбрасывает 900 тонн в год. При этом отходы для сжигания поступают почти не отсортированными. Сортировочный комплекс предприятия "Гринко-Центр" с максимальной мощностью 200 тысяч тонн в год загружен на 40 – 50 % и работает неэффективно, так как раздельно собранный мусор в общем объеме составляет не более 5 %.

В марте 2010 г. Киевсовет одобрил реконструкцию завода "Энергия", предполагающую установку новых генераторов энергии и очистных фильтров общей стоимостью 215 млн гривен, что позволит увеличить мощность на 40 – 50 тысяч тонн отходов [3].

Самый распространенный метод обращения с отходами в развитых странах – раздельный сбор отходов на местах их создания. В феврале 2010 г. вступил в силу Закон, которым в Украине также устанавливает обязательный раздельный сбор бытовых отходов [4]. Во исполнение данного закона были приняты новые Методические рекомендации по организации сбора, перевозки, переработки и утилизации бытовых отходов, утвержденные приказом Министерства ЖКХ Украины № 176 от 07.06.2010 г. В законе предусмотрена возможность установки в дальнейшем порядка 10 видов контейнеров разных цветов для сбора различных компонентов ТБО, в том числе контейнеров для ремонтных отходов [5]. Но как видно на практике закон не действует: на улицах полно обычных мусорных баков. Для решения этой проблемы необходимо подготовить инфраструктуру за счет средств бюджета. Образцовым городом раздельного сбора ТБО является Миргород, где городским властям удалось выйти на окупаемость этих работ за счет прямых договоров с заводами по переработке вторичного сырья.

В настоящее время методы обращения с ТБО в Украине не соответствуют общепринятым мировым стандартам. Современные технологии сортировки и переработки ТБО практически отсутствуют.

Следует отметить, что ТБО обладают большим энергетическим потенциалом, и его можно использовать с экономической выгодой. Угроза исчерпания углеродсодержащих энергоносителей и рост цен на нефть стали причиной настоящего "биотопливного бума" [6]: производство биоэтанола и биодизеля быстро растет во многих странах мира. Согласно Закону Украины "Об альтернативных видах топлива" к биологическим видам топлива относятся: биоэтанол, биобутанол, биодизельное топливо (биодизель), биогаз, биоводород, биокомпоненты моторного топлива (добавки на основе биоэтанола). В Украине потенциал биотоплива используется меньше, чем на 0,8 %. Производство биологических видов топлива из вторичного сырья, в том числе из ТБО, является альтернативой производства биотоплива из продовольственного сырья. Поэтому использование отходов – экологически более эффективный метод, чем выращивание сельскохозяйственных культур специально для превращения их в биотопливо.

По мнению автора, в Украине необходимо активно внедрять новейшие технологии производства альтернативных видов топлива на основе использования вторичного сырья, а именно ТБО, также осуществлять раздельный сбор отходов и перенимать опыт европейских стран.

Научн. рук. Михайлова Е. А.

Литература: 1. <http://www.biorohoe.com>. 2. Об утверждении Методических рекомендаций по формированию общественного мнения относительно эколого-безопасного обращения с бытовыми отходами : Приказ от 16 февраля 2010 года № 38 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://document.ua/pro-zatverdzhennja-metodichnih-rekomendacii-iz-formuva-nnja-g-doc18707.html>. 3. Об утверждении Программы обращения с твердыми бытовыми отходами: Постановление КМУ от 4 марта 2004 г. № 265 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/265-2004-p>. 4. Об отходах : Закон Украины от 16.10.2012 г. № 5456-VI [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/187/98-vp>. 5. Об утверждении Методических рекомендаций по организации сбора, перевозки, переработки и утилизации бытовых отходов : Приказ от 7 июня 2010 года № 176 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/FIN56273.html. 6. Об альтернативных видах топлива : Закон Украины от 19 июня 2012 года № 4970-VI [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1391-14>.

ПРИМЕНЕНИЕ АЛЬТЕРНАТИВНЫХ ИСТОЧНИКОВ ЭНЕРГИИ В СИСТЕМЕ ЭЛЕКТРОСНАБЖЕНИЯ И ТЕНДЕНЦИИ ИХ РАЗВИТИЯ

Анотація. Розглянуто можливість впровадження в енергосистему альтернативних джерел енергії, переваги та недоліки енергії вітру та сонця. Установлено, що для споживача найбільш прийнятним альтернативним джерелом енергії є сонце. Наведено варіанти найбільш ефективного використання сонячних батарей.

Анотация. Рассмотрено возможность внедрения в энергосистему альтернативных источников энергии, преимущества и недостатки энергии ветра и солнца. Установлено, что для потребителя наиболее приемлемым альтернативным источником энергии является солнце. Представлены варианты наиболее эффективного использования солнечных батарей.

Annotation. The possibility of alternative power supplies implementation in electric power system is studied, the wind and sun power advantages and deficiencies are considered. It's stated that the sun is the most acceptable alternative energy source for a consumer. The cases of its effective usage are presented.

Ключевые слова: альтернативные источники энергии, ветротурбины, солнечные батареи.

Основной задачей современной энергетики является поиск надежного, качественного, дешевого и экологически чистого источника электроэнергии. Это обусловлено тем, что ресурсы традиционных источников энергии значительно исчерпаны и, как правило, располагаются в природе неравномерно, например: реки, залежи газа или угля. Это вызывает необходимость транспортировать энергию или энергоносители на огромные расстояния и сопровождается огромными затратами.

Весомый вклад в разработку теоретико-методических основ изучения и анализа проблемы внедрения альтернативных источников энергии сделали: Зайцева А. К., Аристов Г. А., Кажинский Б. Б., А. Уэйр, Дж. Твайделл. Однако в окружающем мире существует огромное количество источников энергии: одни из них освоены и эффективно используются, другие – только исследуются или внедряются в энергетику.

Целью исследования является определение основных быстро возобновляемых и доступных источников энергии, также возможность их незамедлительного использования в системе электроснабжения.

При рассмотрении данного вопроса, необходимо уделять особое внимание тем источникам, у которых энергетический ресурс практически бесконечен и легко доступен. Такими источниками для Украины могут стать солнце и ветер.

Наиболее перспективным источником электроэнергии является солнечная энергия, что обусловлено рядом обстоятельств [1]:

1) солнечная энергия доступна в каждой точке нашей планеты, различаясь по плотности потока излучения не более чем в два раза. Поэтому она интересна для всех стран, отвечая их интересам в плане энергетической независимости;

2) солнечная энергия – это экологически чистый источник энергии, позволяющий использовать его во всевозрастающих масштабах без негативного влияния на окружающую среду;

3) солнечная энергия – это практически неисчерпаемый источник энергии, который будет доступен и через миллионы лет.

Основные направления использования солнечной энергии следующие:

1) прямое превращение солнечной энергии в электрическую энергию с помощью полупроводниковых фотоэлектрических преобразователей;

2) получение тепла путем абсорбции солнечного излучения.

С точки зрения потребителя, для системы освещения целесообразно использовать именно прямое преобразование солнечной энергии в электрическую. В такой системе электроснабжения, при правильном ее проектировании, можно исключить перепады и скачки напряжения, помехи, а также другие негативные факторы, которые можно встретить в централизованных сетях.

Первоначально может показаться, что создание и эксплуатация солнечной электростанции нерентабельно. Но если учесть что фирмы-производители гарантируют безотказный срок работы солнечных элементов не менее 20 – 25 лет, а также тенденцию удорожания электроэнергии, полученную традиционным путем, то можно сделать вывод, что создание такой системы име-

ет экономический смысл. Немаловажно отметить и то, что в таком случае предприятие или другой объект получают энергетическую независимость, а также качественное и надежное электроснабжение своих потребителей.

Для того чтобы система электроснабжения на основе фотоэлектрического преобразования как можно быстрее окупилась, необходимо внедрять ее для потребителей, которые требуют бесперебойного питания на протяжении суток, так как данный режим позволит максимально использовать солнечную батарею. Таким потребителем может быть система освещения какой-либо организации, цеха, супермаркета, автостоянки и др.

Излишек энергии в дневные часы необходимо накапливать в аккумуляторы, которые должны отдавать накопленную электроэнергию в сеть ночью. Описанная система электроснабжения схематически представлена на рисунке.

Рис. Блок-схема системы электроснабжения

Так как солнечные элементы вырабатывают постоянное напряжение, а все стандартные потребители работают на переменном напряжении, то в такой системе необходим преобразователь постоянного напряжения в переменное. Таким преобразователем является инвертор – устройство для преобразования постоянного в переменный ток с изменением величины частоты и/или напряжения, который в большинстве случаев обладает большой мощностью.

В соответствии с техническими характеристиками современных солнечных батарей в среднем на 1 м² ее площади вырабатывается 100 – 150 Вт электроэнергии. Нетрудно подсчитать, что для обеспечения мощности, например, 100 кВт, необходимо 1 000 м² площади. Следовательно, возникает необходимость обеспечения территории для установки солнечных батарей. Но задача решается путем установки этих батарей на крыше тех объектов, которые будут снабжаться получаемой электроэнергией. Такое решение позволяет сэкономить огромные территории, сократить расстояние транспортировки электроэнергии, тем более, что на крышах зданий отсутствуют помехи, препятствующие попаданию солнечного излучения на батарею. Для объектов, которые только строятся, проектируются или реконструируются, на южных и западных фасадах зданий можно располагать солнечные батареи как элемент декора в виде облицовки. Это придаст зданию неординарный вид и практически полностью обеспечит его электричеством.

В настоящее время во многих странах мира большинство солнечных панелей устанавливаются на крышах высотных зданий. Но уже есть сведения, что в скором будущем наше представление о солнечных панелях может резко измениться. Также в будущем ожидается разработка прозрачных солнечных панелей. Благодаря такому изобретению каждый из нас сможет превратить свое обычное окно в источник экологически чистой электроэнергии [2].

Учитывая минимальные эксплуатационные затраты, постоянное совершенствование технологий и оборудования, цена на которые снижается, а также абсолютную экологическую безопасность, можно сделать вывод, что солнечная энергия является наиболее перспективным видом энергии получаемой альтернативным путем.

Ярким примером внедрения солнечной энергии в свою экономику является Швейцария, в которой уже сооружено более 3 000 гелиоустановок, которые в общей сумме могут обеспечить энергетические потребности всех жилых домов в стране [3].

На территории Украины вполне достаточно солнечных дней, чтобы такая система давала экономический результат и в нашей стране. Сегодня уже большинство предприятий и организаций переходят на эту систему электроснабжения.

Также альтернативным источником энергии для Украины может стать ветер.

Ветряной генератор целесообразнее всего использовать на территориях прилегающих к водоему (море, озеро, река), или возвышенностях и горных районах, где имеется значительный перепад суточных температур воздуха, в регионах со среднегодовой скоростью ветра более 3,5 м/с [4]. Преимущество такого источника энергии заключается в отсутствии вредных выбросов в атмосферу и неисчерпаемости энергии ветра. Ветроэлектрические установки по стоимости установленной мощности в сравнении с фотоэлектрическими (солнечными) станциями дешевле в 4 – 5 раз. Одним из существенных недостатков ветрогенератора является шумовое загрязнение окружающей среды, затруднение телепередач, а также зависимость от погодных условий, наличие подвижных частей, сложность установки и обслуживания. В настоящее время уже существует летающая ветротурбина, которую недавно представила компания Altaeros Energies, способная вырабатывать электроэнергию поднимаясь на высоту от 107 до 305 м.

Необходимо отметить, что чем больше рабочая высота данной ветротурбины, тем больше электроэнергии она способна вырабатывать, так как сила воздушных потоков на высоте увеличивается. Также данная ветротурбина проста в эксплуатации (подъеме на заданную высоту и обратном спуске) и транспортировке.

Подводя итоги, можно сказать о том, что активное использование альтернативных и быстро возобновляемых источников энергии, таких, как: энергия солнца и ветра для производственных и бытовых нужд может существенно снизить энергозависимость Украины и положительно отразиться на экономике. Вследствие этого можно получить не только положительный экономический эф-

фект для Украины, но и значительно уменьшить негативное влияние энергетики на окружающую природную среду, используя экологически чистые источники энергии.

Научн. рук. Михайлова Е. А.

Литература: 1. Сибикин Ю. Д. Нетрадиционные и возобновляемые источники энергии : учебн. пособ. / Ю. Д. Сибикин, М. Ю. Сибикин. – М. : КноРус, 2010. – 227 с. 2. Германович В. Альтернативные источники энергии. Практические конструкции по использованию энергии ветра, солнца, воды, земли, биомассы / В. Германович, А. Турилин // Наука и техника. – 2011. – № 3 – С. 15–20. 3. Miller D. The Diffusion of Renewable Energy in Emerging Markets / D. Miller. – London : Sterling, 2011. – 306 p. 4. Gevorkian P. Alternative Energy Systems in Building Design / P. Gevorkian // Alternative Energy Systems. – 2010. – № 6. – Pp. 12–16.

УДК 574.5

Плюснина Н. В.

Руденко О. В.

Студенты 3 курса
факультета учета и аудита ХНЭУ

ПРОБЛЕМА ПИТЬЕВОЙ ВОДЫ В ХАРЬКОВЕ

Аннотация. Рассмотрены проблемы в области качества питьевой воды, ее влияние на организм человека. Определены возможные пути решения данной проблемы, состоящие в установке бытовых систем очистки воды и потреблении бутылированной воды.

Анотація. Розглянуто проблеми у сфері якості питної води, її вплив на організм людини. Визначено можливі шляхи вирішення даної проблеми, які полягають у встановленні побутових систем очищення води та споживанні бутільованої води.

Annotation. The problems of the quality of drinking water and its effect on the human body are considered, as well as the possible ways of solving this problem, namely the installation of domestic water treatment systems and the consumption of bottled water are identified.

Ключевые слова: питьевая вода, очистка, хлорирование, фильтры, водоснабжение, хлороформ, тяжелые металлы.

Здоровье человека напрямую зависит от качества потребляемой им пищи и воды. Существует даже мнение, что с потреблением недоброкачественной питьевой воды в определенной степени связано отставание Украины от развитых стран по средней продолжительности жизни. Согласно докладу ООН о состоянии водных ресурсов в мире, Украина по качеству воды занимает 95 место из 122 возможных. Без преувеличения можно сказать, что проблема воды в настоящее время – это проблема будущей жизни на Земле. Актуальность этой проблемы с каждым десятилетием будет возрастать в связи с нарастающим заражением и отравлением почвы, воздуха, рек, озер, морей и различных водоемов [1].

Целью работы является выявление проблем питьевой воды в Харькове. В связи с поставленной целью, задачами работы являются: определение основных проблем, связанных с питьевой водой в Харькове; выявление возможных путей решения проблемы.

Причиной низкого качества поставляемой воды населению являются использование в основном поверхностных вод в качестве источников водозабора, практически неконтролируемое антропогенное загрязнение источников водоснабжения, избыточное хлорирование и вторичное загрязнение воды в процессе транспортировки.

Главной водной артерией Восточной Украины, и Харькова в частности, является река Северский Донец. Ее длина в пределах Харьковской области составляет 375 км. Структура водопользования, которая сложилась в бассейне Северского Донца, представлена всеми видами водопользования, включая водоемкие и экологически опасные производства. 29 харьковских предприятий осуществляют забор воды из бассейна Северского Донца, а 86 предприятий сбрасывают в него сточные воды в объеме 293 млн м³. Со сточными водами по данным на 2012 г. в реку было сброшено загрязняющих веществ: нефтепродуктов – 171,3 т, сульфатов – 215,3 тыс. т, хлоридов – 130,5 тыс. т, СПАВ – 68,3 тыс. т, нитратов – 12,4 тыс. т, фосфатов – 1 350 т, а также таких специфических загрязняющих веществ, как: железо – 136,2 т, меди – 2,178 т, цинка – 10,44 т [2]. В связи с этим вода, которая используется в Харьковском регионе для бытовых нужд, содержит повышенные концентрации тяжелых металлов, органических соединений и отличается высокой минерализацией.

Харьков является одним из крупнейших городов Украины. В городе прекрасно развита инфраструктура и промышленное производство, но состояние систем очистки воды и водопровода

очень плохое. Из всего многообразия методов очистки воды для крупных городов, в Харькове применяются следующие методы очистки:

- песочно-гравийные фильтры предварительной очистки;
- хлорирование;
- отстойники.

К сожалению, данные технологии давно устарели, оставшись на уровне 50-х годов XX века, и не позволяют должным образом очистить воду. Кроме того, процесс хлорирования способствует образованию вредных для организма человека примесей. Хлорирование воды, содержащей большое количество органических веществ, приводит к образованию хлорорганических соединений (ХОС), опасных для здоровья человека, вызывающих снижение иммунитета, аномалии развития, повышающих вероятность развития злокачественных новообразований. Таким образом, с одной стороны, хлорирование не обеспечивает стопроцентную защиту от рота-вирусов, аденовирусов, вируса гепатита "А", паразитов, а, с другой стороны – токсичные хлорорганические соединения обладают мутагенным и канцерогенным действием.

Специалисты Минздрава провели исследование питьевой воды Харькова на содержание токсичных тригалометанов, в частности хлороформа. Выяснилось, что Харьков – один из городов, где обнаружены самые высокие показатели уровня хлороформа в питьевой воде. Хлорированная вода и продукты, приготовленные на этой воде, являются одной из причин таких обменных заболеваний, как: подагра, желчнокаменная и мочекаменная болезни [3].

Осложняет проблему с качеством воды и высокая изношенность водопроводных и канализационных сетей. На сегодняшний день она составляет 60 – 70 %. Все это приводит к постоянным перебоям с поставкой воды и ко вторичному загрязнению питьевой воды. Постоянные порывы, отключения воды вызывают размножение вредных микроорганизмов, сине-зеленых водорослей, развитие коррозии на стенках труб. Часто водопровод располагается вблизи канализационной системы, которая также изношена. Возникают ситуации, когда канализационные стоки засасываются в водопроводы.

Поэтому, даже если после очистных сооружений качество питьевой воды отвечает требованиям, то после прохождения через водопроводную сеть она становится непригодной к употреблению и не соответствует ГОСТу 2874-82 "Вода питьевая. Гигиенические требования и контроль за качеством" [4].

В настоящее время государство не способно решить данную проблему, поэтому очень важно применять "индивидуальные" методы защиты от потребления некачественной питьевой воды. Для жителей Харькова существуют два способа, которые могут обеспечить их качественной водой:

- установка бытовых систем очистки воды;
- потребление бутилированной воды.

С точки зрения удобства и экономии средств бытовые системы очистки воды имеют несомненное преимущество. Основным методом, позволяющим получить качественную питьевую воду, является очистка питьевой воды, поступающей из коммунальных водопроводов, с помощью фильтров. При выборе фильтров для воды следует учесть физико-химический состав питьевой воды и наличие загрязняющих веществ. Для Харькова актуальна очистка воды от следующих загрязнителей:

- тригалометанов (хлороформа);
- тяжелых металлов;
- вирусов и паразитов (гепатит "А" и другие, цисты лямблий и яйца остриц) [5].

Немаловажную роль играет потребление бутилированной воды, которая представляет воду, разлитую в стеклянные или пластиковые бутылки для розничного распространения. Содержимое бутылок может представлять:

- питьевую воду;
- газированную воду;
- минеральную воду;
- дистиллированную воду;
- деионизированную воду.

Жители Харькова могут покупать бутилированную питьевую воду таких торговых марок, как: "Роганская", "Слобожанская", "Себек", Alivia и др. Питьевая вода должна быть не только чистой на бактериологическом уровне и не иметь вредных для человека веществ, но и содержать полезные минералы, так как из воды они лучше усваиваются организмом, чем из пищи. В этом случае для харьковчан представляют интерес такие минеральные воды, как: "Миргородская", "Моршинская", "Трускавецкая" и "Березовская".

Таким образом, в Харькове основной гигиенической, научно-технической и социальной проблемой остается проблема качества питьевой воды. Она связана с продолжительным антропогенным загрязнением источников питьевого водоснабжения в условиях интенсивного химического и бактериального загрязнения водных источников, а также с использованием устаревших технологий водоподготовки. Поэтому харьковчане пьют не просто загрязненную, а опасную для здоровья воду. Для предотвращения сложившейся ситуации уже сегодня, необходимо применять меры индивидуальной защиты: устанавливать фильтры для очистки воды или же покупать бутилированную воду.

Научн. рук. Михайлова Е. А.

Литература: 1. Бригадир М. І. Стан якості питної води України / М. І. Бригадир // Вода і водоочисні технології. – 2005. – № 5. – 164–167. 2. Яковлев В. В. Первоочередные шаги по обеспечению населения г. Харькова питьевой водой повышенного качества на базе отдельного использования артезианских вод / В. В. Яковлев // Науковий вісник. – 2012. – № 6. – С. 244–248. 3. Быстрых В. В. Гигиеническая оценка влияния питьевой воды на здоровье населения / В. В. Быстрых // Гигиена и санитария. – 2009. – № 6. – С. 20–22. 4. Бережнов С. П. Питна вода як фактор національної безпеки / С. П. Бережнов // Вода і водоочисні технології. – 2006. – № 3. – С. 5–11. 5. Бойцов А. Г. Оценка качества воды по биологическим показателям: пути совершенствования / А. Г. Бойцов // Гигиена и санитария. – 2005. – № 1. – С. 74–77.

Зміст

Добчинська Ю. Г. Вплив HR-бренда на скорочення плинності персоналу.....	3
Ладнай М. А. Роль антикризового управління в стабілізації діяльності підприємства.....	4
Іушина В. Д. Синергетичний підхід до розгляду сутності соціально-психологічного клімату на підприємстві.....	6
Смолянкінова О. В. Оцінювання переваг та недоліків кандидатів на посаду за допомогою нетрадиційних підходів.....	9
Лисенко В. В. Інжиніринг бізнес-процесів у системі управління персоналом.....	11
Говор А. А. Система депремирования персонала как метод повышения эффективной трудовой деятельности.....	14
Гриневич Г. В. Теоретичні основи дослідження інтелектуального капіталу.....	16
Карабаджак К. І. Методи адаптації персоналу.....	19
Токар К. С. Необхідність упровадження накопичувального корпоративного страхування життя співробітників на українських підприємствах.....	21
Осипенко А. М. Розвиток кадрового потенціалу як фактор досягнення цілей перспективного розвитку підприємства.....	23
Светлічна С. Ю. Використання соціальних мереж при рекрутингу персоналу.....	25
Светличная Д. И. Роль конфликтов в развитии организации.....	26
Бурдіна Н. О. Значення соціальної відповідальності в діяльності українських підприємств.....	28
Олейнікова К. О. Структурно-функціональна модель управління іпотечним кредитуванням банку.....	31
Прядка О. Є. Державні фінанси: проблеми та шляхи їх вирішення.....	34
Локтева А. А. Світова криза та її вплив на розвиток економіки в Україні.....	37
Кургузов Є. В. Напрями реформування міжнародної інтеграції економіки України.....	40
Білокудря А. В. Проблеми зайнятості та відтворення робочої сили в Україні.....	42
Соболева І. В. Проблема покращення інвестиційного клімату в Україні.....	45
Козерятська І. М. Інноваційна безпека як невід'ємна складова економічної безпеки.....	47
Мисецкая С. А. Наемный труд. Роль человека на производстве.....	49
Горниченко А. Р. Зарубежный и отечественный логистический опыт по отраслям.....	53
Фрахим Д. Н. Сравнительный анализ мирового и украинского опыта по внедрению логистики.....	56
Азарова Л. В. Аналіз рівня безробіття в Україні в 2010 – 2012 роках.....	58
В'юнник Ю. В. Розвиток світової фінансової системи в умовах глобалізації.....	61
Зеленева Є. О. Проблеми безробіття серед молоді в Україні.....	64
Зубріліна А. Б. Характеристика інвестицій в Україні.....	67
Зубенко Є. А. Особливості інтеграції України у світове господарство.....	70
Люта Т. С. Безробіття в Україні.....	73
Прохорова Ю. С. Фондовий ринок України та шляхи його розвитку.....	76
Резнік К. В. Реформи в соціальній сфері та підвищення якості життя населення.....	78
Іскров Г. Д. Економічні аспекти глобальних проблем та їх вплив на економічний розвиток України.....	82
Цилінська Я. В. Україна на шляху інтеграції у світовий ринок.....	84
Вдовіченко А. С. Використання MS ACCESS при обліку праці та розрахунках заробітної плати.....	88
Орленко Т. И. QR-код – новый маркетинговый инструмент.....	90
Корсунова Е. Ю. Влияние платежных систем на развитие Интернет-коммерции.....	92
Гондаренко М. А. Анализ рекламы в современной системе маркетинга: ее преимущества и недостатки.....	94
Васильченко Д. Р. Значення оптимального харчового раціону для людини.....	98

Дунец М. И. Оптимизация объемов выращивания сельскохозяйственной продукции на территории Украины.....	100
Грицюк І. В. Оптимізація обсягів випуску хлібобулочних виробів.....	102
Кудас К. І. Зміст тіньових цін у транспортній задачі.....	105
Харечко Ю. А. Управління транснаціональною корпорацією McDonald's на основі оптимізації.....	109
Мілявська М. О. Аналіз джерел живлення сучасної української тіньової економіки.....	112
Литвинова Ю. А. Понятие глобализации в современном мире.....	115
Артюх І. С. Роль бізнес-планування у розвитку підприємництва.....	117
Друб В. М. Переваги та недоліки стратегічного планування.....	119
Трифанова Е. П. Управление трудовой карьерой персонала.....	120
Антоненко І. Ю. Сутність кадрового резерву та особливості його формування на підприємстві.....	122
Приходько А. Н. Бизнес-планирование на предприятии: этапы его разработки.....	124
Бовкун О. В. Напрями залучення інвестицій у підприємства нафтогазового комплексу.....	126
Попова А. В. Вибір інноваційної стратегії з метою організаційно-технічного розвитку підприємства.....	128
Галушка О. Р. Особливості формування прибутку підприємства.....	131
Сторонкіна М. С. Роль менеджера в підвищенні ефективності діяльності підприємства.....	134
Бойко Т. С. Компетентнісний підхід як основа управління персоналом підприємства.....	136
Кузнецов Е. А. Тенденции развития массовой культуры в современном обществе.....	138
Шевченко Н. В. Современное понимание свободы.....	140
Кравец К. А. Синергетика – теория самоорганизации.....	141
Галушак А. В. Політична комунікація як чинник формування та сприйняття політичної реальності.....	143
Херхадзе А. О. Проблема взаимодействия политики и морали в современном обществе.....	145
Уколова О. О. Сучасні методичні підходи до оцінки вартості підприємства.....	147
Обуховська О. В. Розвиток скорингової системи при споживчому кредитуванні.....	151
Рубіжанський В. С. Оцінка рівня організації банківського кредитування в Україні.....	153
Мамедова С. Р., Мамедова Е. Р. Фактори впливу на обсяг дебіторської заборгованості підприємства.....	156
Скорик І. В., Поліщук Н. І. Упровадження ефективних інструментів державного нагляду за діяльністю страхових компаній з урахуванням міжнародних стандартів.....	159
Белокудря Т. С., Мельник Е. В. Проблема мусора и бытовых отходов в Украине.....	161
Барсученко А. С. Применение альтернативных источников энергии в системе электроснабжения и тенденции их развития.....	163
Плюснина Н. В., Руденко О. В. Проблема питьевой воды в Харькове.....	165